



T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KONYA HALKEVİ DERGİSİ'NDE YER ALAN HALK BİLİMİNE
DAİR YAZILARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Bilge KILIÇARSLAN

Niğde
Ağustos, 2019

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KONYA HALKEVİ DERGİSİ'NDE YER ALAN HALK BİLİMİNE
DAİR YAZILARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Bilge KILIÇARSLAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ DEMİRAY
Üye : Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ
Üye : Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Niğde
Ağustos, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Konya Halkevi Dergisi’nde Yer Alan Halk Bilimine Dair Yazıların İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/05/2019

Bilge KILIÇARSLAN



ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ Demiray danışmanlığında **Bilge Kılıçarslan** tarafından hazırlanan " **Konya Halkevi Dergisi'nde Yer Alan Halk Bilimine Dair Yazıların İncelenmesi** " adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 28/08/2019

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ Demiray

Üye : Prof. Dr. Mehmet Çeribaş

Üye : Prof. Dr. Nedim Bakırcı



ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA HALKEVİ DERGİSİ'NDE YER ALAN HALK BİLİMİNE DAİR YAZILARIN İNCELENMESİ

KILIÇARSLAN, Bilge

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Erdiç DEMİRAY

Ağustos 2019, 239 sayfa

Halkevleri, Cumhuriyetin ilk yıllarında halk eğitimini üst seviyeye çıkarmak ve inkılapları benimsetmek için açılmıştır. İlk olarak 1932 yılında on dört ilde açılan halkevleri, zamanla tüm Türkiye'ye yayılmıştır. Bu kurumlar, sadece il merkezlerinde değil, ilçe ve köylerde de halkodaları adı altında faaliyet göstermişlerdir. Konya Halkevi de belirtilen on dört il arasındadır. Açıldığı günden itibaren Konya'nın kültürel atmosferine oldukça önemli katkılar yapmıştır. Halkevi bünyesinde yapılan faaliyetler, halk tarafından ilgi görmüş, onların da bu faaliyetlere aktif olarak katıldığı görülmüştür.

Konya Halkevi'nin her halkevinde olduğu gibi dokuz şubesi ile yaptığı çalışmalar arasında belki de en önemlisi denilebilecek dergi faaliyeti, bu tezin temel çalışma konusunu oluşturmaktadır. *Konya* adlı bu dergide, halk bilimine dair yazıların, şiirlerin, makalelerin yer alması, dergiyi halk bilimi açısından kıymetli bir hale getirmektedir. Çıktığı süre boyunca bu dergide Konya halk kültürünün numunelerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada Konya Halkevi ve *Konya Dergisi*'nde yer alan halk bilimine dair yazılar değerlendirmeye tabi tutulmuş ve bir fihrist oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Konya Halkevi, Konya Dergisi, Halk Bilimi.

ABSTRACT
MASTER THESIS

INVESTIGATION OF PUBLICATIONS ON FOLK SCIENCE IN KONYA
HALKEVI MAGAZINE

KILIÇARSLAN, Bilge
Business Administration

Supervisor: Associate Professor Erdinç DEMIRAY

August 2019, 239 pages.

“Halkevleri” were opened in the first years of the Republic of Turkey in order to raise public education and to adopt reforms. After the first “Halkevleri” were opened in 1932 in 14 provinces by the time these establishments were spread throughout Turkey. They weren’t active only in provincial centers but also in districts and villages under the name of “Halkodaları”. “The Konya Halkevi” is among these fourteen provinces which were mentioned. Since the day it was opened, it made significant contributions to the cultural atmosphere of Konya. The activities carried out within the “Halkevi” have attracted attention by the public and they permanently involved in these activities.

The journal activities which may be called as the most important among the works of “Konya Halkevi” with its nine branches as in every “Halkevi”, constitutes the main subject of the thesis referred at the previous paragraph. In this magazine called Konya, the inclusion of writings, poems and articles about folk science makes the magazine valuable in terms of folklore. During this period, there are examples of Konya folk culture in this magazine. In this study, articles on folk science in “Konya Halkevi” and Konya Magazine were evaluated first of all and then a systematic index was formed for successive academically workings.

Key Words: Konya Halkevi, Konya Magazine, Folk Science.

ÖN SÖZ

1931 yılında Türk Ocakları'nın Atatürk'ün talebi ile kendilerini feshetmesinin ardından yapılan hazırlıklar neticesinde halkevi adı altında yeni bir kurumun kurulmasına karar verilmiştir. Avrupa'nın birçok ülkesindeki benzer kuruluşların incelenmesinin ardından 1932 yılında başta on dört ilde olmak üzere halkevleri kurulmuştur. Böylece geçmişten beri üzerinde durulan halkın eğitim seviyesinin artırılmasına yönelik somut bir adım atılmıştır. Yalnızca halkın eğitimi ile kalmayarak yeni kurulan cumhuriyetin kültürel yönünü güçlendirmek için ve yapılan inkılapları daha geniş bir kitleye daha hızlı yayabilmek adına halkevlerinin üstlendiği sorumluluk büyüktür. Halkevleri, ilerleyen zamanlarda tüm coğrafyaya yayılmış, buldukları yerlerde canlı bir entelektüel ortam oluşmasını sağlamışlardır.

Halkevleri Talimatnamesi'ne göre, halkevlerinin dergi çıkarması, burada inkılapların anlatılması, üyelerin yayınlar yapması, tarihî ve kültürel yazılara ağırlık verilmesi ve derlemeler yapılması zorunlu tutulmuştur. Bu nedenle halkevlerinin neredeyse her biri dergi çıkarmaya çalışmıştır. Bu durumun niteliği düşürmesi, CHF'nin önlem almasını gerektirmiş ve dergi açma yetkisini yalnızca illerdeki halkevi merkezlerine veren bir düzenleme yapmışlardır. Konya Halkevi, öncelikle *Dil, Edebiyat, Tarih Araştırmaları Dergisi* adıyla dergi çıkarma teşebbüsünde bulunmuş; fakat bu girişim üç sayı çıktıktan sonra son bulmuştur. Daha sonra *Konya* adıyla çıkarılan dergi, beklenen başarıyı karşılamış ve halkevleri kapatılana kadar 140 sayı çıkmıştır.

Tezin konusunu da bu dergi ve derginin gerek halkevleri faaliyetlerine gerekse Konya'nın kültürel iklimine yapmış olduğu katkıları belirlemek için dergideki yazıların incelenmesi ve fihristinin çıkarılması oluşturmaktadır. Derginin sayıları Selçuk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nden temin edilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili yapılan çalışmalar taranmış, fişlenmiş ve tezin ilgili bölümlerinde kullanılmıştır. Bu doğrultuda Konya'da yayınlanmış diğer yerel gazetelerden ilgili yazılar gözden geçirilmiştir. Tezin "Giriş" bölümünde, Türkiye'de halkevlerinin kuruluşu ile ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir. Halkevleri ile ilgili yapılmış diğer çalışmalarda geniş bilgiler yer aldığından dolayı tekrara düşmemek adına bu bölüm kısa tutulmuştur. İlerleyen bölümlerde sırasıyla halkevleri ve Türk Ocakları ilişkisi, Konya Halkevi'nin kuruluşu ve faaliyetleri ile *Konya Dergisi* hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin sonraki bölümünde *Konya*

Dergisi'ndeki halk bilimine dair yazılar tespit edilerek sistematik indeksi verilmiştir. İndeks, hem yazar ismine göre hem de kronolojik olarak düzenlenmiştir. Ayrıca ekler kısmında *Konya Dergisi*'ndeki halkbilimine dair yazıların bir kısmına yer verilerek örnek metin seçkisi hazırlanmıştır.

Yüksek lisans eğitimimin başından bu tez konusunun belirlenmesine kadar emek harcayan, destek veren ilk danışmanım sayın Nedim BAKIRCI hocama, sayın Erdiç DEMİRAY hocama, her daim yanımda olan, beni yönlendiren ve destek olan eşim Veli KILIÇARSLAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Yapılan çalışmanın katkı sağlamasını umut ediyorum.

Bilge KILIÇARSLAN

2019, Niğde

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE’DE HALKEVLERİ	1
1.1. Halkevlerinin Kuruluşu.....	1
1.2. Halkevlerinin Faaliyetleri.....	4
1.3. Halkevlerinin Kapatılışı	12
1.4. Halkevleri ile Türk Ocakları’nın İlişkisi.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM	18
2. KONYA HALKEVİ	18
2.1. Konya Halkevi’nin Kuruluşu.....	18
2.2. Konya Halkevi’nin Faaliyet Alanları ve Kültürel Faaliyetleri	22
2.2.1. Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu.....	27
2.2.2. Köycüler Kolu	29
2.2.3. Kütüphaneler ve Neşriyat Kolu.....	29
2.2.4. Temsil Kolu	31
2.2.5. Sosyal Yardım Kolu.....	31
2.2.6. Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu	32
2.2.7. Spor Kolu.....	33
2.2.8. Güzel Sanatlar Kolu	33
2.2.9. Tarih ve Müze Kolu.....	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	35
3. KONYA DERGİSİ.....	35
3.1. Derginin Fiziksel Özellikleri	35

3.2. Dergide Ele Alınan Konular	35
3.3. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Kronolojik Fihristi..	42
3.4. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Alfabetik Fihristi.....	52
3.5. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Konularına Göre Fihristi.....	63
3.5.1. Nazım Şeklindeki Yazılar	63
3.5.2. Nesir Şeklindeki Yazılar	67
SONUÇ.....	73
SEÇME METİNLER.....	74
KAYNAKÇA.....	236
ÖZGEÇMİŞ.....	239

GİRİŞ

1. TÜRKİYE'DE HALKEVLERİ

1.1. Halkevlerinin Kuruluşu

Ülkemizdeki okuryazarlık oranı Cumhuriyetin ilk yıllarında, daha öncesinde ve de günümüzde düşük seviyede seyretmiştir. Uzun yıllar boyunca merkez-taşra ekseninde aydın-cahil, köylü-kentli çatışması süregelmiştir. Söz konusu durumun ortadan kaldırılarak halkın bütünleşmesi önem arz etmektedir. Bundan dolayı başarılı veya başarısız olmak üzere çeşitli projeler geliştirilip denenmiştir. Osmanlı döneminde görülen ahilik geleneği içerisindeki eğitimler, loncalar, terbiye odaları gibi oluşumlar örgün öğretimin dışında değerlendirilebilecek nitelikte olup eğitim alanında çeşitli misyonlar edinmişlerdir. Belirlenen temel amaç, her birinde halkın eğitimidir. Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti zamanındaki arayış ve yapılanmalar ile halkevleri arasında benzerliklerin varlığından söz edilebilir. Bu benzerliklerin yanı sıra önemli farklılıklar da dikkat çekmektedir. Halkevleri, yine böyle bir arayış neticesinde doğmuştur. Savaştan çıktıktan sonra yeni bir cumhuriyetin kurulduğu topraklarda yaşayan insanların ülkelerini daha iyi seviyelere getirebilmeleri için gerekli olan elbette eğitimidir. Halkın eğitimini en kısa sürede tamamlayabilmesine yardımcı olmak için 1930'lu yıllarda CHP'nin bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan halkevleri kurulmuştur.

Örgün öğretimin Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hızla arttığını dönemin istatistiksel bilgileri neticesinde takip etmek mümkündür. Bu doğrultuda 1923-1924 yılında 358.548 olan öğrenci sayısı 1940-1941'de 1.811.854 olmuştur ki, artış nispeti yüzde 309'dur (Kazmaz, 1944: 12). Örgün öğretimin yaygınlığı ve işler olması elbette önemlidir, fakat halkevleri gibi bir kurum sayesinde örgün öğretimin yetişemediği durumlarda yardımcı bir eğitim kurumu olarak halkevleri önemli görevler üstlenmiştir. Bu sebeple yeni kurulan Cumhuriyetin ve devraldığı mirasın bir arada tutularak değerlendirilmesi neticesinde günden güne artan eğitim seviyesinden söz ederken bu duruma halkevlerinin katkısını görmezden gelmek mümkün değildir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, halk eğitiminin amaçlarını üç başlık altında sıralamıştır “Birinci amaç, Türk halkının kültür seviyesini yükseltmektir. İkinci amaç, Türk halkının medeni seviyesini yükseltmektir. Üçüncü amaç, halkın mesleki seviyesini yükseltmektir.” (Ayhan, 1990: 298). Böylece halkın bağlı bulunduğu milletin değerlerine sarılabileceğini ve bu sayede geleceğini kurgulayabileceğini düşünen Baltacıoğlu, Avrupa medeniyetinin seviyesine çıkmanın ön koşulunun yerine

getirileceği kanısındadır. Nihayetinde her ne iş yapıyorsa o işte başarılı olan donanımlı, eğitilmiş ve kültürlü kimselerin yetiştirilebilecektir.

Önceleri “Halk Dershaneleri” adıyla başlatılan okuma yazma seferberliği bu kurumların hızla “Millet Mektepleri” adıyla dönüştürülmeleriyle birlikte devam etmiş, Millet Mektepleri sadece şehirlerde değil, köylerde de 16-45 yaş arasındaki yurttaşları çatısı altında toplamıştır. Böylece bir iki yıl içerisinde bir buçuk milyon insan okuma yazma öğrenmiştir.1930’da Halk Okuma Odaları açıldı. Bunların sayısı 1936’da 500’e yükseldi ve şehirlerde halkevlerine, köylerde halkodalarına dönüştü (Arslan, 2004: 27).

Mustafa Kemal Atatürk’ün isteği neticesinde halkevlerinin kurulmasına karar verilirken kurulacak olan bu kurumun ne çerçevede hareket edeceği, nasıl bir yapıya sahip olacağı noktasında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Mustafa Kemal, “Partimizin halkevleri ile bütün yurttaşlara kucağını açması, vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı.” (Atatürk Kültür Merkezi [AKM], 2006: 399) ifadesi de onun halkevlerine ne kadar çok önem verdiğinin bir göstergesidir. Bu nedenle yurt dışına gözlemciler gönderilmiş, benzer yapıdaki kurumların işleyişi hakkında fikir sahibi olunmaya çalışılmıştır. Anıl Çeçen, yurt dışına bu amaçla gönderilen isimler arasında yer alan Vildan Aşir Savaşır’ın halkevlerinin kuruluşunda etkin rol oynadığını söylemektedir. Özellikle Çeklerin ünlü Sokollarının kurulacak olan halkevleri için iyi bir örnek olduğu kanaatini taşıyan Savaşır’ın konuya dair bilgilendirme toplantıları yaptığını da eklemektedir (Çeçen, 2000: 110). Her ne kadar Vildan Aşir Savaşır ismi ile beraber Çeklerin Sokollarının adı öne çıkmış olsa da onun dışında Avrupa’nın çeşitli yerlerine gönderilmiş başka isimler bulunmaktadır. Bütün bu isimlerin ortak gayesi Türk Ocakları’nın yerine kurulacak olan kurum için bir ön hazırlık yapmaktır. Bu doğrultuda belirtilen incelemeleri yapmak üzere Selim Sırrı Tarcan İsveç’e, Vildan Aşir Savaşır da Çekoslovakya’ya gitmiştir. İtalya’daki halkevleri örnekleri de değerlendirilmiştir. Buna rağmen Reşit Galip bir konuşmasında “Uzak yakın birçok memleketin mümasil kültür ve gençlik teşekkülleri tetkik edilmiş, fakat hiçbirisi taklit olunmamıştır.” sözlerini kullanırken halkevlerinin kuruluşundaki asıl payı Türk Ocakları’na vermiştir (Özdemir ve Aktaş, 2011: 45).

Halkevlerinin kuruluş aşamasında adı çokça geçmeyen ancak halkevlerinin yapılanmasında etkisi olan bir başka ülke ve kurum daha vardır. Hepsinden daha çok etkili olanı da bu kurumlardır. Sovyet Rusya’da 1800’lü yıllarda görülen, halkçılık anlamına gelen Narodnik hareketinin Türkiye’deki bazı aydınları da etkilediği öne

sürülmektedir. “Bu harekette gönüllü gençler köy köy dolaşarak halkı bilinçlendirmeye çalışmışlardır. İşte bu hareketten doğan “Narodni dom” (Halkevi) isimli kurumlardan esinlenilerek Türkiye’de de halkevlerinin kurulduğu ileri sürülmüştür.” (Özdemir ve Aktaş, 2011: 249).

Halkevlerinin yapılanması konusunda Hamdullah Suphi de benzeri bir düşünceye sahipken, konuya dair başka bir ifade Falih Rıfkı Atay’dan gelmektedir. “Yeni Rusya” isimli kitabındaki,

Rusya’dan ben bir ders getiriyorum: Bu ders, Türk ihtilâlini organize etmek, yeni gençliği yetiştirmek ve Türk cemiyetini birkaç hamlede terbiye etmek usulleridir. Bu asırda cemiyetsiz yaşamak imkânsızdır; ne kapitalizm, ne Bolşevizm, ne sosyalizm, hiçbirisi, teknik ve makinenin ve elektriğin tarlaya kadar girmiş olduğu bir asırda, bütün cemiyet terbiye edilmiş olmaksızın, teessüs edemez; temel atamaz (Özdemir ve Aktaş, 2011: 249).

şeklindeki cümleleri, halkevlerinin kuruluşunda Norodni dom adı verilen kuruluşların etkisi olduğunu kanıtlar niteliktedir.

CHF’nin kongresi öncesinde yapılan toplantılarda Ziya Cevher (Etili)’in başkanlığında Şevket Süreyya Aydemir, Sadi İrmak, Tahsin Banguoğlu, Hamit Zübeyir Koşay, Hüseyin Namık Orkun, Kerim Ömer Çağlar, Namık Kataloglu ve Vildan Aşir Savaşır’dan oluşan bir komisyon halkevlerinin ana tüzüğünü hazırlamakla görevlendirilmişlerdir (Çeçen, 2000: 110). Yapılan ön hazırlıkların tamamlanmasının ardından CHF’nin 1931 yılındaki kongresinde halkevlerinin kurulması hususu gündeme gelmiştir. Cumhuriyet Gazetesi’nin 11 Ocak 1932 tarihi taşıyan nüshasında “Halkevleri Talimatnamesi Basılarak Tevzi Edildi” başlıklı bir haber yer alır (Halkevleri Talimatnamesi, 1932). 1931 yılındaki kongrede alınan kararın ardından 19 Şubat 1932 yılında halkevleri, on dört ilde kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Eskişehir, Samsun, Diyarbakır, Van, Afyon, Denizli, Aydın ve Çanakkale, bu on dört ilin arasındadır (Halkevleri Bugün Büyük, 1932). 1932 yılında açılan halkevlerinin kuruluş amaçları Cumhuriyet Halk Fıkrası’nın 1932 yılında çıkardığı “Halkevleri Talimatnamesi”nde şöyle ifade edilmiştir;

Eğitim sahasında çalışmaya her milletten çok fazla mecbur bulunduğu hâlde maddi ve manevi vasıtaları maalesef çok eksik olan memleketimizde resmî, gayriresmî kuvvetlerin aynı maksatlar üzerinde teksifi lüzumunun kıymetini tebarüz ettirebilir. Biz bu vadide başka memleketlere nazaran fazla olarak

şimdi tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkılap esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları hâlinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısındayız. Fıkramızın program temelleri cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılıktır. Programımızı bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve edebîleşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, millî kültürün ve ilmî hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu işaret ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yılları cesur, atılğan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeyi, medeniyet sahasında Türkün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefküreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır (Cumhuriyet Halk Fırkası [CHF], 1932: 3).

1.2. Halkevlerinin Faaliyetleri

Halkevlerinin nasıl yönetileceği, görevleri, amaçları ve bütün yapı ve kurallarını ortaya koyan halkevleri talimatnamesi ilk olarak “Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi” ismini taşımaktayken 1935 yılında “Halkevleri Öğreneği”, 20 Nisan 1940 tarihine gelindiğinde “Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi” adını almaktadır (Temizhan, 2006: 38-39). Bu talimatnamelerin çeşitli maddeleri gereğince yönetim kurulunun birtakım görevleri bulunmaktadır. Halkevlerinin faaliyet planlarını hazırlamak, belirli gün ve haftaların kutlanması için gösteriler tertip etmek, şubelerin denetimini yapmak, personel işlerini yürütmek gibi yükümlülükler söz konusu görevler arasında sayılabilmektedir.

Süleyman Kazmaz, “Gençliğin yetiştirilmesi, hele gençlik terbiyesi meselesinde, müspet bilgiyi kazandırmak yanında aynı derecede önemli diğer bazı esaslar daha vardır. Artık bugün, sadece bilgi vermekle terbiye işinin halledilemeyeceği, hele gençlik çağında bilgi vermek kadar diğer ihtiyaçları da dikkate almak gerektiği çok açık bir gerçek halinde gelişti.” ifadeleriyle, önemli bir noktaya değinmektedir. Gerçekten de gençlerin yetişmesinde okulun önemi yadsınamazken okuldan arta kalan zamanda onların terbiyesini daha iyi seviyelere

çıkabilecek birtakım ihtiyaçlar gün yüzüne çıkmaktadır. Söz konusu ihtiyaçlar, halkevlerinin neredeyse her ilde yaptıkları faaliyetler ile karşılanmıştır.

İşte halkevleri, gençlik kulüpleriyle birlikte, fakat daha geniş ölçüde olarak bu önemli ihtiyacı karşılayacak kurum olarak belirmektedir. Bu ocakların, hele küçük şehir ve kasabalarda birer gençlik çevresi haline gelerek gençleri bir araya getirmesi, çeşitli toplantılarda gençler arasındaki bağlılığı kuvvetlendirmesi ümit verici mahiyette görünmektedir. Gençliği bütün kötü tesirlerden uzak tutmak ve iyi bir şekilde yetiştirmek için her şeyden önce onları daima topluluk şuuruyla bir araya getirmek, düzenlenmiş bir topluluk hayatı yaşatmak lâzımdır. (...) Halkevlerinin gençlik terbiyesinde ele alacağı meselelerden biri de, millî kültür değerlerinin sindirilmesi, halk oyunlarının ve buna benzer güzel sanat faaliyetlerinin genişletilmesiyle gençlerin millî sanat terbiyesinin geliştirilmesi, eğlence ve oyun ihtiyaçlarını millî oyun ve rakslarla sağlanmasıdır (Kazmaz, 1944: 12).

Halkevleri, halkçılık ilkesini temel alarak hareket ederken aynı zamanda bu ilkeye işlerlik kazandırmaktadır. Bu durum, kimi yazar tarafından da sevinçle karşılanmıştır. Gün geçtikçe daha çok destek almış ve büyümüştür. Suut Kemal Yetkin de halkevlerinin yaptıkları neticesinde övgüyü hak ettiğine değinmiştir. Bu evlerin halkın evi olduğunu söyleyen Yetkin; düğünler, dernekler, halkevlerinde yapılır, konferanslar ve konserler orada verilir, sergiler orada açılır, büyüklerimiz orada anılır, büyük günlerimiz orada kutlanır, ifadelerini kullanır. Ayrıca ona göre halkevleri neşenin birliğin ve yapıcılığın kaynaklarıdır ve yarının her bakımdan yaratıcı Türkiye'sinin temelleri bu evlerde atılmıştır (Yetkin, 1944: 1). Suut Kemal gibi halkevlerinin faaliyetlerini destekleyen, bu faaliyetlerde bizzat görev alan oldukça önemli isimler dikkat çekmektedir.

Atatürk, CHP'nin IV. Büyük Kurultayı'nı açarken yaptığı konuşmada (1935) parti-halk bütünleşmesinin ülkede sosyal ve kültürel bir devrim yarattığını özellikle belirtir. Atatürk, ölümüne kadar birçok halkevini ziyaret etti ve evlerin çalışmalarını yakından izledi. Halkın bu kurumlara ilgisinin artarak devam ettiğini gördü (Arıkan, 1999: 262). Halkevlerinin gelirlerinin nereden sağlandığı, her dönemde merak konusu olmuştur. Bu soruya dair Kemal Karpat, "Halkevlerinin gelirinin önemli bir bölümü de ulusal bütçeden yapılan yardımlardan geliyordu. 1932 ile 1950 yılları arasında halkevlerine ulusal bütçeden ayrılan ödenek miktarı 27.336.750 lira idi; bu da parti bütçesinin beşte birini oluşturuyordu. Bu yardımların büyük bir bölümü Halkevleri

binalarının yapımında kullanıldı. 1951 yılında halkevlerinin sahip olduğu gayrimenkullerin değeri yaklaşık 200 milyon lira olarak hesaplanmıştır.” (Karpat, 1967: 60) şeklinde net bir cevap vermektedir.

Herhangi bir yerleşim yerinde halkevi kurulabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar:

a) En azından üç faaliyet kolunu çalıştırmaya yetecek sayıda üyenin kaydedilmiş olması,

b) 200 kişilik bir salonu, kütüphanesi, birkaç çalışma odası ve jimnastik yapmaya elverişli bir bahçesi olan bir binanın temin edilmesi,

c) Bir büro memuru ile bir yardımcı istihdam etmeye ve öteki zorunlu ihtiyaçların karşılanmasına yetecek miktarda minimum bir bütçenin oluşturulması.

Halkevleri Talimatnamesi'ne göre, bir halkevinin yönetim kurulu o halkevine bağlı şubelerin yönetim kurulları tarafından seçilen delegelerden oluşmalıdır. Her şube, halkevi yönetim kuruluna katılmak üzere yalnız bir delege seçebilmektedir. Bütün şubeleri tamamlanmış bir halkevinin yönetim kurulu, ilgili parti teşkilatı tarafından atanan bir başkan ve şube yönetim kurullarının seçtiği toplam dokuz delegeden oluşmalıdır. Bu şubeler belirli dönemlerde toplantılar yaparak faaliyetlerini planlamaktadırlar.

Halkevlerinde yürütülen sanat çalışmalarında yerel, ulusal değerlerden yola çıkılmış, bu çalışmaların evrensel olarak kabul edilen batı formunda işlenmesine çalışılmıştır. Bu yolla her türlü ulusal folklor ürünü derlenmiş, kayıt altına alınmış, düzenlenmiş radyo, sinema, temsil gibi araçlar ile tekrar toplumla paylaşılmıştır. Tüm bu çalışmalar, ulusal sanatın ortaya konmasına, gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Halkevlerinde belirlenen doğrultuda yürütülen sanat çalışmalarının sistemli bir şekilde geniş bir toplumsal kesime ulaştırılması da sağlanmıştır (Tunalı, 2013:75).

Halkevlerindeki tiyatrodan edebiyata konserlerden diğer faaliyetlere birçok faaliyetin yürütüldüğü göz önünde bulundurularak insanların eğlenebildikleri yer olarak görmek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Aksine halkevlerin eğitim odaklı, kültürel kalkınmayı arzulayan ve teşvik eden kurumlardır. Mümtaz Ergin, “Halkevlerinin büyükleri anmak için ayırdığı bu gecelerin evlerimizin hakikaten muhtelif kollardan Türk birliğinin medeniyet, ilim, sanat bakımından gelişmesinde yaptığı eşsiz hizmetler içinde çok önemli bir yeri vardır. Şu kısa satırlara göre

halkevleri bu suretle de millî birlik heyecanını daima uyanık tutacaktır.” (Ergin, 1955: 4) cümleleriyle halkevlerinin üstlenmiş olduğu misyona atıfta bulunmaktadır.

Halkevleri, vatandaşların umumi bilgilerinin artırılması esasını güder, yoksa ihtisas yapmak evlerin branşı dışında kalır. Tertip edilen konferanslar, halkevleri neşriyatı hep bu esas üzerine dayanmaktadır (Kargın, 1938: 44). Halkevlerinin amacı; tiyatro, edebiyat, yayın faaliyeti ve kütüphanelerin geliştirilip yaygınlaştırılması başta olmak üzere çeşitli alanlarda yaratıcı ve entelektüel ilgilileri teşvik etmektir (Karpaz 2009a: 130).

Halkevleri, dokuz kol hâlinde örgütlenmişti ve bunların ilk üçü sırasıyla dil ve edebiyat, güzel sanatlar ve tiyatroyla ilgileniyordu. Örneğin başka bir kolun ilgi alanı da köy kalkınmasıydı. Pratikte bu kolların görevi, köyleri ve kasabaları ziyaret etmek, buradaki yaşam ve halkın ifade biçimini öğrenmek, folklor ürünlerini derlemek, türküleri kaydetmek ve sonunda bütün bu malzemeyi kullanarak bir milli edebiyat yaratmaktır. Bu yolla toplanan malzeme, hala Türkiye’deki en iyi folklor derlemesidir (Karpaz, 2009a: 177).

Bilindiği üzere halk kültürü çalışmaları derlemeyle başlar. Bizde geniş ölçüde halk kültürü derlemeleri, cumhuriyet döneminde, özellikle Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin ve halkevlerinin kurulmasıyla başlamıştır. Memleketimizin şartları itibarıyla halk kültürünün başlıca kaynağını köyler oluşturur. Dolayısıyla köylerde yapılan derleme çalışmaları, halkevlerinin köycülük şubeleriyle birlikte gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde halkevlerinin dil ve edebiyat şubeleri de halk dilinde yaşayan Türkçe sözlerin derlenmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir (Kaynar, 2007: 33). Halkevleri-Türk Dil Kurumu ilişkisi, TDK tüzüğü ve dönemin tek partisi olan CHP’nin resmî tebliğleriyle yasal bir zemine dayandırılmıştır. Buna göre, halkevleri dil, edebiyat ve tarih şubeleri TDK’nin dışarı teşkilâtını oluşturur. Bu şubelerin bünyesinde oluşturulan dil komiteleri, çalışmalarını TDK’nin Dışarı Teşkilâtı Talimatnamesi’nde belirtilen esaslar doğrultusunda yürütmüştür (Özsarı, 2002: 463). Halkevlerinde yapılan dil çalışmaları, her şeyden önce yörenin imkânlarıyla sınırlıdır. Yani bu çalışmaları söz konusu halk evinin eleman durumu, teknik donanımı ve maddi geliri belirlemiştir. Çalışmaları dört başlık altında değerlendirmek mümkündür: 1. Dil araştırmaları ve kitap yayını. 2. Derleme Çalışmaları. 3. Türk Dili Kurultaylarına katılma ve dil bayramlarını düzenleme, 4. Türkçe öğretme ve halka dil ile ilgili problemlerde yardımcı olma.

Halkevleri, varlıklarını sürdürdükleri yıllar boyunca özellikle dil bayramlarını kutlamaya büyük özen göstermiştir. Halkevlerinin TDK ile ilişkisine dair Mustafa Özsarı'nın tespitleri oldukça yerindedir:

Halkevleri, CHP'ye doğrudan bağlıdır. Yani CHP'nin bir kültür koludur. Buna karşılık TDK, müstakil bir dernek statüsündedir ve kurumun partiden bağımsız hareket ettiği anlaşılmaktadır. (...) Bununla birlikte, halkevleri, TDK'den farklı olarak yerel hususiyetleri üzerinde toplayan bir kurumdur. Her ne kadar merkezî yönlendirmeler olsa da halk evlerinde yapılan çalışmalar daha çok yerel niteliklidir. Dolayısıyla TDK tarafından yapılması gereken yerel ağız araştırmaları, derleme faaliyetleri ve yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulma çalışmaları büyük ölçüde halk evleri tarafından yürütülmüştür (Özsarı, 2002: 463).

Sonuç olarak dil ve edebiyat kolu, halkevlerinin en etkin çalışan şubeleri olarak ortaya çıkmıştır. Dil birliğinin, el birliği ve ülke birliğinin en sağlam temeli olduğu görüşünden hareket eden CHP, dilin yeni derlenen sözcüklerle Türkleştirilmesine, sadeleştirilmesine ve halka mal edilmesine büyük özen göstermiştir. Dil ve edebiyat şubesinin amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullandığı başlıca iletişim araçları, konferans, dergi, kitap, anma ve kutlama törenleri ve toplantılardır.

Konferanslar hususunda halkevleri tarafından yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarından biri olduğu söylenebilir. Birçok değişik konuda üniversite öğretim üyeleri, profesyoneller, yazarlar ve diğer aydınlar tarafından verilen halk konferansları halkevlerindeki üyelerin ilgisini çekmiştir. CHP genel sekreterliği, kimi zaman halkevlerine konferans programı göndererek plan yapmalarını sağlıyordu. Kurallara göre halkevinin ayda en az iki konferans verme yükümlülüğü vardı.

Dergiler: Halkevlerinin kurulmasından sonra her büyük taşra kentinin halkevinde bir süreli yayın çıkması ve bu yayının bölgedeki diğer halkevlerinin sesi olması sağlanmıştır. *Ülkü* dergisi, bu dergilerin en uzun süreli olanı olmasının yanında merkezî konumundadır. Diğer dergilerin durumları *Ülkü*'de değerlendirmeye tabi tutulabilmektedir. "Dergiler halkbilimi konulu yayınlar yapıyor, kentli alt sınıflar, köylüler ve aydınlar arasında yaşam hakkındaki görüş farklılıklarının ifade ediyor; bu gruplar arasında iletişim kanalı olarak hizmet ediyordu." tespiti Kemal Karpat'ın söz konusu dergiler hakkındaki fikrini ortaya koymaktadır (Karpat, 2009b: 334).

Böylesine yaygın bir iletişim sistemi, Türkiye'de ilk kez halkevleri tarafından geliştirilmiştir. Halkevlerinin yayımladığı kitap ve dergiler, yine halkevlerinde

kurulan kütüphaneler ve halkevlerinde açılan okuma-yazma kursları ile birlikte, Türkiye’de sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesi doğrultusunda planlı ve birbirine tamamlayıcı faaliyetler olarak görünmektedir. İdeolojinin tarihsel gelişiminde de en büyük kolu gelişen kitle iletişim araçlarının ve eğitim sistemlerinin oynadığı düşünülürse halkevlerinin basılı iletişim araçlarına niye bu denli önem verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Halkevlerinin açılış töreninde Reşit Galip, Necip Ali gibi isimler yaptıkları konuşmalarda halkevlerinin dil edebiyat ve tarih şubelerinin önemi üzerinde durular. Bu şube ile ilgili özellikle dergi çıkarma faaliyetleri hız ve önem kazanmıştır. Neredeyse her halkevi, kendi dergisini çıkararak üyelerinin kültürel gelişimine katkı sağlamayı amaç edinmiştir. Halkevlerinin oldukça aktif bir şekilde işleyen şubesi konumunda bulunan dil tarih edebiyat şubesi, öz Türkçe kelimelerin kullanımına da ön ayak olmuştur. Bu şubenin çalışmaları arasında dergi çıkarma faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli günlerde törenler ve anma programları da yer almaktadır. Elbette düzenlenen programlarda yine halkın her açıdan gelişimi ve eğitimi üzerinde durulmuştur. Bunun yanında halkevlerinin temel amaçları arasında gösterilebilecek olan yeni kurulan devletin prensiplerinin halkta kabul görmesi uğraşı dikkat çekmektedir.

Kemal Karpat, halkevlerinin temel amaçlarına ulaşması için olabildiğince çok insana ulaşarak bu insanlar vasıtasıyla elde edilecek folklorik malzemelerin derlenmesini hedeflediklerini belirtmektedir. Elde edilen folklorik malzemeler, yeni bir kültürün inşası için yapı taşları olacaklardır. Bütün bu amaçlar doğrultusunda halkevlerinin sahip olması gereken iletişim araçlarına değinir (Karpat, 2009b: 334). Ayrıca Karpat’a göre, halkevlerinin başlattığı bu yayıncılık faaliyetleri, büyük ilgi gördüğünden dolayı, gazetecilik ve muhabirliğe de ilginin arttığı söylenebilir. Karpat, “Dergi ve kitap yayımının yazarlık, muhabirlik ve gazetecilik gibi mesleklere büyük bir ilgi uyandırdığı söylenebilir. Bu faaliyetler, ayrıca kütüphanelerin gelişmesini teşvik etti, Türkiye’de kitap yayıncılığı ve matbaacılığını özendiren ekonomik dürtüler sağladı. Halkevlerinin kendi baskı tesislerini kurmasının yasaklanmasından sonra, dergi ve kitap yayımını özel kuruluşlar üstlenmeye başladı. Resmî muameleler dışında, bütün devlet ve parti destekli kurumları kapsayacak şekilde genişletilmek suretiyle güçlendirilen bu uygulama, kâğıt talebini artırdı, yeni matbaa kuruluşlarının gelişmesini teşvik etti ve profesyonel bir matbaacı grubun oluşmasını sağladı.” (Karpat, 2009b: 334) düşüncesini taşımaktadır.

Elbette CHP'nin politikalarının da bunda büyük bir etkisi bulunmaktadır. Parti, bütün halkevlerine, halkodalarına çevreleriyle dolayısıyla halkla bir araya gelmelerini özellikle tavsiye ederken dergilerin içeriğinin de bu yönde düzenlenmesini istiyordu. Nihayetinde varılmak istenen nokta, halka inkılapları benimsetmektir. Öte taraftan dergi sayısının hızla artması, yönetilmesini güçleştirdiği gibi, kalitenin de düşmesine sebep olmaktadır. Bu durum karşısında parti, bir dizi önlem almaya karar vermiştir. Kemal Karpat'ın tespitine göre, "1926-1936 yılları arasında, resmî olmayan çeşitli siyasal ve edebî eğilimleri dile getiren dergilerin sayısı 130'dan 330'a yükselmişti. Belli bir entelektüel rahatsızlığı yansıtan bu durum, halkevlerinin mevcut düşünceleri layıkıyla ifade edemediğini gösteriyordu. Parti fonlarını kurutan çok sayıda niteliksiz dergiyle karşı karşıya kalan parti genel sekreterliği, 1942'de bir genelge yayımlayarak dergi yayını, başlangıçta planlandığı gibi, sadece il merkezleriyle sınırlamak zorunda kaldı." (Karpat, 2009b: 337).

Halkevlerinin dergi faaliyetleri ile ilgili varılabilecek genel sonuç, Kemal Karpat'ın tespitlerinde saklıdır. Kendi amaçları dışında ülkemizdeki yayıncılığın gelişmesine hem yayıncı açısından hem de yazar açısından önemli katkılarda buldukları bir gerçektir:

Halkevi dergileri, yazarlarını basit bir dil ve doğrudan ifadeler kullanmaya teşvik etti. Gerçekten de bu, Türk entelektüel yaşamının hayatla ve gerçeklikle bağlantılı somut imajlara yönelmesini sağlayan bir dönüm noktası oldu. Düşünce ve duygular, artık, eskiden olduğu gibi önceden belirlenmiş form ve imajlar içine hapsedilmeden, doğal bir yolla ifade edilmeye başlandı. Dergiler her ne kadar siyaset ve ideoloji alanında CHP'nin talimatlarına uygun hareket etse de edebiyat ve tasvir yazılarında divan edebiyatının yavan biçimciliğinden kurtulmalarını sağlayacak bir ifade özgürlüğünden faydalandı. Dergiler, folklorla ilişkin yayın yaptı ve köy ve kentteki alt sınıftan insanlarla aydınların yaşamı hakkında çeşitli görüşler dile getirerek onlar arasında birer iletişim kanalı işlevi gördü. Bütün bu yayın faaliyeti, gençlikte bir yazma zevki yarattı ve hatırı sayılır ölçüde entelektüelin edebiyat kariyerlerine başlamasına vesile oldu. Bugün (1974), kırklı ve ellili yaşlarında olan çağdaş Türk yazarlarının çoğu, ilk kez bu dergilerde yazmaya başladılar. Örneğin meşhur Türk romancısı Yaşar Kemal, kariyerine Adana Halkevi'nde başlamıştı. Üstelik bu dergiler, basılı materyalleri kitlelere taratarak, bunlara yönelik bir ilginin doğmasını sağladı

ve böylece ulusal gazetelerin tirajını artırarak taşrada ve kırsal kesimde siyasal eğitim sürecini hızlandırdı (Karpat, 2009b: 338-339).

Dil ve edebiyat kolu, kütüphane kolu ile de birlikte çalışmaya müsait olmakla birlikte bazı etkinlikleri birlikte düzenlemektedirler. Bu etkinliklerde tarih, folklor, sanat, edebiyat, iktisat vb. konularda buldukları bölgeye ait önemli araştırmaları yapmaktadırlar.

Dil ve edebiyat kolu ile yakından ilişkili olarak kütüphane kolu da halkevlerinin açılması için gerekli olan ön şartlardan biridir. Böylece halkın büyük çoğunluğuna kitaplar ulaştırılabilmekteydi. Tüzükler, halkevleri kütüphanelerinde bulunabilecek kitap tipleri katı bir şekilde düzenliyordu. Tüm dinî yayınlar, Türk devriminin ideolojileri karşıt kitaplar, Türklerin ulusal çıkarlarına ve bilime aykırı görüşleri veya yabancı rejim ve ideolojileri anlatan kitaplar kütüphanelerde bulunmuyor. Aynı şekilde kütüphanelerin gerici eğilimleri yansıtan, moral bozucu, kötümser ya da cinayet ve intiharları anlatan ya da gençlere kötü alışkanlıklar öğreten kitaplar bulundurması da yasaktı.

Metin Toker, *DP'nin Altın Yılları* kitabında halkevlerini şöyle anlatılır: “Halkevleri, 1940’ların ortalarına kadar çok yararlı işler yaptılar. Denilebilir ki, yeni toplumun nabzı oralarda attı. Halkevleri, özellikle Anadolu’da Atatürkçü sosyal yaşamın öncülüğünü üstlendiler. Kadınlar ve erkekler, oralarda birlikte olmayı öğrendiler. Yaygın “erkek erkeğe kahvehanelere karşı halkevlerinin gazinoları, mahfeleri yeni bir görüntü getirdi. Bu görüntü yavaş yavaş dışarıya da taşmaya başladı. Türkiye’nin birçok, özellikle tiyatro sanatçısı, sporcusu oralarda yetişti. Taşrada öncülüğü genellikle memurlar yaptılar. Halk, hele geçler onlara katılmakla gecikmediler. Halkevleri her yerde bir canlılık örneğiydi.” (1990: 274). Metin Toker’in de belirttiği üzere, halkevlerinin yürüttüğü çalışmalar sayesinde gençler, sokaklarda ve kahvehane köşelerinde başıboş dolaşmaktan kurtulacak, böylece gençlerde bir okuma zevki gelişecek ve gençlerde ilerleme şuuru oluşacaktır (Eke, 1949: 37).

Bütün bu işler ve dilekler, çekici ve düzenleyici bir iş birliğiyle, sistemleşmiş, dinamik bir çalışmayla, büyük bir aşk ve inançla olur. Bunu da yapacak olan evlerin ve odaların komiteleri, onların organizatörleri, gerekli görünürse diyebilirim ki, bu evlerin ve bu odaların bağımsızlıkları, serbest çalışmalarındır (Adalan, 1947: 5-7). Bunun için diyebiliriz ki, bireylerin vicdanlarını kavrayacak, fikirlerini yoğuracak en iyi bir yer, halkevleri ve halkodalarıdır. Bu evler ve bu odalar, bu devrin en ön safında

bulunan birer mihrap, millî ihtiyaçlara hitap eden gür sesli birer kürsüdür; halkevlerimiz ve halkodalarımız, günlük hayat ve kazançlarımıza bağlı hırsların dışında ve bunların hepsinin üstünde kalan, bütün ideolojilerin dışına ve üstüne çıkan bir mahiyet taşımaktadır.

Halkevleri, bu özellikleriyle o dönemde kadın ve erkeğin birlikte bulunduğu ve etkinliklere aktif olarak katıldığı ilk toplumsal merkezler olmuşlardır. Halkla ilişkilerin önemli yöntemlerinden biri olan yüz yüze iletişimin sağlandığı etkinlikler olarak değerlendirilen bu toplantılar, bireylerde bir topluma ait olma duygusunu geliştirmesi ve çağdaş toplumsal yaşam biçimlerinin oluşması bakımından önem taşımaktadır (Temizhan, 2006: 60).

1.3. Halkevlerinin Kapatılışı

Kuruluşunda siyasetten uzak bir kurum olarak düşünölen halkevleri, CHP'ye bağlı yan kuruluşlar olmaları nedeniyle ilerleyen zamanlarda siyasi bir yön de kazandı. Özellikle çok partili döneme geçildiğinde bu yönü ciddi tartışma ve eleştiri konusu olmuştur. Nitekim o günün koşullarında çalışmalarını parti tarafından belirlenen halkevlerinin kapatılması gündeme geldiğinde, halkevlerine karşı olan kesimler için halkevleri ve partinin iç içe geçmesi en önemli koz olmuştur. Oysa halkevlerinin yeni rejimin ideolojisini insanlara aşılayarak cumhuriyetin geleceğini güvence altına almak, yeni toplumun ulusal kültürünü yaratmak ve bu kültürün ilk aydınlarını yetiştirmek konusunda gerçekleştirdikleri siyasi yönünü tartışma konusu yapmayacak kadar önemlidir. Halkevleri tek partili bir dönemde kurulup geliştirilmiş bir oluşum olması nedeniyle söz konu,su tek partinin güdümünde olması olağan görölebilmektedir. Halkevleri kuruluşundan yönetimine ve yaptığı etkinliklere kadar bütünüyle CHP'nin tek parti iktidarının gözetimi altındadır. Her ne kadar siyasetten uzak bir şekilde tasarlandığı belirtilse de bu görüşe karşı çıkanlar da olmuştur. "Halkevleri halkın politik ve ideolojik eğitimini sağlamak için kurulmuşlardır. CHP'nin ilke ve ideolojisini yayma, benimsetme ve hatta geliştirme çabası öncelikli hedefti." (Altan, 1936: 1) ifadesi bunun bir göstergesidir.

DP'nin muhalefet olarak meclise girmesinden sonra halkevleri de tartışılır bir konu hâline gelmiştir. Çünkü evler, zaten CHP'nin kuruluşları gibi görölüyor ve bu konuda eleştiri alıyorlardı. Gerçekten de CHP ile evler arasında güçlü bir bağ vardı. Bu konu eleştiri nedeni olmuştur (Özdemir ve Aktaş, 2011: 259). "Halkevleri özerk veya hükömete bağlı kuruluşlar ise o zaman niçin partinin amaçlarına hizmet edecek

tarzda hareket etmekteydi?” sorusuna ek olarak “Halkevleri yalnızca partinin kültür kolları olarak kurulmuşlarsa, o zaman parti nasıl oluyor da bu kuruluşlara devlet hazinesinden büyük miktarlarda kaynak aktarımı yapabiliyordu?” (Şimşek, 2002: 93) sorusu gündeme getirildiğinde tartışmaların haklı bir tarafı olduğu kanısı öne çıkmaktadır.

Kuşkusuz halkevlerinin akıbeti, Türkiye’de devlet eliyle zorla kabul ettirilmek istenen, -yani demokrasi dışı, halkın kültürüne ve tarihine uymayan- ideolojilerin başarı sağlayamayacağıının en güzel örneğidir. Aslında gerek halkevleri gerek halkodaları ideolojik amaçlardan uzak kaldığı sürece çok faydalı kurumlar olabilirdi (Karpas, 2009b: 325). Kemal Karpas, Haziran ayında İnönü, Celal Bayar, Recep Peker, CHP üyeleri ve hükümet mensuplarının özel bir görüşme yaptığını açıklar. Bu görüşmelerde Bayar, hükümetin muhalefet üzerindeki baskısından şikâyet ederek çok partili sistemi sağlam temellere oturtacak tedbirlerin alınması gerektiğini ifade etti. Ayrıca sıkıyönetimin kaldırılmasına, halkevleri ile radyonun tarafsız olmasına, seçim güvenliğine ve hükümet memurlarının partilere tarafsız muamele etmesine dair bir bildiri yayınlanmasını istedi. Recep Peker, bu istekleri reddetti. İnönü ise Türkiye’de demokrasinin yerleşmesi için elinden geleni yapacağını vaat etti (Karpas, 1967: 60).

Bu kurumlar, mükemmel antropolojik ve mahallî bilgiler içeren 90-95 civarı gazete ve dergi çıkarttı. Ne var ki halkevleri ve köy odaları mahalli halkı bir araya getirmek yerine sergilenen oyun, konser, dans vb. şeylerle ilgilenmeyen büyük bir çoğunluk ve küçük bir modern azınlık olmak üzere halkı ikiye böldü. Halkevleri, çok geçmeden İslam karşıtı olmakla ve halkın dilinde inanca meydan okumak olarak anlaşılan laikliği savunmakla suçlanmaya başlandı (Karpas, 2009c: 271). Bu zihniyet göz önüne alındığında halkevlerinin faaliyetlerini daha iyi anlamak mümkün. Halkevleri, devletin kontrolünde olmayan her türlü siyasi, kültürel, entelektüel vb. gibi kurumların yerine devlet güdümlü bir kurumsallaşma projesinin parçasıydı. Halkevlerinin köycülük faaliyetleri sonuçta pek de başarılı olmadı. Bunun bir muhtemel nedenini “halk için halka rağmen” sloganıyla özetlenebilen düşünsel zihniyette bulmak mümkün. Şehirlerin ortalama insanları ve taşradaki köylüler, hiçbir zaman halkevlerinin faaliyetlerinde aktif bir yer almadılar. Bu kurumların üyeleri genelde merkezî hükümet görevlileri, aydınlar, toprak ağaları ve söz konusu bölgenin seçkin vatandaşlarıydı (Karaömerlioğlu, 2001: 165-182).

Halkevleri seçkinleri arasında kontrolsüz bir narsisizm ve megalomaniye kapılmak, ender görülen bir durum değildi; yönetici sınıfın yüklendiğini iddia ettiği ideolojik temsil ve dönüştürme misyonu, bu tutumu meşrulaştıran bir gerekçeye dönüşüyordu. Söz konusu sosyo-psişik arka plan ve zihniyet her türlü toplumsal muhalefeti, bir “sınır ihlali” olarak görme, doğrudan benliklerine yapılmış saldırılar olarak algılama eğilimine yol açıyordu. Seçkinler ve bu sınıfta yer almayı arzulayanlar, ana akımın gündelik siyasetine katılmak, yön vermek, katkı sunmak, bu etkinlikler aracılığıyla kendilerini gerçekleştirmek üzere halkevlerinde bir araya geliyorlardı (Fındıklı, 2014: 44).

Halkevlerinin kapatılmasına neden olan yasa, 8 Ağustos 1951 tarihinde 5830 sayılı yasa ile toplam üye sayısı 468 olan mecliste 340 evet oyu almıştır. Halkevlerinin kapatılması ile ilgili sunulan çözüm önerileri arasında, belediyenin idaresi altında, halkevini bir (şehir salonu) adı altında idare etmek, fikri vardır. Ancak bu fikir kabul görmez. 1948 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu’na halkevlerinin aynı konu hakkında fikri sorulur. O da halkevlerinin bağımsız bir vakıf statüsüne getirilmesinin doğru olacağını iletmiştir (Çeçen, 2000: 237).

İkinci kez halkevleri, 27 Mayıs 1960’tan sonra Türk Kültür Derneği adıyla, bir dernek statüsünde ve küçük çapta faaliyete geçirilmiş; derneğin adı 21 Nisan 1963’teki Olağanüstü Tüzük Kurultayı’nda halkevlerine dönüştürülmüştür. Türk Kültür Derneği’nin 12 Nisan 1961’de Bakanlar Kurulu’nun 5/1066 sayılı kararıyla kamu yararına dernekler arasına alınması, ikinci dönem halkevleri için de geçerli olmuştur. Dolayısıyla bunlar da bağımsız olmakla birlikte, kamu kuruluşlarıyla iş birliği yapmışlardır. Halkevlerinin ikinci dönemi 12 Eylül 1980’de gerçekleştirilen askerî darbeye son bulur. 31 Ekim 1988’de Ankara’da toplanan 10. Kurultay ile halkevlerinin üçüncü dönemi, tamamen ikincisinin bir devamı olarak başlar ve günümüze ulaşır (Akyol, 1996: 132).

Askerî yönetim, 1960 yılında Türk Kültür Dernekleri’ni kurdu. Görünürdeki amaç kapatılan 1951’de demokratların kapattığı halkevlerinin işlevini yerine getirmektir; fakat esas amaç bu derneklerin gelecekte kurulacak bir partinin çekirdeğini oluşturmalarıydı (Karpas, 2018: 167).

1.4. Halkevleri ile Türk Ocakları'nın İlişkisi

1911 yılından itibaren faaliyet gösteren Türk Ocakları, Türkçülük akımının etkisiyle ortaya çıkmış oldukça önemli faydalar sağlamıştır. Ziya Gökalp, Mehmet Emin, Yusuf Akçura, Yakup Kadri, Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi gibi isimlerin bir araya geldiği bir kurumdur. Türk kültürünü koruma ve yüceltme konusunda ısrarla duran bu kurum, daha sonra halkevlerinde de görülen çeşitli faaliyet alanları belirlemiştir. Çeşitli konferanslar, kurslar, kitaplar ve dergiler ilgili amaca hizmet uğruna yapılan çalışmalardır. Milli Mücadele'ye destek vermişlerdir.

Türk Ocakları'nın amacı tüzüğünün ikinci maddesine göre, "İslam kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin millî terbiye ve ilmî, içtimai, iktisadi seviyelerini terakki ve i'tilası ile Türk ırk ve dininin kemaline çalışmaktır." (Çavdar, 2013: 309). Türk Ocakları, varlığı boyunca bu amaçlar doğrultusunda çalışmıştır. Türk Ocakları Tüzüğü'nün söz konusu maddeleri gereğince Cumhuriyetin yöneticilerinde ulusal bir bilincin ve kimliğin yaratılmasının Türk Ocakları ile birlikte olabileceği kanısı ağır basmaktaydı. "Aralık 1924'te Atatürk'ün imzaladığı bir kararnameyle kamuya yararlı bir dernek olurlar. 1925 Şubat'ında Doğuda patlayan isyanı takiben hükûmetin Türk Ocakları'na verdiği destek artar. Mayıs 1925 tarihli bir hükûmet kararı ile sivil veya asker, bütün devlet memurları Türk Ocakları'na yardım etmeye mecbur edilir." (Köprülü, 1940: 481). Atatürk, verilen Millî Mücadele'nin ardından halkta uyanan duyguları göz ardı etmemiş ve Türk halkının uyanışını daha da yukarılara çıkaracak millî bir kadrolaşma anlayışına sahip olmuştur. Bu nedenle Türk Ocakları'nın yüklenmiş olduğu misyonu her daim desteklemiştir. Onun en büyük endişelerinden biri yapmak istediklerinin halk tarafından anlaşılabilmesi olmuştur. Bu nedenle Cumhuriyeti, yapılan inkılapları halka en iyi şekilde anlatacak aracı kurum ve kişilere ihtiyaç duymuştur. Özellikle aydınlar ve halk arasındaki buzları eritecek çözümleri de düşünmüştür.

Devrin değişen şartları içerisinde Türk Ocakları'nın CHF'nin gölgesine girmesi bir zorunluluk olarak görünmeye başlar. Her ne kadar bir kontrol mekanizmasına tabi olması beklense de tam olarak istenilen hâle gelemeyen Türk Ocakları'nın kapatılması daha uygun görülmüştür. Bunda etkili olan unsurlardan biri de millî duyguların ön plana çıkarılıyor olmasıdır. Mustafa Kemal, öncelikle 24 Mart 1931'de açıkladığı bir genelgeyle ülkedeki tüm milliyetçi ve Cumhuriyetçileri bir araya getirmek için Türk Ocakları'nın varlığına son verilmesini ve CHF çatısı altına girmesini ister.

Uzun yıllar, Türk milletinin millî kültür, millî ahlak, millî şuuruna bugüne kadar kurulmuş olan gayrisiyasi cemiyetler içinde en büyük faydayı sağlamış olan Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihinde Mustafa Kemal'in etrafındaki birtakım CHF destekçilerinin muhalif yaklaşımlarının neticesinde onu, "Türk Ocakları vazifesini de bitirmiştir. Artık Halk Fırkası'yla birleşmeli ve kendi kendini feshetmelidir." düşüncesine inandırmışlardır. Türk Ocakları'nın bütün gayrimenkûlü CHF'ye devredilmiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasının ardından Hamdullah Suphi, Türk Ocakları Genel Başkanı sıfatıyla gençleri bu parti adı altında muhalefet etmeye davet eder. Onun bu davranışı, Kenan Akyüz'ün de belirttiği üzere bir hata olarak değerlendirilebilir. Partinin başarısız olması dolayısıyla kapatılmasının ardından zamansız bir şekilde yaptığı çıkış, Türk Ocakları'na okların çevrilmesine neden olmuştur. Türk Ocakları'nın kapatılmasında bu olayın da büyük bir payı olduğu söylenebilir (Akyüz, 1986: 215).

Türk Ocakları'nın kapatılmasında Halk Fırkası ile uyumlu çalışmamasından kaynaklanan siyasi sebeplerin etkili olduğu ileri sürülmektedir. Böylece Halk Fırkası bünyesinde hizmet edebilecek halkevlerinin kurulması uygun görülmüştür ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır.

1932'de kurulan halkevleri çağdaş toplumun folkloru, yaşamı ve göreneklerine dayanan laik bir Türk kimliği yaratmayı hedeflemekteydi. 1932'de kapatılan Türk Ocakları 1949'da yeniden kuruldu. 1950'den sonra devlet desteği almaya başladı ve 1951'de halkevlerinin kapatılmasının ardından nihayet onların yerini aldı. 1911'den beri Türk milliyetçiliği savunan Türk Ocakları başlangıçtaki fikirlerine bağlı kalmayı sürdürdü ve Osmanlı tarihi, Cumhuriyet ve İslam arasında organik, kültürel ve duygusal bir devamlılık olduğunu savunarak bu ilişkinin reddedilmesinin devletin temellerini zayıflattığını ileri sürdü. (Karpaz, 2009b: 241-242).

Bütün yetenekler halkevlerinde değerlendirilmiş, yazarlar, bilginler, sanatçılar olarak ortaya çıkmışlardır. Her halkevi bir kültür araştırma kurumu haline getirilmiştir. Herkes çevrelerinin bölgelerinin özelliklerini tarihlerini, coğrafyalarını, halk folklorunu, etnografyasını, halk geleneklerini, bütün maddi ve manevi varlıklarını, sorunlarını araştırmış, incelemiş, yazmış ve yayınlamıştır (Toksoy, 2007: 148). Nihayet Atatürk, 24 Mart 1931 günü, Türk Ocakları Genel Merkezi İlim ve

Sanat Kolu üyelerinden Ruşen Eşref'e verip ertesi günkü basında yer alan bir beyanatında, bu konudaki kararım şöyle açıklıyordu:

Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki, muayyen maksatlara erebilmek için, maddî ve manevî ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikâmete sevk etmek lâzımdır. Yakın senelerde milletimiz, böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin verdiği mühim neticeleri idrâk etmiştir. Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı masûniyeti için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır. Teessüsü tarihinden beri ilmî sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşr ü ta'mîme sadâkatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnûniyeti mucip hizmetleri sebk etmiş olan Türk Ocakları'nın, aynı esasları siyasî ve tatbikî sahada tahakkuk ettiren fırkamla ve bütün manası ile yek-vücut olarak çalışmalarını münâsih gördüm. Bu kararım ise, milli müessese hakkında duyduğum i'timad ve emniyyetin ifadesidir. Aynı cinsten olan kuvvetler, müşterek gaye yolunca birleşmelidirler. (Akyüz, 1986: 209).

Kenan Akyüz, Türk Ocakları'nın yerini alan halkevlerinin Atatürk döneminde, oldukça disiplinli, amaçlarına uygun hareket ettiğini söylerken Atatürk'ün ölümünden sonra, gittikçe amaçlarından uzaklaşan bir hâle geldiğini ileri sürer. Milliyetçi ideolojiyle bağdaşmayacak tavır ve davranışlar edinerek hedeften saptığı tespitinde bulunur. Özellikle 1960'tan sonra söz konusu durumun aşırı boyutlara eriştiği de bilinen bir gerçektir (Akyüz, 1986: 213).

BİRİNCİ BÖLÜM

2. KONYA HALKEVİ

2.1. Konya Halkevi'nin Kuruluşu

Konya Halkevi'nin ilk kuruluşunda başkanı *Babalık* gazetesinin de başyazarı olan Nahit Cemal olmuştur. Bu dönemde Konya'da yayımlanan *Babalık*, *Ekekon* ve *Yeni Konya* gazetelerinin Konya tarihi için ayrı bir önemi vardır. Ayrıca Konya Halkevi'nin faaliyetlerini bu yayınlardan takip etmek mümkündür. Halkevinin neşrettiği kitapların büyük çoğunluğu bu yayınların matbaasından basılmıştır.

Memlekette çalışabilecek bütün mesai unsurlarını millî harsın yükselmesi etrafında toplamayı istihdaf eden “Halkevleri” teşkilâtı başlamıştır. Türkiye’de 14 vilayet merkezinde açılması takarrür eden hakiki inkılap evlerinden birisi de sevgili Konya’ımızda açılacaktır. 19 Şubat 1932 Cuma günü saat tam 14.00’da Belediye Sineması’nda vuku bulacak bir toplantıdan sonra bu iş için hazırlanan binada fevkalâde merasimle yapılacaktır. Hiçbir fırka ve teşekküle mensubiyet kaydı aranmaksızın kendisini memleket işleriyle alâkadar gören herkes bu satırları şahsına hitap eden bir davetname mahiyetinde telâkki edecektir. (Cemal, 1932: 1).

Konya Halkevi'nin açılacağı haberi, *Babalık* gazetesinden Konya halkına bu şekilde duyurulmuştur. Bu haber aynı zamanda bir davetiye olma hüviyeti teşkil etmektedir. Zorlu ve onurlu görevin ilk temsilcilerinden 14 halkevinin açılması için Cumhuriyet Halk Fırkası’ndan 12 Ocak 1932 tarihli bir tebligat CHF İdare Heyeti Reisliklerine gönderilmiştir. Konya vilayeti ile birlikte açılacak diğer halkevlerine yollanan bu tebligatta vilayette açılacak halkevi hakkında bilgiler ve açılış günü yapılacak programın metni verilmiştir. O günün Konya Halkevi başkanı Nahit Cemal, açılışın ardından şu satırları yazar:

Dün Konya sayılı günlerden birini yaşamıştır. Zevalden itibaren şehrin her tarafından halkevi açılma merasimin yapılacağı binaya doğru canlı, merhametli bir akın başlamıştı, şehrin en büyük salonu yarım saat içinde dolmuş ve binlerce halk binanın bulunduğu tarihî Alaaddin Tepesi'nin eteğindeki geniş meydanlıkta toplanmıştı. Gittikçe kabaran ve taşan bu müteharrik ve müteheyiz kitlenin tatmini için merasim açık havada yapıldı. Bu azim halk kitlesinin vücuda getirdiği mucizeli çerçeve içinde yarının haşmetli Türkiye'si görünüyordu. Büyük zaferin günlerinin yaratıcı heyecanı

göğüslerinden taşıyor, meydanın üzerinde hayata doğru sürükleyen sert ve canlı bir inkılap havası vücuda getiriyordu işte bu muhit içindedir ki kız ve erkek muallim mekteplerinin müşterek orkestra heyeti. İstiklal Marşı'na başladı. Arkasından liseliler, halk muvacehesinde ve halk namına Gazi Reislerine karşı cumhuriyeti ve istiklali korunanın birinci vazifeleri olduğunu haykırdılar. Hiçbir fâni dilin ifade edemeyeceği bir heyecan kasırgası içinde ilk hatip söz aldı.

Kutsi bir ihtilalin doğurduğu büyük inkılabımızın vicdanlara sinmesi ve gönüllerde kökleşmesi için yapılacak mesaiyi teşrih etti. Mukadderatımızı kendisine bağladığımız inkılabın ancak bu yaratıcı heyecan ve şevkle mahfuz kalacağını söyledi. Asri bir millet yaparken kuvvetlerimizi terzin edecek, herkesi ve her şeyi yerli yerinde kollayacak hulasa bu şerefli ve necip işi başarabilmek sistemli bir çalışmayı tanzim edecek halkevleridir, dedi.

Müteakiben Halkevleri Talimatnamesi izah edildi ve bir manzume okunduktan sonra gençlerden birinin mukabil nutkuyla merasimin bu kısmına nihayet verildi.

Bundan sonra önde mızıkla olduğu hâlde halkevi olarak hazır edilen binaya gidildi. Binlerce halkın muhasarası altında bir gönül yuvası gibi duran bu mütevazı binadan yarının muasır milleti doğacaktır.

Bu açılış, aynı gün ve ilerleyen günlerde gazete manşetlerini meşgul etmiştir. Hem *Babalık* hem de *Ekekon*, Konya Halkevi ile ilgili hemen hemen her haberi okuyucusuna aktarmıştır.



Resim 1: Konya Halkevi'nin Hizmet Binası.

Konya Halkevi, 1932 yılının Temmuz ayına kadar bütün kollarıyla faaliyete geçmiş, komite seçimlerini tamamlamış, hazırladığı programı onaylatmış, geleceğe emin ve güvenli adımlarla yürümeye başlamıştır. Zamanla Konya'nın çok seçkin kültür adamlarının görev aldığı bir kurum hâline gelmiştir. Millî birliğin kuvvetlendirilmesinde, halkımızın aydınlatılmasında, yöresel kültürün araştırılıp incelenmesinde üstüne düşeni büyük ölçüde yerine getirmiştir. Halkın içinden yetişen yetenekli insanlara fırsat ve imkân vermiştir. En önemlisi de Konya'yı tanıtan çok değerli yayınlar yapmıştır. Bu çok önemli kurumun politik düşünce ve uygulamalardan arındırılmış bir yapıya kavuşturulmayı kapatılmış olmasına üzülmemek mümkün değildir. Konya Halkevi, pek çok ilin halkevlerinden daha yararlı işler yapmış. Birçok değerini yetiştirmiş ve sağlamıştır. Bu dönemde halkın ekseriyetinin kırsal alanlarda yoğunlaşması halkevlerini yeni arayışlara sevk etmiştir. Halkevlerinin açılmadığı yerlerde bu kez halkevlerinin küçük çapta birer örneği olan halkodaları açılmıştır. Köylerde birer kültür ocağı olan bu odalar köylünün sıkıntılarının giderilmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Tarık Zafer Tunaya'nın vermiş olduğu bilgiye göre 1949 tarihi itibarıyla Türkiye'de en çok halkevine sahip olan il, 29 halkevi ile Konya'dır. Halkodaları bakımından da 187 halkodası ile ikinci sıradadır. Konya Halkevi'ne bağlı halkevlerinin sayıları 29'dur. Halkodaları ise ilk defa 1940 yılında Bozkır ve Hadim'de açılmış; bu halkodaları da 1942 yılında halkevlerine çevrilmiştir. Konya'da 1945 yılında halkevlerinin 13. açılış yıldönümünde 84 halkodası açılmıştır.

Halkodalarının sayısı 1948 rakamlarına göre 181'e yükselmistir.1951 yılında halkevleri kapatılırken Konya Halkevi'ne bağlı 29 halkevi, 181 halkodası faaliyette bulunmaktaydı (Tunaya, 1952: 578).

Halkevleri şubelerinde, ulus inşa sürecinin bir parçası olarak yöre tarihi, etnografyası ve arkeolojisi ile ilgili dokümantasyon yapılıyor, her bir şube kendi alanında sistematik bir bilgi birikimi oluşturmaya çalışıyordu. Bu hedeflerin ne kadar gerçekleştirilebildiği ayrı bir tartışma konusu, fakat en azından bu yönde bir niyet ve irade sergileniyor, çaba sarf ediliyordu. Konya Halkevi örneğinde olduğu gibi, toplanan objeler camekânlar içinde teşhir ediliyor, küçük ölçekli bir etnografya müzesi işlevi görebiliyordu (Fındıklı, 2014: 50).

Konya Halkevi'nin ilk başkanı, *Babalık* gazetesi başyazarı Nahit Cemal'dir. Onun ardından sırasıyla Ferit Uğur, Faik Soyman, Tahir Mıhçı, Hulki Karagülle, Mithat Şakir Altan ve Suat Abanazır başkanlık görevinde bulunmuşlardır. Halkevine bazı dönemler vekaleten başkanlık yapmış değerli şahıslar ise şöyledir: Cemal Bardakçı, M. Mesval Koman, M. Muhlis Koner, Sahabettin Uzluk ve Vehbi Bilgin. Bu konuya dair bilgi *Konya Dergisi*'nden de takip edilebilmektedir. Söz konusu isimler başkan olmadan önce ve başkanlıktan ayrıldıktan sonra komitelerde üyelikler yapmış deneyimli isimlerdir. Örneğin 2 Mart 1932 Çarşamba günü akşamı, Dil, Tarih, Edebiyat şubelerinin komite seçimi gerçekleştirilmiş ve yapılan oylama sonucunda öğretmen Ferit (Uğur), öğretmen Faik (Soyman), ilköğretim müfettişi Kemal öğretmen Muhlis (Koner) beylerin komite üyeliklerine seçildikleri görülmüştür.

Bu kurumlarda yaşanan iç çelişki ve çatışmalar, sadece ideolojik sebeplerden ötürü değil, gündelik yaşam pratikleri içerisinde bireyler arası rekabet ve çekişmeden de kaynaklanıyordu. Sözgelimi Konya Halkevi'nin yıldönümüne ait çalışma raporunda, "Birbirimizi yerinde tenkit ederek gerçek değerleri belirtmeliyiz. Dedikodu ve arkadan taşlamaların hiçbir yargısının olmayacağı hepimizce belli olan bir şeydir. Öyleyse vaktimizi boş yere harcamak itiyatlarını bırakmalıyız." uyarı ve tavsiyesinde bulunuluyor, kurum içinde yaşanan gerilimlerin ipuçları veriliyordu (Fındıklı, 2014: 53).

Bu gibi durumlar, halkevleri çatısının çatırdamaya başladığının habercisi durumundadır. Muhlis Koner, Cumhuriyet Halk Partisi'nin halkevlerine gereken ilgi ve yardımı yaptığını, ancak hangi halkevlerinin amaçlarına uygun çalıştığının belli olmadığından yakınlıkla halkevleri için bir kongre yapılmasını önermiştir (Koner, 1943: 1). Muhlis Koner, halkevlerinin kapatılmasının tartışıldığı zamanlarda ise,

Konya Halkevi'nin nasıl bir yapıya bürüneceğine kafa yormuştur. Bu doğrultuda halkevinin bir şehir tiyatrosu olarak faaliyet göstermesini teklif etmiştir:

Hayretle görüyoruz ki, herkeste halkevini bir şekilde sokmak ve yanı zamanda evin muazzam kütüphanesini dağıtmak fikri vardır. Bize kalırsa burası bir Şehir tiyatrosu haline getirilerek temsiller verilmesi ve icabında toplantılar yapılmak üzere bir kültür ocağı hâline getirilebilir. Çünkü ne yapılsa, bu bina yapılış itibari ile ne okul olur, ne otel olur, ne hastane olur. Hiçbir şey olmaz. Binayı bu hale sokmak için yeniden yapılışı kadar uzun masraf ister. Memlekette de başka bir toplantı yeri yoktur. Rica ederiz, yapılmış bir şeyi dağıtıp da faydasız bir hale sokmayalım. Eğer şehir tiyatrosu olması, belediye için yeniden büyük bir masraf icap edecek deniyorsa, mesela şu vaziyette halledilebilir: Tabiatı ile İstanbul gibi büyük bir kadrolu ve maaşlı sanatkârlar konulacak değildir. İstanbul'da vs. yerlerde mevcut tiyatro grupları sık sık celp edilerek, burada temsiller verilebileceği gibi, şehirde tesis edildiğini memnunlukla duydum. Sahne birliği de burada çalışır ve bu şekilde belediyeye de bir yük olmaz ve aynı zamanda belediye böyle bir yeni tesisin kurucusu olmak şerefini de almış olur. Vali ve parti erkânından bu meselenin hâllini rica ederiz. (Koner, 1951: 1).

Koner'in rica ve dikkatlerine rağmen istenilen amaca ulaşamadı ve Konya Halkevi, diğer halkevleri gibi varlığını sona erdirmiştir.

2.2. Konya Halkevi'nin Faaliyet Alanları ve Kültürel Faaliyetleri

Konya Halkevi, faaliyetlerine başlamasının ardından hızla üye kazanmaya çalışmıştır. Halkevi açmanın temel gereksinimlerini yerine getiren Konya Halkevi, dokuz etkinlik alanı ile faaliyetlerine başlamıştır. Bu doğrultuda ilk yılın sonunda dil, edebiyat ve tarih kolunda seksen üç, güzel sanatlar kolunda yüz altı temsil kolunda elli üç, spor kolunda iki yüz elli bir, sosyal yardım kolunda üç yüz elli iki, halk dersaneleri ve kursları kolunda elli dokuz, kütüphane ve neşriyat kolunda yetmiş iki, köycüler kolunda yüz kırk beş, müze ve sergi kolunda altmış iki üyeye sahip bulunmaktadır.

Halkevlerinin faaliyetlerini yürütmesine yardımcı olan faaliyet kolları zaman zaman farklı isimlerle anılmışlardır. Değişen talimatnamelere göre dokuz faaliyet kolu kimi zaman birleştirilmiş veya başka isimle anılmıştır.

Tablo: Halkevlerinin Çalışma Alanları (Temizhan, 2006: 55)

Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi (1932)	CHP Halkevleri Öğreneği (1935)	Halkevleri Çalışma Talimatnamesi (1940)
Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi	Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi	Dil ve Edebiyat Şubesi
Güzel Sanatlar Şubesi	Ar Şubesi	Güzel Sanatlar Şubesi
Temsil Şubesi	Gösteri Şubesi	Temsil Şubesi
Spor Şubesi	Spor Şubesi	Spor Şubesi
İçtimai Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi
Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi
Köycüler Şubesi	Köycülük Şubesi	Köycülük Şubesi
Müze ve Sergi Şubesi	Müze ve Sergi Şubesi	Tarih ve Müze Şubesi

Halkevleri bütün şubelerinin veya yapılacak olan programa uygun olarak ilgili şubelerin iş birliği ile çeşitli programlar hazırladığı görülmektedir. Yıldönümleri, milli bayramlar, kutlamalar, ihtifaller, konferanslar, geziler söz konusu etkinliklerdendir. *Konya Dergisi*'nin bir sayısının Mevlana'ya, bir diğerinin Mimar Sinan'a özel sayı olarak ayrılması belirtilen etkinlikler arasında sayılabilir.

Konya Halkevi'nde diğer halkevlerinde olduğu gibi belirli gün ve haftalarda çeşitli ihtifaller, özel geceler tertip edilmektedir. Bu belirli gün ve haftalar arasında Dil Bayramı, yerli malı haftası, 10 Kasım Atatürk'ü anma etkinlikleri, halkevlerinin kuruluş yıldönümleri, Çanakkale zaferinin anma etkinlikleri, Konya'nın önemli değerlerinden biri olan Mevlana'yı anma törenleri; Konya Halkevi'nin her yıl düzenlediği etkinlikler arasındadır. Bu rutin etkinliklerin yanı sıra Mimar Sinan'ı, Lozan'ı, Konya Halkevi başkanlarından Ferit Uğur'u anma geceleri de düzenlenmiştir. Bu etkinlikler arasında Abdülhak Hamid'in ölüm yıldönümü sebebiyle dil, edebiyat, tarih kolunun tertiplelediği bir gece vardır. Bu konudaki diğer bir faaliyet ise dil, edebiyat ve tarih komitesi üyelerinden Nafiz Aytun tarafından Fuzuli hakkında verilen konferanstır.

Diğer halkevlerinde olduğu gibi Konya Halkevi'nde de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ve Türk Dil Kurumu'nun önerileri doğrultusunda konferanslar ve söyleşiler

düzenlenmiş, “millî dil ve tarihin mahalli safhaları hakkında” makale ve hitaplar hazırlanmıştır. Bunlara ilave olarak yapılan diğer bir çalışma ise buldukları yerlerde öz Türkçe olmayan veya olmadığı sanılan köy ve sokak adları konusunda yaptıkları incelemeler olmuştur. Gerekli gördüklerini değiştirmişlerdir.

Konya Halkevi’nde her bir kolun üstlendiği görev neticesinde birçok kurs açıldığı gibi, çeşitli anma etkinlikleri tertip edilmiştir. Ayrıca çıkarılan dergi ile halka ulaşmak daha da kolaylaşmıştır. Halkevinin organize ettiği önemli bir diğer etkinlik yarışmalardır. Şiir, müzik, spor ve daha birçok alanda çeşitli yarışmalar da düzenlenmiştir. Bu yarışmalar neticesinde kazananlara ödülleri takdim edilmiştir. Konya Halkevi’nin diğer kollarının faaliyetlerinden konumuz gereği detaylı bir şekilde bahsedilmemiştir.

Konya Halkevi’nin açtığı kurslarda 1948-1949 yılında ilköğretim öğretmenleri idaresinde açılan bu kurslar neticesinde 330 erkeğin ve 43 kadının okuma ve yazma öğrendiğine işaret etmiştir (Çınar, 1949: 3). Muhasebe kursu ayrıca haftada bir Millî Kütüphane’de halk dersleri açarak öğrencilerine konferanslar verdiğini duyurmuştur. Konya Halkevi, güzel sanatlar şubesi 1933 yılında müzik dersleri vermeye başlamış keman, piyano, viyolonsel müzik aletlerinin kullanımının heveslilerine öğretileceği haberi *Babalık Gazetesi*’nin 3 Mayıs 1933 tarihli nüshasında duyurulmuştur. Konya Halkevi, bu yıl içerisinde ayrıca “Daktilo ve Muallimlere mahsus terbiye kursları” açmıştır. Konya Halkevleri 1940 yılında ise devam eden kursların yanı sıra “gönüllü hastabakıcılık kursu” açmıştır. 1941 yılında da açtığı kurslara devam eden halkevi, mahalli sanatları destekleyici dokumacılık ve boyacılık gibi alanlarda da derslere başlayacağını duyurmuştur.

Konya Halkevi’nin açtığı kurslar genel olarak şunlardır:

1. Türkçe Kursları
 - Okuma-Yazma Kursu
 - Edebiyat Kursu
2. Müspet İlimlere Yönelik Kurslar
 - Fizik Kursu
 - Kimya Kursu
 - Elektrik Kursu
 - Tabiiye Kursu
3. Okul İkmallerini Yetiştirme Kursları

- Matematik Kursu
- Fizik, Kimya, Edebiyat Kursları

4. Yabancı Dil Kursu

- Almanca Kursu
- İngilizce Kursu

5. Güzel Sanatlara Ait Kurslar

- Keman Kursu
- Piyano Kursu
- Viyolonsel Kursu
- Mandolin Kursu
- Flüt Kursu
- Millî Saz Kursu
- Nefesli Sazlar Kursu
- Cura Kursu
- Resim Kursu
- Fotoğrafçılık Kursu
- Mahallî Sanatlara Yönelik Kurslar
- Riyaziye Kursu

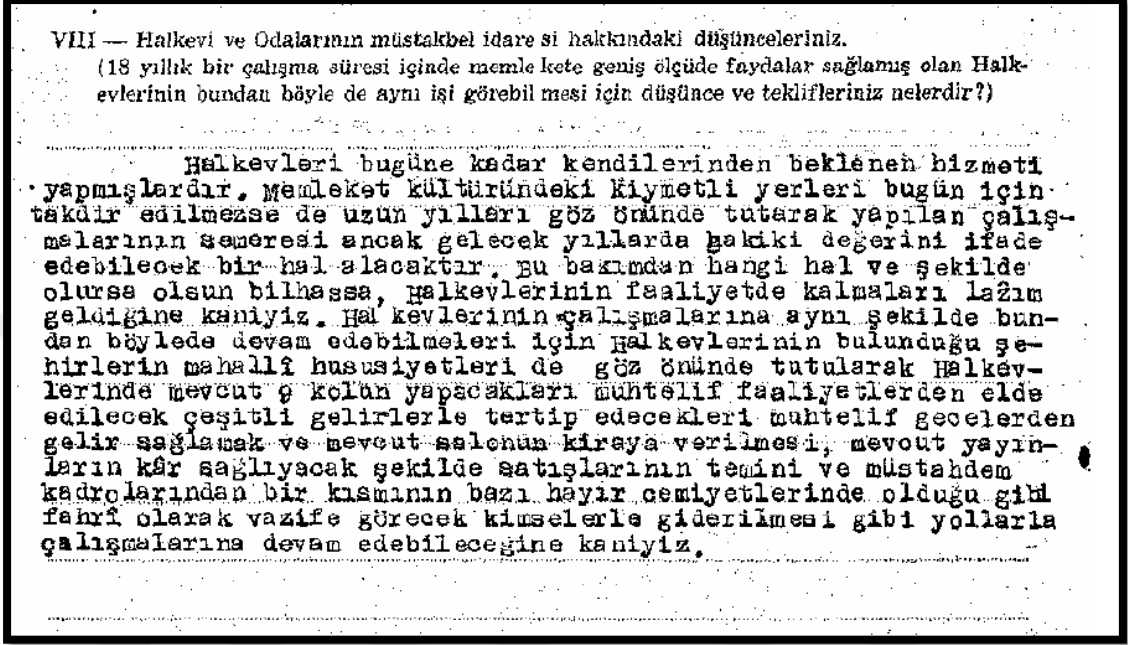
6. Pratik Hayat Sahasına Giren Meslekler ve Küçük Sanat Kursları

- Maliye Kursu
- Otomobil ve Şoförcülük Kursu
- Çiçek Kursu
- Çamaşır Kursu
- Dikiş Kursu
- Nakış Kursu
- Kabartma Nakış Kursu
- Stenografi Kursu
- Marangozluk Kursu
- Tesviyecilik Kursu
- Demircilik Kursu
- Gönüllü Hastabakıcılık Kursu
- Hesap ve Hendese Kursu

- Terbiye Kursu
- Muhasebe Kursu

7. Spor Kursu

- Kayak, Boks, Güreş Kursları



Resim 2: CHF tarafından Konya Halkevi'nden istenen raporda yer alan sorulara Konya Halkevi yetkililerince cevap verilmiştir. Bu resimde o sorulardan birine verilen cevap yer almaktadır.

CHF tarafından sürekli denetim altında tutulan halkevleri zaman zaman merkeze rapor göndermektedir. Yapılan faaliyetlerin ve ileride düşünülen faaliyet planları, bu raporda belirtilmektedir. Yine böyle bir raporda Konya Halkevi, yukarıdaki resimde de görüldüğü üzere sorulan soruya verilen cevap halkevlerinin durumunun bir halkevi tarafından değerlendirilmesi adına önemlidir.

Konya Halkevi, ülke genelindeki durumu göz önünde bulundurulduğun gerek üye sayısı gerek kendine bağlı halkodalarıyla ve yapmış olduğu faaliyetlerle en aktif halkevleri arasında yer almaktadır. Ayrıca çıkarmış olduğu derginin sürekliliği ve burada yayımlanan eserlerin kalitesi, halkevinin başarılarından biri olarak kayda geçmektedir. Konya Halkevi, kapatılana kadar Konya şehrine hizmet etmek için çabalamış ve bunu layıkıyla yapma şerefine ulaşmış bir kurumdur. Bu evin yapmış olduğu faaliyetler de amacına ulaşarak Konya'da kültürel bir ortam oluşturmasının

yanı sıra tüm Konya halkının kültürel seviyesini en üst noktaya çekmeye gayret etmiş ve başarmıştır, denilebilir.

2.2.1. Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu

Dil, tarih ve edebiyat şubesi, Konya ve dolaylarındaki abideleri ve eski eserleri görme ve tanıtmaya gezileri gerçekleştirir. Evin yıldönümlerinde, bayramlarda ve önemli günlerde şiir, hikâye ve hitabet müsabakaları düzenler. Tarihî ve ulusal günleri en canlı şekilde kutlamak, Türk büyüklerini anmak amacıyla çevrenin imkân ve koşulları çerçevesinde törenler ve toplantılar düzenler. Kahvehane ve sinemalarda da tarihî, sıhî, sosyal, ziraî ve yurttaşlık konularında konuşmalar gerçekleştirilir. Ayrıca dergi yayının yanı sıra bölge halkını ve yurt insanını aydınlatmayı hedefleyen kitaplar da neşredilir (Özdiç, 2013: 70).

Buldukları yerlerde TDK'nın bir üyesi gibi çalışan halkevleri, Türkçenin zenginliğini artırma yönünde çalışmalar da yapmışlardır. Yabancı kelimelere ve kullanımı azalmış eski kelimelere yeni karşılıklar arama ve bulma yönündeki çalışmalarını merkeze göndermişlerdir. Bu konuda merkez, kaza ve nahiyelerdeki muallimler ve memurların katkılarıyla yaklaşık 30.000 söz derleme fişi toplayan Konya Halkevi, dil, edebiyat ve tarih kolu üyeleri tarafından yeniden elden geçirilerek 10.000'e yakını merkeze gönderilmiştir.

Halkevlerinin yıldönümü kutlamaları etkinliklerini evlerin dil, edebiyat ve tarih şubeleri üstlenmiştir. Tüm yurttaki olduğu gibi Konya'daki kutlamalarda halkın yoğun katılımı dikkat çekmektedir. Bu günlerde şube tarafından çeşitli yarışmalar da düzenlenmiştir. Halkevlerinin dil, tarih ve edebiyat şubeleri, halkevi talimatnamesi gereğince bir dergi çıkarmak durumundadır. Bu görevi, *Konya Dergisi* sayesinde layıkıyla yerine getiren dil, tarih ve edebiyat kolu, kitap yayınlama hususunda Kütüphanecilik koluyla birlikte çalışmıştır.

Çıkarılan dergiyi Konya'daki halkevi ve halkodalarının sahiplenmesi ve onlar tarafından okunması da oldukça önemsenmiştir. Edebî konferanslar tertip etmek, şiir dinletileri yapmak, çeviriler yapmak, edebî eserler yayımlamak, ihtifaller düzenlemek yapılan faaliyetleri oluşturmaktadır. Anma günlerinin konularıyla halkevleri açılış ve yıldönümü kutlamaları başta olmak üzere birçok türde belirlenebilmektedir.

Dil, tarih ve edebiyat kolunun kütüphanecilik ve neşriyat kolu ile birlikte gerçekleştirdiği kayda değer faaliyetlerden biri de kitap yayınlardır. Konya

Halkevi'nin bünyesinde tespit edebildiğimiz kadarıyla yirmi sekiz kitap basılmıştır. Söz konusu kitapların listesi şöyledir:

1. Hicri Göncel, *Türkçe Tipler (Harflerin Dili ve Dillerin Soy Birliği)*
2. Mahmut Mesut, *Orhon Alfabesinin Anadolu'daki İzleri*
3. Ali Rıza, *Özdile Destan*
4. M. Faik, M. Muhlis Koner, *Muallim Ayaşlı Şakir (Hayatı ve Şiirleri)*
5. M. Faik Uğur, M. Mesut Koman, *Selçuk Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri*
6. Fevziye A. Erinç, *Duyuşlar*
7. Hicri Göncel, *Kemal'in Kökeni*
8. Gaffar Totaysalgır, *Konya'da Eti Tapınakları Eflatun Pınarı*
9. M. Zeki Akyurt, *Sille Halk Şairleri*
10. A. Kemal Akça, *Sille'nin Halk Şairleri*
11. Afif Evren, *Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri (1920-1937)*
12. M. Ferid Uğur M. Mes'ud Koman, *Selçuk Büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri*
13. M. Muhlis Koner, *Görüşlerim*
14. M. Muhlis Koner, *Gelin-Kaynana*
15. Faik Soyman, İ. Tongur, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*
16. Fehim Çaylı, *İlgın Folkloru*
17. Prof. Dr. Saib Ragıp Atademir, *Konya Çevresindeki Beslenme Meseleleri*
18. Naci Fikret Baştak, *Konyalı*
19. S. Sırrı Üçer, M. Mesut Koman, *Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme*
20. Şahabettin Uzluk, *Mevlana'nın Ressamları*
21. Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*
22. Şehabettin Uzluk, *Mevlana'nın Türbesi*
23. Mehmet Önder, *Konya Matbuatı Tarihi*
24. Tevfik Dünder, *Konya'nın Ziraat Durum ve Gelişme İmkânları*
25. E. Raşit Usman, *Son Yıllarda Konya'nın Yetiştirdiği Genç Şairler*
26. İhsan Hınçer, *Türk İsterse!*
27. Hicri Göncel, *Özdestan*
28. *Konferanslar I, II, III*

2.2.2. Köycüler Kolu

Halkevleri, halkın evleri olması hasebiyle üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmekten sakınmamış, halkın ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Kurulan dinamik cumhuriyetin temel yapı taşı olan halkı öncelik sırasında ilk sıraya yazarak onun eğitimi ve gelişmesi ile yakından ilgilenmiştir. Ülkeyi köylerden başlayarak kalkındırmayı amaçlayan halkevleri, bu konuda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Halkevleri Talimatnamesi'nde esas vazifesi köylerin, toplumsal, sağlık, güzel sanatlar açılarından gelişmesine, köylü ile kenti arasında sevgi ve dayanışma duygularının güçlenmesine çalışmak, ifadesi bu durumu açıklar niteliktedir.

Köycüler kolunun çalışmaları 1940 yılına kadar birer kent kültür niteliğinde olan halkevlerinin etkinliği olarak senede birkaç gezi ve ziyaret biçiminde ve bir ölçüde de zorlama ile yapılan etkinlikler iken 1940 yılından itibaren, köy gerçeklerine ve Cumhuriyet ilkelerine göre yetişmiş öğretmen ve köy enstitülü öğretmenlerin köylerde görev başlamalarıyla yaygınlık kazanmıştır. Köycüler kolu, 1933 yılında da köylünün yanında olmuş ve köylüye gerekli desteği sağlamaya devam etmiştir. Bu amaçla ilk olarak, fakir köylerle yetim ve dulların hem yazılarını yazmak hem de resmî işlerini takip etmek amacıyla bir "Takip Odası" açmıştır.

Köycüler kolu, köylülere arpa ve buğday temin etmiş, köylere okuma odaları, açmış, hastaları ücretsiz muayene etmiş ve ilaçlarını vermiş, köy öğretmenlerini köy işlerinde faal olarak çalıştırmıştır. Köy kooperatiflerinin kurulmasını sağlamış, köy sandıkları kurmuştur. Diğer kollar ile sıkı bir iş birliği içerisinde. Halkevlerinin sık sık köylere gitmeleri, uygun mevsimlerde köylerde çeşitli törenler düzenlemeleri, belirli bir köyü alarak bu köyün gelişimi için ellerinden gelebilecek tüm çabaları harcamaları halkın evlere ve odalara karşı ilgisini artırmıştır. Yine köydeki halkevi temsilcisi sayılan köy öğretmenleri halkevinin köylerle irtibatını devamlı hâle getirmiştir. Böylece geçmişten beri süregelen şehirli-köylü çatışması azalmaya yüz tutmuştur.

2.2.3. Kütüphaneler ve Neşriyat Kolu

Bir halkevinin kurulması için zorunlu kollardan biri de kitaplık ve yayın koludur. Halkın aydınlatılması ve yetiştirilmesinde oynadığı rol bakımından büyük önem taşımaktadır. Cumhuriyetin ilkelerinin tabanda benimsenmesi ve yayılması açısından önemli işler yürütmüşlerdir.

Konya Halkevi, döneminin zengin kütüphanelerinden birini teşkil etmesiyle de öğrenmeye açık olan Konya halkına gerekli hizmeti vermiştir. Yeni okuma-yazma öğrenen halka kaynak sağlamış, okulda okuyan gençlere boş zamanlarını değerlendirme fırsatı vermiştir. Konya Halkevi ayrıca gençlere kütüphaneye gelme alışkanlığı kazandırmış, öğrencilere okullarından verilen ödevleri için kaynak kitap sağlamıştır. Bunun yanında Konya Halkevi Kütüphanesi inkılapları geniş bir halk tabakası arasına yayarak, Cumhuriyet'in attığı bu büyük adımda bir merhale olmuştur (Yılmaz ve Akhan, 2011: 64).

Halkevlerinin hepsinde kitaplık ve okuma odası bulunuyordu. Çünkü halkevinin açılmasında ilk şart; kütüphane ve okuma odası olmasıydı. “Bütün bu kitaplıklardaki kitap sayısı, dergiler hariç 60.000 civarındaydı. 1944'ten 1950 yılına kadar bin çeşit kitaptan 100.000 sayı kadar satın alınarak kitaplıklara dağıtılmış; ayrıca elli iki dergiye abone olunmuştur.” (Yılmaz ve Akhan, 2011: 64).

Kültürel, edebî ve sanatsal faaliyetlerin ilgi görmesinde bu kolun önemli bir etkisi olmuştur. Milli kültürü besleyecek eserleri çoğaltmak ve mümkün olduğu kadar her zümrede okuma zevkini uyandırmak için her türlü çabayı gösteren kütüphanecilik ve neşriyat kolu, kitap basımı ve dergi çıkarılması konularında da diğer kollarla birlikte uyum içinde çalışmıştır. Faaliyetlerini dergi aracılığıyla duyurmuş, verdiği eğitimin ve çalışmaların kalıcı olmasını sağlamıştır. Halkevlerinin bir dergi çıkarması zorunluluğu da aynı sebepten düşünülmüştür.

Halkevleri Talimatnamesi'nde dergi çıkarma görevi halkevlerinin dil, tarih ve edebiyat koluna tevdi edilmiştir; fakat derginin basım işleriyle neşriyat kolu ilgilenmiştir. Halkevleri, dergi dışında bulunduğu bölgenin halkını okumaya teşvik etmeyi amaçlayan kitaplar da çıkarmışlardır. Bu kitaplar, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun amaçları doğrultusunda kaleme alınmışlardır. Farklı kollar tarafından hazırlanan bütün yayınları kütüphanecilik ve neşriyat kolu tarafından bastırılmıştır

Kitap ve dergi çıkarmak, okuma oranını yükseltmekte önemli birer hamle olsa da yeterli değildir. Kısıtlı imkânlarla sahip olan halkın istediği kitabı okuyabilmesine olanak sağlayan bir kütüphanenin varlığı, söz konusu amacı pekiştirecek önemli bir unsurdur. Bu nedenle halkevlerinde kütüphane bulunma zorunluluğu vardır. Bu kütüphane için kitap temin edilirken halkevi kendi imkânlarını kullanabildiği gibi, partiden ve dışarıdan gelen bağışlara da açıktır. Bu doğrultuda halkevlerinde mutlaka

okuma odasının bulunmasına özen gösterilmiştir. Kitap okumak isteyenlerin evin kütüphanesindeki kitaplardan faydalanmaları sağlanmıştır. Kütüphane kolunun yaptığı önemli bir icraat da gezici kitaplıklar yaptırarak halkın okuma ihtiyacını karşılama işini Konya'nın çeşitli yerlerine götürmek olmuştur.

2.2.4. Temsil Kolu

Konya Halkevi'nin en faal kollarından biri de temsil koludur. Halkevlerine mensup yazarların eserlerinin yanı sıra önemli sanatçıların eserleri de halkevlerinin ilgili koluna üye olan kişiler tarafından sahneye koyulmaktadır. Özellikle belirli gün ve haftalarda yapılan kutlamalarda veya anma törenlerinde temsil kolunun hazırladığı oyunlar sahnelenmektedir. Konya Halkevi'nde temsil kolu tarafından canlandırılan oyunlardan bir kısmı şunlardır: “*Cengiz, İkizler, Akın, Özyurt, Mete, Zor Nikâh, Şeriye Mahkemesi'nde, Çoban, Şeriatçı, Tırtıllar, Mavi Yıldırım, Zehirli Kucak, Ayşe Pınarı, Kimsesizler, Zoraki Tabip, Bir Cihan Gördüm, Bir Cesaret Rekoru, Bir İlan Hatası.*”

Bir kültür kurumu olarak Türkiye tarihinde yer edinmiş olan halkevlerinin en başta belirtildiği üzere kuruluş amaçları arasında halk eğitimi önceliklidir. Halka ulaşma yollarından biri de Tanzimattan itibaren halkı eğlenceli bir şekilde eğitme misyonu yüklenmiş olan tiyatrodur. Bu nedenle halkevlerinde faaliyet gösteren kollardan biri de temsil kolu olmuştur. Halk hem tiyatroya giderek hem de bu kol sayesinde tiyatro eğitimi almak suretiyle görev alabileceği bir imkâna kavuşmuştur. Birçok halkevinde aktif bir şekilde faaliyet gösteren bu kollar, ülkede tiyatro sanatının gelişimi ve sevilmesine de büyük katkı sağlamıştır. Burada oynanan oyunlar da Cumhuriyetin ilkeleri halka benimsetme amacını her daim taşımış ve bu konuda başarılı da olmuştur.

Halkevi temsil kolunun sahnelediği piyesler, halk üzerinde olumlu tesirler bırakmıştır. Konya Halkevi'nin şehrin çeşitli yerlerine takılmak üzere temin ettiği hoparlörlerden halkevi ile ilgili duyurular yapıldığı gibi temsil kolunun hizmetine de verilmiştir. Böylece temsil kolu halkevinin hoparlörleri ile radyo tiyatrosu sunmaya karar vermiş, bu da halk tarafından ilgiyle karşılanmıştır.

2.2.5. Sosyal Yardım Kolu

Bilindiği üzere geçmişten bugüne ülkemizde yaşanan ayrılıkların bir getirisi olarak veya ekonomik, sosyolojik şartlar altında farklı insan topluluklarını kaynaştırmak zorlu bir süreçtir. Birçok dönemde çatışma olarak karşımıza çıkan bu

durum, halkevleri tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Farklı gruplar arasında birliktelik sağlamak istenilmiştir. Halkevlerinin sosyal ve yardım kolu, söz konusu durumun özellikle ekonomik boyutunu aşabilmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.

Bu doğrultuda, yardımlaşma duygularının geliştirilmesi hedef alınmış, fakirliğin ortadan kaldırılması düşünülmüş, kimsesizlere eğitim, barınma yardımları yapılmıştır. Aynı zamanda sağlık alanında da ihtiyaç sahiplerine ulaşılmıştır. Böylece halkevlerinin sosyal yardım kolu üzerine düşen görevleri yerine getirmeye gayret etmiştir. Konya Halkevi'nin bu yönü, Konyalıları halkevi çatısı altında birleştirme konusunda önemli bir katkı sağlamıştır. İlerleyen zamanlarda yardımlar ilçelere kadar genişletilmiş, gönüllüler eşliğinde çeşitli ziyaretler yapılmıştır.

2.2.6. Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu

Halkevlerinin en önemli icraatlarından biri de açmış oldukları kurslardır. Çeşitli meslek kollarında sayısız kurs açıp halkı eğiten halkevleri, bu icraatını halk dershaneleri ve kursları kolunun çalışmaları sonucunda başarı ile yerine getirmiştir. Bu çabalar elbette, Konya Halkevi'nde ve halkta takdirle karşılanmıştır. Bu kola bütün halk üye olabildiği gibi, kurslardan da faydalanabilmekteydi. Kurslar arasında en dikkat çeken okuma kurslarıdır. Halkın okuryazarlığını üst seviyeye çıkarmak için gösterilen çabanın somut bir verisi durumundaki bu kurslar sayesinde halktan birçok kimse okuma-yazma öğrenmiştir. Birçok kişinin okuma-yazma öğrenmesinde ve meslek sahibi olmasında önemli çalışmalar yapan halk dershaneleri ve kursları kolu, ilk faaliyeti olarak hitabet kursu açmıştır.

Halk dershaneleri ve kursları kolu, yalnızca kurslar açmakla yetinmemiş, birtakım konferansların düzenlenmesine de önyak olmuştur. Halkın ilgisinin çok yüksek olduğu bu konferanslarla okul dışında kalmış halkın eğitilmesinde çok büyük bir gelişme sağlanmıştır. Diğer kollar ile birlikte uyum içinde çalışan kol, yaptığı iş birlikleri ile farklı alanlarda daha çok kursun açılmasını sağlamıştır. Böylece halkın her yönden nitelikli bir eğitim alması kolaylaşmıştır. Meslek kurslarının yanı sıra sanat alanında kurslar da bulunmaktadır. Dikiş-nakış, okuma-yazma, daktilo, matematik, tesviyecilik, demircilik, şoförlük, güzel sanatlara dair kurslar, fotoğrafçılık, bando açılan kurslardan bazılarıdır.

2.2.7. Spor Kolu

“Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” düsturu gereğince halkevlerinde spor oldukça önem arz etmiştir. Sporun yalnızca bir eğlence değil, devlet ve millet için de kıymetli bir yeri olan branş olduğu halkevlerince benimsenmiştir. Bu nedenle halkevlerinde yer alması gereken kollardan biri de spor kolu olmuştur. Yeni kurulan Cumhuriyetin hedefleri arasında bulunan bu tutum, halkevleri ile paralel şekilde ilerlemiştir. Halkevleri talimatnamesindeki “Halkevleri, kendi mensuplarına ve arzu edenlere veya açık salonlarında, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli rakslar gibi beden terbiyesi hareketlerini yaptırabilirler.” ifadeleri sporun halkevlerindeki yerini açıklar niteliktedir (CHF, 1932: 16).

Spor kolunun programında yer alan spor dalları, hem modern hem de geleneğimizde olan sporlar kaynaştırılarak oluşturulmuştur. Konya Halkevi’nde futbol, basketbol, kayak, güreş, voleybol, avcılık, bisiklet gibi alanlarda spor faaliyetleri sürdürülmüştür. Halkevi Spor Komitesi yalnızca popüler olan spor müsabakaları düzenlememiştir. Senelerden beri unutulmuş hakiki Türk spor olan cirit ve kalkan oyunlarını tekrar ele almıştır. Unutulan milli sporlarımızın yeniden yasatılmasını sağlamak ve beden zayıf düşmüş olan halkı yeniden disipline etmek için sporu bir araç olarak kullanan halkevlerinin yaptığı faaliyetleri sonuçları açısından değerlendirdiğimiz zaman bunda da başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

2.2.8. Güzel Sanatlar Kolu

Bir insanın entelektüel bir yeterliliğe ulaşabilmesi yalnızca alanında aldığı eğitimle mümkün olmamaktadır. Bunun yanında sanatsal açıdan kendini geliştirmiş olması insanı her anlamda üst seviyeye çıkarabilmektedir. Halkevleri de bu inançla, güzel sanatlar kolunu faaliyete geçirmiştir. Yapılan çalışmalar güzel sanatların yaygınlaşması için fayda sağlamıştır. Halk dersaneleri ve kursları ile birlikte açılan güzel sanatlar kurslarına halk katılım sağlayarak yeteneklerini gösterme imkânı bulmuştur. Gerçekten de güzel sanatlara ilgisi olan kişiler bu sayede yetiştirilebilmiştir. Koro, orkestra, bando, halk oyunları, tiyatro, sinema, resim ve fotoğraf gibi bazı güzel sanatlar dallarında açılan kurslar ilgi görmüştür.

Kurslardan aldıkları eğitim sonucunda kursiyerler alanlarına göre konserler ve sergiler düzenlemişlerdir. Böylece halkın sanat zevki en üst seviyeye çıkarılmak istenilmiştir. Güzel sanatlar kolu yalnızca resim, müzik ve mimari konularında

faaliyetlerde bulunmamıştır. Sanatla ilgili konularda halkı aydınlatmak amacıyla verilen konferansların yanı sıra halkın ifade ve beceri yeteneklerini geliştirmek amacıyla yarışmalar da düzenlemiştir.

2.2.9. Tarih ve Müze Kolu

Tarihî eserlerin kıymetini bilmek, onların iyi korunmasına ve meydana çıkarılmasına çalışmak; bu suretle Türk vatanının medeniyet izlerini göz önünde bulundurmak ve korumak her daim önem arz eden bir durumdur.

Müzelerin geliştirilmesi, tarihî eserlerin kıymetinin bilinmesi ve bu yönde çalışmaların, incelemelerin yapılması tarih ve müze kolunun asli görevi olmuştur. Tarih kolunun başlangıçta dil ve edebiyat kolu ile birlikte çalışması alınan yeni kararlar neticesinde dil ve edebiyat kolundan ayrılarak müze ve sergi kolu ile birleştirilmesine dönüşmüştür. Konya Halkevi tarih ve müze kolu, sergi açmış, tarihî eserleri tamir ettirmiş, müzelerin içeriğini zenginleştirmiştir. Bunun yanında verdiği konferanslarla hem halkın tarihî konularda gerçekleri öğrenmesini sağlamış, hem de halk da bir tarih bilincinin oluşmasını yol açmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

3. KONYA DERGİSİ

3.1. Derginin Fiziksel Özellikleri

Konya Halkevi'nin bünyesinde yayın hayatına başlayan *Konya Dergisi*, tüm halkevlerinde ve ülke çapında ses getirmiştir. İlk dergi denemesinin ardından çıkan *Konya Dergisi*, otuzuncu sayısına kadar ayda bir kez çıkarılırken otuz ve otuz altıncı sayılar arasında iki ayda bir çıkarıldıktan sonra tekrar aylık çıkarılmaya başlamıştır. 1936 yılının Eylül ayından itibaren çıkarılmaya başlayan dergi, 1950 yılının Haziran ayındaki son sayısına kadar toplam yüz kırk sayı yayımlanmıştır.

Konya Dergisi, Konya'daki çeşitli matbaalar tarafından basılmıştır. Derginin jeneriğinden adindiğimiz bilgilere göre, ilk on sayı Yeni Ses, sonraki on dokuz sayı Ekokon basımevinde basılırken otuzuncu sayıdan yüz birinci sayıya kadar uzun bir süre boyunca Yeni Kitap basımevi kullanılmıştır. Son olarak da Ülkü basımevi tercih edilmiştir. Yüz kırk sayı boyunca neredeyse hep aynı boyutta çıkan dergi, otuz altıncı sayıya kadar 24x16,5 cm, daha sonra yayın hayatına son verene kadar 29x20,5 cm kâğıt boyutu ile yayımlanmıştır.

Dergide, 13-29. sayılarda sahibi Faik Soyman, sorumlu yazı işleri müdürü Tahir Mihçi'dir. 30-40 ve 41-52. sayılarda sahibi Mesut Koman olurken yazı işleri müdürü 30-40. sayılarda Ferit Uğur, 41-52. sayılarda Hulki Karagülle, 53-72. sayılarda sahibi M. Muhlis Koner, yazı işleri müdürü Mithat Şakir Aslan oldu. 73-92. sayılarda birleştirilen sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürlüğünü Mithat Şakir Aslan, 73-114. sayılarda sahibi Şehabettin Uzluk, yazı işleri müdürü Mithat Şakir Aslan, 115-121. sayılarda yine birleştirilerek Suat Yeşilyurt (Abanazır), 122-132. sayılarda Vehbi Bilgin, 133-140. sayılarda Suat Abanazır yapmıştır (Taşdemir. 2002: 273-274). Burada adı geçenlerin tamamı, vekaleten de olsa Konya Halkevi'nin başkanlığını yapmıştır.

3.2. Dergide Ele Alınan Konular

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı maddi yokluklar ve en önemlisi memleketimizdeki öğretim düzeyinin emekleme çağında olması, dergi yöneticilerinin karşılaştıkları en büyük zorluklardı. Birçok dergi bu güçlüklerden ötürü zorlukla çıktı. Kimileri de yayınlarını durdurmak zorunda kaldılar. Kâğıt sıkıntısı ve diğer

nedenlerle dergiler düzenli aralıklarla çıkmadı. Üçüncü ya da ikinci hamur kâğıda basıldı. Dergilerde yer alan yazıların düzeyini belirlemek, uzun araştırmaları gerektirmekle birlikte, bunların yazı kadrolarını gözden geçirmek bize bir fikir verebilir. Dergilerin yazı kadrolarını genellikle yayınladıkları illerdeki öğretmen, doktor, yargıç, mimar, mühendis gibi eğitim düzeyi yüksek kişilerden oluşuyordu. Fakat kimi dergilerin yazar kadrosu yeterli değildi (Arıkan, 1999: 274).

1935-1950 yılları arasında çıkartılan *Konya Dergisi*, 140 sayı yayımlanmıştır. Dergide anonim halk edebiyatı ürünleri; sosyal hayat, çeşitli pratik ve tatbikatlar; etnografya ve tarih konulan yer almaktadır. Yine Konya'nın tarihi, coğrafyası, arkeolojisi, jeolojisi, etnografyası, folkloru, dili ve edebiyat ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Konya'nın çıkışı ve amaçları ilk sayısında kaleme alınan şu sunuş metni ile açıklanmaya çalışılmıştır. "Konya Niçin Çıkıyor" başlıklı yazı şöyledir:

Neşir sahasına yeni atılan her gazete, her mecmua, gayesini, tutacağı yolu, yürüyeceği izleri belirtir. 'Konya' adlı bu revüyü hazırlayıp neşir sahasına koyarken, biz de klâsik başlangıca uyup 'Konya niçin çıkıyor?' sualinin karşılığını vermeği lüzumlu bulduk.

Konya gibi mazisi pek eski devirlere kadar çıkan, bugünkü Türkiye'nin tarih bakımından nüvesini, özünü teşkil eden bir şehirde, muhitin karakteristik vasıflarını inceleyecek, tespit edecek ve yayacak ilmî bir mecmuanın bulunmaması büyük bir eksiklik idi. Bu eksikliğin giderilmesi lüzumu vakit vakit düşünülmüş ve konuşulmuş ise de bir türlü iş sahasına çıkarılamamıştı. Bugün halkevimiz bu ülküsünü tahakkuk ettirmiş bulunuyor. Her ay çıkacak olan bu revü, imkân dâhilinde, hep Konya'yı ilgilendiren eski medeniyetlerden bahsedecek, tarih, folklor, dil, edebiyat, etnografya, coğrafya, arkeoloji, jeoloji yönlerinden Konya'yı belirtecektir.

Revünün yapacağı en büyük hizmetlerden biri de büyük Türk tarihine doküman hazırlamak, bu büyük abideye harç vermek olacaktır. Yurdumuzu, ulusumuzu bize tanıtır sevdirmeğe hizmet edecek olan bu derginin gün geçtikçe güzelleşeceğini, değerinin artacağını ve bütün bilgi acununu ilgilendireceğini sanıyoruz.

Bu vesile ile Revüye değerli yardımlarda bulunan sayın bilginlerimize ve bu önemli işin başarılmasına amil olan ilbayımıza teşekkür ederiz.

Konya Halkevi, *Konya* adını verdikleri dergiden evvel *Dil, Edebiyat, Tarih Araştırmaları Dergisi* adıyla sadece üç sayı olmak üzere bir dergi çıkarmıştır. *Dil,*

Edebiyat, Tarih, Araştırmaları Dergisi, Konya Halkevi'nin dil, edebiyat, tarih kolu tarafından yine aynı kolun çalışma ve araştırmalarını okuyucuya sunmak amacıyla çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra halkevinin diğer faaliyetlerinin tanıtımı yapılmaya çalışılmıştır. Dergi üç sayı çıktıktan sonra yerini kısa bir aranın ardından *Konya Dergisi*'ne bırakmıştır.

Kemal Karpat, halkevlerinin çıkardığı dergiler üzerine bazı araştırmalar yapmış istatikselsel bilgiler vermiştir. Bu doğrultuda "Halkevleri tarafından Türkiye'de kırk beş dergi yayımlandı. Birçoğu büyük koleksiyonlar hâlinde toplandı (Bu makale yazıldıktan sonra bu dergilerin sayısını 55 olarak tespit ettim.). Teknik değerleri tartışma götürür cinsten olan bu dergilerin yeni rejim ilkelerini yurdun en uzak köşelerine yaymakta, yerli halka düşüncelerini açığa vurmasını bölgesel meseleleri yeni gelişmeler ışığında incelemesini ve halkı düzyazı, araştırma, gazetecilik alanlarında yetiştirmekte büyük faydaları olmuştur. Bu dergilerin bazıları folklor çalışmaları ve bazı önemli pratik sosyolojik gözlemler için zengin birer kaynaktır." (Karpat, 2009a: 95) tespitini yapar.

Halkevlerinin çıkardığı bu dergilerin sayısını isimlerini ve nerede çıkarıldıklarını görmek üzere aşağıdaki tablo incelenebilir. Bu dergiler, buldukları yreye hizmet etmek amacıyla çeşitli derlemeler yapmış, halkevinin faaliyetlerini aktarmış, haberler ve duyurular yayınlarken yayıncılık konusunda hevesli olanlar için bir okul görevi görmüştür. Kültürel ve tarihî yazılar, derginin niteliğini artıran diğer konular olarak dikkat çekmektedir. Halkevlerinin yayınladığı dergiler şunlardır:

Adı	Yer
Görüşler	Adana
Taşpınar	Afyon
Yeşilırmak	Amasya
Türk Akdeniz	Antalya
Ülkü	Ankara
Çoruh	Artvin
Altın Yaprak	Bafra
Kaynak	Balıkesir
Burdur	Burdur
Uludağ	Bursa

Çorumlu	Çorum
İnanç	Denizli
Karacadağ	Diyarbakır
Edirne	Edirne
Altan	Elazığ
Yeni Türk	Eminönü
Atayolu	Erzurum
Halk Bilgisi Haberleri	Eminönü
Porsuk	Eskişehir
Başpınar	Gaziantep
Aksu	Giresun
Ün	Isparta
Fikirler	İzmir
Erciyes	Kayseri
Konya	Konya
Gediz	Manisa
İçel	Mersin
Yeni Milas	Milas
Muğla	Muğla
Ülker	Niksar
İnan	Trabzon
19 Mayıs	Samsun
Dıranaz	Sinop
4 Eylül	Sivas
Ocak	Urla
Bozok	Yozgat
Kara Elmas	Zonguldak

Yukarıda belirtilen dergiler arasında *Konya Dergisi*, *Ün* ve *Taşpınar* ile birlikte *Ülkü*'den sonra en uzun süre yayın hayatını devam ettiren ve bu üç dergi gibi en uzun süre yayınlanan halkevi dergilerinden biri olmuştur. *Konya Dergisi* ilk sayısından itibaren tarih, folklor, dil, edebiyat, etnografya, coğrafya, arkeoloji, jeoloji ve Türk tarihi alanlarında aranılır bir kaynak durumuna gelmiştir. Bu yıllar arasında tamamı

sürekli olarak çıkmayan, bazıları ise II. Dünya Savaşı'nın getirdiği sıkıntılar yüzünden bir ara kapanan halkevi dergileri arasında uzun süre çıkan diğer önemli dergileri şöylece sıralamak mümkündür: *Fikirler* (370 sayıdan 247'si İzmir Halkevi tarafından İzmir), *Ün* (Isparta, 172 sayı), *Kaynak* (Balıkesir, 168 sayı), *Taşpınar* (Afyon, 161 sayı), *Konya* (Konya, 140 sayı), *Karacadağ* (Diyarbakır, 137 sayı), *Yeni Türk* (İstanbul, Eminönü, 125 sayı), *Halk Bilgisi Haberleri* (İstanbul, Eminönü, 124 sayı), *19 Mayıs* (Samsun, 114 sayı sayı), *İnanç* (Denizli, 106 sayı), *Gediz* (Manisa, 104 sayı), *Başpınar* (Gaziantep, 102 sayı), *Halkevi* (Eskişehir, 98 sayı), *Çorumlu* (Çorum, 61 sayı) (Huyugüzel, 1999: 394).

1932-1951 arasında halkevleri dergi, kitap ve broşür olarak birçok yayın yapmıştır. Halkevlerinin çıkarmış olduğu dergi sayısı Karpat'ın tespit ettiği elli beş sayısından daha fazla olma ihtimalini de taşımaktadır. Farklı kaynaklarda halkevlerinin çıkardığı dergi sayısı yetmiş bulmaktadır. Ömer Faruk Huyugüzel, konuyla ilgili yayımladığı makalesinde son yapılan bir çalışmada bu sayının yetmiş olarak belirlendiğini ifade etmektedir (Huyugüzel, 1999: 393).

Halkevleri, yazarlara ve editörlere gelecekte özel yayıncılık alanında girişecekleri faaliyetlerde kendilerine faydalı olacak bir yazma ve yayıncılık tecrübesi sağladı (Karpat, 2009a: 131). Karpat, halkevi dergilerini özellikle bu yönüyle önemsemektedir. Gerçekten de oldukça zayıf olan özel yayıncılık sektörünün oluşması ve gelişmesinde halkevlerinin yayıncılık faaliyetlerinin büyük katkısı olmuştur. Bu dergiler içerisinde belki de merkezi olarak kabul edilebilecek *Ülkü*, öne çıkmaktadır. “Dergilerin yayın politikası belli bir merkezden ve özellikle *Ülkü* dergisinin patronajı altında yürütülmüştür. *Ülkü*, bu dönemde diğer bütün halkevi dergilerine bir model oluşturmuş, onları yönlendirmiş, zaman zaman amaç dışına çıkan dergileri uyarılmış ve böylece devletin belirlediği hedefler doğrultusunda yayın yapmalarını sağlamıştır.” (Huyugüzel, 1999: 393).

Halkevlerinin açık kaldıkları süre boyunca çıkardığı dergiler, kitaplar ve gerçekleştirdiği diğer faaliyetler göz önünde tutularak Türk edebiyatında oynadığı rolü şöylece belirlemek mümkündür:

1. Halkevlerinin kendi çevrelerinde oluşturduğu edebî ve kültürel çevreler vasıtasıyla Türk edebiyatı, başta tiyatro olmak üzere bütün türleriyle birlikte bütün Anadolu'ya yayılma ve genişleme imkânını bulmuş ve böylece dar bir çevreden çıkarak daha geniş bir kitleye hitap edebildiği gibi bunun karşılığında da konu, şekil ve üslup bakımından yeni ufuklar, yeni açılımlar

kazanmıştır. Halkevleri vasıtasıyla bu yıllarda verilen eserler Türk edebiyatının çeşitlilik ve zenginliğini artırmıştır. Bununla birlikte tiyatro faaliyetleri de dâhil olmak üzere bu eserler daha ziyade belli idealleri ön plana alarak muhtevaya ağırlık veren ve estetik yönü ikinci planda bırakan eserler olmuştur.

2. Merkezden gelen bazı talimatlar doğrultusunda bile olsa bu çalışmalar sonucunda Türk edebiyatı büyük ölçüde Türk toplumuyla veya halk kültürüyle bütünleşmiş, halkla arasındaki mesafeyi büyük ölçüde kapatmış, Anadolu insanını ve coğrafyasını daha yakından tanıma ve ifade etme imkânına kavuşmuş, böylece edebiyatımızın toplumcu yönü kuvvetlenmiştir. Aslında edebiyatımızın halka doğru gitmesi II. Meşrutiyet döneminde Ziya Gökalp etkisiyle başlamış olmakla birlikte bu konuda kesin ve nihaî sonuç cumhuriyet döneminde alınmıştır.

3. Halkevleri vasıtasıyla Türk edebiyatı ülkenin her yöresinden yeni genç yetenekler kazanmış ve halkevlerinde ilk kalem denemelerini yapma ve eserlerini yayımlama imkânını bulan birçok genç, daha sonra ülke çapında ün kazanmıştır. Yaşar Kemal, Kemal Bilbaşar, İlhan Berk, İlhan Tarus, Necati Cumalı gibi ünlü isimler, bu konuda hemen akla geliveren birkaç örnektir.

4. Halkevlerinin yayımladığı dergi ve kitaplar, Türk dil, edebiyat ve sanat tarihi araştırmalarına büyük bir hız kazandırmıştır. Bu dergiler ve kitaplar vasıtasıyla ortaya konan araştırma ve incelemelerden, özellikle folklorik incelemelerin orijinal bir mahiyet taşıdığı kuşkusuzdur.

“Konya Halkevi’nden Güzel Bir Karar” başlığı ile *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan haberde, Konya Halkevi’nin şehrin muhtelif yerlerine koyulmak üzere 19 adet hoparlör alındığı bilgisi verilmektedir. Bu sayede halka yapılacak faaliyetler daha hızlı ve geniş kapsamda duyurulabilecektir (Konya Halkevi’nden, 1937: 9).

Konya Dergisi’nin 116. sayısında dergi ile birtakım bilgiler verilir. Bu bilgiler derginin bugüne kadar nasıl bir yol izlediğini görmek adına oldukça faydalıdır. Nitekim dergi kendi kendini tahlil ederek serüvenini dört bölümde incelemiştir. Yazının ilgili bölümleri şöyledir (Konya, 1948: 1):

Birinci bölümde dergi; küçük boyda ve aylık olarak çıkarılmış ve olanaklar ölçüsünde Konya’yı ilgilendiren medeniyetlerden bahsederek Konya’nın tarih, folklor, dil, edebiyat, etnografya, coğrafya, arkeoloji, jeoloji

yönlerinden belirlenmesine çalışılmıştır. Bu durum 29. sayıya kadar devam etmiştir. İkinci bölümde dergi; büyük boyda “Şimdilik İki Ayda Bir Çıkarılır.” kaydıyla yayınlanmış, dolgun bir içerikle “Anadolu’nun ve daha ziyade Konya ilinin tarih ve coğrafyasına, jeoloji ve etnografyasına, halkiyat ve ihsaiyatına” ait yazılara yer vermek suretiyle derginin ilk yayımında çizilen yolda yürümeye devam etmiştir. Dergi bu şekliyle 37. sayıya kadar devam etmiştir. Üçüncü bölümde dergi; yine aynı boyda, aylık olarak çıkarılmış ve o güne kadar izlenen yayın politikasından ayrılarak aktüel konulara “fazlaca” yer vermiştir. Dergi 74. sayıya kadar da bu şekilde yayınlanmıştır. Dördüncü bölümde dergi; aynı boyda aylık olarak çıkarılmış ve dergi “ne sırf yersel hüviyetli bir dergi, ne de klâsik bilimlerin herhangi bir bölümüne sayfalarını ayıran “kuru bir meslek revüsü” olmamak amacıyla “düne ve bugüne nazaran yapılması gerekli görevleri ince bir dikkat ve hassaslıkla götmeyi ve gerçekleştirmeyi üzerine almış bir devrim organı” olarak çıkmaya devam edeceği belirtilmektedir.

Yine derginin 53-56’ncı sayıları 1943 yılında “Mevlana” adı altında özel bir sayı hâlinde çıkmıştır. Ayrıca 76’inci sayıda Mimar Sinan’a tahsis edilmiştir. Geçmişe dönük tarih çalışmalarının içine dönemin ünlü kişilerinin hayatlarını içeren biyografiler de katılmıştır. *Konya Dergisi*’nde sadece Konyalı ünlülere ait biyografik çalışmalar değil, aynı zamanda ülkemizin yetiştirdiği ünlü edebiyatçılar, bilim adamı, düşünürler, sanatçı ve devlet adamları hakkında da makaleler yer almıştır. Cumhuriyet dönemindeki Konya ili ve çevresiyle ilgili araştırmalar da dergide yer almıştır.

3.3. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Kronolojik Fihristi

Konya Dergisi, Konya'ya dair ne varsa sayfalarına taşırken önemsemediği meselelerin başında halk kültürüne dayanan Konya folkloru olmuştur. Konya folklorunun canlılığını, dergiye taşıyarak okuyuculara aktarmış, elde edilen malzemenin işlenmesine katkı sağlamıştır. Bu doğrultuda şiirler, çeşitli ritüeller, masallar, ninniler, düğünler, geçmişten bugüne aktarılan adetler ve gelenekler, *Konya Dergisi* için yazılan yazılarda görülmektedir. Bu yazıların arkasında titizlikle yürütülen çalışmaların varlığı sezilmektedir. Yapılan derlemelerin yanı sıra Konyalı şairlerin şiirleri büyük ölçüde dergide yayınlanan ürünlerdir. 140 sayı çıkmış olan Konya'nın bütün külliyyatı içinde halk bilimine dair yazıların genel görünümü elde etmek için söz konusu yazıların fihristi hazırlanmış, böylece bütün bir külliyyat ortaya çıkarılmıştır. Bu konuda çalışma yapacak olanlara fikir vermesi ve kolaylık sağlaması amaçlanmıştır.

FİKRET, Naci: “Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s. 51-54, Eylül 1936.

KARATAY, Namdar Rahmi: “Halk Sanat ve Edebiyatına Dair Düşünceler”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s. 55-59, Eylül 1936.

UĞUR, Ferit: “Gufranî”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s. 118-120, İlk Teşrin 1936.

KOMAN, Mesut: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s. 121-123, İlk Teşrin 1936.

GÖNCEL, H.: “Yandığım Ateş”, *Konya Halkevi*, Sayı 3, s. 192, İlk Teşrin 1936.

GÖNCEL, Hicri: “Konya'nın Fuji-Yama'sı”, *Konya Halkevi*, Sayı 5, s. 297, İkinci Teşrin 1937.

GÖNCEL, Hicri: “Müzekki-in Nüfus'un Dil Bakımından Değerleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 6, s. 359-369, Şubat 1937.

ERDOĞAN Abdülkadir: “Meram Bağları”, *Konya Halkevi*, Sayı 7, s.424-428, Mart 1937.

ÜLKEN, Hilmi Ziya: “Konya'da Anadolu Selçukileri Devrinde İlim ve Felsefe”, *Konya Halkevi*, Sayı 8, s. 490-497, Nisan 1937.

KOMAN, Mesud: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s. 559-565, Mayıs 1937.

- KONYA MECMUASI:** “Halkta At Edebiyatı İyi ve Kötü Sıfatlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s. 571-573, Mayıs 1937.
- KONYA MECMUASI:** “Spora Dair Notlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s. 574-575, Mayıs 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Konya’da Düğünler”, *Konya Halkevi*, Sayı 10, s. 617-626, Haziran 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Süruri”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s. 650-658, Temmuz 1937.
- KONYA MECMUASI:** “At Hakkında Mitolojik Malûmat”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s. 679-685, Temmuz 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 849-853, Birinci-İkinci Teşrin 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 886-892, Birinci-İkinci Teşrin 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Konya’da Eski Tekyeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 971-977, Birinci-İkinci Teşrin 1938.
- KONYA MECMUASI:** “Türklerde On İki Yıl Hesabı”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 1014, Birinci-İkinci Kanun 938.
- KONYALI, İbrahim Hakkı:** “Yecuc-Mecuc Türkleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 999-1010, Birinci-İkinci Teşrin 1938.
- BAŞTAK, Fikret Naci:** “Sille”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 947, Birinci-İkinci Teşrin 938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1050, Şubat-Mart 1938.
- RIZA, Çavdarlı:** “Konya’da Hiyeroglif Yazılar”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1074-1078, Şubat-Mart 1938.
- BORATAV, N. Pertev:** “Nasreddin Hoca”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1101-1108, Şubat-Mart 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 20-21, s. 1133-1135, Nisan-Mayıs 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 22-23, s. 1227-1229, Haziran-Temmuz 1938.
- KONYA MECMUASI:** “Ermenekli Şairin Gözlemeciye Methiyesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 24-25, s. 1360-1362, Ağustos-Eylül 1938.

- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “ Eski Türk Anadolu Halıları”, *Konya Halkevi*, Sayı 28-29, s. 1475-1480, Birinci Kanun 938-İkinci Kanun 1939.
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 40 s. 25-27, Şubat 1940.
- KONYA MECMUASI:** “Halkevi İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 39-40, Şubat 1940.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Deyu Deyu”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 41, Şubat 1940.
- SELEN, Fevzi:** “Zengibar Harabeleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 47-57, Şubat 1940.
- ÖZKUT, Ali Rıza:** “Giden Gençliğin Ardından”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 58, Mart 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Dilerim”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 59, Mart 1942.
- KONYA MECMUASI:** “Radyoda Sanat ve Folklor Gecemiz”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 60-66, Mart 1942.
- ÖZKUT, Ali Rıza:** “Çocuk Bayramı”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s. 31, Nisan 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “İşte O Zaman”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s. 32, Nisan 1942.
- KENDİ, İbrahim Aczi:** “Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s. 48-55, Nisan 1942.
- USMAN, Raşit:** “Âşık Tahir Demiröz”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s. 56-59, Nisan 1942.
- KOMAN, M. Mesud:** “Gücçe Düğünü”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s. 60, Nisan 1942.
- UZLUK, Şahabettin, :** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 13-22, Mayıs 1942.
- ÖZKUT, Rıza Ali:** “Tanrı Dağı”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 38, Mayıs 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Akdeniz”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 39, Mayıs 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Dervişi”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 40-44, Mayıs 1942.
- KOMAN, Mesud M.:** “Deve Oyunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 45-47 Mayıs 1942.
- ŞAHABETTİN:** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 6-14, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 22-38, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 37-40, Haziran 1942.
- GÜNTEL, N. M.:** “Ayla Bir Konuşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 44-45, Haziran 1942.

- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Kızıma Öğütler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 46, Haziran 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Yağmur Bey’e Armağan”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 47, Haziran 1942.
- ONAT, Sami Muvaffak:** “Üç Budun Ötesinde”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 48, Haziran 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mustafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 49-53, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 22-38, Temmuz 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Küpe Dağı’nın Tosunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 45-46, Temmuz 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mahmut”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 47-49, Temmuz 1942.
- ÖZKUT, Rıza Ali:** “Gençlik Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 50, Temmuz 1942.
- AYAS, Namık:** “Zıvarık Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 59-70, Temmuz 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 33-34, Ağustos 1942.
- ULUÇAM, Rıza Yalçın:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 35-36, Ağustos 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Mukaddes Vatan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 37, Ağustos 1942.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Karacaoğlan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 46-63, Ağustos 1942.
- KOMAN, Mesud M.:** “Sadı Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 29-30, Eylül 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Ağlasın Türklük”! *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 54-56, Eylül 1942.
- ORAL, Zeki M.:** “Âşık Beyti”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 41-50, Birinci Teşrin 1942.
- SALCI, V. L.:** “ Karacaoğlan Hakkında Tetkikler”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 51-54, Birinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Âşık İrgin”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 55-59, Birinci Teşrin 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Uyan Gayrı”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 64, Birinci Teşrin 1942.

- YURTSEVER, Mustafa:** “İnce Minare”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 19, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Karacaoğlan ve Sayıloğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 26-30, İkinci Teşrin 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Olmaz”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 31, İkinci Teşrin 1942.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.:** “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 32-34, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Âşık Muslu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 55-60, İkinci Teşrin 1942.
- TURAN, Kemal:** “Konya Sulamasının Kahramanı Kuru Kafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 52-54, İkinci Teşrin 1942.
- KONYA MECMUASI:** “Ermenek Beşik Ninnileri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 62-64, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Hüseyin”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 43-50, Birinci Kanun 1942.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.:** “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 51, Birinci Kanun 1942.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Âşık Çaloğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 42-46 İkinci Kanun 1943.
- ÂŞIK, Fezai:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 47, İkinci Kanun 1943.
- SUNGUR, Sait:** “Nasrattın Hoca’nın İstanbul’da Meftun Torunları”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 48-49, İkinci Kanun 1943.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.:** “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 62-64, İkinci Kanun.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Alaettin Tepesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 16, Şubat 1943.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Âşık Abdal Hasan”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 17-28, Şubat 1943.
- HALICI, Feyzi:** “ Halk’a Gidelim”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 29, İkinci Kanun 1943.
- TATAYSALGIR, Gaffar:** “Arvana Köyü-Gölü -Ablahanın- And Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 30-40, İkinci Kanun 1943.
- KENDİ, Aczi İ.:** “Âşık Hicrani”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s. 44-48, Eylül 1943.
- KARAAĞAÇ, İ. A.:** “Söğütler Altında”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s. 57, Eylül 1943.

KONYA MECMUASI: “Cumhuriyet Devrinde Konya’daki Milli ve Resmî Teşekküllerin Çalışmasına Genel Bir Bakış,” *Konya Halkevi*, Sayı 60, Birinci Teşrin 1943.

USMAN, FÂKİR: “Halkevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s. 53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.

GÜRÇAN, Tarık: “Bulut’a Kaside”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s. 53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.

NAMIK, Ayas: “12.nci Yıl”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s. 45-48, Şubat-Mart 1944.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “ Selam”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s. 49-52, Şubat-Mart 1944.

KARABAĞLI, Muammer: “Akşehir Düğün Geleneği”, *Konya Halkevi*, Sayı 71-72, s.40-42, Birinci Teşrin 1944.

ÇINARLI, Mehmet: “Ermenek Yolları”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s. 22, Ocak-Şubat- Mart 1947.

SEZGİN, Haşmet: “Köyde Ben”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s. 23, Ocak-Şubat-Mart 1947.

YILDIRIM, Kuzum: “Hoş”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s. 23, Ocak-Şubat-Mart 1947.

TALI, Yusuf: “Pişmanlık”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s. 23, Ocak-Şubat-Mart 1947.

TUNCER, Şükrü: “Bozkırım”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s. 24, Ocak-Şubat-Mart 1947.

KENDİ, Aczi İ.: “Cönkler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s. 8-9, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.

KARABAĞLI, Muammer: “ Nature-Drame”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s. 10-11, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.

ÖNDER, Mehmet: “Karkın Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s. 17-18, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.

ÖNDER, Mehmet: “Silleli Âşık Mansur”, *Konya Halkevi*, Sayı 105-106-107, s. 12-13, Temmuz-Ağustos-Eylül 1947.

GAZMİHAL, R. M.: “Konya Saz Şairleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s. 3-4, Ekim-Kasım-Aralık 1947.

KENDİ, Aczi İ. : “Şairler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.10-12, Ekim-Kasım-Aralık 1947.

- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.15-17, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- UZLUK, Nafiz F. :** “Karamanoğulları İçin Söylenilmiş İki Ağıt”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.2-7, Ocak 1948.
- Ş. U. :** “Silleli İbrahim Berberoğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.9-10, Ocak 1948.
- ÖNDER Mehmet,** “Orta Anadolu Köylüsünün Beslenme Durumu”, *Konya Halkevi*, Sayı111, s. 10-12, Ocak 1948.
- ŞENTÜRK, Tufan A. :** “Konya ve Konyalılara Sesleniş”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.13, Ocak 1948.
- AKDAĞ, Zeki M. :** “Sıla Seni Bekler”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.14, Ocak 1948.
- SAMANCI, Gültekin:** “Yeşil Kurdele”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- HANALP, Ayhan:** “Gariban Tarihi”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- Ş. U. :** “Seyit Mehmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.6-7, Şubat 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.8-9, Şubat 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı B. :** “Şikâyet”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s. 15, Şubat 1948.
- ÇUMRALI Celal:** “Düğün”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s. 3, Nisan 1943.
- ÜLKÜ, Fezullah Sacit :** “Sinan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s. 12-13, Nisan 1948.
- Ş.U. :** “Ahmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.14, Nisan 1948.
- ÇUMRALI, Celal:** “Sevmek”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı Bekir:** “Konya’da”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.9-11, Nisan 1948.
- KARABAĞLI, Muammer:** “Bir Bulut Geçti”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.12, Nisan 1948.
- ÜNAL, T. :** “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.37-39, Haziran-Temmuz 1948.
- HALICI, Feyzi:** “Doğduğum Yerin Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.39, Haziran-Temmuz 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.43-45, Haziran-Temmuz 1948.
- EKE, İhsan:** “Düğün ve Eğlenceler, Adetler ve Ananeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.46-47, Haziran-Temmuz 1948.

- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.48-49, Haziran-Temmuz 1948.
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Emine Hanım”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, Ağustos-Eylül 1948,
- KENDİ, Aczi İ. :** “Mitoloji Âşıklar-Cönkler Halk Şairi: Sadai”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.18-20, Ağustos-Eylül 1948.
- BARDAKÇI, Cemal:** “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.30-32, Ağustos-Eylül 1948.
- ERDOĞAN, Muzaffer:** “Konyalı Zehri ve Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.1-8, Ekim-Kasım 1948.
- GÜNTEL, Mahmut Nedim:** “İstanbul’un 500. Fetih Yılı İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.31-33, Ekim-Kasım 1948.
- KENDİ, Aczi İ. :** “Şairler Âşıklar Şair Fahri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.37-40, Ekim-Kasım 1948.
- DAĞLARCA, Hüsnü Fazıl:** “Alâeddin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.60, Ekim-Kasım 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Her Adam”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Bu Öyle Bir Halk ki”! *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Bana Mektuplardan”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.62, Ekim-Kasım 1948.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Meram Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.12, Aralık 1948.
- ORKUN, Hüseyin Namık:** “Konya Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.16-18, Aralık 1948.
- AKDAĞ, Mehmet Zeki:** “Münacaat”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.19, Aralık 1948.
- ADSIZ:** “Anadolu’da Türk Boylarına Ait Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, Ocak-Şubat 1949.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.6-8, Ocak-Şubat 1949.
- AKDAĞ, Mehmet Zeki:** “Sen Yoksun ki”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.
- SERT, Ali:** “Mevsim”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.19, Ocak-Şubat 1949.

- ÖNDER, Mehmet:** “Gamdan Öte”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- KARAASLAN, Habibe:** “Konya’da 4 Gün”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.30, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Yasımız Var”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.47, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “18 Mart 1915”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9-10, Ocak-Şubat 1949.
- GÖKKAYA, Basri:** “Türk Âlemi”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.17-18, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “23 Nisan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- OĞUZ, Hasan Tahsin:** “Ağlamak İstiyorum”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.
- BÜLBÜL, Ali Rıdvan:** “Yalanmış”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Ey Fatih”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.
- USMAN, Fâkir:** “Şarkı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.37, Ocak- Şubat 1949.
- BÜLBÜL, Ali Rıdvan:** “Arzu”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.55, Ocak-Şubat 1949.
- KUZUM, Yıldırım:** “Veda”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.
- KUZUM, Yıldırım:** “Âlemlerim Vardı”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.
- İNUĞUR, Necdet:** “Münzevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.62, Temmuz-Ağustos 1949.
- İNUĞUR, Necdet:** “İçimi Ben de Bilmem”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s. 62, Temmuz-Ağustos 1949.
- GÖKKAYA, Basri:** “Oğuz Han’ın Ölümü”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.51-54, Temmuz-Ağustos 1949.
- USMAN, Fâkir:** “ Meram Vafında Gazel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.62, Ekim-Kasım 1948.

- USMAN, Fâkir:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.11-13, Eylül-Ekim 1949.
- ERSOY, Laçın:** “O Akşam”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38, Eylül-Ekim 1949.
- ERSOY, Laçın:** “Çocukluğum”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38, Eylül-Ekim 1949.
- ÇINAR, Hüsnü:** “Şairin Vedai”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.39, Eylül-Ekim 1949.
- ÇINAR, Hüsnü:** “Beni Unut”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- YILMAZER, Remzi:** “Vedai”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- YILMAZER, Remzi:** “Neylersin”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- ZIVLAK, Tayyar Cafer:** “Gece”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.41, Eylül-Ekim 1949.
- ZIVLAK, Tayyar Cafer:** “Orhanların Servisi”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.42, Eylül-Ekim 1949.
- ASOCAL, Osman Yılmaz:** “Bir Lahza Tefekkür”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- ASOCAL, Osman Yılmaz:** “Sel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- AYAYDIN, Selâhaddin:** “Bekleyiş”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- BÜLBÜL, Rıdvan Ali, :** “Tatlı Tatlı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül-Ekim 1949.
- BÜLBÜL, Rıdvan Ali:** “Yâre Hasretimden”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül-Ekim 1949.
- İMER, Kubilay:** “Koşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.
- İMER, Kubilay:** “Yar Yoluna,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.
- İZHAK, Niyazi:** “O Akşam,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.47, Eylül-Ekim 1949.
- İZHAK, Niyazi:** “Hatırlayış,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.
- ORAL, Baha:** “Sen Giderken,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.
- ORAL, Baha:** “Yok mu?” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, Eylül-Ekim 1949.

3.4. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Alfabetik Fihristi

ABANAZIR, Suat: “Bana Mektuplardan”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.62, Ekim-Kasım 1948.

ABANAZIR, Suat: “Bu Öyle Bir Halk ki”! *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.

ABANAZIR, Suat: “Her Adam”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.

ADSIZ: “Anadolu’da Türk Boylarına Ait Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, Ocak-Şubat 1949.

AKDAĞ, Mehmet Zeki: “Münacaat”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.19, Aralık 1948.

AKDAĞ, Mehmet Zeki: “Sen Yoksun ki”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.

AKDAĞ, Zeki M. : “Sıla Seni Bekler”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.14, Ocak 1948.

ASOCAL, Osman Yılmaz: “Bir Lahza Tefekkür”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.

ASOCAL, Osman Yılmaz: “Sel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.

ÂŞIK, Fezai: “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 47, İkinci Kanun 1943.

AYAS, Namık: “Zıvarık Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 59-70, Temmuz 1942.

AYAYDIN, Selâhaddin: “Bekleyiş”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.

BARDAKÇI, Cemal: “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.30-32, Ağustos-Eylül 1948.

BAŞTAK, Fikret Naci: “Sille”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s.947, Birinci-İkinci Teşrin 938.

BORATAV, N. Pertev: “Nasreddin Hoca”, *Konya Halkevi*, Sayı18-19, s. 1101-1108, Şubat-Mart 1938.

BÜLBÜL, Ali Rıdvan: “Arzu”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.55, Ocak-Şubat 1949.

BÜLBÜL, Ali Rıdvan: “Yalanmış”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.

BÜLBÜL, Rıdvan Ali : “Tatlı Tatlı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül-Ekim 1949.

BÜLBÜL, Rıdvan Ali: “Yâre Hasretimden”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül- Ekim 1949.

ÇINAR, Hüsnü: “Beni Unut”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.

ÇINAR, Hüsnü: “Şairin Vedar”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.39, Eylül-Ekim 1949.

ÇINARLI, Mehmet: “Ermenek Yolları”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.22, Ocak-Şubat- Mart 1947.

ÇİLOĞLU, Şükrü A. : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 32-34, İkinci Teşrin 1942.

ÇİLOĞLU, Şükrü A. : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 51, Birinci Kanun 1942.

ÇİLOĞLU, Şükrü A. : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 62-64, İkinci Kanun.

ÇUMRALI Celal: “Düğün”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s. 3, Nisan 1943.

ÇUMRALI, Celal: “Sevmek”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü: “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.48-49, Haziran-Temmuz 1948.

DAĞLARCA, Hüsnü Fazıl: “Alâeddin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.60, Ekim-Kasım 1948.

EKE, İhsan: “Düğün ve Eğlenceler, Adetler ve Ananeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.46-47, Haziran-Temmuz 1948.

ERDOĞAN Abdülkadir: “Meram Bağları”, *Konya Halkevi*, Sayı 7, s.424-428, Mart 1937.

ERDOĞAN, Abdülkadir: “Silleli Sururi Şiirleri ”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 886-892, Birinci-İkinci Teşrin 1937.

ERDOĞAN, Abdülkadir: “Konya’da Eski Tekyeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 971-977, Birinci-İkinci Teşrin 1938.

ERDOĞAN, Abdülkadir: “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1050, Şubat-Mart 1938.

- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “ Eski Türk Anadolu Halıları”, *Konya Halkevi*, Sayı 28-29, s. 1475-1480, Birinci Kanun 938-İkinci Kanun 1939.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Konya’da Düğünler”, *Konya Halkevi*, Sayı 10, s.617-626, Haziran1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 849-853, Birinci-İkinci Teşrin 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 22-23, s. 1227-1229, Haziran-Temmuz 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 20-21, s. 1133-1135, Nisan-Mayıs 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Süruri”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s.650-658, Temmuz 1937.
- ERDOĞAN, Muzaffer:** “Konyalı Zehri ve Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.1-8, Ekim-Kasım 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı B. :** “Şikâyet”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s. 15,Şubat 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı Bekir:** “Konya’da”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.
- ERSOY, Laçin:** “Çocukluğum”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38. Eylül-Ekim 1949.
- ERSOY, Laçin:** “O Akşam”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38, Eylül-Ekim 1949.
- FİKRET, Naci:** “Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s.51-54, Eylül 1936.
- GAZMİHAL, R. M. :** “Konya Saz Şairleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.3-4, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- GÖKKAYA, Basri:** “Oğuz Han’ın Ölümü”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.51-54, Temmuz-Ağustos 1949.
- GÖKKAYA, Basri:** “Türk Âlemi”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.17-18, Ocak-Şubat 1949.
- GÖNCEL, H. :** “Yandığım Ateş”, *Konya Halkevi*, Sayı 3, s.192, İlk Teşrin 1936.
- GÖNCEL, Hicri:** “Konya’nın ‘Fuji-Yama’sı”, *Konya Halkevi*, Sayı 5, s.297, İkinci Teşrin 1937.
- GÖNCEL, Hicri:** “Müzekki-in Nüfus’un Dil Bakımından Değerleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 6, s.359-369, Şubat 1937.

- GÜNTEL, Mahmut Nedim:** “İstanbul’un 500. Fetih Yılı İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.31-33, Ekim-Kasım 1948.
- GÜNTEL, N. M. :** “Ayla Bir Konuşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 44-45, Haziran 1942.
- GÜRÇAN, Tarık:** “Bulut’a Kaside”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s.53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.
- HALICI, Feyzi:** “Halk’a Gidelim”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 29, İkinci Kanun 1943.
- HALICI, Feyzi:** “Doğduğum Yerin Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.39, Haziran-Temmuz 1948.
- HANALP, Ayhan:** “Gariban Tarihi”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- İMER, Kubilay:** “Koşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.
- İMER, Kubilay:** “Yar Yoluna,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.
- İNÜĞÜR, Necdet:** “İçimi Ben de Bilmem”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s. 62, Temmuz-Ağustos 1949.
- İNÜĞÜR, Necdet:** “Münzevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.62, Temmuz-Ağustos 1949.
- İZHAK, Niyazi:** “Hatırlayış,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.
- İZHAK, Niyazi:** “O Akşam,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.47, Eylül-Ekim 1949.
- KARAAĞAÇ, İ. A. :** “Söğütler Altında”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s.57, Eylül 1943.
- KARAASLAN, Habibe:** “Konya’da 4 Gün”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.30, Ocak-Şubat 1949.
- KARABAĞLI, Muammer:** “ Nature-Drame”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.10-11, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.
- KARABAĞLI, Muammer:** “Akşehir Düğün Geleneği”, *Konya Halkevi*, Sayı 71-72, s.40-42, Birinci Teşrin 1944.
- KARABAĞLI, Muammer:** “Bir Bulut Geçti”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.12, Nisan 1948.
- KARATAY, Namdar Rahmi:** “Halk Sanat ve Edebiyatına Dair Düşünceler”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s.55-59, Eylül 1936.

- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Abdal Hasan”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.17-28, Şubat 1943.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Çaloğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, İkinci Kanun, s.42-46.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Hicrani”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s.44-48, Eylül 1943.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Muslu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 55-60, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Cönkler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.8-9, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Karacaoğlan ve Sayıl oğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 26-30, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Karacaoğlan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 46-63, Ağustos 1942.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Mitoloji Âşıklar-Cönkler Halk Şairi: Sada”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.18-20, Ağustos-Eylül 1948.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Şairler Âşıklar Şair Fahri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.37-40, Ekim-Kasım 1948.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Şairler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.10-12, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “ Âşık Dervişi”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 40-44, Mayıs 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Hüseyin”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 43-50, Birinci Kanun 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mahmut”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 47-49, Temmuz 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mustafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 49-53, Haziran 1942.
- KENDİ, İbrahim Aczi:** “Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.48-55, Nisan 1942.
- KENDİ; Aczi İ.** : “Âşık İrgin”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 55-59, Birinci Teşrin 1942.
- KOMAN, M. Mesud:** “Gücçe Düğünü”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.60, Nisan 1942.
- KOMAN, Mesud M.** : “Deve Oyunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 45-47 Mayıs 1942.

KOMAN, Mesud M. : “Sadı Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 29-30, Eylül 1942.

KOMAN, Mesud: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.559-565, Mayıs 1937.

KOMAN, Mesut: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s.121-123, İlk Teşrin 1936.

KONYA MECMUASI: “At Hakkında Mitolojik Malûmat”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s.679-685, Temmuz 1937.

KONYA MECMUASI: “Cumhuriyet Devrinde Konya’daki Milli ve Resmî Teşekküllerin Çalışmasına Genel Bir Bakış,” *Konya Halkevi*, Sayı 60, s.***** Birinci Teşrin 1943.

KONYA MECMUASI: “Ermenek Beşik Ninnileri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 62-64, İkinci Teşrin 1942.

KONYA MECMUASI: “Ermenekli Şairin Gözlemeciye Methiyesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 24-25, s. 1360-1362, Ağustos-Eylül 1938.

KONYA MECMUASI: “Halkevi İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 39-40, Şubat 1940.

KONYA MECMUASI: “Halkta At Edebiyatı İyi ve Kötü Sıfatlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.571-573, Mayıs 1937.

KONYA MECMUASI: “Radyoda Sanat ve Folklor Gecemiz”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s.60-66, Mart 1942.

KONYA MECMUASI: “Spora Dair Notlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.574-575, Mayıs 1937.

KONYA MECMUASI: “Türklerde On İki Yıl Hesabı”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 1014, Birinci-İkinci Kanun 938.

KONYALI, İbrahim Hakkı: “Yecuc-Mecuc Türkleri”,*Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 999-1010, Birinci-İkinci Teşrin 1938.

KUZUM, Yıldırım: “Âlemlerim Vardı”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.

KUZUM, Yıldırım: “Veda”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.

NAMIK, Ayas: “12.nci Yıl”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s.45-48, Şubat-Mart 1944.

- OĞUZ, Hasan Tahsin:** “Ağlamak İstiyorum”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.
- ONAT, Sami Muvaffak:** “Üç Budun Ötesinde”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 48, Haziran 1942.
- ORAL, Baha:** “Sen Giderken,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.
- ORAL, Baha:** “Yok mu?” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, Eylül- Ekim 1949, s.??????
- ORAL, Zeki M. :** “Âşık Beyti”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 41-50, Birinci Teşrin 1942.
- ORKUN, Hüseyin Namık:** “Konya Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.16-18, Aralık 1948.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “18 Mart 1915”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9-10, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “23 Nisan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Dilerim”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 59, Mart 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Ey Fatih”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “İşte O Zaman”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.32, Nisan 1942.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Meram Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.12, Aralık 1948.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Yasımız Var”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.47, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Deyu Deyu”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 41, Şubat 1940.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Uyan Gayrı”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 64, Birinci Teşrin 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “ Selam”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s.49-52, Şubat-Mart 1944.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Ağlasın Türklük”! *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 54-56, Eylül 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Akdeniz”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 39, Mayıs 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Alaettin Tepesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.16, Şubat 1943.

- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Kızıma Öğütler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 46, Haziran 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Küpe Dağı'nın Tosunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 45-46, Temmuz 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Mukaddes Vatan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 37, Ağustos 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Olmaz”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 31, İkinci Teşrin 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Yağmur Bey'e Armağan”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 47, Haziran 1942.
- ÖNDER Mehmet,** “Orta Anadolu Köylüsünün Beslenme Durumu”, *Konya Halkevi*, Sayı111, s. 10-12, Ocak 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Gamdan Öte”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- ÖNDER, Mehmet:** “Karkın Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.17-18, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.9-11, Nisan 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.15-17, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.8-9, Şubat 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.43-45, Haziran-Temmuz 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.6-8, Ocak-Şubat 1949.
- ÖNDER, Mehmet:** “Silleli Âşık Mansur”, *Konya Halkevi*, Sayı 105-106-107, s.12-13, Temmuz-Ağustos-Eylül 1947.
- ÖZKUT, Ali Rıza:** “Çocuk Bayramı”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.31, Nisan 1942.
- ÖZKUT, Ali Rıza:** “Giden Gençliğin Ardından”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 58, Mart 1942.
- ÖZKUT, Rıza Ali:** “Gençlik Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 50, Temmuz 1942.
- ÖZKUT, Rıza Ali:** “Tanrı Dağı”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 38, Mayıs 1942.

- RIZA, Çavdarlı:** “Konya’da Hiyeroglif Yazılar”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1074-1078, Şubat-Mart 1938.
- SALCI, V. L. :** “ Karacaoğlan Hakkında Tetkikler”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 51-54, Birinci Teşrin 1942.
- SAMANCI, Gültekin:** “Yeşil Kurdele”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- SELEN, Fevzi:** “Zengibar Harabeleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 47-57, Şubat 1940.
- SERT, Ali:** “Mevsim”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.19, Ocak-Şubat 1949.
- SEZGİN, Haşmet:** “Köyde Ben”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.23, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- SUNGUR, Sait:** “Nasrattın Hoca’nın İstanbul’da Meftun Torunları”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s.48-49, İkinci Kanun 1943.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 22-38, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 37-40, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 22-38, Temmuz 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 33-34, Ağustos 1942.
- Ş. U. :** “Seyit Mehmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.6-7, Şubat 1948.
- Ş. U. :** “Silleli İbrahim Berberoğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.9-10, Ocak 1948.
- Ş. U. :** “Ahmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.14, Nisan 1948.
- ŞAHABETTİN, :** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 13-22, Mayıs 1942.
- ŞAHABETTİN, :** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 6-14, Haziran 1942.
- ŞENTÜRK, Tufan A. :** “Konya ve Konyalılarına Sesleniş”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.13, Ocak 1948.
- TALI, Yusuf:** “Pişmanlık”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s.23, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- TATAYSALGIR, Gaffar:** “Arvana Köyü- Gölü – Ablahanın- And Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.30-40, İkinci Kanun 1943.

- TUNCER, Şükrü:** “Bozkırım”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.24, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- TURAN, Kemal:** “ Konya Sulamasının Kahramanı Kuru Kafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 52-54, İkinci Teşrin 1942.
- UĞUR, Ferit:** “Gufranî”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s. 118-120, İlk Teşrin 1936.
- ULUÇAM, Rıza Yalçın:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 35-36, Ağustos 1942.
- USMAN, Fâkir:** “ Meram Vafında Gazel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.62, Ekim-Kasım 1948.
- USMAN, FÂKİR:** “Halkevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s.53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.
- USMAN, Fâkir:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.11-13, Eylül-Ekim 1949.
- USMAN, Fâkir:** “Şarkı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.37, Ocak- Şubat 1949.
- USMAN, Raşit:** “Âşık Tahir Demiröz”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.56-59, Nisan 1942.
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Emine Hanım”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, Ağustos-Eylül 1948,
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 40 s. 25-27, Şubat 1940.
- UZLUK, Nafiz F. :** “Karamanoğulları İçin Söylenilmiş İki Ağıt”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.2-7, Ocak 1948.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya:** “Konya’da Anadolu Selçukileri Devrinde İlim ve Felsefe”, *Konya Halkevi*, Sayı 8, s.490-497, Nisan 1937.
- ÜLKÜ, Feyzullah Sacit :** “Sinan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.12-13, Nisan 1948.
- ÜNAL, T. :** “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.37-39, Haziran-Temmuz 1948.
- YILDIRIM, Kuzum:** “Hoş”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s.23, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- YILMAZER, Remzi:** “Neylersin”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- YILMAZER, Remzi:** “Vedar”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.

YURTSEVER, Mustafa: “İnce Minare”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 19, İkinci Teşrin 1942.

ZIVLAK, Tayyar Cafer: “Gece”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.41, Eylül-Ekim 1949.

ZIVLAK, Tayyar Cafer: “Orhanların Servisi”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.42, Eylül-Ekim 1949.



3.5. Konya Dergisi'ndeki Halk Bilimi İle İlgili Yazıların Konularına Göre Fihristi

3.5.1. Nazım Şeklindeki Yazılar

GÖNCEL, H. : “Yandıgım Ateş”, *Konya Halkevi*, Sayı 3, s.192, İlk Teşrin 1936.

ERDOĞAN Abdülkadir: “Meram Bağları”, *Konya Halkevi*, Sayı 7, s.424-428, Mart 1937.

BAŞTAK, Fikret Naci: “Sille”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s.947, Birinci-İkinci Teşrin 938.

KONYA MECMUASI: “Ermenekli Şairin Gözlemeciye Methiyesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 24-25, s. 1360-1362, Ağustos-Eylül 1938.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Deyu Deyu”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 41, Şubat 1940.

ÖZKUT, Ali Rıza: “Giden Gençliğin Ardından”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 58, Mart 1942.

ÖCAL, Cemal Oğuz: “Dilerim”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s. 59, Mart 1942.

ÖZKUT, Ali Rıza: “Çocuk Bayramı”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.31, Nisan 1942.

ÖCAL, Cemal Oğuz: “İşte O Zaman”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.32, Nisan 1942.

ÖZKUT, Rıza Ali: “Tanrı Dağı”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 38, Mayıs 1942.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Akdeniz”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 39, Mayıs 1942.

GÜNTEL, N. M. : “Ayla Bir Konuşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 44-45, Haziran 1942.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Kızıma Öğütler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 46, Haziran 1942.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Yağmur Bey'e Armağan”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 47, Haziran 1942.

ONAT, Sami Muvaffak: “Üç Budun Ötesinde”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 48, Haziran 1942.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Küpe Dağı'nın Tosunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 45-46, Temmuz 1942.

ÖZKUT, Rıza Ali: “Gençlik Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 50, Temmuz 1942.

ÖCAL, Oğuz Cemal: “Mukaddes Vatan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 37, Ağustos 1942.

- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Ağlasın Türklük”! *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 54-56, Eylül 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Uyan Gayrı”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 64, Birinci Teşrin 1942.
- YURTSEVER, Mustafa:** “İnce Minare”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 19, İkinci Teşrin 1942.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Olmaz”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 31, İkinci Teşrin 1942.
- KONYA MECMUASI:** “Ermenek Beşik Ninnileri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 62-64, İkinci Teşrin 1942.
- HALICI, Feyzi:** “ Halk’a Gidelim”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s. 29, İkinci Kanun 1943
- KARAAĞAÇ, İ. A. :** “Söğütler Altında”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s.57, Eylül 1943.
- GÜRÇAN, Tarık:** “Bulut’a Kaside”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s.53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “ Selam”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s.49-52, Şubat-Mart 1944.
- ÇINARLI, Mehmet:** “Ermenek Yolları”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.22, Ocak-Şubat- Mart 1947
- SEZGİN, Haşmet:** “Köyde Ben”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.23, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- YILDIRIM, Kuzum:** “Hoş”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s.23, Ocak- Şubat-Mart 1947.
- TALI, Yusuf:** “Pişmanlık”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-1001-101, s.23, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- TUNCER, Şükrü:** “Bozkırım”, *Konya Halkevi*, Sayı 99-100-101, s.24, Ocak-Şubat-Mart 1947.
- UZLUK, Nafiz F. :** “Karamanoğulları İçin Söylenilmiş İki Ağıt”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.2-7, Ocak 1948.
- AKDAĞ, Zeki M. :** “Sıla Seni Bekler”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.14, Ocak 1948.
- SAMANCI, Gültekin:** “Yeşil Kurdele”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı B. :** “Şikâyet”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s. 15,Şubat 1948.
- ÜLKÜ, Feyzullah Sacit :** “Sinan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s. 12-13, Nisan 1948.
- ÇUMRALI, Celal:** “Sevmek”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.

- KARABAĞLI, Muammer:** “Bir Bulut Geçti”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.12, Nisan 1948.
- HALICI, Feyzi:** “Doğduğum Yerin Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.39, Haziran-Temmuz 1948.
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.48-49, Haziran-Temmuz 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Her Adam”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Bu Öyle Bir Halk ki”! *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.61, Ekim-Kasım 1948.
- ABANAZIR, Suat:** “Bana Mektuplardan”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.62, Ekim-Kasım 1948.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Meram Türküsü”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.12, Aralık 1948.
- AKDAĞ, Mehmet Zeki:** “Münacaat”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.19, Aralık 1948.
- AKDAĞ, Mehmet Zeki:** “Sen Yoksun ki”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.
- SERT, Ali:** “Mevsim”, *Konya Halkevi*, Sayı123-124, s.19, Ocak-Şubat 1949.
- ÖNDER, Mehmet:** “Gamdan Öte”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Yasımız Var”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.47, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “18 Mart 1915”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9-10, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “23 Nisan Destanı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.26, Ocak-Şubat 1949.
- OĞUZ, Hasan Tahsin:** “Ağlamak İstiyorum”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.
- BÜLBÜL, Ali Rıdvan:** “Yalanmış”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.33, Ocak-Şubat 1949.
- ÖCAL, Cemal Oğuz:** “Ey Fatih”! *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.9, Ocak-Şubat 1949.
- USMAN, Fâkir:** “Şarkı”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.37, Ocak- Şubat 1949.

- BÜLBÜL, Ali Rıdvan:** “Arzu”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.55, Ocak-Şubat 1949.
- KUZUM, Yıldırım:** “Veda”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.
- KUZUM, Yıldırım:** “Âlemlerim Vardı”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.61, Temmuz-Ağustos 1949.
- İNÜĞÜR, Necdet:** “Münzevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.62, Temmuz-Ağustos 1949.
- İNÜĞÜR, Necdet:** “İçimi Ben de Bilmem”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s. 62, Temmuz-Ağustos 1949.
- USMAN, Fâkir:** “Meram Vafında Gazel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.62, Ekim-Kasım 1948.
- ERSOY, Laçin:** “O Akşam”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38, Eylül-Ekim 1949.
- ERSOY, Laçin:** “Çocukluğum”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.38, Eylül-Ekim 1949.
- ÇINAR, Hüsnü:** “Şairin Vedai”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.39, Eylül-Ekim 1949.
- ÇINAR, Hüsnü:** “Beni Unut”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- YILMAZER, Remzi:** “Vedai”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- YILMAZER, Remzi:** “Neylersin”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.40, Eylül-Ekim 1949.
- ZIVLAK, Tayyar Cafer:** “Gece”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.41, Eylül-Ekim 1949.
- ZIVLAK, Tayyar Cafer:** “Orhanların Servisi”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.42, Eylül-Ekim 1949.
- ASOCAL, Osman Yılmaz:** “Bir Lahza Tefekkür”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- ASOCAL, Osman Yılmaz:** “Sel”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- AYAYDIN, Selâhaddin:** “Bekleyiş”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.43, Eylül-Ekim 1949.
- BÜLBÜL, Rıdvan Ali, :** “Tatlı Tatlı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül-Ekim 1949.

BÜLBÜL, Rıdvan Ali: “Yâre Hasretimden”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.45, Eylül- Ekim 1949.

İMER, Kubilay: “Koşma”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.

İMER, Kubilay: “Yar Yoluna,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.46, Eylül-Ekim 1949.

İZHAK, Niyazi: “O Akşam,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.47, Eylül-Ekim 1949.

İZHAK, Niyazi: “Hatırlayış,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.

ORAL, Baha: “Sen Giderken,” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.48, Eylül-Ekim 1949.

ORAL, Baha: “Yok mu?” *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, Eylül- Ekim 1949.

3.5.2. Nesir Şeklindeki Yazılar

FİKRET, Naci: “Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s.51-54, Eylül 1936.

KARATAY, Namdar Rahmi: “Halk Sanat ve Edebiyatına Dair Düşünceler”, *Konya Halkevi*, Sayı 1, s.55-59, Eylül 1936.

UĞUR, Ferit: “Gufranî”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s. 118-120, İlk Teşrin 1936.

KOMAN, Mesut: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 2, s.121-123, İlk Teşrin 1936.

GÖNCEL, Hicri: “Konya’nın ‘Fuji-Yama’sı”, *Konya Halkevi*, Sayı 5, s.297, İkinci Teşrin 1937.

GÖNCEL, Hicri: “Müzekki-in Nüfus’un Dil Bakımından Değerleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 6, s.359-369, Şubat 1937.

ÜLKEN, Hilmi Ziya: “Konya’da Anadolu Selçukileri Devrinde İlim ve Felsefe”, *Konya Halkevi*, Sayı 8, s.490-497, Nisan 1937.

KOMAN, Mesud: “Konya Çevresindeki Oğuzlara Dair Adlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.559-565, Mayıs 1937.

KONYA MECMUASI: “Halkta At Edebiyatı İyi ve Kötü Sıfatlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.571-573, Mayıs 1937.

KONYA MECMUASI: “Spora Dair Notlar”, *Konya Halkevi*, Sayı 9, s.574-575, Mayıs 1937.

ERDOĞAN, Abdülkadir: “Konya’da Düğünler”, *Konya Halkevi*, Sayı 10, s.617-626, Haziran1937.

- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Süruri”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s.650-658, Temmuz 1937.
- KONYA MECMUASI:** “At Hakkında Mitolojik Malûmat”, *Konya Halkevi*, Sayı 11, s.679-685, Temmuz 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 849-853, Birinci-İkinci Teşrin 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 14-15, s. 886-892, Birinci-İkinci Teşrin 1937.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Konya’da Eski Tekyeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 971-977, Birinci-İkinci Teşrin 1938.
- KONYA MECMUASI:** “Türklerde On İki Yıl Hesabı”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 1014, Birinci-İkinci Kanun 938.
- KONYALI, İbrahim Hakki:** “Yecuc-Mecuc Türkleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 16-17, s. 999-1010, Birinci-İkinci Teşrin 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1050, Şubat-Mart 1938.
- RIZA, Çavdarlı:** “Konya’da Hiyeroglif Yazılar”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1074-1078, Şubat-Mart 1938.
- BORATAV, N. Pertev:** “Nasreddin Hoca”, *Konya Halkevi*, Sayı 18-19, s. 1101-1108, Şubat-Mart 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 20-21, s. 1133-1135, Nisan-Mayıs 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Silleli Sururi Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 22-23, s. 1227-1229, Haziran-Temmuz 1938.
- ERDOĞAN, Abdülkadir:** “Eski Türk Anadolu Halıları”, *Konya Halkevi*, Sayı 28-29, s. 1475-1480, Birinci Kanun 938-İkinci Kanun 1939.
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 40 s. 25-27, Şubat 1940.
- KONYA MECMUASI:** “Halkevi İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 39-40, Şubat 1940.
- SELEN, Fevzi:** “Zengibar Harabeleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 40, s. 47-57, Şubat 1940.
- KONYA MECMUASI:** “Radyoda Sanat ve Folklor Gecemiz”, *Konya Halkevi*, Sayı 41, s.60-66, Mart 1942.
- KENDİ, İbrahim Aczi:** “Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.48-55, Nisan 1942.

- USMAN, Raşit:** “Âşık Tahir Demiröz”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.56-59, Nisan 1942.
- KOMAN, M. Mesud:** “Gücçe Düğünü”, *Konya Halkevi*, Sayı 42, s.60, Nisan 1942.
- ŞAHABETTİN, :** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 13-22, Mayıs 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “ Âşık Derviş”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 40-44, Mayıs 1942.
- KOMAN, Mesud M. :** “Deve Oyunu”, *Konya Halkevi*, Sayı 43, s. 45-47 Mayıs 1942.
- ŞAHABETTİN, :** “Selçuki Heykeltıraş Mektebi”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 6-14, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 22-38, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 37-40, Haziran 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mustafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 44, s. 49-53, Haziran 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “ Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 22-38, Temmuz 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Kul Mahmut”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 47-49, Temmuz 1942.
- AYAS, Namık:** “Zıvarık Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 45, s. 59-70, Temmuz 1942.
- SÜSLÜ, Yavuz Memduh:** “Konya Vilayetinde Türkmenler”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 33-34, Ağustos 1942.
- ULUÇAM, Rıza Yalçın:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 35-36, Ağustos 1942.
- KENDİ, Aczi İ. :** “Karacaoğlan”, *Konya Halkevi*, Sayı 46, s. 46-63, Ağustos 1942.
- KOMAN, Mesud M. :** “Sadı Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 47, s. 29-30, Eylül 1942.
- ORAL, Zeki M. :** “Âşık Beyti”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 41-50, Birinci Teşrin 1942.
- SALCI, V. L. :** “ Karacaoğlan Hakkında Tetkikler”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 51-54, Birinci Teşrin 1942.
- KENDİ; Aczi İ. :** “Âşık İrgin”, *Konya Halkevi*, Sayı 48, s. 55-59, Birinci Teşrin 1942.

- KENDİ, Aczi İ.** : “Karacaoğlan ve Sayıl oğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 26-30, İkinci Teşrin 1942.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.** : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 32-34, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Muslu”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 55-60, İkinci Teşrin 1942.
- TURAN, Kemal:** “ Konya Sulamasının Kahramanı Kuru Kafa”, *Konya Halkevi*, Sayı 49, s. 52-54, İkinci Teşrin 1942.
- KENDİ, Aczi İbrahim:** “Âşık Hüseyin”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 43-50, Birinci Kanun 1942.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.** : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 50, s. 51, Birinci Kanun 1942.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Çaloğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, İkinci Kanun, s.42-46.
- ÂŞIK, Fezai:** “Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 47, İkinci Kanun 1943.
- SUNGUR, Sait:** “Nasrattın Hoca’nın İstanbul’da Meftun Torunları”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s.48-49, İkinci Kanun 1943.
- ÇİLOĞLU, Şükrü A.** : “Karaman Muhitinin Hayvanlara Ait Atasözleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 51, s. 62-64, İkinci Kanun.
- ÖCAL, Oğuz Cemal:** “Alaettin Tepesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.16, Şubat 1943.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Abdal Hasan”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.17-28, Şubat 1943.
- TATAYSALGIR, Gaffar:** “Arvana Köyü- Gölü – Ablahanın- And Efsanesi”, *Konya Halkevi*, Sayı 52, s.30-40, İkinci Kanun 1943.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Âşık Hicrani”, *Konya Halkevi*, Sayı 58, s.44-48, Eylül 1943.
- KONYA MECMUASI:** “Cumhuriyet Devrinde Konya’daki Milli ve Resmî Teşekküllerin Çalışmasına Genel Bir Bakış,” *Konya Halkevi*, Sayı 60, s.***** Birinci Teşrin 1943.
- USMAN, FÂKİR:** “Halkevi”, *Konya Halkevi*, Sayı 61-62, s.53, İkinci Teşrin ve Birinci Kanun 1943.
- NAMIK, Ayas:** “12.nci Yıl”, *Konya Halkevi*, Sayı 64-65, s.45-48, Şubat-Mart 1944.
- KARABAĞLI, Muammer:** “Akşehir Düğün Geleneği”, *Konya Halkevi*, Sayı 71-72, s.40-42, Birinci Teşrin 1944.
- KENDİ, Aczi İ.** : “Cönkler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.8-9, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.

- KARABAĞLI, Muammer:** “ Nature-Drame”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.10-11, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.
- ÖNDER, Mehmet:** “Karkın Köyü”, *Konya Halkevi*, Sayı 102-103-104, s.17-18, Nisan-Mayıs-Haziran 1947.
- ÖNDER, Mehmet:** “Silleli Âşık Mansur”, *Konya Halkevi*, Sayı 105-106-107, s.12-13, Temmuz-Ağustos-Eylül 1947.
- GAZMİHAL, R. M. :** “Konya Saz Şairleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.3-4, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- KENDİ, Aczi İ. :** “Şairler-Âşıklar”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.10-12, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 108-109-110, s.15-17, Ekim-Kasım-Aralık 1947.
- Ş. U. :** “Silleli İbrahim Berberoğlu”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.9-10, Ocak 1948.
- ÖNDER Mehmet,** “Orta Anadolu Köylüsünün Beslenme Durumu”, *Konya Halkevi*, Sayı111, s. 10-12, Ocak 1948.
- ŞENTÜRK, Tufan A. :** “Konya ve Konyalılara Sesleniş”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.13, Ocak 1948.
- HANALP, Ayhan:** “Gariban Tarihi”, *Konya Halkevi*, Sayı 111, s.15, Ocak 1948.
- Ş. U. :** “Seyit Mehmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.6-7, Şubat 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 112, s.8-9, Şubat 1948.
- ÇUMRALI Celal:** “Düğün”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s. 3, Nisan 1943.
- Ş.U. :** “Ahmet Çopur”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.14, Nisan 1948.
- ERDOĞAN, Sıtkı Bekir:** “Konya’da”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.15, Nisan 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 114, s.9-11, Nisan 1948.
- ÜNAL, T. :** “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.37-39, Haziran-Temmuz 1948.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.43-45, Haziran-Temmuz 1948.
- EKE, İhsan:** “Düğün ve Eğlenceler, Adetler ve Ananeler”, *Konya Halkevi*, Sayı 116-117, s.46-47, Haziran-Temmuz 1948.
- USMAN, Raşit:** “Konyalı Emine Hanım”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, Ağustos-Eylül 1948,

- KENDİ, Aczi İ. :** “Mitoloji Âşıklar-Cönkler Halk Şairi: Sadai”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.18-20, Ağustos-Eylül 1948.
- BARDAKÇI, Cemal:** “Karamanoğullarının Menşei”, *Konya Halkevi*, Sayı 118-119, s.30-32, Ağustos-Eylül 1948.
- ERDOĞAN, Muzaffer:** “Konyalı Zehri ve Şiirleri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.1-8, Ekim-Kasım 1948.
- GÜNTEL, Mahmut Nedim:** “İstanbul’un 500. Fetih Yılı İçin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.31-33, Ekim-Kasım 1948.
- KENDİ, Aczi İ. :** “Şairler Âşıklar Şair Fahri”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.37-40, Ekim-Kasım 1948.
- DAĞLARCA, Hüsnü Fazıl:** “Alâeddin”, *Konya Halkevi*, Sayı 120-121, s.60, Ekim-Kasım 1948.
- ORKUN, Hüseyin Namık:** “Konya Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 122, s.16-18, Aralık 1948.
- ADSIZ:** “Anadolu’da Türk Boylarına Ait Yer Adları”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, Ocak-Şubat 1949.
- ÖNDER, Mehmet:** “Seyahatnamelerde Konya”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.6-8, Ocak-Şubat 1949.
- KARAASLAN, Habibe:** “Konya’da 4 Gün”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.30, Ocak-Şubat 1949.
- GÖKKAYA, Basri:** “Türk Âlemi”, *Konya Halkevi*, Sayı 123-124, s.17-18, Ocak-Şubat 1949.
- GÖKKAYA, Basri:** “Oğuz Han’ın Ölümü”, *Konya Halkevi*, Sayı 129-130, s.51-54, Temmuz-Ağustos 1949.
- USMAN, Fâkir:** “Konyalı Mehmet Yakıcı”, *Konya Halkevi*, Sayı 131-132, s.11-13, Eylül-Ekim 1949.

SONUÇ

Türkiye’de bir döneme damga vurmuş, Türk halkının eğitim ve kültürel hayatına büyük katkılar sağlamış bir kurum olan halkevleri, birçok araştırmaya konu olmuştur ve olmaya devam edecektir. Her halkevi için farklı alanlarda kitaplar, tezler, makaleler yazılmıştır. Konya Halkevi için de birtakım çalışmalar yapılmıştır; aynı şekilde *Konya Dergisi*’ne dair çalışmalara da rastlanmaktadır. Bu nedenle tezimizde tekrara düşmemek için halk bilimine dair olan yazıları esas aldık. Konya Halkevi’nin diğer halkevleri içindeki yeri ve yine *Konya Dergisi*’nin yayımlanan halkevi dergileri arasında en uzun süreli olanlardan biri olması, onu kıymetli kılmaktadır.

1951 yılına kadar Konya’da sosyal, kültürel birçok çalışma yapan Konya Halkevi’nin gayretleri halkın eğitim seviyesini yanı sıra kültürel seviyesini de yükseltmiştir. *Konya Dergisi* ise üyelerinin farklı alanlardaki çalışmalarını yayımlandığı bir platform olarak öne çıkarken, onların kendilerini geliştirmesine de olanak sağlamıştır. Tarih, mimari, edebiyat başta olmak birçok konuda makalelerin yer aldığı dergide, halk kültürü ve edebiyatına dair makale, şiir, deneme kaleme alınmıştır. Söz konusu yazıların gösterdiği üzere dergide bu yönde yazılmış yazıların ağırlığı oldukça fazladır. Diğer taraftan Konya’daki halk kültürü malzemesinin zenginliği de dikkat çekmektedir.

1951 yılına kadar 140 sayı boyunca devam *Konya Dergisi*’nde yaklaşık 200 yazının halk bilimine dari olduğu görülmektedir. Bu yazılar arasında Konyalı şairlerin şiirleri, Konya kültürüne ait geleneklere dair yazılar, yöresel lezzetler gibi konular başı çekmektedir. Ayrıca dil konusundaki derleme faaliyetleri ve araştırmalar da tespit edilen yazılar arasındadır. *Konya Dergisi*’nin halkevi üyelerine kazandırdığı bir diğer önemli kabiliyet, yayıncılık sahasında tecrübe kazanmalarıdır. *Konya Dergisi* üzerine yapılan bu çalışma sonucunda, derginin bünyesinde önemli bir halk kültürü hazinesini barındırdığı fikri ortaya çıkmıştır. Bu hazineden faydalanacaklara, kolaylık sağlayacağı kanaati ile derginin sistematik dizini hazırlanmıştır.

SEÇME METİNLER

KONYA ŞEHRİNE MAHSUS ESKİ ÂDETLERDEN NAMAZ ve ŞİVLİLİK

NACİ FİKRET

Dünyanın her tarafında mahallî, mevziî öyle âdetler, oyunlar, eğlenceler, bayramlar vardır ki bunlar defaten sırf çocukların yahut avamın zevk ve eğlence ihtiyacından veyahut hâkim plan dinin bazı şayanı hürmet günlerini veyahut velilerini, azizlerini, onlara ait herhangi bir vak'ayı tebcil ve taziz lüzumundan doğmuş şeyler zannedilir. Hâlbuki öyle değildir. Bu mahallî âdetlerin, oyunların, eğlencelerin ve bayramların kökleri pek yüksek bir mazinin derinlikleri içinde gömülüdür. Bunlar bir takım peszindelikler = (survivances) dir ki menşeleri, değil İslamiyet'ten evvelki bir dine, meselâ Hristiyanlığa, değil Paganizme, belki ta kablettarih devirlere kadar yükselir. Şu kadar var ki isimler değişmiştir. Meselâ bugün Hristiyanların, İsa'nın yevmi velâdeti olmak üzere tebcil ettikleri Noel yortusu asla Hristiyanların değildir; belki ondan evvel İleri Asya'nın ve Roma İmparatorluğunun pek çok yerlerinde hâkim ve cari olan Mitraizme ait bir bayramdır ve o gece doğan şey de İsa değil, belki kurunu ulâda dünyanın pek çok yerlerinde hâkim bir mabut olan Mithra yani güneştir. Şimdi sadede avdet edelim:

Recep ayının ilk Perşembesi! Her serte bu mübarek güne iriştikçe geçmiş zamanları yad ve tahattur etmekten kendimi alamadım. Şimdi diğer birçok eski âdetlerimiz, ananelerimiz gibi, bu da yavaş yavaş vaktiyle haiz olduğu kuvvet ve ehemmiyeti kaybetmeğe başlamıştır. Eski âdetlerimizden birçoğu, büyüklerden ziyade küçükleri, çocukları alâkadar eder, daha ziyade onları sevindirir, çuşuhuruşa getirirdi. Bu meyanda (Namaz) birinci derecede haizi ehemmiyet bir bayram, bir devre-i tuğyan ve çuşiş idi.

Bundan yirmi beş, otuz sene evvellerine irca-i nazar ediyorum: Cümad - el - âhire ya, girdi, ya girecek... Yani Namaza daha bir aydan fazla var, Fakat daha şimdiden hazırlık başlar; hem ne hararetle bir hazırlık! Geceleri, akşam yemeğinden sonra, uzaktan uzağa trampet sesleri işidilir. Hayret! Bu çocukların takvimleri mi var? Yoksa muhacir kuşlar gibi, senenin muayyen zamanlarını haber veren bir şevki tabîye mi maliktirler? Emin olunuz ki daha babalarının, analarının belki haberleri yoktur. Fakat günün muhtelif zamanlarını bir şevki tabî ile hisseden horozlar gibi, bu

çocuklar da her sene gelmekte olan bu mevsimi cuşış ve tarabı daha bir ay evvelinden hissederler. Haberleri olmayanlar da işte bu geceleri tek tük işitmeye başlayan trampet ve kaval seslerinde mevsimi şehrayinin şerefi vüruduna ittıla peyda ederler. Artık durulur mu? Hepsi, hepimiz, babalarımızın, analarımızın ninelerimizin yakasına sarılırız: «İlle trampet isterim! trampette trampet !» başka çare yok, mutlaka alınacak, işte sabavet-i maziyeimizi şevk u taraba, vecd ü heyecana (enthousiasme) getirecek iki musiki aleti! Bunlar olmaksızın Namaz olmaz: Trampet ve kaval! Binaenaleyh namaz, büyükler için başka, küçükler için büsbütün başka bir şey idi. Onların düşündükleri şey, edası şu kadar ecr ü mesubata bais olan ve ehemmiyeti hakkında bir hadis-i şerif bile bulunan «Salât-ı Regaip» değil, belki trampet, kaval ve fenerler ve bunların husule getireceği cuş-u- huruş idi.

Bana öyle geliyor ki bu âdet, yani Namazın çocuklara ait kısmı: Peszinde= survivant bir âdettir ve ta Frigyalılar zamanından kalmadır. Flütü Frigyanın yarım mabutlarından birisi olan (Marsiyas = Marsyas) icat etmiş ve bunun nasıl çalınacağını körpe mürâhik (olympoş) a talim eylemiş ve hatta bu çalgısı ile Apollonun «Çenk = Lyre» ne rekabet ettiği için diri diri derisi yüzülmüştür. Velhasıl eski dinlerdeki bir takım âdetler; yeni dinlerin galebe ve istilâsından sonra, isimlerini değiştirerek yaşamakta devam ederler.

Biz yine sadede gelelim: Evet, kaval ve trampet! Kaval çalmak hem zahmetli, hem de mahareti mahsusaya vabeste bulunduğundan çoğumuz onu erbabı rüşuh ve hazakate bırakarak yalnız trampete ehemmiyet verirdik. Bunu kimler yapar? Burası da - folklor noktasından - şayanı dikkat çarşayı şehrin merkezi addettiğimizde bunun cenubu garbisine tesadüf eden akşamı arasında, eski surun (Larende) kapısının az cenubunda bir mahalle vardır ki burada beyaz tenleri ve ekseriya çil yüzleri ve kırmızı saç lariyle, şivelerindeki hususiyetle ve el'an kendi aralarında istimal edegeldikleri bazı kelimelerle, şehrin diğer ahalisinden ayrılan bir kısım insanlar ikamet ederler. Bunların tercihan icra ettikleri san'atlarda da bir hususiyet' vardır: Elekçilik, kalburculuk, davulculuk, demircilik ve saire... Meselâ Ramazanlarda sahura kaldırmak için davul çalmak bunlara mahsustur. Bunlar niçin böyle ayrı bir mahallede oturuyor, niçin şehrin diğer ahalisi ile esaslı bir surette ihtilât etmiyorlar? İhtimal ki bunlar da Frikyalılarından bakiyyetüssüyuftur.

İşte namazdan bir ay evvel hepimiz, her çocuk bunların kapı camiinin cenup cihetindeki (Bulgur tekkesi) civarındaki çarşılarına gider, oradan birer trampet satın alır, payansız bir sevinç içinde evlerimize gelir, akşamı iple çekerdik. Akşam alelâcele yemeği yer, elimizi yıkamağa vakit bulmadan trampeti aldığımız gibi sokağa fırlarız. Daha ortalık iyice kararmadığı halde sokak boydan boya kâğıt fenerlerle donanmış, hakikî bir şehrayın meydanı halini almıştır. Biraz da bu fenerlerden bahsedelim: Çünkü fener olmaksızın namaz olmaz. Bu da namazın şerait ve erkânı asliyesinden biridir. O vakit şimdiki gibi stearin mumları pek çok taammüm etmediği için, yakılan mumlar, hep iç yağından yapılır ve bunların dipleri kırmızı ve yeşil boylarla telvin edilerek dükkânların önlerinde teşhir olunurdu. Herkes gerek kendi hanesi ve gerek mensup olduğu mahallenin mescidi için bu mumlardan deste deste alır, getirir ve mescide verirdi. Bizim iş'al edeceğimiz kâğıt fenerler için de yine aynı yağdan ve fakat ince mumlar imal olunurdu. Bir deste mum tedarik ettik mi sevincimize payan olmazdı. Ya fener nasıl yapılırdı. Buda ayrıca bir sanat! Mahallede bazı gençlerin bazı rüsh ve maharetleri vardı. Yarım veya bir tabaka eseri cedit kâğıdı alınır, üzerine muhtelif renkli boylarla muhtelif şekiller, resimler ve hassaten at ve yahut eli kılıçlı ve bir ata binmiş bir kahraman, meselâ Şâh İsmail veya Âşık Kerem resimleri yapılır, sonra ayrıca hazırlanmış olan ortası delik bir tahta tekerleğin kenarına bir üstüvane teşkil edilir surette yapıştırılır. Bu tahtanın delik olan ortasından da ekseriya bir karga kamışı ve bazen de bir değnek geçirilerek onların çukur olan uçlarına da iş'al edilmiş olan mum dikilir ve her çocuk elinde böyle, bir fener olduğu halde sokağa çıkar; fakat fenerler bu iptidaî şekilde kalmamış, İstanbuldan gelen kırmalı, şık ve zarif üstüvanî veya karpuz şeklindeki fenerlerle bu cihette bir terakki. husule gelmişti. Ancak trampet veya kaval çalanlar fener taşımazlardı... İşte böylece bazen gece alaturka saat dörde, beşe kadar bir taraftan bir ahengi mahsus ile trampet takırdar, bir taraftan hazin bir melodi halinde kavallar çalınır, bir taraftan da hep bir ağızdan bağrışılırdı: Vurun üleeeen, vurun! Kime vurulacak? Düşmana müphem ve meçhul olan her hangi bir düşmana! Çünkü bu şenliklerin şeraiti esasiyesinden biri de cengü cidal idi. Mutlaka kavga edilecek, mutlaka her hangi bir mahalleye, her hangi bir semte baskına gidilecek, mutlaka bir veya bir kaç trampet kapılacak! Böyle olmazsa olmaz, yiğitliğe hanel gelir, hem de oyun nakıs kalır. Maksat bir trampete malik olmak değil, belki vuruşmak, çarpışmak, bir kahramanlık, bir varlık göstermektir. Bu mahalle kavgaları tama- miyle iptidaî devirlerdeki muhtelif klanların birbirleriyle çarpışmalarının naziresidir. İlk günlerde sulhperverane geçen geceler (Namaz) yani Recebin ilk

Perşembesi yaklaştıkça cidalâver bir renge bürünmeğe başlar: — Bugün baskın nereye? — (Köprübaşı) na! — Yarın? — (Hacı Haşan başı) na! — Öbür gün: (Tekke mahallesine, (Bityemez)e, (Aksinne)ye: (Ulurmağa)....

Böyle bir baskın için istihzaratı lâzimedede bulunulur. Mahallenin bütün gençleri, şimdi inanılmayacak derecede yaşlı gençleri ellerine koca koca birer cop, birer lobut almakla kalmaz, belki kamalar, bel bıçaklarıyla da tecehhüz ederler. En önde trampetçiler ve kavalcılar meydan okuyan bir ahenkle ilerlerler. Bunların arkasında coplu, sopalı muharipler daha arkada mahallenin, teknil çocuklarından müteşekkil meşaleli ordu yavaş yavaş muhasım mahallenin hududuna yaklaşır. Trampet bütün bütün şiddetiyle gürlmekte, kavallar samiahıraş sesleriyle ortalığı inletmekte devam ederken hep bir ağızdan bağırılırlar. Vurun ülen, vurun... Eğer baskına uğrayan taraf hazırlanmamışsa şüphesiz kaçarlar, saklanırlar; fakat onlar da hazırlanmışsa manzara müthiş bir renge girer. Sopaların, copların, lobutların, direklerin, dikmelerin hatta koca koca kerestelerin havada kavisler çizdiği görülür. Kamalar, bıçaklar çekilmiş kan gövdeyi götürecek bir halde! Fakat bu sonuncular çok defa ifayı vazife etmiyerek copları faaliyette münferit bırakırlar. Başlar yarılr, kulaklar, burunlar, çeneler ezilir. Velhasıl muharipler behemehâl rengin bir halalırlar. Bir taraftan da trampetlerin ipleri çekilir, bu mümkün olmazsa derileri yırtılır, kasnakları parçalanır, velhasıl mutlaka bir zarar ika edilir. İşte hemen her gece bu böyle devam eder.

Şimdi biraz da şivlilikten bahsedelim: Mahallî bir an'aneye nazaran bu kelimenin menşei şudur: Ağlebi ihtimal hicretin (334) tarihinde vefat etmiş olan meşahiri sofıyyundan (Ebubekir Muhammed Şiblî) namındaki zat, bir gece rüyasında Hazreti Peygamberin rahmi madere işte o gece (yani Recebin ilk Perşembesi) intikal ettiğine muttali olur. Büyük bir meserret içinde uyanarak bunu oturduğu semtin bütün evlerine vararak (Şiblî) nidasiyle vürudunu ihbar ve hadiseyi tebşir eder. Her hane sahibi de bir nişanei şükran-ü- meserret olmak üzere ona bir parça nevale verirler. Nihayet bu, bir âdet olmuş ve çocuklar tarafından idame edilmiştir. Perşembe günü sabahleyin her çocuk hazırlanır, diğer bütün mahalle arkadaşlarıyla birleşerek evlerin kapılarını çalar ve bir nağmei mahsus ile şöyle söyler'er:

Şivli şivli şişirmiş Ergen oğlu pişirmiş

İki çörek bir börek bize namazlık gerek zaten her hane bir gün evvelinden hazırlanmıştır, hattâ çarşının her tarafı leblebi (Konya’da çerez denir) ve siyah kuru üzüm sergileriyle hakiki bir nevale meşheri halini aldığı gibi bir taraftan da rengârenk ve muhtelif cesamette mumlar arz edilir; herkes çocukları için küçük ve mensup olduğu cami veya mescidi için de büyük alarak bunu o akşam götürüp bu dinî makamlara tevdi ederler. Evet; gelen çocuklara en ziyade leblebi ile kuru üzüm bazen de diğer mütenevvi yemişler ikram ederler. Bu böyle öğleye kadar devam eder; fakat bu mahallî, müesses bir âdet olduğundan kat’iyyen teseül addiyle tayip olunmaz.

Bu akşam yapılan şenlikler evvelki gecelere nazaran daha parlak ve daha şaşaaadar olur ve bu sonuncu gecedir.

Gündüzün bir taraftan da her evde şırlağan (sisam) yağı ile harçsız bir nevi börek yapılarak ince yufka içine sarılır ve komşulara gönderilir. Buna da «Bişi» namı verilir. Bişinin mutlaka o gün: Perşembe günü pişirilip yine o gün tevzi olunması şarttır, teahhüre gelmez; hatta bundan dolayı Konyalılarca bir darbı mesel vardır: «Namaz geçtikten sonra şırlağan yağını başına dök! » derler ki bu mesel, tam zamanında yapılmayıp ta geciktirilmiş olan şeyler hakkında darb olunur. İşte (Namaz) budur (Şivlilik) te bundan ibarettir.

«Bu bir peszinde = survinant» bir âdettir; menşei, benim şahsî tahminime göre Frikya medeniyetine yükselir: «Kübele ve Atis = Atys ve Sabaziyoş âyinini aynı surette çılgınca orjilerle tes’it ederler, ellerinde meşaleler olduğu halde feryatlar kopararak dağlara çıkarlar, bu esnada kendilerini de yaralarlar, hatta erkeklik uzuvlarını keserlerdi. Ev ev dolaşarak Şivlilik istemeğe gelince, bu da, yine Frikyalılarda mabut Kübelenin Gal = Gaile ismindeki rahipleri de birer dilenci kıyafetiyle memleket memleket dolaşıp dilendiklerini hatıra getirir. Velhasıl eski dinlerdeki âdetler, tamamıyla mahv-ü-zail olmaz... Bunlar isimlerini değiştirerek peszinde bir halde ve yeni dinlerin icabatma intibak ile yaşamakta devam ederler.

FİKRET, Naci: “Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik”, Konya Halkevi, Sayı 1, s.51-54, Eylül 1936.

HALK SAN'AT ve EDEBİYATIMA DÂİR DÜŞÜNCELER

NAMDAR RAHMİ KARATAY

Halk sanatına, edebiyatına; halkın inanış ve yaşayışlarına ait araştırmaların her yerde günden güne genişlediğini, derinleştiğini ve birtakım bilginleri başlı başına uğraştıracak kadar yer ve değer aldığını görüyoruz.

Bu vakıa, mukadder bir akışla seyreden cemiyetlerin bu inkişafına bağlı bir diyalektik neticesidir. Böylece teokrasi ve aristokrasi devirlerinde değersiz bir kemiyet gibi görülen halk, hakikî bir realite olarak ortaya çıkınca sun'î bir takım ölçülerle kurulmuş olan kıymetler de altüst oluyor ve yerlerini yeni kıymetlere terk ediyor.

Eskiden ilim de temeli toprağa dokunmayan maveraî ve mücerret bir kurumdu; vakıalarla ilgisi tamamiyle lüks bir mahiyette idi. Bunun sebebini vakıaların İçtimaî bir mukadderiyetle yürüyüp açılmasına karşı bilginin teolojik ve iskolastik göklere bağlı kalmasında aramak gerektir. Devrini bitirmiş ve dinamizmini kaybetmiş bir medeniyete girmiş olması Türk cemiyetinin, kapalı bir sistem içinde kalarak manevî inkişafını yapmasına set çekmiş ve sonsuz enerjisini çorak ve menfî yollarda, kendisine zararlı bir şekilde sarfetmesine sebep olmuştur.

Son büyük inkılâplarımızın değeri, vakıaların tabiî akışına engel olan çer çöpleri süpürüp temizleyerek cemiyeti bu tabiî akışa doğru yöneltmesindedir.

Kıymet hükümlerinin değişmesini doğrudan doğruya yalnız İçtimaî idealin değişmesine atfederler. Bu, yanlış değildir, fakat şöylece tamamlanması iktiza eder: İçtimaî idealin değişmesi demek esas itibarile realitenin daha geniş bir nisbette açılıp serpilmesi demektir. Bilgimiz nasıl irreal ve irrasyonel bir âlemden sıyrılarak git gide daha ziyade realiteye intibak ediyorsa kıymet hükümlerimizdeki değişmenin de böyle müsbet bir değişme olduğuna inanmamız lâzımdır. Bu bakımdan denilebilir ki cemiyetlerde bilgi seviyesi yükseldikçe kıymetler üzerinde verilecek hükümlerde daha ziyade realiteye yaklaşmaktadır.

Kanaatime göre san'at alanında her zaman doğru kalabilecek bir tek meslek vardır: Realizm! Şu şartla ki bu terimi şimdiye kadar bu etiket altında kurulmuş olan mesleklerin anladığı şekilde değil mutlak surette realitenin ifadesi olarak almak lâzımdır. Bu anlayışa göre san'atıda reelin ifadesi şeklinde telakki edebiliriz. Bu

iddiamızla ideali inkâr etmiyoruz; ideali esas itibarile realitenin bir yönelmesi, bir projeksiyonu olarak kabul ediyoruz. Reelin mutlaka maddî, hassî bir kaba görünüş olduğunu sanmak yanlıştır. Hasselerimizle yakaladığımız âlem kadar ve şüphesiz ondan daha ziyade İlişlerimizle içine, daldığımız âlem de reeldir:

«Türk ordusu Dumlupınar'dan İzmir'e baş döndürücü bir hızla ilerledi. Düşmanı denize döktü, Lozan konferansı ile egemenliğini dünyaya tanıttı...» Sözleri nasıl bir realiteyi ifade ediyorsa Türk'ün yakın zamanda 25-30 milyonluk bir camia teşkil edeceği, medeniyet alanında bugünün büyük devletleriyle boy ölçüşeceği, yeni bir cihan düzeninin düğümü olacağı ümidi de bir realitedir. Çünkü bu ümit içinde yaşayan bir vakiadır. Bu suretle ütopi ile ideali ayırdıktan sonra ideali de bir vakıa olarak almak ve sanatta realizm ve idealizm tenakuzlarını kaldırmak mümkündür. Bu neticeye göre diyebiliriz ki sanat eseri ancak bir realitenin ifadesi olan eserdir. Üzerlerine sembolik, mistik, romantik, kübik... ilh. Ne gibi etiket konulursa konulsun hepsinde de aradığımız şey hassî veya hissî bir realitedir.

İşte bu itibarlardır ki kıymet hükümlerimiz zamana göre değişirken ancak arızî telkinlerle teessüs etmiş birtakım zanların, dalaletlerin tasfiyesi vukubulmaktadır. Yoksa hakikî bir realiteyi ifade eden eser binlerce yıl önce, almış olduğu kıymeti daima saklayacak veya zamanında hâkim olan dalalet bulutları dağıldıktan sonra yine asıl kıymetini kazanacaktır.

Değerlerini, cemiyetlerin muvakkat keyf ve heveslerinden alan, geçici bir moda gibi zamanın sapık bir zevkini okşadığı için değerlenen eserler ise parlak mevsim çiçekleri gibi bir an içinde solup gideceklerdir, kıymetler üzerinde tesir yapan ve umumî düşünceye hâkim olan âmiller arasında bazı yanlış görüşlere dayanan telkinlerle resmî otoritelerin tesiri mühim bir yer tutar.

Bu hadiseyi edebiyatımızda da açıkça görebiliriz: Bir kere divan edebiyatında birçok şairlerimizin mevkileri adeta mutlak ve kat'î bir hiyerarşi ile tesbit edilmiş gibi görünür ve klasik tedrisatımız ise ilmî bir kritikte verildiği sabit olmayan bu kıymetleri kategorik bir tarzda hiç durmadan nesilden nesle yayar. Meselâ, aynı devirlerde yaşamış şairlerden bazılarını göz önüne alalım: Necatî, Ahmet Paşa, Baki, Nev'î, Nef î, Mantıkî, Osman Sabit, Nedim...

Ahmet Paşa'nın Necatî'den, Bakî'nin Nev'îden, Nef'înin Mantıkî'den üstün olduğunu kim ölçmüş, kim tesbit etmiştir? Ve hangi hak ve salâhiyetle bu kıymetleri

yeni nesillere sabit birer hüküm şeklinde telkin ediyoruz? Bence Baki'den çok daha şair olduğu halde Nev'îyi tanıyanlar pek azdır, hâlbuki Baki edebiyatımızda bir doruk (şahika) gibi gösterilmiştir.

Tezkerelerden biri Fuzulî'den bahsederken: «Nevaî tarzında garip bir üslûbu acibi vardır...» diyor ve beş on satırla bitiriyor. Hâlbuki onun yanı başında şimdi adını bile hatırlamadığım bir şaire sahifelerle yer veriyor. Osman Sabit de padişahın emriyle o zamandaki şairlerin defterini yaparken Nedim'in adını bile anmıyor. Eğer Nedim saraya intisap etmemiş olsaydı hakikî değerini elde etmek için belki uzun zaman bekliyecekti. Biz de ciddî bir edebiyat tarihi vücuda getirmek için dünden miras kalan bütün kanaatlerden sıyrılarak edebî eserlerin yeniden elenmesi ve bugünkü bilgimizin ve sanat hakkındaki telakkimizin ışığıyla yeniden kıymetlendirilmesi gerektir. Düne gelinceye kadar edebiyat tarihleri ancak bir hizbe mensup olan kalemlerden bize örnek vererek Türk edebiyatı namına yalnız onları tanıtmayı âdet etmişlerdir.

Osmanlı imparatorluğu tarihi hemen hemen payitahtı saltanat tarihi hatta daha kısaca bir hanedan tarihidir. Edebiyat tarihimizde hala bu an'aneyle sadık kalmış ve İstanbul'da bir hizbe karışmamış veya İstanbul matbuatında kendisini tanıtmamış edebiyat mensupları unutulmaya mahkûm olmuşlardır. Fakat:

Yıkılan şeyleri yapıp bazan

Yapılan şeyleri yıkan mimar

Yani kıymetlerin hakikî kurucusu olan zaman gittikçe daha geniş ve daha işleyişi bir görüşle asıl realiteyi meydana çıkarmaktadır. Nitekim biz de edebiyat tarihi namı altında çıkan kitaplar, birkaç manzum parçası ile bir cemiyete giren şairlerimizden uzun uzadıya bahsettikleri halde Millî Kütüphanemizi değerli eserler ile dolduran ve bütün halkın derin saygı ve sevgisini toplayan bir Ahmet Mithatı, bir Hüseyin Rahmi'yi edebiyat kadrosu dışında bırakmışlardır.

Başka bir bakımdan hakikî bir edebiyat tarihi meydana gelmesine şimdilik imkân da yoktur. Çünkü tarihçi ve tenkitçilerimiz bütün gençliğiyle Türkiye muhitini tanımadıklarından zarurî olarak İstanbul matbuatında tanınmış şöhretlerle iktifa etmişlerdir. Bu suretle Kerküklü bir şeyh Rıza, Antakya müftüsü bir Hacı Sadık, Afyon'da ömrünü geçirmiş bir Adanalı Ziya, Konya'da medfun bir Ayaşlı Şakir,

Niğde’de yaşayan bir İbrahim Hakkı yüksek sanatlarma ve değerli eserlerine rağmen hiçbir eserde yer almazlar ve onlar zamanın birgün nasıl olsa kendilerini tanıyacağından emin olarak ebediyet içinde huzur ve sükûnla beklerler.

Şimdi edebiyatımızın asıl en mühim zümresini teşkil eden halk şairlerinden bahsedeceğim: Bunlar hakkında son zamanlara kadar münevver dediğimiz muhitte yaşayan telakki herkesin bildiği şeydir. Bu hadise onların hiçbir suretle tanınmamış olduğunu göstermez. Eğer kemmî bir nisbet kurmak istersek muhakkak ki onların şöhreti edebiyat pazarında pek çok reklam edilen şâirlerimizin şöhretinden daha fazla yapılmış olduğunu görürüz. Hiç şüphe yoktur ki Yunus Emre’nin, Karacaoğlan’ın, Bayburtlu Zihni’nin, Dertli’nin eserlerini duyarak ve anlayarak anlayanlar meselâ Celâl Sahir’in, Fikret’in, Hamid’in hatta Namık Kemal’in eserlerin tanıyanlardan yüzlerce kere daha fazladır. Halk şairleri halkın ruhuna adsız ve hüviyetsiz olarak girmişler, fakat onların bedîî vicdanlarında derin akisler yaratmışlardır.

Çocukluğumda bir bahçivan delikanlısından «bir kız ile bir gelinin cengi var...» diye bir türkü işittim. Yine bir gün tarlasını belleyen bir Yakalı, yanık bir sesle:

Bursa valisile ferman gönderüp

Mısıra sultan etseler de istemem...

Diye bir destan okuyordu. Bunlar, o zaman edebiyatı cedide şiiirleri ile yoğrulan kafamda sönmez akisler bıraktı.

İstiklâl savaşının başlangıcında Kâzım Nami ile Kütahya’da bir mecliste bulunduk. O zaman folklor cereyanları biraz yol almaya başlamıştı. Orada güzel okuyanlardan birisi bize Bayburtlu Zihni’nin:

Vardım ki yurdundan ayak göçürmüş,

Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı;

Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş

Sakiler meclisten çekmiş ayağı

diye başlayan bir koşmasını okudu. İtiraf edeyim ki o zamana kadar Bayburtlu Zihni’nin ne adını işitmiş, ne de bir koşmasını görmüştüm. Resmî tahsilin bize verdiği

örnekler içinde bile hiçbir veçhile eşine rastgelmeyen bir nefis lirik parça benim bütün kanaatlerimi alt üst etti.

Bugün gittikçe açılan bir şuurla görüyoruz ki halk şairlerinin eserleri kelime oyuncaklarından, terkip süslerinden, lafzı hünerlerden uzak bütün kuvvetini hayattan, tabiattan, realiteden alan tablolarıdır ve tıpkı Primitiflerin tabloları gibi canlı ve hareketlidir. Tabiat orada bütün güzelliği, azameti, vahşeti ve ulviyetile, bütün kendisine mahsus renkleri ile göze çarpar. Divan edebiyatının bazı şahsiyetlerinde görülen psikolojik derinliğe mukabil burada gerek hayat gerek tabiat alanında realitenin en samimî ifadelerini buluruz. Onların eserlerinde yüce dağ başlarında esen rüzgârlar gibi sert ve erkek bir hava duyulur. Ziya Paşa'nın meşhur şiir ve inşa adlı makalesinde «bizim asıl edebiyatımız» diye içten duyarak bahsettiği bu edebiyat hakikaten Türk ruhunun bütün karakterini taşıyan bir edebiyattır.

Divan edebiyatının eserleri bunlarla mukayese edilirse bir ser içinde yetiştirilmiş parlak fakat kokusuz çiçeklere benzer. Onlar da daha ziyade şark minyatürlerindeki resimler gibi sun'î renkler, şekiller ve uydurma perspektifler olduğu halde berikiler de doğrudan doğruya hayatın ifadesi olan bir canlılık vardır.

Hayatın, aşkın ayrılığın, yeis ve ıztırabın, gücengenliğin, gururun ruhî kıvrımlarını ve dalgalarını öyle kolayca yakalayışları vardır ki onların karşısında bedîî bir hayret ve heyecanla sarsılmamak mümkün değildir. Divan edebiyatında: dağ, deniz, nehir, ova, yayla, rüzgâr, ağaç, sevgili, aşk, ayrılık, muharebe, at, kılıç ve kalkan; kumandan, padişah, savaşa giden erler... Kısa bir sözle hayat ve tabiat hepsi de mücerret bir isimden başka bir şey ifade etmez. Realite ile hiçbir dokunur yeri yoktur. Hâlbuki halk edebiyatında onlar doğrudan doğruya realitenin kendisidir. Burada bir hayli misallerle mukayese yapılabilirdi. Bunları şimdilik okuyucularımızın kendi araştırmalarına bırakıyoruz.

Bugün liselerde Türk edebiyatı tarihi zaten halk edebiyatına oldukça geniş bir yer ayırmış bulunuyor. Fakat bu kadarı yetmez. Yurdun her köşesinde gayet sıkı araştırmalar yapılarak devirler arasındaki boşluğu doldurmak asıl halkın ruhunu asırlardan asırlara taşıyan bu halk şairlerinin bütün eserlerini ortaya çıkardıktan sonra hakikî bir edebiyat tarihi meydana getirmek lâzımdır. Bu hususta monografiler çıkaran arkadaşlarımızın çalışmaları şükranına değer. Halkevlerimiz de her yerde bu

uğurda çok faydalı işler görmektedir. Halkevleri faaliyetlerinin her cihetten, mahallî araştırmalara yönelmesi gelecek devir için hakikî bir bilgi temeli atılması demektir.

KARATAY, Namdar Rahmi: “Halk Sanat ve Edebiyatına Dair Düşünceler”, Konya, Sayı 1, s.55-59, Eylül 1936.



YANDIĞIM ATEŞ

Her akşam önümden geçer hayalin

Kızıllar geyinmiş bir gelin gibi;

Gülerken ufuktan alevli halin

Ben de kan ağlarım «Takyeli» n gibi...

Aşkın bir içkidir, ben bir “Cem... iyim;

Bilmem ayrı mıyız, içinde miyim ?

Ben senin içinin bir «özlem» iyim...

Hislerden örülmüş bir telin gibi...

Tarihe devrilmiş Türk sarayların,

Aşkını çinileşen «Karatay» ların,

Kavruk ağaçların, susuz çayların

Dağlar kalbimi hep., sam yelin gibi...

Güzellik ölçülür bir şeyse eğer

Bir «İnceminare» n bir cihan değer..

Ruhun heykel olup dikilmiş meğer

Gökten baht arayan bir elin gibi...

Ellere yastıktık ederken dizin

Yandım ateşine ben sevgimizin..

Bir kerre «Sevgilim ! » dey emeksizin

Kim sana yanmıştır Göncel'in gibi?

[Çok sevdiğim Konya için]

Ankara 15.11.1936



KONYA'NIN "FUJİ-YÂMÂ"SI

- TAKKELİ DAĞ İÇİN -

HİCRİ GÖNCEL

Eskiler yem olur, beslenir yeni,
Sağların payıdır ölmüşün teni;
Fakat senin başın bir ezeldir ki –
Ölmüş « ebed » lerin hüküm süreni...

Verdin ruhunu bir ideye,
Kül oldun ki güller açılsın deye;
Benzer gökten inmiş bir neşiyeye
Yaptığın cennetin her bir çimeni...

Çamurdan gelişir gerçi tabiat,
Hayat bir tutuşan ateştir fakat.
Sen ateş püskürüp açmasan kanat
Sarardı «küf»ten bir kefen ölkeni...

Şimdi her kolundan bir hayat çağlar,
Çevreni sarmıştır dağ üstü bağlar;
Batarken ardından güneş kan ağlar,
Doğarken alnından öper ay seni...

Geçmiş günleri hep anar gibisin,

Derdin tazelenir, kanar., gibisin;

Her gün alev alev yanar gibisin

Günleri kaplarken gecenin « ben » i...

« Bahtın açık ! » deyor ismi « Loras » m,

Ruh kaynar içinden hep « Sulutas » m

Yüce dağ! Sen de bir « Fujiyama » sın..

Kutludur takyenin her fesleğeni...

Benim de yanmaktır işte tecellim,

Hayalim yücedir, erişmez elim;

Dilsiz, ağızsız bir Hicri Güncelim..

Aşkın ateşidir söyleten beni...

ANKARA 27/1/1937

MERAM BAĞLARI

Abdülkadir Erdoğan

Eski Divan şairlerinin hepsi değilse de üçte ikisinin Konya'ya düşkün olduğunu görüyoruz, Anadolu ve Rumeli'de yetişen ne kadar adı belli şair varsa Konya'ya can atmışlar ve bir gece olsun Meram Bağları'nda (Gedâbâd) a göğüs gererek yatmışlardır, Konya zenginleri ötedenberi yaz aylarını Meram Bağları'nda geçirirler. Eski zamanlarda bunun daha düzenli gittiğini söylerler. Türbe Önü'nde bir ev, Meram'da bir bağ edindikten sonra ölenin gözü arkasında gitmezdi. Kışın konuklarına kapılarını açmak ve onları el üzerinde tutmaktan ne kadar zevk alırlarsa yazın da Meram Bağları'nda misafirlerini ağırlamaktan o kadar haz duyarlardı. Bahar mevsimlerinde Konya'ya akın eden gezgin ve bilginler Dede Bağları'na ve Dere Dağları'na yayılarak baştan başa yeşillere bürünmüş olan Dere Boğazı'nın gözleri ve gönülleri okşıyan güzelliğinden ilhamlar alırlar, mazmunlar yaratırlarmış...

O devirlerden kalma şiir mecmualarında o günlerin hatıralarını tesbit edilmiş buluyoruz, Nabî, Ruhî, Sâbit, Yahya, İzzet Molla, Âli gibi meşhur şairlerden başka Reçâî, Revânî, Mah- mud gibi o kadar tanınmamış birçok şairlere katılan Nesib, Safai, Hafız, Vehbî, Garibî, Meşamî gibi yerli şairlerin ve memur olarak gelip de Konya'da bir müddet kalan Mü'min, Derviş, Âkif, Ziya, Memduh, Nazım, Ali Kemali Paşaların muhtelif zamanlarda burada bıraktıkları edebî parçalar hep Meram Bağları'nın verdiği neş'enin neticesinden başka değildir. Konya'nın helvası Sadirler'in saç böreği, Dere'nin baklavası gibi Meram'm da yazın kuzusunu, güzün çebicini bedava yedirmek Konya'lılara hiç bir külfet sayılamazmış. Yerliler yabancılara yedirdikleri helva ve baklavanın parasını almadıkları yalnız ben söyliyorum sanmayınız. Yukarıda atladığım şairler Konya'lıların bu selekliğine (Cûmertlik) hep şahadet ediyorlar. Evliya Çelebi bile Konyalıların insana döve döve helva yedirdiklerini Seyahatnamesine geçirmeyi unutmamıştır. Meram'daki sayılı büyük köşkleri bir tarafa bırakalım: Şöyle böyle her bağın misafir ağırlıyabilmek için ölü açık bir çekişi, yahud kavukların altına serilmiş bir kilim ve keçesi bulunurdu, içecek sularını çaydan aldıkları ve bu suları süsmeden içmedikleri için serin bir yerde en azdan iki büyük küp bulundurulardı. Hangi evin küpleri dolu ve suyu duru ise sahibinin. Ağalığı ve ailesinin kadınlığı o nis- bette üstün sayılırdı. Hatta yakınlarda ölen Konya'lı bir Hacı ağanın misafirlerine ikramını daha fazla göstermek için

hizmetçisine yüksek sesle : (Ahmed! Suyu onaltıncı küpten getir.) dediği Konyaca mesel olmuştur. Bu küpîr üzerine yine topraktan bir kapak ve kapağın üstüne üzlük dediğimiz bir bardak konur ve bununla küpten alınan su destilere doldurulur, deştiler daima göz önünde bulundurulurdu, işte Meram Bağla- rı'nda kuzu kızartması yenirken bu kırmızı bardaklarla su içmeye herkes canını verirdi. On sekizinci asır sonlarında Konya'da bir memuriyet verdiği anlaşılan Mü'min Paşa'nın, (Ah- senî) mahlâsile Meram alenimi tasvir ederken:

Koma elden sebûyı hiç, ayak bas bezmi rindâne

Ki daim şöhreti bardağılandır şehri Konya'nın.

demesinden bu bardakların vakıtyla elmastıraş billûr gibi elden ele dolaştığını öğrenmekteyiz.

Konya'dan başka hiç bir yerde adı söylenmiyen Konya'nın da yalnız Meram Bağları'na serinlik serpen bir rüzgârı vardır. Buna halk (Gedâbâd) derler. Her gün ikindiden sonra bu yel çıkarken yapraklar devinmive, ruhlar sevinmiye başlar. Bunun püfür püfür esişi ne ağaçları fazla sallandırır, ne de öteki poyraz ve Bozyel gibi hışıltı vererek ruhları sarsar, insanları neş'elendirmek, nebatlara serinlik vermek için bu yel Meram semtine ayrılmış tabiatın bir mevhibesidir. Birçok yerleri gören gezginler bu hususiyeti ancak Meram Bağla- rı'nda görebildiklerini söylemektedirler. Değerli bir şair olan Konya Defterdarı Ali, Meram'ın bu zevkim hiç bir yerde bulamadığını söylüyor. Ona göre yalnız Meram Bağları değil, Konya'nın her bir bucağı cennettir. Toprağı misk, taşı cevherdi. Biz öte- denberi Konya'nın tozundan, toprağından dert yanarız. Şair Meşamî ise Konya hakkında:

Cennet âbad oldu yine her kenarı Konya'nın

Gülşeni firdevse benzer her baharı Konya'nın.

Matlalı söylediği bir manzumesinin şu:

Tozuna tünetsmeyin ehli basiret olana

Tutyayı İsfahanîdir gubarı Konya'nın.

beytiyle Konya'nın tozuna bile toz kondurmak istemiyor. Konya'dan memnun olmamış gibi görünen şairlerde yok değil. Bunun birisi eski Valilerden Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa'dır. Konya'ya vilâyetle geldiği zaman Camî'nin kıt'asını tahmis ederek

Konya'nın ruhaniyetini göklere kadar yükseltmiş iken bir yıl sonra Erzurum'u boylarken de;

Bilir ki Konya'da olmaz küşade gonsei kâm

Ne seyri gülşen eder dil, ne meyli Bağı Meram.

deyerek gitmiştir. İkincisi de yine Ayaşlı Meşhur Şakir'dir. Bu da Konya'dan uzaklaşırken :

Konya'nın Sillesi öyle bizi zûreyledi kim

Tokada boynumuzu eğmeye mecbur olduk.

diye şikayet eylemiştir.

Bunlardan birisinin resmî diğerinin ailevî geçirdiği bir sıkıntı tesiriyle Konya'yı beğenmemiş gibi görünmüşlerdir. Şakirin dönüp dolaşıp en sonra yine geldiğini ve Konya'da can verdiğini görüyoruz. (Konya) nın bu sayısında Meram ve Konya hakkında şimdiye kadar yayılmamış olan dört şairin dört parçasını sunuyorum. Bunlardan birincisi eski Konya Defterdarı Âli'nin dır:

Nevbahar eyyamıdır, badeyle câmm vaktidir

Servkad, sîmin bedenlerle hıramın vaktidir.

Cennetâsâ dilküşâ, âlimakamın vaktidir.

İşü işret etmeye gel kim Meram'm vaktidir.

Güller açılmış ta, sünbül zülfün etmiş tarümar

Yar gelsin deyu el açmış dua eyler çınar

Sayesinde oturup bir dilberi eyle kenar

İşü işret etmeye gel kim Meram'm vaktidir.

Döşeyüb işret bisatın âleme evvel bahar

Bir güzel yüzlü, güler mahbube dcndü sebzezar

Sana istikbal için durur şeha servü çınar

İşü işret etmeye gel kim Meram'm vaktidir,

îrişüb desti ecel tencamesin çâketmeden
Ya havadis bu gönül tıflını, gamnâk etmeden
Meyvai ömrü fena yeli esüp hâketmeden
îşü işret etmeye gel kim Meram'm vaktidir.
Şöyle tezyin eylemiştir âlemi buyı bahar
Gerdenin eğüp benefşe hayrete varsa ne var
İster îsen kalmasın Ayinei dilde gubar
îşü işret etmeye gel kim Meram'ın vaktidir.
Yakasın Çâkeylemiş bağ içre zanbak gül gibi
Yaseminler Kâkülün dağıttılar sünbül gibi
Kumrular feryad edüptür her sehar bülbül gibi
îşü işret etmeye gel kim Meram'ın vaktidir.
Şehri Konya Gülşeni cennet oluptur serteser
Toprağı san miskü anberdir anın taşı güher
Kim bilir ki bu demi (Âli) yine kimler eder
îşü işret etmeye gel kim Meramın vaktidir,

İkineisi de Konya Beylerbeyi Mümin Paşa'nın şu parçasıdır:

Hak budur cennet imiş abü havası Konya'nın
Ravzai rıdvân imiş bildim esası Konya'nın
Kal'ai zatülbürucu hayreteizayı cihan
Ta semekten bürcü sevre var binası Konya'nın
Matlaı nuru huda olsa revadır her yeri
Kande baksan hazır olmuş evliyası Konya'nın

Tazeler âbi revani âdemin ruhun müdam
Pürmeram imiş Meram'ı canfezası Konya'nın
Şahid istersen anın darüsselâm olduğuna
Hüre nisbet bak peridir mehlikası Konya'nın
Bilmezidim hak bu denlû menbai irfan imiş
Ehli dilden varimiş irfan şinası Konya'nın
Özümü kurban idem şirin eda dildarma
Başka illerde bulunmaz bu edası Konya'nın
Nice şirin olmasın şirin edalı dilberi
Şöhretin helva ile bulmuş gıdası Konya'nın
Hak verirse can şu denlû adiü dâd idem dilâ
Alemi tuta kamu adîii saaası Konya'nın.
Ger civanı, ger Meram'ı, ger safas; (Ahsenî)
Şerholunmaz söylemekle iş burası Konya'nın

Üçüncüsü de şair Meşamî'nindir:

Cennet âbâd oldu yine her kenarı Konya'nın
Gülşeni firdevse ta'neyler baharı Konya'nın
Aksi balâyı büfendiyle sanevber kadlerin
Gösterir Tûbâ misalin cuybarı Konya'nın
Niçe makbul olmasın bir katra âbın nûşeden
Mürdegâna can verir Mukbil Pınarı Konya'nın
Tozuna ta'netmeyin ehli basiret olana
Tutyayı İsfahanîdir gubarı Konya'nın

Tarümar etti kara zülfü Karaman illerin
(Abdi) derler şimdi var bir şehriyari Konya'nın
Baisi cemiyeti erbabı irfansın bugün
Geçmesin sensiz (Meşamî) ruzgârı Konya'nın

Dördüncüsü de Şair Sevadî'nin Konya ve Meram'a temas eden şu beyitleridir:

Ne aceb şehrdir bu hittai pâk
Ki safasıya çarh urur eflâk
Harü haşâki cümle sebzevü gül
Bûmu usfûru kumru—vü bülbül
Dağının dameninde sebze—vü bağ
Ki Meram derler ana ehli ferağ
Ne Meram, reşki gülsitanı İrem
Gayreti bezmgâhı Kayser ü Cem
Ali evlerle sebzesi gûya
Ruşen etmiş menazilini sema
Bolluğundan garibe Helva'yı
Yedirir döge döge helvayî

Hicrî on birinci asır şairlerinden Sevadî'nin bir mesnevisinden alman bu son parçaya göre o zamanlar Meram'ın çok mamur olduğunu öğreniyoruz. Meram'daki eski köşkler hakkında söylenmiş öyle güzel tarihlere tesadüf ediyoruz ki bunları da munasip zamanlarda yaymaya çalışacağız.

NİZAMÎ

M. Turhan TAN

Konya, Türk tarihine çok kıymetli satırlar ve çok değerli simalar veren bir şehirdir. Sırası düştükçe ve fırsat elverdikçe o satırların delâlet ettiği hadiseleri ve o simalarda canlanan şahsiyetleri bu sütunlarda tahlil edeceğiz. Bu gün Şair Nizamî'yi kaleme alıyoruz.

Aziz okuyucular belki merak ederler ve bizim, Konya mmtakasından yetişmiş yığın yığın âlim, müellif ve Şair varken Nizamî'yi hepsine tercih eder gibi davranıp ilk safa çıkarışımızın sebebini anlamak isterler. Bu haklı merakı tatmin etmek ve bu mukadder suale cevap vermiş olmak için hemen arzedeyim ki Nizamî'yi başkalarından önce hatırlayışım şahsî bir alâka yüzündedir. Okuyucularımın müsaadelerini dileyerek izah edeyim:

Ben henüz bir orta mektep şakirdi iken Nizamî adlı bir gençle tanıştım. Şimdi yerin üstünde adı, yerin altında da kemiği kalmıyan bii genç, gerçekten kudretli bir şairdi. Daha on sekiz yaşım doldurmamışken pek parlak şiirler yazardı, muhitini hayretler ve hayraniyetler içinde bırakırdı. Bir gün ona sordum:

— Nizamî adım sana neden vermişler? Baban Genceli Nizamî'yi çok mu severdi?

Malûm olduğu üzere Genceli Nizamî Fars dilile yazan Türk şairlerinin en büyüklerindendir. «Peñç genç—Beş hazine» adını taşıyan hamsesi İran edebiyatının şaheserlerindendir. Fran- sızcaya da tercüme edilmiştir. Nizâ- mî'nin eli, içinde yaşadığı devrin ve muhitin bütün büyükleri tarafından öpüldüğü halde onun dudakları ne bir ele, ne bir eteğe temas etmemiştir. Şiirin biraz da dalkavukluk sayıldığı ve kaside yazmıyan şairlerin aç kaldığı bir zamanda o, hiç kimsenin meddahı olmadı, hep yüksekte kaldı.

İşte ben arkadaşşıma bu büyük şairden dolayı Nizamî adının verildiğini tahmin etmiş ve o soruyu yapmışım. Fakat Nizamî bana şu cevabı, verdi: 1 — Genceli Nizamî'nin değil Karamanlı Nizamî'nin adını taşıyorum Ve sonra izah etmişti: Karamanlı Nizamî, On beşinci aşırp tanıdığı incilerin en kıymetlisidir. Karaman ona sadef oldu ve bu inci o sadetten doğdu. On sekiz yaşında ölmeseydi zamanının olduğu gibi istikbalin de en büyük şairi olacaktı.

On sekiz yaşında bulunmasına rağmen yirminci asrın ilk yıllarındaki Babıali kaldırımlarında imrenilerek gösterilen arkadaşım Nizamî'nin bu sözleri bana Karamanlı Nizamî'yi tanımak emelini aşıladı ve bu emel, gençliğimin birçok günlerini işgal etti. O yıllarda eyi ye etraflı tetkikler yapabilmek müşküldü. Şuara tezkereleri basit Kamusülâlâm gibi eserler kemiyet ve keyfiyet itibarile mahduttu. Buna, tesbit olunmamış hakikatleri araştırmaktaki acemiliğimiz de katılınca: Nizamî'yi -olduğu gibi veya olduğuna yakın şekilde- tanımak güçleşiyordu. Nitekim ben o güzide şairi uzun yıllar dostumun tarifine uygun manevî bir sima ile tanıdım ve onun on sekiz yaşında öldüğüne de inanarak yaşadım. Dostum öldükten ve memleketimizde eskileri tanımak imkânları çoğaldıktan sonradır ki — başta muallim Naci ve Şemseddin Sami olmak üzere — Karamanlı Nizamî'nin edebî kıymeti hakkında pek eksik malûmat veren muharrirlerin nüfuzundan kendimi kurtarabildim.

İşte onu Konya muhitinde yetişen başka şairlerden önce bu sütunlarda tahlil etmek isteyişim bu maceradan ve kendisini çocukluğumdanberi sevdiğimdenberi. Karamanlı Nizamî'yi bana tanıtan Filibeli Nizamî, kıymetli adaşı kadar da tanınmadı, bir yıldız olacakken fani bir şuleye döndü, çarçabuk söndü. Tanrı ikisine de rahmet etsin.

Karamanlı Nizami'nin hangi tarihte doğduğu belli değildir. Öldüğü yıl da tesbit olunmamıştır. Muallim Naci onun on sekiz yaşında öldüğünü söyler. Başkaları, « Pek genç yaşında» ibaresile kat'î bir yaş ifade etmekten çekinirler. Kamusülâlâm, Divan Edebiyatı Antolojisi, Türk Edebiyatı Nümuneleri gibi eserlerde onun babası da yazılı değildir. Fakat hepsi dil birliğile Nizamî'nin yüksek bir şair olduğunu kaydederler. Konya ilinin bu kıymetli çocuğundan bahseden yarım düzineye yakın eserden elde edilebilecek malûmat şunlardır:

1 — Nizamî Karamanlıdır.

3 — Veliyüddin adlı bir vaizin oğludur.

3 — Bursalı Veliyüddin zade Ahmed Paşa'nın şiirde mukallididir ve onun nüfuzu altında kalmıştır.

4 Sadriâzam Mahmud Paşa'nın tavsiyesi üzerine Fatih Sultan Mehmed tarafından himaye edilmek istenilmiş, fakat vuku bulan davete icabetle İstanbul'a gelirken hastalanıp ölmüştür.

Şu malûmlara göre tenvir edilmesi icap eden meçhuller de şu şekilde sıralanmak icabediyor:

1 — Hangi tarihte doğdu?

2 — Ahmed Paşa'nın edebî nüfuzu altına neden düştü?

3 — Mahmud Paşa ile ne suretle tanıştı?

Bu meçhulleri halle medar olacak elde bir anahtar vardır. Karamanlı Nizamî'nin Karaman hükümdarı Pir Ahmed Bey'e yazdığı kaside elde bir anahtar vardır ve bu Kara- olup seçme beyitleri şunlardır:

Vasfında ol cemalin zikr etdiğünü bu dil Her kim işitse ider lillâh derrüi kail
Yüzüne karşı gözüm yaşını kim görürse oldu sanır Süreyya Hurşid ile mukabil Ol
zülfü ol binagûş sûbani desti Musa Ol halü ol zenehdan Harutü çahı Babil Her hışmı
çeşmini çün kaşın içinde gördüm Sandım ki eylemiştir: merrih, kavsi menzil
Divanedir görelden su ârızın saf asm Badi saba anmçün ûra ana selasil Tiğ ile
heykelini se pare eyleseydim Boynuna her kişi kim eyler kolun hamayil Bu suret ile
Leylâ seni eğer göreydi Mecnun gibi olurdu elbette aldı zail Mahmuru hap olursa
gamzen aceb mi çün kim Her fitneyi uyutdu ahdinde Şahı Âdil Ol kiblei eâlî ol kâbei
meâli Ol menbai meâni, ol mecmâi fezail Sultanı pür inayet Pir Ahmed, ol Melik kim
Bir bahrdır ki bulmaz, akl âna hîç sahil Na'li sümi semedin, tacı seri selâtin Haki deri
seraym, abi ruhi efadıl Cemşid gibi hükmün, ins ile cinne nafiz Hurşid gibi feyzin
bahr ile berre şamil Ey hattı istivaya adlin senin muvazi Vey sathı asumana kasrın
senin müşakıl Hükmün katında Şaha Kûhi giran sebükser İzzin katında hakka berki
acul kâhil Ol husrevi zaman kim azmi neberd idicek Şebdizi cümbüşünden âlem dolar
zelazil Tiği adu şikârın keffi kerem şiarın Gûşışde berki hatif bahşışde karni hatıl Ger
meclisinde sakî cür'an yere dökeydi Azmi remim olurdu filhal ruha vasıl Ger terbiyet
gözüyle hâki siyaha baksan La'lü akik ola senk, müşkü abîr ola kil Kullarını kapunda
tapun ederler idi Bu asra kalsa Şaha 1 Sencer ile Tuğrıl Koy Sencer ile Tuğrıl zikrini
ey Nizamî Sen eer murad edersen Şeh kapısına doğrul!

Bu kaside dil ve dili süsleyen edebî bilgi bakımından tahlil olunursa görülür ki on sekiz veya yirmi yaşında bir adamın kaleminden çıkamaz. Çünkü İran Mitolojisine, şark Kozmogonisine taallûk eden nüktelerle dolu olduğu gibi luğatçe de pek kuvvetli tasarruflar ihtiva etmektedir. Bu bilgi ancak sürekli bir tahsil ile elde

edilebilir, o halde Nizamî'nin Pir Ahmed Beye kaside sunduğu sırada — asgarî bir tahmin ile — yirmi beş yaşında bulunduğunu kabul etmek hatalı olamaz.

Pir Ahmed Bey ise 1463 — 1466 yılları arasında saltanat sürmüştür. Gerçi ölümü 1475 tedir. Lâkin Konya ve Karaman mintakalarında hüküm sürüşü o iki tarih arasına tesadüf eder. Şu takdirde Nizamî'nin 1443 — 1438 yılları arasında doğduğunu kabul etmek mantıka uygun düşecektir.

Şimdi değerli Şairin Ahmed Paşa'dan ilhamlar alması ve onu taklit etmiş olması bahsine geçelim: Ahmed Paşa'nın « Bursalı » diye şöhret almasına rağmen Edirne'de doğduğu muhakkak olmakla beraber doğum tarihi belli değildir. Fakat Fatih Sultan Mehmed'le beraber İstanbul'un fethinde hazır bulunduğunu biliyoruz. O sırada mühim bir mevki ihraz ettiğine göre kırk yaşından aşağı olmadığı tahmin olunabilirse de vefatının 1472 de vukua geldiği' ve o zaman seksen yaşında bulunması lâzım gelirken hiç bir eserde kendisinin çok yaşadığına ve Pir olduğuna dair bir kayıt görülmemesi delaletile 1453 te biraz daha genç bulunduğu da söylenebilir. Şu halde onunla Nizamî arasında vasat! yirmi yaş kadar bir fark bulunmak icap ediyor. Bu fark, or devrin harsî şartları bakımından birini diğeri üzerinde müessir edermi, bilmem. Lâkin Nizamî'nin Ahmed Paşaya çok şeyler borçlu olduğunu söyleyenler edebiyat tarihinde gerçekten üstat olan şahsiyetlerdir. Onun için bu nokta üzerinde fazla ısrar etmek istemiyorum. Sadece ihtirazî bir kayıt ilâve ederek geçiyorum.

Fakat sarahatle söylemek lâzımdır ki Ahmed Paşa'nın edebî mürşit tanrı yuhta eserlerinden vasi mikeyasta istifade ettiği Selman Saveci, Kemal Hocendî, Hafız ve Cami gibi şairleri Nizamî de okumuş, tetkik etmiş ve kendilerinden müstefit olmuştur. Bu itibarla Nizamî'de Ahmed Paşa'nın değil, Ahmed Paşa üzerinde müessir olan şairlerin tesirini aramak daha doğru olur. Onun Ahmed Paşa'ya nazireler söylemesi, Paşanın İstanbul Sarayında tuttuğu mevki imrenmekten ileri gelse gerektir.

Sıra bu Konya incisinin toprağa münkalip olmasına geldi. Yukarıda da işaret ettiğimiz üzere Nizamî'nin Sadrı- Âzam Mahmud Paşa tarafından vuku bulan davete icabetle İstanbul'a gelirken hastalanıp öldüğü rivayet olunmakla beraber tarih, ciheti meskût geçilmektedir.

Malûm olduğu veçhile Mahmud Paşa (1466) da Pir Mehmed Beyi Konyadan kaçırmış ve Şehri ele geçirmişti. Karamanda aynı yıl Osmanlılar tarafından zaptolunduğuna göre şairle vezirin o sırada tanıştıklarını kabul etmek zarurîdir. Daha

doğrusu Nizamî kasideler sunarak teveccühünü kazandığı hükümdarın mağlûp ve yurdundan firara mecbur olduğunu görünce galiplerle temas çareleri aramış ve bulmuştur. Lâkin Mahmud Paşaya hulul etmek suretile temin ettiği ikbaî ve refah yolunun ilk merhalesini bile aşamadı, göçtü. Biz, hakikate pek yakın bulduğumuz bir tahminle onun dünyadan göçüş yılını da 1466 olarak kabul ediyoruz. Çünkü Sadrı Azam Mahmud Paşa aynı yıl içinde azlolunduğundan şairin daha sonra vezirden davet telakki etmesine imkân yoktu. Mahmud Paşa'nın ikinci Sadrı Âzamlığımda (1472 — 1474) şairi İstanbula çağırması varidi hatır değildir. Çünkü böyle bir ihtimalin kabulü halinde — genç yaşta öldüğü ittifak ile söylenen — şairin Pir Ahmed Beye kaside yazmış olması imkânı ortadan kalkar. Hâlbuki kaside vardır ve bir kısmını yukarıda gördük. Şu teselsül edip giden tahminlere, gerçekten değerli bir şair olan Nizamî'nin bir gazelini kayıt ile nihayet veriyorum.

Gül, arızına olsa muarız aceb olmaz Kim yüzü açılmışta haya vü edeb olmaz
Gönlümde gözün fikri ile zevku safa yok Bir evdeki bîmar ola ayşü tarab olmaz
Anılsa lebin canü gönül cenge düşerler Mey meclisi bi fitnei şurü şaab olmaz
Aşıklarına hışmile hançer ne çekersin Cenk etmeğe çün mihrü muhabbet sebeb olmaz
Gelmez yüzü şevkile Nizamî dile zülfü Her kûşede kim pertevi şems ola şeb olmaz.

HALK EDEBİYATINA AİT BİR ESER MÜNASEBETİLE

PERTEV BORATAV

Konya Halkevi tarafından bastırılan Sille halk şairlerinin intişarı halk edebiyatı kütüphanemizi zenginleştirmek için memlekette epeydir yapılagelen işlerin Konyadaki görünüşü olmak itibarıyla bizi sevindirdi.

Kitapta şiirleri toplanan ve hayatı hakkında malûmat verilen yedi şairden Figanî, Devâmî, Nigârî, Reçâî, Âşık Ali, Zehrî, Feşânî dördünün biyografilerine ait bazı malûmatla bazı manzumeleri vaktiyle Konya Vilâyeti halkiyat ve harsiyatında ve Figanî hakkında, şairin ölümünü bildiren bir not ta Halk Bilgisi Mecmuasında [3] , Sadeddin Nüzhet tarafından neşredilmişti. Zeki Dalboy'un kitabındaki manzumeler Halkiyat ve Harsiyat'ta bulunmayan manzumelerdir. Fakat biyografiler, Harsiyat'tan istifade edilmeden yazılmış. Bu, halk şairlerine ait bir kitap için, — Kitabın içindeki şairlerin, edebiyat tarihi bakımından kıymetleri ne olursa olsun — mühim bir kusur teşkil eder.

Kitabın yine bu biyografi kısmında umumiyetle halk edebiyatı tetkiklerinde görülen bir eksiklik daha görüyoruz; esasen, Halkiyat ve Harsiyat ta bundan kurtulamamıştı. Halk şairlerine ait malûmatın kaynakları gayet mahduttur; bunlar çok defa şifahî rivayetlere, husuî ellerdeki cönlere ve yazma mecmualara, nadiren de basılmış veya basılmamış tarihî membalara inhisar eder. Halk edebiyatı sahasındaki araştırmacılarımız İlmî an'aneye uyarak tarihî membaları mehzaz olarak zikretmekten geri kalmadıkları halde, diğer kay- tin verdikleri malûmata yeni bir şey ilâve etmiyor; hattâ Halkiyat ve nakları hiç saymazlar. Hâlbuki sadece edebiyat tarihi bakımından değil, folklor ve sosyoloji bakımından da ve bilhassa bu son bakımlardan, sözlü olsun, yazılı olsun, halk kaynaklarının zikri lüzumludur, hatta zarurîdir; aksi takdirde yapılan işler İlmî kıymetlerini yarı yarıya kaybetmiş olurlar. Bütün bu söylediklerimiz, neşredilen metinler için de varittir. Araştırmacılarımız, en ufak bir metni bastırırken dahi, ufacık bir notla onu nereden aldıklarını, nasıl ve hangi usule göre tesbit ettiklerini muhakkak yazmalıdırlar.

Halkiyat ve Harsiyatın verdiği malûmat (yukarda ismini saydığım dört şair hakkında) ekseriyetle Sille Halk şairlerinin verdiği malûmatttan fazladır. Bundan başka, bu iki eserdeki biyografilerin birbirine uymayan bir noktasına işaret edeceğim.

Nigârînin ölüm tarihi, Halkiyat ve harsiyat ta 1335, Sille Halk şairlerinde 1305 gösterilmektedir. Ben bü tarihleri tahkik için her hangi bir vasıtaya malik değilim.

Yine Halkiyat ve harsiyatı tetkik ederken dikkatimizi çeken ve mevzu- umuz olan şairlerden birinin biyografisiyle ilgili bulunan bir noktaya daha dokunalım: Halkiyat ve Harsiyat ta Zehrinin bir koşması var; bu mersi- yemsi bir manzumedir ve içinde, Sürurî adlı birisinin ölümü acı ile anılır:

Şu fânî dünyadan geçti Sürurî,

Yok idi zerrece asla gururu.

Helak edip gider kendini Zehrî,

Yanıyor vücudüm nâra kardaşlar.

(Halkiyat ve Harsiyat, S. 334)

Bu, Halkiyat ve harsiyat ta (S.44-47) ve Sadettin Nüzhetin Silleli Sürurîsinde hakkında malûmat verilen şair Sürurî midir? Gerçi, Halkiyat ve Harsiyat onun zehirlenerek öldürüldüğü tarihi 1272 ve Zehrinin ölüm tarihini de 1322 (Halkiyat ve Harsiyat ta « tahminen » kaydı var) olarak gösteriyor ve bu malûmat, ancak Zehrinin bu şiiri çok gençken yazmış ve yahut çok ihtiyar ölmüş olmasıyla telif edilebilir. Fakat her ne olursa olsun, buradaki Sürurî eğer meşhur halk şairi Sürurî ise, bu kayıt, Sille halk şairlerinde ismi yazılı şairlerin belki en kuvvetlisi olan Zehrî ile Sürurînin münasebetlerine dair bizi bir parçacık olsun aydınlatmış olur. Zehrinin bahsettiği Sürurî nin, meşhur halk şairi Silleli Sürurî olması ihtimalini biraz daha kuvvetlendiren bir vakıa daha vardır: Sadettin Nüzhet'in Silleli Sürurî sinde (S. 8):

Şu fânî dünyada neylerim yâri,

Herkes. aşnasıyla gülemez oldu.

Matla'lı koşmanın bazı mecmualarda Sürurîye, bazılarında da Zehrîye ait gibi gösterildiği kaydediliyor.

Sille Halk Şairlerinin bibliyografik tenkidini tamamlarken şunları da söyleyelim: Kitapta şairler dizdirken her hangi bir sıra, hatta en basiti ve bence böyle küçük kitaplar için en münasibi olan alfabe sırası (alfabe sırası ancak ansiklopediler, lügatler için pratik faydaları haizdir) bile gözedilmemiştir. Tertip hataları pek çoktur.

Halkevi neşriyatında İlmî eserler için, uzman okuyanların bile gözüne çarpan bu türlü eksikliklere çok dikkat etmelidir. Bu çeşit halkiyat tetkiklerinde hem filoloji bakımından, hem de bu gün büyük önemi olan halk vokabüleri bakımından çok lüzümlü bir neşir kaidesi vardır ki kitapta bu da gözedilmemiştir. Koşmalarda birçok manası anlaşılmyan kelimeler, tâbirler var. Bunlardaki bu anlaşılmazlık tertip ye basım hatasından mı ilep geliygy

İstinsah edilirken mi okunamamış, yoksa mahallî halk ağzına ait kelimeler olmasından mı doğuyor? İçinden çıkmak imkânsızdır. Ummiyetle metin neşirlerinde, anlaşılmyan kelimelerin arap harfleriyle yazılması yanlarına (?) işareti konulması, istinsah vasıtasıyla yapılmış neşirlerde en iyi usuldür. Okunan ve manası anlaşılan kelimelere gelince: bunlar eğer umumî halk idiyomuna ait kelimelerse ve umumî lügatlerde bulunabileceklerse, kitabın plânı da buna göre yapılmışsa, izah edilmeden geçilebilir. Diğer her türlü hususi kelime ve tabirlerin muhakkak, ya kitabın sonuna bir lügatçe ilâvesiyle ve yahut haşiyelerle manalarının açılması zaruridir. Müstensih tarafından tahmini okunuşlar veya tashihler asıl kelimenin yanına (...) işaretleri içinde yazılır. Halkiyat araştırmalarıyla uğraşan nice kimseler vardır ki bu türlü işlere, ya vakitleri olmadığından veya alışmadıklarından yanaşmazlar. Halkevi neşriyat kollar basacakları eserlerin bu eksikliklerini kendi komite âzalarına tamamlatmalı- dırlar. Bundan on ' on beş sene evvel belki, halkiyata ait çıkan eserlerin bu kadar titiz bir teknik tenkidine tabi tutulması zait görülebilirdi; çünkü o zamanlar halkiyat sahası daha yeni işlenmeğe başlıyordu ve hevesleri kırmamak gerekti. Bugün, kısa da olsa, bir mazisi, an'anesi olan halkiyat çalışmalarından her türlü dikkat ve sıhhat şartlarını beklemekte haklı sayılırız. Bilhassa, neşredilen eserler, bugün oldukça mühim bir yekûn tutuyor. Artık bunlardan istifade edenler tabiatıyla bizden endeks ve lügatçeler gibi pratik vasıtalar beklerler.

Halk şairlerine ait metinler, kültür çalışmalarımızı bir kaç bakımdan ilgilendirir: 1 — Edebiyat — estetik bakımından. Biz bunlarda halk estetiğinin halk heyecanının ve ifadesinin ham güzelliklerini ararız. 2 — Lisanî bakımdan. Yeni kelimeler, kelimelerin yeni manaları, yeni tabirler, fonetik hususiyetler için bunlar iyi birer kaynak olabilirler. 3 — Sosyal bakımdan: Bizim geçmişe ait edebî eserlerimiz halk tabakalarının muhtelif devirlerdeki durumlarını, duygu ve ihtiyaçlarını, muhtelif sosyal sınıfların aralarındaki münasebetleri izah hususunda ne kadar kısır (bazı tarihî, coğrafi eserlerimizle tek tük edebî eserlerimizi, şehir hayatını anlatmak

itibarıyla bu hükümden ayrı tutmak şartıyla) , halk edebiyatına ait eserlerimiz, hatta edebî bakımdan o derece verimlidir.

Ben Sille Halk Şairlerinin lisanî bakımdan tetkikini yapacak değilim. Zaten bu hususta yapılacak fazla iş yoktur. Bu nevi neşriyatta fonetik hususiyetleri bulamıyoruz. Vokabüler işini Türk Dili Kurulu, bütün şumu- liyle başarırken halk kaynaklarından hiç birini ihmal etmiyor. Sözlük çıktıktan sonradır ki, ferdî çalışmalar, başarılı işlere yeni bir şey ilâve edebilir.

Kitaptaki metinlerin edebî bakımdan tetkikine geelim: XIX. asır halk şairlerimiz içinde, eski kuvvetli halk şiiri an'anesini devam ettirenler pek nadirdir. Yeniçeri ocakları kalktıktan sonra, bu an'änenin en verimli yurdu göçebeler arası oldu. Göçebe an'aneleri- ne malik olmayan şairlerimizin hepsinde, XIX. asırda git gide sadeleşen ve halk tabakalarına (bilhassa şehirlerdeki orta tabakalara) kadar sokulan divan edebiyatı tesirleri görülür. Sille Halk şairlerini bu vasıflarla vasıflanmış görüyoruz. Yalnız bütün bu halk şairlerinde, yine halktan olan bir taraf vardır ki o, ifadede ve düşünüşte zaman zaman harcı âlem divan mazmunları ve tevekkül, kanaat, meskenet ideolojisi içinde yer yer tepen bir halk akliselimi ve zekâsı ve iptidaî insan duygu ve heyecanı halinde belirir. Bunlar bize, edebî kıymeti olan kuvvetli halk şairleri kazandırmasalar bile, bazı kıt'alarda, hatta beyit ve mısralarda (bütün bir şiirin, bu çeşit halk şairlerinde, aynı kuvvetli soluk ile dolu olması pek vâki değildir.) kalabalığın orijinal estetik ve duyuş ihtibasım haber verdiği için önemlidir. Böyle hallerde, halk şairleri bilmiye- rek ve istemiyerek kalabalığın hakikî ihtiyaçlarının tercümanı olurlar.

Sille halk şairlerinde de bu çeşit parçalar —az da olsa — vardır. Fı'ganî nin ölüm sıralarında oğluna (oğullarına?) kendini şu şekilde anlatarak:

İhtiyar halimde ettiniz şaşkın,

Figânî yim, evlât yüzünden düşkün..

Diye yazdığı koşmadaki şu parçalar, evlâdına hasret kalmış, onlardan bir fayda bulamamış dertli, fakir bir babanın duygularını kuvvetle ifade ediyor:

Vâdem geldi, elbet ben de kaçırım...

Kara toprak, mezarımı açarım,

Tohum gibi dertlerimi saçarım.

Ağlamaktan gayri kârım kalmadı.

Ruhum pek daraldı, kesildi nefes.

Şimdengeri artık benden ümit kes.

Söylemek isterim, çıkmıyor hiç ses...

İster geling, gelmeng, zorum kalmadı.

(S. 24)

Aynı şiirin bir yerinde, bu acının, kolay kolay bulunmayacak bir mazmunla ifadesini buluyoruz:

Derdi dert üstüne pek çok uladım,

Yarama bir merhem sargım kalmadı.

«Asker ocağındaki kuzu » suna yazdığı manzum mektupta, kendisiyle oğlunun iki satırda şu veciz ifadeyle karşılaştırılması, ancak, hassas halk san'atkâlarına nasip olan muvaffakiyetlerdendir:

Garip bülbülyuvasında ötüşür,

Erkek koyun, kasap yeri yakışır...

(S. 23)

Umumiyetle kuru zahidane manzumelerini gördüğümüz Devâmînin, yer yer lirik coşuşlarını buluyoruz:

Acep nerde gezer ol nazlı yârim,

Sağlığını bidiren yok, bilen yok...

(S. 28)

Bu, halk şairlerinin kullana kullana bir türlü bitiremedikleri, eskitemedikleri, sonsuz gurbet temidir.

İşte Feşânînin bütün şiirleri içinde şairin yalnızlıktan, gariplikten duyduğu büyük acıyı anlatan güzel parça:

Kimseler kalmasın kendi başına,
Kardaştañ fayda yok hem kardaşına...
Ölürsem el değmeng ilin taşma,
Bilirse kabrimi bir kazan bilir...

(S. 42)

Bu yedi halk şairinin belki en iyisi Zehri'dir. Kendine orijinal ve manidar bir mahlas bulan bu küçük yaştan kör kalmış şairde bütün iptidâliğine ve beceriksizliğine rağmen halkın garip ve sefil hajtmdan duyduğu şeylerin tok ve haşin ifadesini de buluyoruz. Yazık ki Zehrinin pek az miktarda şiirleri mevcuttur. Eğer mebzul manzumeleri elimize geçseydi yine gurbet acısını, gurbet illerde ölen kimsenin uyandırabileceği merhamet hislerinin belki en derinini

Bir garip öldü diyeler,

Üç günden sonra duyalar

Soğuk su ile yuyalar...

Diyen Yunus'a yakın bir kuvvetli ifade ile anlatan şu parça gibi belki daha bir çok bulmak mümkün olacaktı:

Ey Zehri (.....) sen dahi düşün,

Var mıdır tarihi mezar daşının?

Gurbet illerinde ölen kişinin

Yazılır mektubu, kâğıtlar gider...

(S. 38)

Sille Halk Şairlerindeki metinler bize sosyal bakımdan birçok şeyler öğretiyor. Bunları okuyunca XIX. asır sonlarında ve büyük harp sıralarında bütün bir yoksul ve aç kalmış halkın çorak ve verimsiz bir memleketin manzarasını sezmek mümkündür. Figanî'nin S. 6 daki ilencinde S. 15 teki destanında bu yoksulluk hayatının canlı tasvirini buluyoruz.

Manzumelerde sık sık mültezimlerin zulmünden şikâyet olunur. Hatta bu mevzua hasredilmiş şiirler bile var. Nigârînin bir ilenci, elinden bütün mahsulünü alan bir aşar mültezimine hitap eder. Bu, başka merci bulamıyan köylünün Hudaya yazdığı bir istid'a ile başlar:

Bütün varım aldın, ey kanlı zâlim

Şikâyet ederim Hudaya seni.

Mültezimi, fakirlerin, rızklarından fazlasını yığan zenginlere karşı duydukları hayretle, şöyle anlatır:

Helâl, haram demez, aldığın yudar,

Bu kadar eşyayı bilmem ki nider?

Hemen mârifeti vurgunluk eder...

Kalmadı ben fakirin eldeki varı.

(S. 31 — 32)'

Recâînin mültezimleri ve « haraç- güzâr » köylülerin halini anlatan parçası daha vecizdir:

Kimisi ulemâ, kimisi hacı...(mültezimlerin)

Böyle bir devirde verdik haracı,

Sanki yesir köle geldik Moradan...

(S. 33 — 34)

Bu destan muhamminlerle mültezimirin, köylü aleyhine, uzlaşmalarından, kadıların rüşvetlerinden şikâyetlerle doludur.

Görülüyor ki halk şairlerinin eserlerinin tetkiki edebî bakımdan bize bir şey vermediği zamanlar bile, boş bir iş değildir. Bütün bir feodal veya yarı feodal memlekette, her türlü tenkit ve neşir vasıtalarından mahrum halkın, şikâyetlerini, acı istihzalarını ve tenkitlerini halk şairleri dediğimiz bu canlı gazetelerle neşrettiğini hatırdan çıkarmamalıdır. Memleketin sosyal tarihini öğrenmek istediğimiz zaman, yalnız büyük şehirlerin matbuat kaynaklarına değil, daima ihmal edilmiş olan bu halk kaynaklarına da müracaat etmeliyiz.

KONYA'DA ANADOLU SELÇUKÎLERİ DEVRİNDE İLİM FELSEFE

HİLMİ ZİYA ÜLKEN

Selçuk Devleti'nin ikinci asrında, inhilal eden İran Selçukîleri ve Harzermşahlardan yeni Türk ilim unsurlarıyla zenginleşen, kabaran Konya şehri Sadreddin-i Konevî, Mevlâna Cela' leddini Rumî, Şihabüddin-i Sühreverdi.. V. S., gibi meşhur Türk alim ve feylesoflarıyla canlı bir fikir muhiti haline gelmişti. Bununla beraber henüz bu fikir faaliyeti şehre temamilen yayılmıyor; yalnız saraya, ümera konaklarına ve civarına bağlı kalıyordu. Bu yüzden şehir, eski vahdetini kaybederek yeni hayatın ihtiyaçlarına göre bir takım tabakalar teşekkül etmişti.

Şehirde başlıca üç tabaka vardı:

1) Saray ve etrafındaki âlem ki gün geçtikçe Oğuz türesinden, eski Türkmen an'anesinden ayrılıyor, İran kültürünün nüfuzu altına giriyordu. Bu âlem, Arap ve Acem memurlarından istifade ediyor. Arapça ve Acemceyi resmî dil olarak kullanıyordu. Sebebi, Moğol istilâsından sonra bir çok İranlı, 'Harzemli âlimlerin Anadoluya sığınması idi. Sultanlar Abbasî Halifelerile, Eyyubî Prensleri ve Memlûkleyle Arapça muhabere ederlerdi. Fakat dâhilde resmî muhabere dili Fârisî idi.

Arapça bilmiyen vezir Sahih Fahreddin Ali'nin Hicri 657 den sonra divan işlerini Arapçadan Fârisîye çevirdiği hakkında tarihî bir kayıt vardır. Her ne kadar Barthoid bundan şüphe ediyorsa da böyle bir ihtimal uzak değildir. Öyle görünüyorki:

- a) Haricî muhaberele ve şer'î işlerde Arapça kullanılıyordu.
- b) Divan işlerinde ve duhilî muhaberelede Füsçe kullanılıyordu.
- c) Bununla beraber devlet halk ile muamelatında Türkçe kullanılıyordu.

Sarayın resmî dili Fârisî, idi. Mevlana, pervane ve Sultan, arasındaki münasebet ve muhabere bunun bir misalidir.

2) Medrese ve Zühdî teşkilât idi. Bu kısım, İranlıların tasavvuf ve san'at şeklindeki tesirine aleyhtardı. Resmî dili Arapça idi. Felsefe ve ilim eserleri bu dille yazılıyordu. Garp Ortazarnanında ilim dili Lâtince olduğu gibi, bu devirde de Türk

âleminin ilim dili Arapçaydı. Felsefe ve Kelâmla umumî hatlarında uyuşmakta olan Klasik tasavvufta bu zümreye giriyordu.

3) Halk: Eski Konyadan geriye [kalan kısımdı. Her şeyden evvel eski kabile reisleri (Zadegan) yine halkın içinden tamamen ayrılmamıştı. Fakat asıl halk deyince yeni teşekkül eden birtakım tabakalar ve zümreleri anlıyoruz: Bunlar da Ahiler, Kabadayılar (Rünud), vesairedir. Bunlar gerek Konya’da, gerek diğer Anadolu şehirlerinde belediye teşkilâtı vazifesini gören ve halkı birleştiren maîşet tarzlarına göre tabakalara ayrılan muhtelif zümrelerdi. Adeta Ahilik halkın (Küçük Esnaf tabakasının) yukarı tabakalara karşı ilk kıvılcığı idi. Ekseri büyük şehirler gibi Konya’da da şehrin muhtelif san’atleri arasındaki zümre [mücadelesi, bilhassa (Rünud) ve (Fityan) ile ümerayı İraniyye arasındaki mücadele idi: Bunlara ait birçok vak’aları İbni Bibi ve tezkirei Aksara- yî gibi Selçuk Tarihlerinde görüyoruz. Moğol (İlhanî) istilâsı ve Selçuk Devletinin parçalanması bu sınıf rejiminde de mühim değişiklik yaptı: Yeni kurulan Derebeyliklerde yüksek tabakayı eski saray halkı yerine Derebeyler (Yeni Türkmen Feodalitesi) teşkil etti. Bu hadise dil hususunda tesirini gösterdi. Anadolu’nun birçok yerlerinde derebeyler muhabere ve ilim dili olan Farsça ve Ârapçayı kaldırdılar. Doğrudan doğruya Türkçeyi kabul ettiler. 676 da Karaman Oğlu Mehmed Bey Konya’yı zaptettiği zaman divan işlerinde yalnız Türkçe kullanılmasını emretmişti. Bundan pek az sonra diğer beyliklerin aynı hareketi takib ettiklerini görüyoruz, İbni Bibi’ye göre sırf divan işlerinde değil, hususî hayatta bile Türkçeden başka dil kullanılması menedilmişti. Bu de? virden itibaren edebiyat ve ilim sahasında birçok Türkçe eserler meydana çıkmağa başladı. Konyalı (Ahmed Fakih) in «Çerhname» si-, Şeyyad Hamza’ın şiirleri, Hoca Dihkanî’nin Türkçe birçok kaside ve gazelleri, nihayet Mevlâna’nın Oğlu Sultan Veled’in bir kaç eserinde Türkçe şiirleri bu devre aittir.

Anadolu Selçuklarının birinci devri (Süleyman Bin Kutulumuş’tan birinci Aiâeddin zamanına kadar) fikir tarihi noktasından zengin değildir. Bu devirde, dâhilî feodalite mücadeleleri (Mengücekler, Çavlılar, Artuklar, Erzurum Selçukîleri, Danişmendler, vs...), Haçlı seferleri, Anadolu siyasi merkezlerinin ağır ağır teşekküle, tam bir inkişafa mani oluyordu. Ancak bunu takib eden asırda (Birinci Aiâeddin Keykubaddan Üçüncü Alâeddine kadar) merkezîyet tamam olmuş, İran ve Harzemden gelen âlimlerle Konya ve diğer Anadolu şehirleri kuvvetli ilim merkezleri haline gelmişti.

Kelâm ve Mantık: Bu devirde büyük kelâmcılara rastlamıyoruz. Yalnız Kadı Abdülmecid-i Herevî ve Emîr Kemaleddin Kâmyar gibi âlim ve Fakihler var. Bu Emîr Kemaleddin aynı zamanda büyük bir kumandan olub Gürcüstan fatihi deye meşhurdu. Bu sırada Fahreddin’i Razî talebeleri Konya ve Kayseri medreselerinde tedrisat yapıyorlardı. Bunlar İbni Sina’dan (Kanun) ve (Şifa) şerhleri vücuda getirdiler. Eski Türk ilmini Anadolu’da yerleştirmeye çalıştılar.

Kadı Sıraceddin-i Ürmevî (vefatı; 684) birinci kısmı mantık ikinci kısmı kelâmet ait (Metaliül’envâr) adlı mühim bir eser vücuda getirdi. Bu kitap her iki ilimde kıymetini uzun müddet muhafaza etti. Aynı zatın Konya medreselerinde okuttuğu (Beyanül’hak) ve (Kitabül’menahic) adlı mantık kitapları vardı. Sıraceddin’in Konyada şöhreti çok büyüktü. Fakat kelâmla tasavvuf arasındaki ayrılık yüzünden bu zatla Mevlâna Celâleddin arasında münazaa eksik olmazdı. Daima uzaktan birbirleri aleyhinde bulanmaları eksik olmazdı. Mevlâna onun için

Bu Hanifest mukteda-yi rehet

tü çira ber vey iktida nekünî

O bimürd’ü nekerdkâr-i kaza

Tü bimirî eğer kaza nekünî.

Yani «Sen imamı Ağzam’ın yolunu tutmak iddiasındasın, Hâlbuki ona iktida etmek senin için mümkün değildir. O, kadılığı kabul etmemek için ölmüştü. Sen ise kadıldığı kaybetmemek için ölüyorsun. » kıt’asını söylemiştir.

Sıracüddin’in kitapları birçok defalar şerhedilmiş, haklarında haşiyeler yazılmış ve yakın zamanlara kadar medreselerde okunmuştur. Kadı İzzeddin-i Ürmevî’nin de felsefe ve bilhassa mantıkla meşgul olduğu malûmdur. Fakat bu zatın kitapla, rına raslanamıyor. Sadreddin’i Konevî büyük bir mutasavvıf olduğu kadar, aynı zamanda kelâm ve felsefe ile de meşguldü. Birçok felsefe meseleleri etrafında Nasir-i Tusî ile münakaşelerini Mükâtebe beynessadri vennasır adlı bir eserde toplamıştır.

FELSEFE: Konya Selçukîleri zamanında büyük Türk felsefe cereyanı olan Meşşâilik kapanmıştı. Eş’arîlik ve kelâm hareketleri bir cihetten, tasavvuf diğer cihetten onun yerini tutmuş bulunuyordu. Bununla beraber eski rasiyenel (rationnel)

felsefe ile ta. savvuf arasında mutavassıt bir mevkide olan irrasiyonel (irrationnel) yeni bir felsefe hareketi doğdu. Bu hareketin en büyük mütefekkirleri Konya'da ve Selçukîler zamanında yetişti: Bu da, İşrakîlik (İlluminisme) dir.

İşrakî felsefesinin müessisi Şiha- büddini Sühreverdi-i Maktul, asıl Azerbaycanlıdır (1158 - 1191). Şiha- büddin küçük yaşta Azerbaycandam, çıkarak Harput, Diyarbekir, Konya ve Sivasta yaşadı. Konyada ikinci kılıç Arslan'm Oğulları Berkyaruk, Melik- şah ve Süleyman'a hocalık etti. Selçuk hükümdarının himayesini kazanarak onun ve oğullarının namına birçok eserler te'lif etti. Sonra bir aralık tekrar şarka ve Azerbaycana döndü. Nihayet haleb'de Salâhaddin'i Eyyu- bî'nin emrile otuz üç yaşında îdam edildi. Feylesofun îdamı, kendisine sihirbazlık ve dinsizlik isnat edilmesinden- dir. Bu kanaat onun hakkında daha Konya'da iken doğmağa başlamış olup, bir yerde uzun müddet kalmamasının en mühim sebebi de bu idi.

Sühreverdi'nin başlıca eserleri;

(Hikmetürişark) ile (Heyakilün'nur), (Telvihât), Farisî olarak Berkyâruk namına yazmış olduğu (Pertevname), İmadüddin Kara Arslan namına yazdığı (Elvahı İmadiyye) dir. Bunlardan başka (Heyakili Farisiyye) ile birçok risaleleri vardır. Bu eserlerden mühim bir kısmı Celâleddin-i Devvanî ve Şchrizurî taraflarından şerhedilmiştir.

Şihabüddin felsefesi bir cihetten Meşşâilere, diğer cihetten Mutasavvıflara dayanır. Usulü, (Mükâşefe) yani bir hads (întuition) idi. Âlemin derece derece zulmetten nura doğru yükselen bir inkişaf seyri takib ettiğini kabul ederdi, Maddeden hayata, hayattan ruha ve nihayet Allaha doğru. Bu dereceli yükselişte her kademe zulmetten biraz daha ayrılıyor ve nura giriyordu. Nurların nuru (Nurül'envar) Allah idi. Bu felsefe bir bakımdan Manicheisme'e diğer bakımdan da Neoplatonisme'e yaklaşıyordu.

Şihabüddin'in gerek mutasavvıflar ve bilhassa Muhiddini Arabî üzerinde, gerekse kendinden sonraki bütün işrakî feylesoflar üzerinde te'siri çok büyüktü: Endülüs feylesoflarından İbni Tufeyl ile şarkta Kutbüddin'i Şirazî onun manevî talebeleri sayılabilir.

TASAVVUF: Anadolu Selçukîleri zamanında Konya, bilhassa tasavvuf noktasından kuvvetli bir merkez olmuştu. Bir taraftan Moğol istilâsı önünden

çekilerek gelen Ortaasya Türk mutasavvifleri, diğer taraftan Endülüs'ten muhaceret eden mağrip (Arap ve Berberi) tasavvufu Anadolu'da buluşuyordu. Burası adeta İslâm mistisizminin dört yol ağzı vazifesini görüyordu.

Bu devirde Konya'da hayatı, neşriyatı ve telkinleri büyük bir te'sir yapan mutasavviflerin en başında Muhiddin-i Arabî'yi zikretmek lâzımdır. Muhiddin Endülüs'te (Mürsiye) şehrinde doğmuş, İşbiliyye'de tahsil etmiş ve otuz beş yaşında haç dönüşü Anadolu'ya gelerek Konya'ya yerleşmişti. Malatya hükümdarı Sultan Yusuf'un torunlarından olup bu mintakanın Moğollar tarafından istilâsı üzerine Konya'da birinci Alâeddin Keykubad'a sığınmış olan Sadreddin-i Konevî'nin dul anasıyla evlendi. Bu suretle Sadreddini himaye ve terbiye ettiği gibi Selçukî hükümdarı tarafından da büyük bir hürmet ve ikram görerek uzun müddet Anadolu'da kaldı, Eserlerinden mühim bir kısmını burada yazdı; Hayatının son zamanlarında Şam'a dönerek orada vefat etti. Mezan Şam'da (Cebeli Kasyon) dadır. Mehmed Sadeddin ve Ebu Abdullah Mehmed İmadüddin adında iki oğlu vardı.

Eserleri 214 te baliğ olan Muhiddin İslâm mutasavviflerinin en büyüğüdür. Sistemi tam bir panteizm (Vahdeti vücud) dir. Fakat ifadesi itibarile zaman zaman felsefe hududlarını aşarak Veli ve Peygamber gibi bir lisan kullandığı için ona filozoftan ziyade teozof demek doğru olur. Muhiddin'in en büyük te'siri öğey oğlu üzerinde oldu. Sadreddin, bütün eserlerinde onu tamime ve neşre çalıştı. Anadolu'da kuvvetli bir Muhiddin an'a» nesinin doğmasına sebep oldu.

Muhiddin'in eserleri içinde en mühimleri (Fususül'hikem) ile (Fütuhatül mekkiyye) dir. Bunların birincisi bütün sistemin hulâsasını ihtiva eden muhtasar bir kitap, İkincisi dört büyük cilt ve bir zeyilden ibaret mufassal bir eserdir.

Muhiddin'in öğey oğlu Sadreddin-i Konevî Malatya eşrafından (Mecdüd- din İshak)ın oğludur. Kendisi zamanının bütün ilimlerle meşgul olduktan sonra öğey babasının fikrî terbiyesi te'sirile tasavvufta karar kıldı. Bilhassa onun sistemini - bazı tadillerle - kabul ve neşretti. Anadolu Selçukîleri zamanında Konya'da klasik tasavvufun tamamiyle yerleşmesinde, kuvvetli bir fikir cereyanı halini almasında, en büyük âmil oldu. Bu şehirde pek çok talebe yetiştirdi Bunlar arasında bilhassa Şeyh Sadeddin-i Ferganî, Fahreddin-i İrakî, Mevlâna Şemseddin-i Mekkî, Müeyyüdüddin-i Cendî, Kutbüddin-i Şirazî gibi tanınmış mutasavvif ve âlimleri zikredebiliriz.

Sadreddin, Konya’da Birinci Alâeddin Keykubad, Gıyaseddin Keyhüsrev ve İzzeddin Keykâvus zamanlarında müderrislik yapmış, Şeyh Bahaeddin Veled, Mevlâna Celâleddin-i Rumî gibi büyük mütasavvifler, Siraceddin-i Ürmevî gibi âlimlerle temas etmiş ve Nasir-i Tusî ile münakaşalara girmiştir. Hicrî 671 de Konya’da vefat etti. Vefatından sonra yapılan büyük merasim kendisine ne kadar ehemmiyet verilmekte olduğunu gösterir.

Sadreddin’in birçok eserleri Muhiddin’i şerh mahiyetindedir. Bir kısmında onu tenkit ve hülâsa eder. Bazılarında ondan ayrılır. En meşhurları (Nusus), (Fükûk), (Mükâtebe), (Risaletül’vücut) ve (Nefehatül’ilâhiye) dir.

Diğer taraftan Anadoluya Horasan erenleri ve Harzem mutasavvifleri geliyordu. Bunlardan birincileri ekseri göçebeler ve halk arasına, ikincileri saraya yerleşiyordu. Bu arada bilhassa Semerkand’ın Cengiz ordusu tarafından zaptından sonra Azerbaycan ve Anadolu’ya muhaceret eden Necmüddin-i Kübra talebelerini zikretmek lâzımdır: Baba Kemal-i Hucendî, Necmüddin-i Razî, Mevlâna Bahaeddin Veled bunların başında gelir.

Bahaeddin Veled büyük bir âlim ve mutasavvifti. Annesi cihetinden Harzemşah hükümdar ailesine mensuptu. Babasının tasavvufî nesebi Ebubekir’e ulaşıyordu. Oğlu Celâleddin daha üç yaşında iken Nisabur’a gittiler (1210 M.). Orada meşhur Irak mutasavvifi ihtiyar (Feridüddin-i Attar) ile görüştü. Bu sıralarda Bahaeddin’in Belh’de şöhreti çok büyüktü. Bu şöhret, devrinin aynı derecede meşhur olan kelâmcılardan (Fahrüddin-i Razî) ile aralarının açılmasına sebep oldu. Fahrüddin Harzem hükümdarı Kutbüddin Mehmed’i Bahaeddin Veled aleyhine teşvik ederek nihayet onu Belh’den nefyettirdi. Bahaeddin 1211 tarihinde Belh’den çıkarak Bağdad, Mekke, Şam, Malatya, Erzincan ve Lârende’yi ziyaret etti. Nihayet (1225-1227) de Konya’ya yerleşti. On altı sene devam eden bu uzun seyahat devresi Mevlâna Celâleddin’in fikrî terbiyesi üzerinde büyük bir rol oynamıştır.

Mevlâna ve babası Konyaya geldikleri zaman Selçukî hükümdarı Alâeddin Keykubad tarafından himaye ve iltifat gördüler. Tac Melek Hatun’un (İsmetiyye) hankahma yerleştiler. Mevlâna Bahaeddin vefatına kadar Konya’da müderris olarak kaldı. H. 628 de vefatı üzerine kürsüsünü Oğlu Celâleddin işgal etti. Bundan sonra Celâleddin-bütün hayatını Konyada geçirerek ancak bazı seyahatler için ayrılmıştır.

Celâleddin otuz beş yaşına kadar henüz müderrisliğini muhafaza ediyor ve san'atkâr mizacının sevkile bazı şiirler yazıyordu.

Hayatının en mühim hadisesi M. 1226 da Şemsi Tebrizî'ye tesadüfüdür. Bu zat peregrinationları (seferleri) esnasında Konya'ya geldi, Celâleddin'ie birçok defalar görüştü ve onun üzerinde mühim bir te'sir yaptı. Celâleddin'in yeni şahsiyetini kazanması için geçirdiği bu conversion hadisesi Sokrat'ın Eflâtun üzerinde yaptığı te'sire çok benzer bir rol oynamıştır.

Mevlâna'nın babası birçok tasavvufî eserlerin müellifi idi. Bunlardan en mühimmi doğrudan doğruya oğlu üzerinde büyük bir te'sir yapmış olması muhtemel olan (Maarifül'avarif) adlı eseridir. Tek nüshası Halis Efendi Kütüphanesinde bulunan bu kitap Mevlâna'nın aşk felsefesine tam bir zemin hazırlıyordu.

Mevlâna en mühim eserlerini kırk yaşından itibaren yermeğe başladı. Yavaş yavaş Selçuk Sarayında ve âlimler muhitinde olduğu gibi bütün Anadolu'da da şöhreti yayılıyordu. Devrinin bütün mütefekkirleri ve âlimleriîe temas ediyor, hepsinin üzerinde çok kuvvetli ve derin bir te'sir bırakıyordu. Alâeddin'den sonra Sultan Rük-nüddin de Mevlâna'ya karşı himayesini ve dostluğunu esirgemedi. Bilhassa (Muinüddin Pervane) gibi nüfuzlu bir devlet adamının Mevlâna'ya mensubiyeti bu himayeyi kuvvetlendiriyordu.

Mevlâna yalnız tasavvufî bir şiir muhiti yapmakla kalmıyor, yeni bir (semağ) şekli, yeni bir musiki, hâsılı yeni bir cemiyet ve hayat tarzı getiriyordu. Bundan dolayı mutaassıp muhitte Mevlânaya büyük bir aleyhtarlık doğmaya başlamıştır. Fahrüddin-i Ra-zî talebelerinden Kadi Siraceddin-i Ürmevî ve İzzeddin-i Ürmevî vaktile üstadlarıyla Mevlâna'nın babası arasındaki husumeti devam ettirdiler. Anadolu'da halk arasında büyük bir nüfuzu olan Aniler'de birçok yerlerde sema'a açıkça aleyhtarlık gösteriyorlar ve Mevlâna'nın açtığı yeni tasavvuf cereyanına muhalif gibi görünüyorlardı. Bütün bunlara rağmen eserlerindeki kuvvet ve şahsiyetinin te'siri etrafında doğmağa başlayan fikrî muhitin yavaş yavaş büyümesine ve hemen bütün Anadolu'yu kaplamasına mani olamadı. Mevlâna, otuz bir yaşında Lârende'de Lala Şerefüddin-i Semerkandî'nin kızı Gevher Hatun ile evlenmiş ve iki oğlu olmuştu.

Konyada 672 senesinde (Millâdî 1273) vefat etti.

Mevlâna; Mesnevi, Divanı Kebir, Divanı Şemsül'hakayık adlı manzum ve Fihimalih, Mektubat adlı mensur eserler bıraktı. Büyük mütefekkir şairin bilhassa Mektubafı, zamanındaki ilim ve siyaset adamlarını, onlara münasebetlerini öğrenmek noktasından dikkate değer. Bu eser, muasırlarına yazdığı mektupları ve bazı cevapları ihtiva etmektedir. Burada Mevlâna'nın en çok muhabere etmiş olduğu kimseler, Emir zade Muhsin, Sahibi Ağ- zam Mecdüddin, Hüsamüddin Çelebi, Uluğ kutlu Bilge İnanç Beğ, Celâleddin, Emir Seyfüddin, Uluğ Kutluğ Ağ- zam Pervane Beğ (Muinüddin Pervane), Saîhaddin, Şücaüddin, Seyyid Burhanüddin-i Muhakkik, Sıracüddin-i Ürmevî, Kadıl'kuzat Tacüddin, İma- dülmemeleke Fahrüddin Ata Beğ, Nasirül'hüda, İftiharül'etibba Şemsüddin, Harimüddin, Kemalüddin vesairedir.

Bütün bu isimler etrafındaki malûmat mufassal olarak Eflâkî Dede'nin (Menakibül'arifin) inde bulunuyor.

Mevlânanın oğlu (Sultan Veled) babasının açtığı tasavvuf cereyanını bir çığır ve bir tarikat haline getirdi. Bu çığır, Selçuk devleti yıkıldıktan sonra Karaman Oğulları ve Osmanlılar zamanında devam etti.

Sultan Veled 1226 da (Hicrî 623) Lârende'de doğarak (Şimdiki Karaman) Konya'da büyümüştür. Babası öldükten sonra yerine geçti. Mevlâna mensupları arasında devamlı bir rabıta teşkil edecek esasları kurdu. Divan, İptıdaname, İntihaname, Rababname, Veledname adlı eserleri vardır. Mevlâna'nın bedîî tasavvufunu didaktik bir hale getirdi. Doksan iki yaşında vefat ettiği zaman, Mevlâna'nın mensupları bütün Anadolu'ya yayılmağa başlamıştı. Kitaplarında pek çok Türkçe şiirler veya Türkçe kısımlar vardı. Bunlar Veled Çelebi tarafından yakın zamanda [Divanı Türki-i Sultan Veled] adıyla toplanmıştır.

Tıp: Anadolu Selçukîleri zamanında diğer ilimler gibi tıp ve tabiiyatın da inkişaf ettiğine dair birçok alâmetler var. Bunların en başında hastahaneler gelir. Fakat maalesef bu devre ait eserlerden mühim bir kısmı elimize geçmemiştir. Bunlardan ancak ya tarihler vasıtasıyla yahut ta Osmanlılar devrindeki zengin tıp eserleri yardımıyla ve dolayısıyla yapılan tahminlerle haberdar olabiliyoruz. Kayseri'de bir hastahane ve mühim bir tıp medresesi vardı. Bu medrese 1205 te Kılıç Arslan'ın oğlu Birinci Gıyaseddin Keybüsrev'in ikinci saltanatı zamanında kız kardeşi Prenses Gevher Nesibe tarafından yaptırılmıştı. Burada tabiat isimleri ve nazari tıp tedris ediliyordu.

Konya'da birçok hastaneler yaptırılmıştı. Selçuk vezirlerinden Emir Celâleddin-i Karataî'nin kardaşı Ke-meleddin-i Karataî âlim bir hekimdi. Karataî medresesi karşısında vaktile bir darüşşifa ve tıp medresesi varmış. Bu gün Konya'da İnce Minare şimalindeki bir mahalleye (Şifaiye Mahallesi) denmektedir. Halk burasını hâlâ bimarhane yeri sayıyor. Konya'daki (Beğ Hekim) ve (Şifahane) mahalleleri buralarda eskiden hastaneler olduğunu gösteriyor. Mevlâna'yı tedavi eden Ekmelüddin ve Gazanfer isminde iki meşhur doktordan ve Mektubat'ında Fahrül'tibba Şemsüddin' den bahsedilmektedir.

İlhanîler devrinde Anadolu'nun en büyük tabiiyatçısı ve hekimi Sabuncu Oğlu Şerafeddin Bin Ali idi. Asıl Amasya'lı olan bu zat Harzemşahlı Lokman'ın (Akrabazin) ini terceme ettiği gibi bütün hayatınca yaptığı esaslı tecrübeler ve vâsi ilme istinat ederek bir de (Kitabül'cerrahiyyei îlhaniyye) yi yazmıştı. Bu eser Türk âleminde cerrahlığa dair klasik bir kitap mahiyetindedir. (Sadriil'mütetabbibin) deye meşhur olan Zekiyüddm Ebube- kir, Selçukların son devrinde Konya da (Ravzatül'küttab) adlı tıbbî eser meydana getirmiştir.

Tarih ve Edebiyat: Anadolu Selçukîleri devrinde hükümdarlar namına yazılmış bazı tarih kitapları ve edebî eserler de var. Fakat bunlar diğer -Türk devletlerinde hükümdarlar namına yapılan teliflerle kıyas edile- miyeeek kadar azdır, Bu te'liflerin de mühim bir kısmı bilhassa ikinci asra toplanmıştır.

Ravendî, Birinci Gıyaseddin namına bir Selçuk tarihi vücuda getirdi. Mahmud Oğlu Hatib Mehmed İkinci Mes'ud namına (Kıstasül'adale) adlı siyasete dair bir eser yazdı. (İbni Bibi) ünvanile meşhur olan Nasi- rüddin Yahya Farisî mufassal Selçuknamesini te'lif etti. Bu eserin edebî kıymeti vardır. Horasanlı Hoca Dehhanî, üçüncü Alâeddin Keykubad'ın emrile manzum Farisî Selçukname yazdı (1270). Selçuk devletinin münşilerinden (İbni Âlâ), Hükümdar Melik İzzüddin Keykâvus bin Gıyasüddin'in emrile (Danişmendname) yi kaleme aldı.

Azerbaycanlı olup Fursçe yazan meşhur Türk şairi Nizami-i Gencevî tasavvufa ait «Mahzenül'esrar» mı Rüknüddin Süleyman namına te'lif etli. Gazi Oğlu Ahmed «Kelile ve Dimne» sini aynı hükümdara ithaf etti. Kadı Burhaneddin-i Ezdî, Sultan İzzüddin Keykâvus namına Farisî «Enisül'kulub» ile «Mirsadül'ibad» ı vücuda getirmişti. Mevlâna Celâleddin-i Rumî «Fihi- mafih» ini Vezir Muinüddin Pervane'ye ithaf etmişti. Bununla beraber bütün bu izahata şunu ilâve etmeli ki Selçukîler

devrinde Konya'da vücuda getirilmiş olan ilim ve felsefe eserleri pek az müstesnasıyla, hemen tamamen Farsça ve Arapça olarak yazılmıştır. Garp orta zamanının Lâtincesi gibi bu iki dil de o zamanki Türk fikir muhitinde tamamiyle hâkimdi. Millî uyanış, ilim ve felsefe eserlerinin ana diliyle yazılması - yukarıda söylediğimiz gibi - ancak Selçuk Devleti parçalandıktan sonra başlamıştır. Bu hususta Selçukîlerin son devrine ait olan Mevlâna'nın bazı şiirlerini, Sultan Veled'in eserlerinden bazı parçaları, Hoca Dehha'nın Türkçe şiirlerini, Şeyyad Hamza'nın vesairenin bazı dağınık yazılarını zikredebiliriz. Fakat bu devirde Konya sarayı dışında muhtelif yerlerde ve bilhassa Kırşehir'le Sakarya havzasında Yunus Emre, Hacı Bektaş, Ulvan Çelebi, Aşık Paşa, Gülşehri, ve saire... gibi birçok Türk Mütefekkir ve san'atkârlarını yetiştiren bir halk hareketi doğmak üzere bulunuyordu.



AT EDEBİYATINA DAİR NOTLAR: HALKTA AT EDEBİYATI

— iyi ve kötü sıfatlar —

Çankırı Kütüphanesindeki yazma mecmuadan aynen alınmıştır.

Şol at ki gözü kızıl ola yavuz olur ve depeğen olur ve ısırgan olur. Ve şol kara ve doru at ki kuzgun gözlü ola, gice görmez olur. Ve şol at ki suya önden sol ayağın basa, ol at solak olur ve şol at ki kısarak göre kişneme, ol at dilsüz olur. Ve şol at ki davul sesinden ürkmeye, ol at sağır olur. Ve şol at ki kara nesne üzerine yürüye, ürkmeye, ol denlü at gice görmez olur. Ve şol at ki yağrını üzerinde veya bayası altında veya kolanı yerinde veya kirpüğü üstünde kıl bitmiş ola, ol makule at şum olur. Ve tüyü kısacık atın tekmesi iyi olmaz. Ve şol at ki gözü çakır ola, şum olur. Ve şol atıcı gözleri gayet donuk ola, anın gözleri görmez ola. Ve eğer bir gözü böyle olursa hiç görmez olur. Bu denlü ata Arap şaşı dirler. Süreta göze hordur, ayıpludur, amma Arap ve Acemde ol ata kutludur dirler. Ve meşhurdur ki Döldül dahi şaşı idi dirler. İki gözü çakır at, kayırmaz demişlerdir. Ve Ercel at yani sol ayağı ak at şum olur. Ve şol atın ki közü ve kirpüğü al at ola, ol denlü at gündüz dahi görmez. Ve şol at ki yürürken başın yukarı kaldırmaya, bal- çıka uğradıkta süksünün bıraka, anın gibi at ayıpludur. Ve şol at ki yürürken kuyruğun kaldura, ol dahi eyu değildir. Ve dahi kış ayağın ön ayağı izi üstüne komaya, ol dahi iyi değildir. Ve şol at ki kış, önünden uzun ola, ol makule dâyim aksak olur, eyu değildir. Ve binilmekten kaçan at ve başı pek at ve belinliyen at ve ısırgan at ve çok kişneyen at ve depeğen at ve yürürken terslemek isteyip te duran at ve burnu sarkık at ve ülpün taşra çok; çıkarın at tamamen yaramazdır. Almak caiz değildir. Sakınmak, çekinmek gerektir.

Hurmayî doru-at eyu olur, hünerlü olur, zahmete dayanur. Bu donlu atın ayaklan, tırnakları, kirpüğü, yelesi ve kuyruğu ve uyluğu arası ve ensesi kara olursa gayet iyi olur. Doru at yelesi ve kuyruğu uzun ola, eşkin olur, yüğrük olur, yolda ve balçıkta dayanur, berk olur ve sak olur, ol dahi eyudur. Yağız at biraz kararık olsa ol dahi fik cümle eyu olur. Ve eğer gök renkte olup yelesi ve kuyruğu ve budu arası ve gözleri ve tırnakları siyah olursa eyu olur. Bu nişanlar yoğusa kemdir? Almağa yaramaz. Al at ki kızıl sagu olmaya, ve gözleri ve hayası ve yelesi ve kuyruğu ve tırnakları kara ola, ol dahi eyu olur.

Ol at ki kızıl sagu ola ve çapar at ve ak at eyu olmaz, eğer olursa nadir vaki olur/Ve şol çapar at ki kirpüğü ve ayakları ak ola, anın gözü gündüz az görür. Ve eğer

tırnağı ve kirpüğü ve yelesi ve kuyruğu ve budu arası ve ensesi çevresi kara olursa yaramaz olmaz, almak caizdir. Kurd kula at ki yelesinden kuyruğuna varınca bir hat kara çekmiş ola ve yelesi ve kuyruğu ve dizlerinden aşağısı siyah ola, ol hünerlü olur ve yüreklü olur ve berk olur. Ve eğer bu didüğimizden gayri olursa anın gibi at gevşek olur, sahibini menziline yetüremez, yolda kor. Kara at ki gayet kara ola ve gözleri kızıl ola, ol at meydanda yüğrük olur, amma delürek olur, kavgada çalıklanır ve bazan depeğen olur ve hem ısırgan olur ve lâkin çok yaşar. Alaca at ki başı küçük ve kuyruğu uzun ola ve iti avazlı ola ve kıçları sekili ola, lâtif olur ve yüğrük ve eş- gin olur ve belki yorğa olur. De- mür boz at ki boylu ola ve karası ağından çok ola ve boynu yumru ola, yani kemerli ola, eşgin olur ve belki yorga olur ve eğer boynu düz olursa katı yüğrük olur ve yolda gayet sak olur ve firasetlü olur, dünle yolu bulur.

Eğerçi ol nevî at göze hor olur amma eyu olur ve gayet eşgin ve yüğrük olur. Boz at ki yelesi ve kuyruğu ve kirpikleri siyah ola, gayet eyu olur. Ve eğer bu didüğimizin aksi olursa alelhusus tırnağı beyaz ola, ol den- lü at karada görmez olur. Ve çil at ki yelesi ve kuyruğu uzun ola ve tırnağı kara ola, eşgin ve yüğrük olur. Eğer hayâsında beneklü olursa hünerlü olur. Sis at eyu olur. Eğer kıçı sekili olursa kıymetlü olur. Ve sıçan tüylü at göze hor olur, amma yüke binmeğe gayet eyu olur.

Kıyafetneme ispir

Aynı mecmuada eksik olarak bulunmuştur-

Eyu atların alâmeti oldur ki yüce boylu ola ve yuğun incikli ola ve güzel suratlı ola, ala gözlü ve kulakları uzun ola ki ona kamaşkulaklı dirler. Ve iki kulağın arası gen ola ve dişleri hürde ve sık ola ve aşağı dudağı yukarı dudağından uzun ola ve yumru alınlı ola ve uzun boylu ola ve kuyruğu uzun ola ve donuz omuzlu ola, uyluğu dolu ola ve küçük böğürlü ola. Açık gözlü, orta boylu ve hayâsı yerinde tüyü olmaya. Ve kıçının arası gen ola ve kirpikleri ve eneği altı siyah ola ve iti avazlı ola. Ve iki kıçının arası ne gen ve ne dar olmaya ve yola giderken kulaklarıyla işaret ederek yürüye ve gitdüğü terazi ile yürüye ve önüne her ne gelürse ok gibi tiz sıçraya, irkilüp durmaya. Ve önü ve kıçı beraber olmaya ve dolaşık yürümeye ve elmacıkları yumru olmaya. Eğer elmacıkları biri büyük ve biri küçük olursa ol at bıkıymet olur. Ve üstüne bindikte deprenmeye revan yürüye ve iniş ve yokuş ve düzde bir kaide üzere yürüye ve Suya tiz tiz meyletmeye, Ve belini eğe eğe yürümeye ve kısarak göricek tiz kişnemeye. Ve beli ince ve kolan yerinin tuyu uvacık ola.

Ve tırnakları uzun ve inlü ve siyah ola ve ökçesi değirmi ola yani devetabanlı ola. Ve yelesi bitdüği yer ince ola ve boynu ile omuzu düz ola. Ve yağrını etli ola. Ve hurdeleri yuğun ola. Ve kuyruğun yukarı kaldırı- cak yine tizce aşağı koya. Ve sağrısının iki yanı gen ola. Ve ön ayağını götüricek yine tizcek basa ve bilekleri yuğun ola. Ve âşıkları yumru olmaya. Ve kıç ayağın, ön ayağın izinden aşura ve kaşanicak iki ön ayağına yakın döke. Ve beli uzun olmaya. Ve yürüyicek kuyruğun eğmeye ve arpasını kıtı kıtı çiğneye ve kaşanicak belini eğmeye ve nagâh belinlemeye. Ve yolda kara, kuru gördükte kıçın kıçın gitmeye.

Yukarıda geçen bazı lügatler

Yuğun = Dolgun

Gen = Geniş

Yumru = Yuvarlak Uyluk

Apışarası Kıç = Ön mukabili

İti = Sert, keskin

Tiz = Tez, Çabuk

Elmacık = Sağrının iki yanı

Sağrı = Zahr, arka, ense

Belinlemek = Birden veya uyurken ürkmek

Süksün = Boyun Ülp = Zeker

Berk = Muhkem, katı, sert

Çalıklamak = Sersemleşmek, meyletmek.

Sak = Dikkatli, basiretli, ihtiyatkâr

Dünle = Geceleyin

Çapar = Abraş

Abraş = Alaca benekli, sisli at

Düldül = Hz. Alinin kır katın

Yağrın = Atın umuzları arasındaki yağlı yer

Enek = Çene, gerdan

Revan yürüme = Sarsmaksızın, rahvan yürüme



KONYA'DA DÜĞÜNLER

ABDÜLKADİR ERDOĞAN

Âdetlerimiz arasında üzerinde en ziyade durulacak düğünlerdir. Düğün denilince ilk önce göz önüne evlenme eğlencesi, nikâh şenliği gelir. Başka eğlencelere düğün denmesi buna benzediği için sonradan uydurulmuştur. Yoksa öteki eğlencelerin düğün ile hiç bir ilgisi yoktur. Yeni yürüyüşler Konya'nın eski düğünlerini unutturmaya başlamıştır. Eski zamanlarda türlü türlü evlenme düğünleri olurdu. Onlar hakkında incelemelerimi yazmadan önce (düğün) kelimesi üzerinde durmayı uygun buluyorum:

(Düğün) kelimesi (düğmek) kökündendir. (Düğmek) ; bağlamak, düğümlemek demektir. (düğün) Çağatayca ve Uygurca (düğüm) anlamında kullanılmıştır. Birçok kelimelerde (m) yerinde (n) söylenmekte ve bu iki harf yerlerini bazen yekdiğerine vermektedir. Bu tebadül Konya'nın dağ köylerinde daha ziyade görülüyor. Bozkır ve Hadim taraflarında mütekellim (m) lerini halk temamiyle (n) söylerler. (Gelmem) demezler (gelmen) derler. (Ben sana bunu söylemem) demezler (ben sana bunu söylemen) derler. Görülüyor ki dilimizde (m), (n) e ve (nj, (m)e tebadül edebiliyor.

(...)

Kına düğünü kız evinde yapılır, oğlan evi kendi davetlilerini toplar, meş'-aleler yakarak toplu bir halde kız evine gelirler, kız evi tarafından karşılanırlar, kız evinde gece yarısına kadar eğlenirler. Kına düğününün ilk saatları gülüp oynama ile sevinç ve eğlence ile geçerse de son demlerinde düğün evine bir hüznün çöker. Kızı gözü gürlüğünde gelin edeceğinden sevinen anası acaba güveği ile geçinemeyecek mi, il evinde gülemeyecek mi gibi düşünceleriyle gözleri yaşarmaya başlar. Bunun için divan şairlerinden birisi:

(Duhterin tezvic eden mader hem ağlar, hem güler)

demmiştir. En sonra ortaya kına çanağı getirilir, gelin kız da oraya gelir, önce ellerine, sonra ayaklarına kına yakılmaya ve bu sırada başına toplanan başka kızlar tarafından karşılıklı maniler okunmaya başlanır. Gelinin eline kına yakılmadan önce saçma tel-sırma örülür. Gelin ile beraber gerek kız, gerek güveği tarafından genç kızlar ve taze gelinler varsa masrafı güveğiden çıkmak şartıyla onlar da örünür. Tel örünme usulü

ikidir: ya hamamda, yahud kına gecesi gelinle birlikte örünürler. Geline teli örülür ve onu müteakip el ve ayaklarına kına konurken bir taraftan def çalınır, bir taraftan da gelinin ve anasının ağzından maniler okunur. Anası ağzından:

Karşıda gördüm seni

Gül ile derdim seni

Gözüme inanmazken

İllere verdim seni.

Kızın ağzından heyecan vermek için anasına, babasına, kardeşlerine hakir yollu:

Bağa vardım yaslandım

Yağmur yağdı ıslandım

Ben anamın koynunda

Şeker ile Beslendim.

Balı pekmez sanırdım

Gülü kokmaz sanırdım

Pek sevdiğim anamı

Söze bakmaz sanırdım.

Ak üzümün salkımı

Felek aldı aklımı

Anam beni büyüttün

Helâl eyle hakkını.

Gidiyorum elinizden

Kurtulayım dilinizden

Yeşil başlı ördek olsam
İçmem gayri gölünüzden.

Koyun gelir kuzu ile
Ayağının tozu ile
Babam beni ile verdi
İki düşman sözü ile
Ve:

Kahve olduk tavamızda kayırdık
Duman olup bahçemizde savrıldık
Bir çift iken çiftimizden ayrıldık
Kardeşlerim ne acıdır ayrılık.
Bundan sonra komşu kızlarına hitaben:
Geysi yuduğum ak taşlar
Meyvesini yediğim ağaçlar
Gidiyorum arkadaşlar
Gidiyorum a kadaşlar

Buna benzer daha türlü türlü maniler söylenerek tel örgüsü bitince ortaya kına çanağı konur. Gelin kız ağıt arasında anasını, kardeşini, hısım ve akrabasını ve bütün komşu kadınlarını kucaklayarak hepisini hön- gür höngür ağlattıktan sonra kına yakılmaya başlanır. Kına konmadan önce avcının içine delikli ve sikkeli bir para sıkıştırılır. Etrafına toplanan kızlar bunu almaya, gelin de bunu vermemeye çalışır. Nihayet alınarak güveğiye gönderilir. Para kesesinin içine bereket parası olmak üzere, dikilir. Kına yakılırken def çalınır ve türlü türlü türküler çağırılır. Eğer arada kabiliyetli bir kadın varsa irticalen de hale uygun türküler yakılır. Basmakalıp kına türküleri de vardır:

Hani şu kızın anası

Elinde mumlar yanası
Karıldı işte kınası
Kızım kınan kutlu olsun
Vardığın yer mutlu olsun

Cila çaldığın duvarlar
Geysi yıkadığın pınarlar
Seni her gün anarlar

Kızım kınan kutlu olsun
Vardığın yer mutlu olsun

Küçük dayın atın yider
Büyük dayın bile gider
Anan neden keder eder

Kızım kınan kutlu olsun
Vardığın yer mutlu olsun

Kına biter bitmez düğünde sona erer, herkes gözlerini silerek dağılır, giderler. Ağıt içinde sevincin ne demek olduğu bütün manasıyla kına gecesinde tecelli eder. Günleri ve şekilleri birbirinden ayrılan bu düğünlerde bazı eski adetler vardır ki bunların her üç düğünle de ilgisi vardır.

Bunun birisi gelin dönmesidir. Düğün günü oğlan ve kız evine mensup kadınlar hava müsaid ise bahçe ve hayatta, değilse salon yahut odada bir daire teşkil ederler. Oğlanın yakın akrabasından yenge ve görüm- çelerden mürekkep bir grup gelinin etek ve yeninden tutarak üç kez dönerler. Def çalınır, maniler okunurken bunların etrafını çeviren davetli kadınlar da alır göz ile seyrederek. Bu birlikte dönme ve yürümenin manaları vardır. Hicap içinde kalan gelini biraz açmak ve oğlan evine

az çok yaklaştırmak, bir de gelinin duruşunda yürüyüşünde bir eksiği varsa onu da bu bahane ile kontrol yapmaktır.

Gelinin başına kaymana ve görümce tarafından bu sırada darı ile karışık para saçılması çok eski bir âdettir. Türklerin eski zamanlarda bereketine en ziyade inandıkları darıdır. Birisinin evlendiği söylenirse dansı bizim Fatmanın başına derler.

Gelinin başına darı iki yerde saçılır: Birisi böyle dönerken ötekisi de gelin güveğinin evine gelip te attan yahut arabadan inerken Dönerken saçı yapan kaymana ve görümcedir. Attan enerken bu saçı hakkı, doğrudan doğruya kapının önünde bekliyen güveğiye âiddir. Çok bereketli itikad edilen bu saçıyı orada bulunanlar kapışırlar. Son zamanlarda darı yerine buğday saçılırdı. Daha buna benzer türlü türlü maniler söylenerek herkes evine dağılır. Gelinin yanında yalnız yakınlardan bazı genç kızlar kalır.

Bu üç düğünün adları ve aralarındaki ayrılıkları anlaşıldı' Daha birçok adetler vardır ki onlar bunun üçünde de behemehâl yerine getirilir. Meselâ gelin döndürmek gibi. Hava müsaid ise bahçeye yahut hayata çıkılır, değilse salonda yahut vaziyet müsait değilse düğün odasında kaymana, görümce ve daha güveği tarafından kimler bulunuyorsa gelinle elele vererek yahut yeninden, eteğinden tutarak birlikte bir daire çevirirler. Üç kere dolaşırlar.

Bu düğünlerde kız evi ile oğlan evinin ayrı ayrı odalarda oturmaları uyulması gerekli adetlerdendir. Oğlan evi daima üstündür. En büyük sayęı onlara ayrılır. Kız evi ev sahibi sayılır. Ayakta bile kalsa kimse darılmaz. Fakat oğlan evi omuz üzerinde taşınır. Düğünlerde oğlan evinin Bırakmtısı ayrı, kız evinin bırakmtısı ayrı olur". Oğlan ev.'nin bı- rakmtısım güveğinin anası ve kardeşi yahut analık işini üzerine alan akrabası yapar. Davetlilerin derecesi bırakmtı- sıyla belli olur. Kız evinde de bu mürakabe nazarı dikkate alınır. Her iki evin bırakmtısı (hediyesi) toplu bir halde kızın anasına verilir. Kız güveği ile nişanlanıp ta bir engel dölayışile düğün ve nikâh işi teahhure uğrar, araya da bayram ve kandil gibi kutlu günler girerse bazı âdetlere riayet çok önemlidir.

Bu bayramlarda kız tarafından Dürü, oğlan tarafından da ağırlık göndermek zarurîdir. Kurban bayramında kız evine kınalı bir koç yollamak güveği için büyük bir şereftir. Bu dürü ve ağırlık usulüne en ziyade düğün arasında riayet olunur. Gelinin yakındığı kınadan bir parça alınarak gece güveğinin evine yetiştirmek güveğinin de,

arkadaşlarının da ondan bir miktar avuçlarının içine koymak Konya da çoktan bırakılmış ve bu adet yalnız köylerde hasseten bazı karaman köylerinde kalmıştır.

Kına gecesi sabahı erkenden kalkılır, eli işe yakışan bazı kadınlar erkenden gelin evine yapışır ve onu hasseten bezemeye çalışır. Güzel gelinlerin bu kadınlara hiç ihtiyacı yoksa da biraz hor olan gelinler tarafından bu bezeyici kadınlara müracaat bile yapılır.

Kız iken nasıl olduğunu, gelin olduktan sonra nasıl olacağını öğrenmek için gelinin başına üşüşen bu kadınlar arasından alınarak başka bir odaya götürülen gelin, evinden ayrılmadan önce son bir resimden daha geçirilir. O da kuşak bağlamaktır. Babası, yoksa dayısı yahut amcası gelinin beline kuşak bağlar ve bu sırada kızına birşey bağışlar. Bu bahşişin miktarını öğrenmek isteyen kadınların kulak kabartması çok heyecanlı olur. Eğer babasının bağı, bahçesi çok olursa kızma bunun birisini, yok bir bağı varsa bundan bir kısmını bağışlamakla kızma sevgisinin derecesini göstermiş olacağından bu hadise kadınlık âleminde çok önemli görülür. Geline babası kuşak kuşatırken güveği de gendi evinde giydirilir, kuşak kuşatılır. Fakat gelini babası, güveği de mahallenin hocası giydirir. Gelin babasından bir şey çekerken hoca da güveğiden kuşak bahası becerir.

Gelinin güveği evine gitmesi üç türlü olur. Eski zamanlarda yayan gidermiş. Mahalle kadınları toplanır, gelirler ve alıp götürürlermiş. Bazı dağ köylerinde bu âdet bu gün de yaşamaktadır. İkincisi gelin atla kiderdi. Elli yıla gelinceye kadar umum gelinler atla götürülürdü. Başına bir duvak ve üzerine boydan boya vücudunu kaplıyan bir, kırmızı çarşaf örtülerek ata bindirilir ve akrabasından birisi atın dizginini, ikisi de iki üzengisini tutarak götürürlerdi. Daha sonra bu âdet de kalkmış, araba ile gelin alması mütad olmuştur. Gelin almasına atla iştirâk edenler behemehâl güveği tarafı olacaktır. Eğer kız tarafından birisinin de cam ister de gelin alma kafilesine karışırca yandığı gündür. Mahallesinden yahut ahbap ve akrabasından birisinin evlenmesi ve atla onun gelin almasına çıkılması gençler için bir muraddı. Kız tarafı atla gelin almasına çıkamadığı için daima mahzundu. Güveği tarafı ellerinde cirid deyneklerle atlarını koşturarak ve kollarını kabartarak gelinin kapısı önünden geçerken gelinin genç komşuları mahrumiyetlerinden göğüs geçirirlerdi. Gelin tarafından birisi bunlara imrenir de gelin almasına karışırca bu oğlan tarafının gözünden kaçmazdı, Güveği mahallesinin delikanlıları, yuhud kani deli ihtiyarları bu

kız süvarisinin başına bir felâket getirirlerdi. Böylelerin başına sıcak su dökmek ye ömü sımsıkı ıslatmak işten bile değildi; Bütün mahalle halkına kız evinden birisinin gelin almasına karıştığı yavaşça yayılırdı. En azdan karşılıklı on evin damına kuzu tencerelerde sular çıkarılırdı. Öteki atlılar yolun ortasını alırlar, bunu kenara kenara sevketmeye çalışırlardı. Ya bir evin penceresinden yahut damından kaynar suyu başına boşaltırlar ve onu âleme rüsvay ederlerdi. Bu felâketin başına geleceğini çok iyi bildiği halde bu tehlikeli işe girişen deliler de eksik değildi. Gelin atlılar arasında giderken kaynatanın önüne ip çekmek ve bu ip ile ondan para çekmek gelin almasının içabmdan gibi idi. Bazı zengin gelin almalarında gelinin atı önünde kurban kesmek te çok eski âdetlerdendir. Kurban atın önüne kesilmek üzere yatırıldığı zaman gelinin eğilip te onu kaldırmasının ve atın boynundan aşırıp öteki yandan yine yere bırakmasının büyük bir kahramanlık sayıldığını ihtiyarlarımız söylerlerdi. Gelin, babası evinden ayrılınca arkasından ayna üstüne bolca su dökmek de Konya'da halâ unutulmıyan âdetlerdendir. Gelinler yayan götürüldükleri zamanlarda birlikte giden kadınlar ve çocuklardan bazıları ellerinde içi su ile dolu birer ibrik almaları, bu suyu yollarda azar azar dökerek güveği evine kadar ulaştırmaları ve orada tamamen boşaltmaları da eski zaman âdetlerinden olduğunu söylerlerdi.

Konya'da zengin gelin almalarında Seğmen alayları hazırlamak ta eski âdetlerdendi. Bu (seğmen) kelimesinin doğrusu (sekban) dır. Yeniçeri teşkilâtında bir ortaya verilen eski bir addır. (Bağban); (bağ bekleyen), (bağcı) anlamında olduğu gibi (sekban) da (köpek bekleyen), (köpekçi) demektir. Eskiden ordunun av köpeklerine bakan askerlere sekbanlar ve bunların kumandanlarına da Sekban Başları derlerdi. Selçuk ve Karaman Oğulları, hatta Osman Oğulları zamanında bile Sekban kışlası'nın Sillede bulunduğunu söylerler. Bunun için seğmen alayının Seğmen kıyafeti'nin nasıl olduğunu Siileliier daha iyi bilirler. Birçok aileler nezdinde bugün de eski seğmen fistan ve saltaları korunmaktadır. Konya'da ne zaman zenginlerden birisinin düğünü olursa Seğmen Alayı Silleden getirilir ve bunlar için büyük masraflar yapılırdı. Konya gelinalmalarında kalkan ve Cirid oynamak ta mutad idi. Hanki düğünün kalkancısı çok olursa o düğün sahibinin itibarı büyük sayılırdı. Eğer aynı günde başka başka iki gelinalması karşılaşırsa iki taraf kalkancılarının müsabaka yapması da adetti. Bazan bu yüzden kanlı hadiseler bile vukuagelirdi. Konya'da eskiden her ata binen cirid oyununu da bilir di. Kışla önünün eski adı Cirid Meydanı idi. İlkbaharda orada at yarışı yapmaya ve deynek oyunlarına katılmaya herkes

canatardı. İşte gelinalmasma çıkan atlıların ellerinde cirid deyneği bulundurmaları da Konya'nın gelinalma âdetlerinden birisi idi.

Bir âdet te gelin enerken güveği evinin eşiğinde'bir kurban kesmekti. Gelinin kesilen bu kurban üzerinden atlaması da lâzım gelirdi. Gelin eve girdikten sonra ilk işi kaymana ve kaymatamn evvelâ ayaklarını, sonra ellerini öpmek en gerekli bir işti. Görümce ile diğer akrabanın yalnız ellerini öpmek kâfi gelebilirdi. Zaten kaymana, kayınata, birde görümce olursa o evde güveğinin hâkimiyeti yok demektir. Gûya gelin güveği için değil de bunlar için getirilmiş oluyordu. Eğer bu üç kişiden birisi gelini beğenmez, sevmezse güveğinin de beğenmemesi, sevmemesi lâzım gelirdi. Asıl İçtimaî emrazın en acı safhası bugünden itibaren bu tahakkümlerle başladır.

Gelinin uzun zaman ses saklaması da önemli bir âdetti. Gelin kocasının yanında kayınata ve kayınanasıyla konuşmazdı. Sorulan süallere karşı başını kaldırmak yahut önüne bakmakla cevap vermiş olurdu. Umuzunu silmek te sorulan şeyi bilmemek demektir.

Bu ses saklamak usulünün aylarca devam ettiğini söylerler. Konya'nın dağ köylerinde bu âdetin yakın zamanlara kadar yaşadığını biz de biliriz. Bu baş sallama ve işaretlerle ifadelerden gülünç hadiseler doğmuş olduğu duyulmaktadır.

Gelinin gerdek gecesi âdetleri ayrıca bir kitap olur. Onu şimdilik bırakarak güveği âdetlerini sıralarken yazmak daha uygun olacaktır.

Gelin girdiği günden itibaren güveğinin evinden kırk gün bir yere çıkamazdı. Buna eski kadınlar yasında (kırkbeklemek) denirdi. Bu (kırk) kelimesi üzerinde biraz fazla durmak çok yerinde olacaktır. (kırk) sayısı yalnız Türklerde değil bütün milletler arasında belâlı bir âdettir, korkulu bir mana taşıyan bu sayı her işi durdurur, herkesi kendisine boyun eğdirir bir âfet gibidir. Birçok işler ve inanışlar üzerinde eski zamanlardan beri büyük izler bırakmış olan bu sayı en ziyade düğün âdetleri arasında kendisini gösterir. Düğünler; her başa gelen, her eve giren devamiî hadiselerden olduğu için bu korkunun kaynağını ararken müslümanlıktan Önceki karnelere kadar yükselmek gerekmektedir. (kırk)sayısının hayatta bir geçit düğümü olduğuna kimse itiraz edemez. Kırk; insanlara göre gençlik duygusunun kırılmaya başladığı bir çağdır. Kırkına basan bir adam kartalmış ve koçamış sayılır. Saçı dökülmüş, sakalı süt gibi olmuş bir ihtiyara: (Kaç yaşındasmız?) diye sormuşlar. (Otuzdokuz) demiş.

(Altmışı aşdığımız yüzünüzden bellidir. Niçin doğrusunu söylemiyorsunuz?) dedikleri zaman ihtiyar: (Kocalığı sevmeyorum. Kırkı aştıktan sonra elli ile altmış arasında ne fark vardır?) demiştir. İşte bu korkunç sayıdan gelinin kocunması gelin olduğu günden itibaren başlar. Hanği evde gerdeğe girmiş ise oradan kırk gün bir yere çıkamaz. Başkaca ev'enen bir hanım da kırkını doldurmadıkça başkasının evine ayak basamaz. Eğer kırklı bir gelin başka bir kırklı geilnin evine bile bile girmiş olsa ötekinin canına kıymış olur ve oradan koğulur. Eğer bilmeyerek girmiş olursa bu iki gelinin öpüşmesi ve iğne değişmesile kırk basma korkusunun bir dereceye kadar önüne geçilebileceği umulur. Eğer böyle yapılmazsa ikisinin de ya bir hastalıkla, ya bir geçimsizlikle yahut başka bir fenalıkla karşılaşmalarından korkulur. Yeni doğuran bir kadının da bu sayıya saygı beslemesi gelinin korkusundan aşağı değildir. Bir de kırk bölmek vardır. Yeni gelin kırkı içinde bulunduğu evden ayrılmak zarureti karşısında kalırsa tabî kırkını bekliyemez. Yirmisinde hamama gider, içine altın yahut gümüş konmuş bir kabın suyu ile yıkanır. Bu kırk sayısını gelin ve lohsa işlerinde göz önünde tutmak yalnız bizde değil Hıristiyanlarda, Musevîlerde ve bütün samî kavimlerde de vardır. Gelin, babası evinden ayrılacağı zaman her yapacağı işten önce onun bir kere su dökmesi ve su dökünmesine çok önem verilir. Eski zamanlarda Konya' da bir gelin bu temizliği ihmal etmiş te hem kendisinin, hem de kendisini götürönlere başına neler gelmiştir?.. Konya'da Dere Boğazında bir Kızlar Kayası vardır. Boğazın sağ yanından karşıya bakılırsa dağın yamacına muazzam kırk elli heykel rekzedilmiş zannolunur. Yağmur yağdıkça bu dik sırtlardan fazla sür'atlı enen coşkun seller bu sahadaki kayaları aşmdıra aşmdıra arızalar meydana getirmiş, çelik bir kalemle oyulmuş, başlı, gövdeli insanların oraya sıralanmış gibi olduğunu zannettirmekte bulunmuştur. Binlerce, belki yüzbinler- ce yıldan beri sellerin husule getirdiği bu itikâl hadisesine halkın hocası da hacısı da hiç inanır mı? Vaktıyla Harmancık'lı bir gelin Dere'li bir göveğinin evine getiriliyormuş. Harmancık'taki babasının evinden ayrılırken nasılsa su dökmesini ihmal etmiş. Alayla o yamaç yere gelince sıkıntısını defetmek istemiş. Fakat tanrı gelinin bu biçimsiz işine gazap°eylemiş. Hem gelini, hem de beraber gelenleri orada gördükleri gibi taş yapmış ve bu şekle sokmuş. Zaten Allah'ın en büyük gazabı iki değildir? Birisi ateşte yakması diğeri de taş yapması ve taş yağdırması. İşte Harmancık'lı gelinin ve kendisini getirenlerin bu büyük suçundan dolayı başlarına bu büyük felâket gelmiştir. Bu hurafenin mücessem bir kahramanı olan Kızlar Kayası Dereboğazı'nda hâlâ

dimdikili dururken pek yerinde olan bu temizliği terketmek hanki gelin kızın işine gelebilir?

Konya'da gelin düğünlerinde kadınların, kızların oynaması çok ayıptır. Bazı kızlardan hasseten Sille'den davetli olarak gelenlerin keline ve düğün evine bir cemile olmak üzere oynamaya kalkmaları iyi karşılanmazdı, Mevlevî dedelerinin devranını bile durdurmak isteyen Konya Hocaları kadınların oynamalarına nasıl meydan verebilirdi?

Bir de Konya'da eskiden Hamim Düğünü vardı. Bu düğün kma gecesinden bir gün önce olurdu. Buna gelinin arkadaş ve yaştaşları çağırılırdı. Hamam Düğünü'nde kayda değer adetler arasında Göbek taşının çevresinde çalgı ile üç defa dolanmak, kaymana ve görümce tarafından gelinin başına saçılar saçmak usülüne riayet edilirdi.

Düğünlerde saydığım bu eski âdetlerin çoğu bırakılmıştır. Şimdi Koltuk Günü, Paça Düğünü bid'atları ortaya çıkmış, araya danslar da girmiştir. Eskiden ayrı ayrı yapılan güveği ve gelin düğünleri Cumhuriyetin ilânından, Medenî kanunun'un tatbikmdan sonra birleştirilmiş ve her yerde olduğu gibi Konya'da da bu ayrılığa son verilmiştir. Konya'daki erkek düğünlerini başka bir zamanda yazmayı münasip görüyoruz.

SÜRURİ

ABDÜLKADİR ERDOĞAN

Milli hükümetimizin kurulduğu gündenberi başlayan araştırmalarımızla neler, ne canlı eserler meydana çıktı? Dil, tarih işlerinde yeniden keşfedilen gömüler gibi halk şiirleri arasında da şimdiye kadar gözümüzden gizli kalmış ne hazineler bulundu. Divanlar ile yahut bir iki parça gazel ve kasidelerile adları anıla gelmiş olan divancılardan başka saz şairlerinin tezkirelere adları geçirilmediği için bunların şuraya buraya serpilmiş parçalarını toplu bir yerde bulmaya imkân görülemiyordu. Koşma ve destanlarını saz ve cura ile söyledikleri için medrese sahasından uzaklaştırılan bu zümrenin adlarını tezkirelere almak ve onları bilginler sırasında saymak nasıl doğru olabilirdi! Yurdunun destanını okuyan, gördüğü güzellik ve gürlükleri sazına uydurarak şakıyan bu şairlerden halk yine ayrılamıyor ve onların koşmalarını dinlemek için arkalarından koşuyordu. Bu akıntıyı durdurmak için üç koldan çalışılıyordu. Bunların birincisi divan şairleri idi. Kendilerine ısınamayan halkı onlardan da soğutmak istiyorlardı. İkincisi şiir ve musiki ile ruhen hiç münasebeti olmayan örümcekli bir smifin sazlı söz demek olan koşma söylemenin fenalığını ortaya sürerek meseleyi medreseye düşürüyorlardı. Üçüncüsü de bu iki kuvvetin ister istemez arzustina uyararak saz şairlerini hiçe şayan eski idarelerdi. Bir aralık (Alâtileh-vülü'üb) sırasında sazlarının kırılmasına karar bile verilmişti. Saz şairleri sazları omuzunda dağ ve bağlara dağılarak, köy ve yaylalara yayılarak sesleri çıktığı kadar bağırmaktan ve sazlarını çalarak türkülerini çağırarak kalmıyorlardı. Divan şairlerinin gazel ve kasideleri kendi divanlarında, saz şairlerinin şiirleri ise halkın gönüllerinde yaşamakta idi.

Yıllardanberi üzerinde durduğum ve eserlerini toplamaya koyduğum Konya saz şairleri arasında Silleli Süruri'nin şiirlerini daha canlı buldum. Şimdiye kadar Süruri'nin doğru bir hal tercemesi yazılmamış ise de şiirlerini incelemekle hayatının nasıl geçtiğini az çok öğrenmek mümkün olabilmiştir. Kendi şiirlerindeki sarahat ve imalara göre Sillede doğmuş ve büyümüştür. Bir gazelinin sonundaki; Suretta süfli velî ülvî Süruri meskenin

Kurbi konya Sillede, vadilkurada sakiniz

Beytinde nereli, olduğunu söylemiştir. Seyahati zamanında:

Süruri mahlasın, meskenin Sille

Serapa geymişim bir ottan hülle

Köşei gurbette çekerek çille

Terki diyar edüp bi karar oldum

Beyitlerilede adını, vatanını yadedmiştir. Sürurinîn ne doğum, ne de ölüm seneleri belli değildir. (Hicri 1240, M, 1824) ve (1245, M 1829) yıllarında yaşamakta olduğunu kendi ağzından öğreniyoruz. Bir koşmasındaki:

Felek şimden geru tersine döne

Bozuk çarh uymayor bîr gün bîr güne

Ey Süruri Fikret İmansan sene

Bin iki yüz hem kırk beşdedir şimdi

Beytleri bu yolda sağlam bir kaynak sayılabilir.

Sillede (1240) da doğan Nazif adlı hır çocuk için söylediği tarihten başka o yıllarda yazıldığı anlaşılan bir cöngün ayrı ayrı İki sayfasında bîr 'kalemle aynı rakamın tekrar edildiğine göre yaşadığı devri tayinde tereddüde mahal kalmamıştır;

Süruri ilk ve biraz da medrese tahsilini Sillede görmüştür. Gençliğinde biri hiristiyani diğeri müslüman Ânastaş ve Meh- med adlı iki çocuğun aşkına tutulmuş isede üzerlerinde fazla durmamıştır. Bunlardan sonra aşkın yolunu değiştirmiş, yine biri müslüman, diğeri hiristiyani iki kıza gönül düşürmüştür. Birisinin adı (Ümmühan), diğerininki (Nazlı) olan bu iki kızdan da alâkasını keserek en sonra sönmez bir hararetle (Leyla) nın aşkına bağlanmış ve onun sevdasile ölünceye kadar yaşamıştır, (Leyla) için söylediği yüz otuz beyitli bîr destanında yedi yıldır kendisine aşık olduğunu ve yolunda kanlı yaşlar döktüğünü söyledikten sonra:

Hasılı ben sana oldum mübtela

Elimden alacak var ise sala!

Ferağat eylemek senden ey Leylâ

Mecnunlara mahsus halet değilini?

Beyitlerle Leyladan bir türlü vaz geçmeyeceğini yüksek sesle haykırmıştır.

Leylaya hitabeleri arasında:

Varalım hakime hükümsin kazı

Eğer darılırsa baban rafazi

Dediğine bakılırsa Leylanın evlenmesine babasının engel olduğu ve bu ye'sile Silleden uzaklaşup İstanbula gittiği antaşıyor. Bir gazelinin sonundaki:

Der Süruri ta nihayet bildinizmi neyerim

Şehri İstanbulda hünkâre şekva eylerim

Hep bu başımdan geçen sevdâyı bir bir söylerim

Nazlı Leylamı getirdip sinem üzre saralar

Beyitleri bu anlayışımızın doğruluğunu teyid etmektedir. İstanbulda ne kadar kaldığı ve oradan nerelere ayrıldığı belli değildir. Anadoluyu, Rumeliyi, İrani, Arabistanı kısmen dolaştığını biraralık Kayseri civarındaki (Evereğe) de uğradığını ve (Everek) de meşhur halk şairi (Seyrani) ile tanıştığını öğreniyoruz. Ünü yayılmış olan ve koşmaları Anadolunun her bucağında duyulan (Sayrani) yi görünce:

Namı Seyrani Süruri verdi şöhret âleme

Bu fenayi devreden şairlere faik mi bu?

Beytile ona karşı duyduğu saygıyı, sezdirmiştir. Seyraniyi pek sevdiğini ve onu Silleye davet ettiğini yine kendi ağzından anlıyoruz. Seyrani bu davete icabet ederek Silleye geldiği zaman (Hoş geldin) redifli bir kudumiye söylemiştir.

Nihali vaslı ümidim firakınla kırılmışdı

Bihamdillah Süruri söyledi (Seyrani hoş geldin)

Beyti o kudümiyedendir. Seyranile Silleden vuku bulan bu mülakatdan anlaşılıyor ki Süruri uzun bir seyahattan sonra silleye dönmüş ise de orada yahut tekrar bir seyahate daha çıkarak başka bir yerde kaldığı kesdirilemiyor. Yalnız uzun bir ömür sürdüğü, ihtiyar olup beli büküldüğü kat'idir. Bir koşmasında:

Gel ey uzun boylu servi dirahitim
Derdi ışkım ile kaddi dal oldum
Herdem ağlamakdan gülmedi bahtim
Hayf ömrüm geçti kühne zal oldum.

Diğer bir koşmasında da:

Vücuda bu cevda getirdi illet
Bundan böyle yoktur gezmeye takat
Kalmadı bazuda zerrece kuvvet
Ükpaye meyledüp ihtiyar oldum
demiş ve ihtiyarlığını tekrar eylemiştir.

Sürurinin böyle iki büklüm bir ihtiyar olduğu zaman sevgilisi Leylanın da kocaması, belki de başka bir kocaya varması tabiidir. Fakat Leylanın gençliğinde gördüğü güzel çehresini gözünün önünden bir türlü ayıranınmış ve kalbini onun halecanlarına çarptırarak aşkım her yerde ve bütün ömründe çılgınca taşımış olması düşünülürse hatıra gelen ihtimallar zail olur.

Bay Sadeddin Nüzhet ve Ferit Uğur arkadaşlarımız yazdıkları Konya halkiyatına Sürurinin kısa bir hal tercemesini geçirmişlerdir. Gelişi güzel yazılmış olan (Halkiyat) hakkında başdan başa bir düzeltme hazırlanmışsa da Süruriye ait yanlışlarım şurada sükût ile geçmek hatada birleşmek demek olacağından onları düzeltmeden geçmeyi doğru bulmadım.

O arkadaşlarımız Süruriyi Konyalı (Şem'i) nin şakirdi olarak gösteriyorlar bu bir uydurma ve hal tecemesini doldurmadan ibarettir. Bir kere Süruriye hocalık edecek adamlarda meziyetler aranmalıdır. Şem'i ne sağlam bir divancı, ne hatırı sayılır bir sazcıdır. Okuma yazma bilmeyen ve usta malı söyleyen bir adamdır. Bir aralık İstanbulda basılan divançesinin içindeki düzgün parçalar kendisinin değildir. Daha önce yaşayan eski Şem'i ve Şemsinin şiirleri içine karıştırılmıştır. Arkadaşlarımız onları Konyalı Şem'inin sanarak incelemeyen halkiyate alıvermişlerdir. Şem'inin hal tercemesini yazarken de okuma yazma bilmediğini

kaydettikleri halde bir az aşağısında yazı bildiğini söylemeleri araştırmaları hakkında ne derece itimad gösterilebileceğini takdire kâfidir. Bir de Sürurinin (1272) de İstanbulda öldürüldüğünü ve kendisini çekemeyen başka saz şairleri tarafından zehirlenmiş olduğunu yazıyorlar. Bu zehirli rivayeti nasılsa başka birisi uydurmuş ve bu sayın arkadaşlarımıza ne yapup ya- pup yutturmuştur. Araştırmak kaynaksız sözleri bir birine karıştırmak demek değildir. Dünyayı gezmiş ve uzun ömür sürmüş canından bezmiş ihtiyar bir şairin İstanbul saz şairleri tarafından aşma ağı katılmış olduğunu söylemek için sağlam bir vesika gerekir. Benim incelemelerime kalırsa Sürurinin hangi tarihte ve nerede öldüğü henüz bilinmemiştir. Eğer Süruri geze geze usandıktan sonra:

Meşşini hatıra Hayfa yine boyi vatan geldi

Siphri çarhı dúnun seyrin etmekden osan geldi

Diyerek (Seyrani) ile görüşükden sonra Silleye dönüşünde orada kalmış, bir daha ayrılmamış ise taş ili sayılan sillede mezarının başına bir nişane konmamasına acınır.

Süruri birinci sırada sayılacak divan şâirlerinden değildir. Fakat Konya çevresinde yetişenler arasında (Nizami) ve (Meşamî) den sonra yine değerli bir şahsiyet olarak kabul edilebilir. Süruri ilk önce şiire aruz ile başlamış ve aruzun her nevinde epice mesafe almıştır. Birçok gazelleri, semaileri, müstezatlari, tahmisleri, tanzirleri vardır, Aruz ile söyledikleri ne de olsa pürüzlüdür, çürük kelimelerden ve düşük, kafiyelerden kurtulamamıştır. Eski divan şairlerinin hepsinde de görüldüğü veçhile şiirlerinde imaleyi fazlaca iltizam etmiştir. Bunların arasında büyük şairleri bile imrendirecek güzel beytlere de tesadüf edilmektedir. Şu beyti aruzdaki istidadının bir örneği olarak gösterilebilir;

Bir zaman divane göynüm söyleşirdi yarile

Şimdi yarin hastetinden söyleşir dival ile

Süruri şiirlerinde Sillenin içtimaî hayatı daha ziyade ilgilenmiştir. Bu itibarla Konya havalisinde yetişen başka şairlere ruçham vardır. Sille güzellerinin seyrane nasıl gittiklerini, üzerlerinde atlaslı mintanlar, ince bellerinde gümüşlü kemerler, dizlerinde canfesi şalvarlar olduğu halde gün batarken sahradan dönüşlerini ve bu canfes şalvarların ağlan yerleri süpürerek Silleye girişlerini ve ortalığı toza, dumana verişlerini öyle güzel tasvir etmiştir ki bunu seyretmeye canların çekindiğini ve

ayaklarındaki çizmelerin tıkrıdısından kulakların bekindiğini nedimane bir eda ile ifade ederken iman iki dağ arasında sıkışmış küçük bir kasabada bu küçük Süruriyi büyük İstanbul'un büyük Nedimine benzetmekde tereddüd etmez. Süruri hece vezninde muvaffak olmuştur, Koşmalarında Karaca Oğlan kadar olgun ve Gevheri kadar dolgun parçaları vardır, Seyranlyi çok sevdiğine ve ona karşı saygılar beslediğine bakılırsa (İverek) de onunla görüştükden sonra hece ile şiir söylemeye başladığı anlaşılıyor.

Yerli kelimeleri yerinde kullan» makda ve en ince maymunları yedi yaşındaki çocukların dimağına sığdırabilecek bir ifade tarzı bulmakda Süruri büyük meharet göstermiştir.

Bir koşmasının şu:

Yiğit olan yiğit sonunu sayar

Sonunu saymayan kendine kıyar

Düşmanlar sırrımız korkarım duyar

Kuzum söyleşelim söz oğrun oğrun

Süruri ruzuşeb ahedüb ağlar

Gözünün yaşları sel oldu çağlar

Pek açılma güzel il arif anlar

Görünce bana et göz oğrun oğrun

Beytleri ne kadar düzgündür?

Yine bir koşmasındaki şu:

Ayrılık ateşi bağrımı deldi

Ne ben öldüm, ne yar insafa geldi

Herkes sevdiğini koynuna aldı

Süruri der saran sardı ben kaldım

Beytleri gibi seve seve okunacak parçalan çokdur.

Bay Ferit Uğur ve Memed Zeki tarafından neşredilenlerle beraber Bay Sadeddin Nüzhet Sürurinin otuz dört parçasını bulup bastırıştır. Ben onlan almıyorum, benim bulduklarım onlarınkinden başka yüz yetmiş parçadır.

Sürurinin görülmeyen bu şiirlerini İstanbulda yaymak isterdim. Konya'nın tarihçi, dilci ve bütün manasile idareci valisi bay Cemal Bardakçının gösterdiği alâka üzerine Konya mecmuasına koymayı uygun buldum.

Gitti vuslat günü, geldi ayrılık

Gelindi gözlerim durma, kan ağla

Her başa verilmiş başka sayrılık

Gelindi gözlerim durma, kan ağla

Ne mümkün gayri ben vuslete irmek

Bezmo lüp yar ile safalar sürmek

Müyesser olmamı bir daha görmek

Gelindi gözlerim durma, kan ağla .

Ayrılık ademe gör neler işler

Tabir edilemez gördüğüm düşler

Gitti elden bunca demler, cümbüşler

Gelindi gözlerim durma, kan ağla

Ayrılık ateşi ölümden beter

Dört kitab da bunu böyle emreder

Süruriden başka yoktur derbeder

Gelindi gözlerim durma, kan ağla

Uyma rakib uyma böyle çinara

Hak cezasın verir yare uyana

Şererinden yandım gerçi bu nara
Kim bana zulmeder nara oyana
Mümkün olsa şu düşmanı sürmesi
Can bağışlar تنها devran sürmesi
Nedir böyle ela gözler sürmesi
Çalık, çember, pembehare, oya ne?
Süruri der devam ettim yasine
Rakib ölse varmaz idim yasma
Kahredehak, ya ğarkede, ya sine
Huzuruna vara birden uyana
Nezaketli dilber aşka düşetti
Giriftar eyledi onulmaz derde
Cemalin şulesi alemi tuttu
Âkıllarmı kalır görünce serde
Temenni eyledim divana durdum
Felâketnâmemi eline verdim
Muradım yüzünü göreyim derdim
Görünmez yüzünde kırkımlar perde
Güzeli gösteren göz ile kaştır
Mercan dudaklarla İncili dişdir
Beni mecnuneden sümbüli saçtır
Beyaz fesden çıkmış sürünür yerde

Senin aşkın ile çekdiğim keder
Hisab olsa olur bir ulu defter
Helak oldum Leyla Mecnundan beter
Yeter cefaların Süruri merde

Ezelden tali'im bilmem bu mudur?

Alnıma yazılan böyle kara ne?

Dert ile döktüğüm kanlı su mudur

Gözüm yaşı döndü abirevane

Yurdunu terkedüb bi diyar olan

Meskeniruzişeb hicrinar olan

Mihnet pazarında hıridar olan

Sermayesi nema bulur kâre ne?

Günden güne ecel yakın gelmekte

Fırsat bekler ayağımı çelmekte

Aksine döndükçe çarhıfelek de

Salam eylen eşe, dosta, yarane

Bana sabret derler narifirkate

Çünkü yok taketin böyle hasrete

Ey Süruri niçin çıktın gurbete

İhtiyarım elde değil, çare ne?

Her ne kadar fena olsa bir adam

Sevdiğini nadan ile verir mi?

Toplanup bir yere gelseler âlem

Serverüb kan saçar, ele veririni
Ehlidil lokması her dem gam yemek
Bezli vücutedüb çekmeli emek
Yol değil sırrını ellere dimek
Merdolan yarını dile verir mi?
Bazı cahil, mahbub seveyim derken
Âleme faşeder duyulur erken
Mahabbet bağının meyvasm yerken
Böyle zevki adam yeledir verirmi
Sürnuri der sevdim bir melek sima
Aklü şuurumu eyledi yağma
Rakibler almağa kasteder amma
Fakire sorsalar hele verimi

AT HAKKINDA MİTOLOJİK MALÛMAT

Konya müze kütüphanesinin 283S numarasında kayıtlı baytarnameden iktibas edilmiştir:

Gözünün nuru zayıf bir kimse atın beyninden biraz alıp ve bal ile karıştırıp gözün üzerine koysa bihikmetillâh gözü kuvvetli ve ruşen ve safi olup Zafı defolur.

Uçuklu kimse bir dirhen yise bir dahi uçuk kendisine zahmet vermeyip defolur.

Eğer atın dilini püryan edip bal ile yeseler hafakan marazını defeder. Ve müptelâ olmıyan kimse cemi-i ömründe emin ve salim olup hafakan illeti germiye. Mücerreptir.

Ve eğer bir kime atın sağ gözünü şeker ve misk ile kurutup üzerinde götürse halk içerisinde şerif ve hürmetli ola.

Ve eğer atın yüreğini kurutup uçuklu kimseye bir mis-kât yedirmeler nafi olur.

Ve eğer bir kimsenin mesanesinde taş olsa bir pare yüreğinden alalar vebal ile pişirip yedireler taşı pare pare edip çıkarır.

Eğer atın bağırını pişirip sarılık olan kimesne bir miktar yese defolup sarılık illetinden hâlas olur.

Eğer atın ödünü bir miktar günlük ve topalak ile karıştırıp hap etseler ve kurutup hıfzyleseler lüzumunda kan işeyen kimesneye bir kaç tane yedirseler def olur.

Eğer atın hayâsını sabır ve bürâz ile gayet muhkem sahk edip ve biraz bal dahi karıştırıp melhem gibi olursa nikriz illetine sürseler hoş ola ve halas ola. Eğer sirke ile ezip kanlıca yuvasına dökseier cümle karıncalar olmahalden firar ederler.

Eğer atın sütünü bir doğurmayan avrata beş defa içirseler hamile ola ve doğara. Bir dahi kısırlık illeti şol avrata arız olmya ve eğer lagar ve zayıf ve bi kuvvet kimesne bir nice defa içe gayet semiz olup kuvvet, hüsün ve beşâset hasıl ede ve vücudu kuvvet bula zafiyeti gide. Kavmi tatarlarda tamam nü- munesi müşahede olunur meşhurdur. Onların istilâhmda at sütüne kımız derler her dem içerler ve lahmi feres dahi yerler.

Eğer atın ödünü topalak ve günlük ve sarı zünbül ile karıştırarak ve hayız çok gören ki- mesneye yani avrata bir kaç defa yedireler ol özür ol avrattan defola.

Eğer atın kanını kuduz kelp dalamış bir adama, bir kaira içirip ve hem ol cerahat üzerine sürseler nafi ola ve halas ola. Eğer atın kanını vücudu ve azası şişen bir alil ademe sürseler nafi ola ve şifa bula. Eğer elleri ve ayakları yarılıp çatlıyan ademe atm kanım bir kaç defa sürseler def ola şifa ve sıhhat müyesser ola.

Eğer daüssalep dedikleri illet ki adamın saçını ve sakalını döküp kırar o illet üzerine bir nice defa sürseler gayet faide eder ve halas olur. Eğer taze kan bulunmazsa kam kurutup hıfzederler hini hacette su ile ıslatarak istimal ederler yarar.

Eğer atın sütünü bir kaç defa sancılı adem ve zıkın-nefes adem içse biavniliâh halas ola.

Eğer atın dişini uykusunda horlıyan kimesnenin başı altına koysalar bir daha horlamaz ola. Eğer sağır masumların beşiğine bağlasalar yahut gümüşleyüp başına taksalar ol masum cemi afattan ve beliyattan emin ve salim ola zararı cinden ve sui ayından sıhhat üzere mahfuz ola.

Eğer atın sidiğini biraz sirke ile karıştırıp kızamık illetine ve ateş pür dedikleri bir nevi maraz vardırki hemen kızamık gibi gayet ahmer olur ve vücudu ateş gibi yakar ve ihata edip cemi endama yayılır, ol illete at sidiğini sirke ile süreler geçer gider, ve kan cibanlarına ve gicik ve uyuz ve muhalif kabarcıklara gayet nafidir hemen sirke ile mahlut edip pamuk ile ol illet olan yerlere süreler halas olup şifa bula.

Eğer atın bağırını somakile pişirerek iç ağrısı illetine müptelâ olan kimesne yise halas ola ve eğer ishali olan ve yüreğinde burusu ve göbeğinde illet ve sızısı ve sancısı var ise bunların hepsine nafi ve dafidir, somakla yiyeler.

Eğer atın tüyünü yirmi dört saat soğan suyu içinde ıslatıp badehu çıkarıp sıkalar suyunu alalar ve ol suya biraz gül yağı katalar ve biraz kaynatıp ısıta-lar ve daima sancıyıp ağrıyan kulağa ol sudan biraz damlatalar eğer yirmi dört saat zarfında def olmazsa bir defa yine damlatalar üç defaya varmaz şifa bula.

Eğer atın tüyünü alıp hıfz ideler ve hini hacette kanı akıp durmayan yara ve cerahat üzerine biraz oltüyden ısıtıp bastıralar ve hoşça bağlayıp saralar gayet nafidir. Hemen kanı keser durur. Eğer atın tüyünü yakıp ve külünü alıp hıfzedeler hini hacette burun kanı durmayıp akan, kimesne burnuna bir kaç defa çekse kanı dinip bir dahi akımıya nafidir. Eğer bir muhalif yerde yara olsa ve damar deşilip veyahut kesilip kanı akıp

dinmese hemen bu tüy külünden üzerine bir miktar vurup basturalar ve ekeler ve sarıp bağlıyalar filhai kurutup kam keser sair yara ve cerahetlerin cümlesine nafidir.

Eğer atın kemiğinden bir pare kemik alıp ateşde yakalar t ki beyaz olunca badehu havanda dakik gibi olunca sahk edeler ve külün yumurta sarısı ile karıştırıp hap ideler nohut kadar ola badehu kurutup hıfz ideler vakti hacetde suphu şam beşer tane hap ishal olan kimse yesa sıhhat bula.

Ve eğer atın i yağından alıp hıfzedeler vakti hacetde bir yara ve cerahet üzerine yakı eyliye bir kaç defa bu ameiyyeyi iderseler sıhhat bula.

Ayna eserden atılığa dair ananeler

Evvela atın   yeri deveye benziye,   yeri katıra benziye,   yeri sığıra benziye ve üç yeri avrata benziye.

Amma avrata benzien   yerden birisi saçı avrat saçı gibi m l yim olmak gerektir. Eğer saçı avratın saçı gibi mülayim olursa bilesizki ol at hünerli olur, saçı sert olan at hiinersiz olur. İkincisi yancıkları avratın gibi çok dolu olmak gerektir. şirin ve güzel olur ve sağrısı da latif olur- üçüncüsü karnı ve göbeği gibi latif ve şirin olur eğer olmaz ise kolan s r r rahat ile ol at binilmez ve ata katı ayıp ve noksan verir bir  z rd r.

Amma sığıra benzien   yerinden birisi evvela karnının altı yassı olup sığır karnına benziye. Zira bihikmeillah y r k ve bahadır olur Eski zaman gazileri böyle olan ata m r vvetli yassı ahlat ağacım sağ ola anın üzerine suvar olur ve düşmandan necat bulurum ve eğer düşmanı kovarsam irişip helak ederim deyip iftihar ve sorur izhar ederlerdi. İkincisi atın kuyruk yatacak yeri sığırın gibi geniş ve açık olup dar olmamak gerektir. Eğer atın kuyruğu yatağı dar olursa katı mezmum ve ayıptır.   nc  avın bileği öküz bileği gibi olmak gerektir ve hemen sığır bileğine müşabih kısacık olup tamam benzemektir. Eğer ki öküzün bileğine benzemeyip koyun bileğine benzer ise ol at aslından illet ile düşük doğmuştur derler. Zira ehli olan ve ömrünü at ahvaline sarfeden bahadır severler ve şeci gaziler tecrübe ile tahkik etmişlerdir-

Amma   yeri ki katıra benziye;

Evvela atın kulağı gerektir ki katıra benziye ince ola ve uzun ola ve mevzun ve şirin olmak gerektir. Atın kulağı kedi kulağı gibi kısacık olursa ol at h nersiz olur bahadır

olmaz, ikinci atm kuyruğu heman katırkuyruğuna müşabih olup benzemek gerektir. Kaba ve perişan olmayıp kamçı kuyruğu olmak gerektir. Zira mücerptir ki kaba ve perişan kuyruklu at hünerli olmaz netekim kaba ve perişan bıyıklı adamların hiç birisi bahadır ve hünerli ve gayur ve vakur olmaz. Bıyığından adam asılmak mümkün olanlar savaş meydanında şiddete tahammül edemeyip bı arlık ve gayretsizlik edip kendi firar eylediğinden başka nice ademlerin havfi kulubuna. bais olup firar hezimetlerine sebep olmuştur. Nice cenklerde ve nice seferlerde tecrübe, olunmuştur. Met erişe varmamak ve düşmana karşı durmamak top ve tüfek sadasını işitmek için kasden mizacı insana muhalif nesne ekledip kendisini mahsusi hasta etmekle ah vah ederek sahteden lafı güzaf ve çadır içinde yatıp yine böyle iken acep bu mahalle top tanesi gelip düşerini deyip sual soran bînamuslar katı çok görülmüştür. Üçüncü atm tırnağı hemen katırtırnağına benzemek gerektir. Ehli katında böyle olan ata top tırnaklı dirler. Ziyade itibar ederler. Zira ince yapraklı tırnaklı atta hüner ve marifet olmaz ve yaprak tırnaklı at tez illet sahibi olur andan hiç yoldaşlık ve fedakârlık gelmez. Bu sebebden ehli sefer indinde makbul değildir.

Amma ol üç yeriki deveye benzemek gerek. Evvela atın boynu hemen deve boynu gibi uzun dal boyunlu olup gerdanı kemerli ola ve ensesi balık sırtı misalinde olmak gerektir. Ehli indinde buna sazan balığı derler ve ziyade muteberdir. Ekseri böyle olan at yürük ve ve bahadır olagelmiştir. Bu alemet mücerrep ve mübarektir. Zira boynu domuz boynu gibi kısa ve kalın olan at münasip olup ol ât ekseri avkatda sürçek ve az nesneden; aksak olur ve daima ol at teherlenir.

İkinci atın kirpiği deveye benzemek gerektir zira ol at ki kirpikleri deve kirpiği gibi uzun ola. ol et elma gözlü olup gayetle latif ve şirindir. Amma üçüncü; Atm sinirleri deve sinirine benziye. Zira siniri' deveye' müşabih" olan ât kuvvetli ve tamam şiddetli olup yola ve çok seyirdime ve' koşuya dayamcı kavi olur. Devenin sinirleri kâim ve tamam yuğun olur gerektirki atın dahi heman deve siniri misalinde ola. Âmma âtın tabanı yassı olmak şum ve hamal beygiri tabanı gibi büyük ve yassı olmak gayet meznündür. Ve karnı sarma ve dikolaâ at katı bağırkiş olup zahmete ve ağır yüke tahammül eder. Âmma bahadır ve hünerli - olmaz mücerrep nişandır;

Üçüneü Osman'ın pek sevdiği (sisli kırat) adı ile meşhur olan atının mezarı Üsküdar'da İhsaniyede Çiçekçi kahvesinin karşısında bir yerdedir. Mezar taşında şu kitabe vardır-

Zilli hak hazreti Osman hanın

Sisli kıratı ki anılmışdır

Emri izid ile mevt iriştikde

Bu makam içre o gömülmüşdür.

Amma kır at; eğer kır atın yelesi ve kuyruğu siyah olur ise hünerli olur ve dahi soğuğa ziyade dayanır ve taşlık mahalde sahibine yoldaşlık eder. Amma kula at bir pula sat; demişlerdir. Kaba sarı ve mezmum olur. Meğerkim yelesi kuyruğu çok ve kaba ol r ayıp yelesinden kuyruğu sokomuna varınca elif şeklinde bir hat çekilmiş ola amma al at gayet yörük ve seriülhareke olur alelhususki başı ve kuyruğu kuru ve kıç ayakları dik ola. Vilâyeti Bağdadın al atı ehli tecrübe katında gayet mübarek ve muteberdir, amma siyah atlarda delilikden bir damar vardır hali değildir ol cihetden ekseriya bet hoy olur amma alaza at muteber değildir. Meğerkim cemi nişan ve uslubuyerinde ola ol vakit •mübarektir amma çakır at hoşdur hünerli olur. Şol şartlakim aşağı dudağında akı ola amma sis at şum ve kıbih ve mezmumdur. Asla evin içine öyle sisli ab. cğrat mayalar. Sıçan renginde olan eti ela evin içine uğramıyorlar. Ve dahi malum olaki atın sekili bini tarafında olmak gerektir. Kıç ayağında olmalıdır. Zira şart bu dur ki on kara ayağın kaldırıp yerine kıç ak ayağını basar ise yani ön ayağı ak ve kıç ayağı siyah olur ise ehli tecrübe etmişlerdir ki ol at gayetle uğursuz şum ve hayırsızdır. Ve dahi bir atın sol iyesi eksik olsa ol at ehli tecrübe indinde gayet muteberdir. Böyle nişanda olan atı ağır baha ile alıp cenk için saklayalar gayet hünerli olur. Atın bir elmacığı olmasa ol at hünerli ve yörük olur ve bir nişan dahi, budur ki bir atm ön dişleri hürde ve inci gibi berrak ve ak olsa ol at gayet hünerli bahadır ve yörük olur sahibine çoh hayrı ve faidesi olur.

MEKTUBATI MEVLÂNÂNA HAKKINDA

Kurun gazetesinin 20 Eylül Pazar nüshasında (Konya ile ilgili iki esere dair) başlıklı bir yazı okuduk. Sayhalarımızda geçen bir bahisde inektubat mukaddimesinde geçeri bazı yazılarla tezaad teşkil etmekte olduğundan, hangi tarafın doğru olduğunu tayinde zorluğa tesadüf edildiğinden bahsediliyor. İlk önce bu kıymetli eserden okuyucularımıza bir az malûmat vermeği muvafık buluyoruz.

Mevlâna Celâleddini Ruminin bir takım zamanı ricaline yazdıkları mektuplar vaktiyle bir araya getirilerek bir cilt haline konmuştu.

Bu eşsiz ve kıymetli hazneden müştakları mahrumdu. Maddi manevî bir büyük emek ve himmet sarf ile Doktor Feridun Nafiz tarafından aynı ile bastırılmakta olduğunu sevinçlerle haber almıştık. Son aylar içerisinde bir takım şerhlerle, kıymetli mukaddimeler ve haşiyelerle muazzam bir kitap halinde basıldığı görüldü. Konyamızın Kültürel simasına ayrıca bir revnak ve şeref bağışlayan bu kıymetli eserden bahsetmek ve kadir bilen okuyucularımıza müjdelemek esasen gayemizdi. Şimdi hem o vazifeyi yapıyoruz, hemde vakit gazetesinde ileri sürülen tereddüdlere cevap veriyoruz.

Ciltlerle yüksek mesnevilerini okuyup göklere yücelen gönülleri

mevlânanın beşeriyetile temasa getiren, şiir ve tasavvuf Hünkârının maddiyetile yüz yüze gelmesine yardım eden bu şah eseri bize sunan tabiine binlerce şükran. Onu candan tebrik ederiz. Eserin bu günkü ra- gıpları eskilerden daha çok ve daha mütenevidir. Garpda belki şarktan ziyade bir hüsnü kabul görecektir. Eserin ihtiva eylediği mektuplar zamanının kültü- rel simasına göre yazıldığından izahım yalnız bir ihtisasa terk eylemek o ihtisası boğmak olur. Görülüyor Tab'mda mühim yardımcıları da temin edilmiştir. Ancak bu mektupları anlamak için yalnız mutasavvıf, Usancı ve ehli lisan olmak kâfi gelemezdi. Gönül isterdi ki bn eserin tab'mda mükremin Halil gibi bir tarihçimizin de yardımı te'min edilmiş olsun. Bu suretle ne tabiini'rie musahhihini ne de şarihini tahtieye hakkımız olmayan tarih hataları meydana gelmezdi. Filhakika vakit gaze- sind bahşedilen (Ali Davut) ve (Mefhari Âli Davut) Tabirleri selçukların unvanları olmayup Âbhar ülkesi sahihlerine aid bulunuyordu. Maamafih Selçuk Uruğunun yüksek ve eski ataları içerisinde Davut adının da, geçmekte olması tabileri kaçınılmaz bir giriveye uçurmuştur. Şunu dâ söylemeliyiz ki eserin yüksek mâhiyet ve bünyesi ehemmiyet ve kıymeti kemakân

bakidir. Maktubat içerisinde sıralanmış olan o güzel ıstılahlar hakiki manalarile tertemiz yaşamaktadır. Zaten en birinci gayede mektubatın neşri değildir. Bize göre bu büyük eserin tab'ını başaranların bazı ehemmiyetsiz zühullerini hatırlayan ve hatırlatanlar içinde ayrıca bir sevab Zemini teşkil eder- Biz bu sevaptan istifade etmek cesaretini buluyoruz.

On mütehasısı sendelecek bîr mahiyette olan bu eseri bir iki fedakâr zatın neşri şerha kalkışması şayanı takdir bir cesareti medeniyedir. Bu zühulleri bundan aşağı işaret edeceğiz.

20 No' lu mektubun mukaddimesinde daha doğrusu elkab sırasında geçen (Uğurlu, Uluğ, Kutluğ, Bilge, Dilge, inanç) diye sıralanan şu öz türkçe kelimeler üzerinde bihakkin tevakkuf edilmiş ve mevlânâmın Türkçe yazmak istediği zehabına düşülmüş. Selçuklar zamanından kalma bir kaç parça türkee şiiri biz ancak bu mukaddes aileye borçluyuz. Bunu isbat için bu tekellüflere lüzum yoktu fikrindeyiz. İşte bu zehab zaruri olarak bir takım yanlışlara sebebiyet vermiştir. Bilge ve Dilge sözleri yanlış okunarak beline ve diline deyu türk harflerde tesbit edilmiştir- Maamafih eski yazılarımızda ki imla ihmali nazara alınarak resmi hattın böyle okumağa da müsaid olduğunu söylemeliyiz. Ancak bu suretle okunsa bile sahifenin altındaki haşiyede görüldüğü gibi Nun ile ve arap harflerde beline ve diline! deye yazılması doğru olamazdı. Zaten Metinde kelimeler kâf ile yazılmıştır. Hiç olmasın arab harflerile haşiyeye geçirilen kelimelere hitap Kefi olsun ilâve edilmeli idi. İş böyle kalmıyor. Bir kerre i sendeliyen kalem yanlışlarda ifrad ediyor- Bektaşî tabirleri içinde geçen ve ilk kaili hacı Bektaş olduğu yine bu eserden anlaşılan (Eline Diline, beline) gibi bir hitaba varılıyor. Metinde yalnız (eline ve Diline) kelimelerini tasnia yarayacak yalnız iki kelime varken mukaddimedede; asil metinde bulunmadığı halde bir beline de ilâve ediliyor- Bu suretle (Eline, Diline, Beline mukayyet ol) vecizesi türediliyor.

Burada kalmıyarak nasılsa hacı Bektaşî isnad olunan bu vecizenin hakiki kaili mevlâna olacağı hökmüne varılıyor. Eflâki de müteaddit yerlerde hacı Bektaşın Mevlânaya Ergin bir muasır olduğunu te'yit eden hikâyeler varken hacı Bektaşın böyle hakimane söz söyleyecek bir çağa gelmemiş olduğuda serd ediliyor. Hata silsilesi devam etmektedir. Elkabın sonuncusu olan inanç kelimesinde alenileştirilerek mana veriliyor. Ve mektubun mürselün ileyhi haline Tavaifi mülukten denizli beylerinin yani inanç oğullarının bu zat cedleri yapılıyor.

İlhanlık makamından yazılan yarlıklarda bazı zevat hakkında kullanılmış olan bü elkabı ibni bibi de sahibi divan ata melik için yazılan satırlarda müteaddit defalar görmekteyiz. Süleyman Pervane aynı zamanda Moğol naipliğimde nefsinde cem eylemiş olduğundan kendisine tevcih olunan emirlerde bu lakaplar şüphesiz dizilidir.

Mühheldin bu yazıları mensup bulunduğu Mevlânaya göstereceğinde şüphe yoktu, gösterilmesine de hacet yok. Mevlâna gibi zamanın en büyük sahibi kalemi buna vakıf bulunduğuna da şüphe yoktur, işte mevlâna, mektuplarında hem mutad Farsça ve Arabca elkabı istimal etmişler ve hemde bu divanı ilhani tabirlerini kullanmışlardır. Sanıyorum ki bu telekki ile mektup gönderilmiş olan zevatın bu lekablar dolayısıyla mahiyetlerini, Hüviyetlerini tesbit etmek kolaylaşacaktır. Biz Konyada ki Müze kütüphanelerine de başvurarak mektubatın orada ki nüshasını gördük. Şu altı lakab ma'hut mektubda sırasile durmaktadır. (Uğurlu, Uluğ, Kutlug, Bilge, Dilge, İnanç).

Alim, Adil, karşılıkları olarak Bilge ve Diğe kelimeleri kullanılır. Zaten Türkçe de Hakim için Yargıcı derler ki Dilmekle manaca yakındır. Doksanıncı mektubda geçen Emir! Ekâdiş kelimesi dolayısıyla mukaddimedede bunun müfredi olan İkdış kelimesine temas olunuyor. Burhanı katide ki manaya bakıldığı tasrih edilmişken buna iimad edii- miyerek İğdiş atlara kıyasen enenmiş, kesük kimseler olması lâzım geldiği iddia ediliyor, sanki Anadolu hadımlarla doluymuş ve bunlar taburlar teşkil eyliyormuş gibi onlara emiri Ekâdiş diye birer başbuğ verilmiş. Bizim bu gün mürebbi yerinde kullandığımız Eğiymen kelimesi ile bu kelime Aynı maddeden üremiştir. (Ekdi) Tufeyli manâsına kelmekle beraber hakikat da terbiye görmüş demektir. Esasen (İğ) Asil manasınadır. Gümüş tepe türkmenleri soy atlara İğdiş derler. Hatta Kayyaflara yani Yüzlere bakarak insanın soy ve sopunu anlayan kimselere Hazar civarında İğci denilmektedir. Bu iğciler bu günde mevcuttur. Yüzüne baktıkları adamın yedi kuşağına kadar sülâlesini tayin edebilirlermiş. Büyük luğatta da İğdiş bir hanede terbiye görmüş demektir. Arabca Rebib karşılığıdır. Gayri müslimlerden bü-yüdülenlere de İğdiş denmiştir.

Sadrüddini Konevinia mektubat mukaddimesine dair sabifesine derç edilen meşhur ders hatıraları içerisinde ismi geçen Asaf ,Sadriiddimi kölesidir. Ders esnasında Ustad metinleri ona okutturur ve kendisi izahat veriridi. Ondan bahseden satır Sadrüddinin Rebibi olduğunu yani iğdişi olduğunu tasrih eder. Selçuklarm Anadolu

Rumlarm- dan teşkil edilmiş kuvvetleri olduğunu biliyoruz. Camiüddüveldeki bizans faslında şu satırlar görülür.

(İkinci Teodoros Laskaris Rumelinde Bulgarla ve Tesalya başbugile uğraşırken Paleoloğos İznikden kaçarak Selçuk sultanının katine gitmiş ve Sultan kendisini Anadolu Ramlarından vücuda getirmiş oldağı kuvvetler üzerine kumandan tayin eyemiştir.)

Mukaddimede bu Alimlerimizce de ihtilafli kelime hakkında kat'i hüküm vermeğe lüzum yoktur. Nasıl ki Tabiplerimiz bunu kat'i bilerek hadım karşılığı diye almışlardır. Doktor Süreyya bu bapta takdirkârane neşriyatta bulunmuştur. Daha başka Ufak Tefek Zuhüllere işaret edelim. Mürselün ileyhlerden birisi olan Naibüssaltana Emin- üddin Mikailin kabri Sivri hisarda gösteriliyor. Ve buna Üstadı muhterem bay Tevhidin makalesinden aldıklarım tasrih ediyorlar. Eminüddin Cimri vak'asmda idam edilmiş di. Kabri malûm olsaydı Konyada bulu- nacakdı. Üstadın bahsettiği Emünüddinin kabri değil Sivrihisarda ki camiidir.

Hazreti Şemsfeî zifafı taphanede olduğundan bilmem hangi münasebetle mukaddimede bahsediliyor. Taphane matbah zan edilerek ve her zaman istimal edilen matbahm içinde bu vaziyeti tahtı imkâna sokmak için araya bir perde gerildi. Halbüki taphane matbah değil istirahatanedir.

Selçuknamede müteaddit defalar geçtiğine göre Vüzera hasta bulunan padişahı sarayın tophanesinde esirifiraş buluyorlardı.

Biz metinde ki yanlışları hoş görmek mevkiindeyiz. Çünkü Konya mecmuasını bile dizdirirken kök söküyoruz. Kaldı ki yüksek mevzulu Farsça çetin ibareler.

Bu ufak tefek hatalarla beraber eser yüksek kıymetini muhafaza etmektedir. Uzak memleketlerde hatta İran matbuatında güzel akisler yapmıştır.

Ağır işlerin ağırlığıda çok olur. Tabiine derin teşekkürlerimizi takdim ederken samimi; tebriklerimizide sunmakdayız.

Konya

TAKYELİ DAĞ ADINI NERDEN ALDI

İBRAHİM HAKKI KONYALI

Bu sual müsbet bir cevap bulduğu gün tarihin birçok kör düğümleri çözülecektir. Sekiz, dokuz sene evvel, çok çekici ve eğlendirici bir tarih şubesi olan uatûreler tarihini tetkik ediyordum. İki senemi müzelerdeki eski eserlerin, heykellerin arasında harcadım. Bir Ana Tanrı beni çok meşgul etti. Bu bir yer Tanrısı olan ve birçok ilâhları doğurduğuna inanılan Sibeldi. İncelemelerim ilerledikçe bu ilâh enin birçok dillerde ve Lehçelerdeki adlarını ve telâffuz tarzlarını da öğrendim.

Subal, Sibel, Sibebe, Kübel, KSbebe, Küvel, Küvele, Kiveli. Kivele, Kevele. Gevele, Hübel Hofeal.

Bu dişi Tanrının klâsik imlâsı (Cybele) dir. Bu imlâda (c)nin önündeki (y)nin (i) ve (ti) ve (b) nin (v) gibi okunmasına ve sonundaki [e] nin okunuşta hafzedilip edilmemesine göre birçok şekiller doğmaktadır. Y harfi [ü] gibi okununca [c] min de [k] gibi okunması lâzım geldiğini kabul edenler vardır. Bu kelimeler başka başka dil ve milletlere geçtikçe de okunuş şekilleri artmıştır. Meselâ Araplar [k] yi [h] yapmışlar. Hübel demişler. Rumlar sonundaki [e]yi [a] ya çevirmişler. Bugün Rumlar da Kiveli; kadın ismi olarak kullanılmaktadır.

Bu Tanrıya Balat, Amas, Ma, Rea, İra, Dindim ve Baldağ adlarını verenler de vardır

Esatir tarihile uğraşan bilginlerin hemen hepsi Firigyalıların bu Tanrıyı Asyadan iktibas ettiklerini ve bu itikadın ilk defa Belh civarında doğduğuma söylüyorlar.

Sibel mabedleri dağların tepelerinde kurulur ve yerin yuvarlaklığına işaret olmak üzere de kûnbed biçiminde yapılırdı. Sibel dini Fricyadas Romaya ve Yunanistana geçmiştir. Romalılar istilâ ettikleri topraklardaki mağlûp ulusların dinlerini ve İspanaklarını, Sanem ve Vesenlerini memleketlerine taşırlardı- Bu itibarla Romalılara din ve esnam koleksiyoncusu bir millet de denebilir.

Romalılar Firciyayı zaptetdikten sonra bir rivayete göre Sibel mabudesini de Pesinont dağının tepesinde kara bir taş [Haceriesvet] halinde bulmuşlar ve Sinatonım emrile Romaya nakletmişler dir. Bu dişi Tanrı çok kerre mabedinin bulunduğu dağın adını alırdı. M. Edem [tarihi esatir] inde Ceybéle dağının adını aldığını yazıyor. Bu ilâhe gürbüz, gebe, başında burçlu diyadem, elinde davul ve iki yanlarında arslan ve altında

tavşan bulunan bir tahtta oturmuş bir halde tasvir edilmektedir; Bol ve geniş elbisenin rengi de yeşildir.

Mehmet Tevfik paşa esatir tarihi mutahassısı Döşam dan yaptığı bir tercemede der ki: [Kub elinin Cebelimumukaddes sayılan Dindimi dağı üzerinde, dsğlar anasının en eski bir mabedi olan bir oyuk ile semadan düşmüş bir taş şeklindeki timsali iptidaisi yanında yaricani Atis'ie Merkadi zairiere gösterilirdi']

lik Sibel mabetleri dağ tepelerindeki oyuklar ve mağaralardı. Sibel mabetleri ovalara hiç inmemiş, daima tepelerde kubbe şeklinde ve daha sonraları burçlu kaleler halinde yapılmıştır. Sibel itikadı Türklerin Subal v e Yersup inanışlarının biraz tadil ile Firicyaya getirilmiş bir şeklidir. Ana yurttan gelen bir Türk kolu da a- sırlarea evvel bu inanışı iraka götürmüş ve Baldağ adını vermiştir. Bağdad da ismini bu Türk tanrısından almıştır. Bağdadın asıl' eski ismi Baldağ idi. Top kapı sarayında hazine kütüphanesinde [27-56] numarada kayıtlı 1428 yılında deri üzerine yapılmış İspanyolca bir haritada da Bağdad Baldağ şeklinde yazılmıştır.

Ben sibelin birçok adlarını tesbit ettikten sonra müzelerimizde heykellerini de buldum. Aşari atika müzesinde arkaik devirlerden itibaren birçok heykelleri vardır. Akşehirden de bir kaç Sibel heykeli getirilmiş tir. Bundan sonra Anadolu da - muhtelif kullanışlara göre - bu Tanrının ismini taşıyan şehirleri ve yerleri aradım. 20 sene evvel bir arkadaşım beni Silleye davet ettiği zaman Takyeli dağa Gevele dediklerini işitmiştim.

İpucunu yakalamıştım. İşte Firicyahların Sibel dağı burası idi. İlk Sibel mâbedi de bu dağın tepesindeki bir oyukta ku- rülmüştü. Romalılar Sibel heykelini Gordiyom civarındaki Pesinontan değil Konyanın Takyelisinden alarak Romaya götürmüşlerdi. Esatir tarihçileri asırlardanken Cybele dağını abrıyorlar ve birçok yanlış tahminler de yapıyorlardı. Cybele- nin bir okunuşu da Kevele olduğunu yukarıda yazmıştım. İşte bu dağ bu güne kadar adını hafif bir tahrif ile yani (K) biraz yumuşatılmak suretila muhafaza etmiştir.

Bizans, Selçuk ve Osmanlı tarihlerinde de Konya civarında Kâvela, Kevele, Kebale, kuvale, k e v e l a, Gevele şeklinde okunabilen meşhur bir kale ismi geçiyordu. Tarihçiler bu kalenin yenimde bir türlü tesbit edemiyorlardı. Bir Silleli arkadaşımın Takyelinin dağ köylerinde halâ yaşayan eski adım bana öğretmesi tarihin kör

düğümünü çözdürmüştü. Ben bu buluşlarımı o vakit bir İstanbul gazetesinde neşrettim.

Bunu bir mektupta o vakit Konyada bulunan Naci Fikret'e bildirdim. Müşkölpeşend bir mitoloji müteebbü olan arkadaşım gönderdiği cevapda bana kâşiflik payesini ibzal ediyor ve: İskender bir kılıcıyla Gordiyosun kağnisına vurduğu kördüğümü asırlardan sonra nasıl kesmişse senin buluşanda asırlardan beri tarihçileri uğraştıran iki kör düğümü öylece çözmüştür, diyordu.

M. Ferit Uğurun Konya mecmuasında [Takyeli dağ] adlı bir yazısını gördüm. Sayın muharrir bu dağın adının Osmanlı ve Selçuk tarihlerindeki muhtelif yazılış şekillerini topladıktan sonra soruyor:

— Bu ismin acaba asli nedir? [Kaveie] yahut [Kavaliyer] den mi muharreftir? Üstüne atla çıkıldığı için mi, yoksa müstahkem olduğundan dolayı mı böyle denmiştir?

Bu yazım bay Feridin suallerine de cevap olur mu bilmiyorum? Bay Ferid tarih kitaplarından bu dağın adının muhtelif şekillerdeki yazılışlarını toplamıştır. Fakat bu yazılışların hiç birisi bu Silleli ve Sa- rayköylülerin söylediklerine uymaz. Halbuki Aşık Paşazade de bu gün dağ köylülerinin Takyeli dağa verdikleri adı aynen buluyoruz. Bay Ferid bunu görmemiştir. ;

Bir Türk Tanrısı olan Sibel inancı ilk defa Konyada yerleşmiş ve buradan yavaş yavaş cenuba ve garbe doğru yayılmıştır. Doktor Hobal'ın üçüncü milâd asrının ilk nısfından, beri Kâbede Kureyşlilerin bir mağbudu olduğunu söyler.

Halbuki Sibel dini Düzinin tahmininden çok zaman evvel Suriye yolu ile ve Hübel adile Kâbeye girmiştir. İbni Kelbî Arapça (Kitab - ül - Ağnamanda Hübelin Kâbeye nasıl getirildiğini pek güzel izah etmiştir. Bu put insan şeklinde ve kırmızı Akıktan yapılmıştı. Kureyş bunu sağ eli kırık olarak bulduğu için altından bir el yaptırmıştı. Onu ilk defa Kâbede tavaf eden Huzeyme Bin Müdrike idi.

Amr bin Lühay isminde bir Arap reisi hastalandığı için Şamdaki Belka kaplıcaların gitmişti. Burada Şamlıların bir puta taptıklarını gördü. Put ve tapmış şekli hoşuna gitti. Bir Hübel putu satın alarak Kâbeye getirdi.

Gevelenin burdu ve muhteşem kalesi ova tarafından bir takye gibi görüldüğü için Konyaklar ona takyeli dağ demişlerdi. Bu tesmiyenin tarihi de ayrıca araştırılmalıdır.

KONYA REVÜSÜ

Derginizin 11 nci sayısında çıkan “Mektubatı Mevlânâ hakkında, başlık yazıya mukabeleten yolladığım satırların -Matbuat kanununun hususî maddesine tevfikan-mecmualara derci ni saygılarımla dilerim.

KARŞILIK

Basdırmağa muveffak olduğum Mevlânânın mektuplarındaki mukaddimeyi tenkid eden yazıyı okudum. Konya eğreti adını takman H. Fehmi Turgal’dır. Mumaileyh yazmadıklarımı da yazmış göstererek ulu orta beyanatta bulunmuş.

Mektupların tarihî, edebî ehemmiyeti, dilinin, üslûbunun temizliği pek eskiden dikkat gözümü çekmişti, onu irfan cihanına edebildim. Selçuki tarihindeki iktidar ve bilgileri doğuda, batıda herkesçe bilinen Dr. Philet H. C. Halil Ethem Eldem, Ahmed Tevhid, Mükreunn Malili yakından tanır, karakterlerine saygı beslerim.

Münichli bir Alman nasıl umumî; cerman tarihi arasında Bavyarş tarihini de bilirse ben de Selçukî tarihini bir nebzecek bilirim.

H, F. Turgalın sandığı ve saydığı gibi Mektubatın ortaya konulmasına bir heyet çalışmamıştır, Musahhihi Üstad Ahmed Remzi, tabii fakır, şarihi yokdur. Veled Çelebiden mektublar kadar değerli bir ön söz aidini? Mevîânâyâ aid olmyan eserler hakkında original bir makaledir. Hüseyin Daniş takrizinde umumî fikirler hakimdir.

Mevlânâ Selçukî hûkûmdarlarına hitap ederken “Fahri Ali Davud, bir yerde dahi “Taci Ali Davud, buyuruyor. Münekkıd mektubların hiç bir yerinde yazılı olmyan “Mefharı Ali Davud, kelimesin türetmiş! Bilindiği üzere büyük Alaeddüni Keykubad 4. Şevval 634 de Kayseriyede tesemmüm ederek öldü.

Babası yerine Selçukî tahtına oturan oğlu Giyaseddini Keyhusrevi sani 634 ya 635 yılında Gürcü Melikesinin kızı Tamarla evlendi.

Prenses Tamarın babası Tuğrulşahın ikinci oğlu Davut olmalıdır. (İbni bibi Gürci melikesinin ağzından yazdığı ibarede Davut sözünü kaydediyor, bakınız M. Selçukname C. IV.s. 184. satır 18 - 19) Prenses Tamarın babası Davud un müslüman kaldığı ve böyle öldüğü muhakkaktır. Zira eğer o tanassur etseydi Gürcü müverrihleri velvele ile dünyaya ilân etmezlermiydi. Onların ileri sürmediği bu iddiayı Cumhuriyet gazetesi sütunlarında İsmail Habib imzasıyla birisi yazdı. Hasis dünya saltanatı için

dinini değiştirmek her millet ve mezhebde menfurdur. Selçuki müdekkik ve mütercimlerinin bu hadise muvacehesinde sükûtları tarihi bir hadise kalacaktır.

Keyhusrev II, niri diğer ayrı iki kadından birer oğlu vardı, bilâhara İzzeddini Keykâvus II, Rükneddini Kılıç Arslan IV adlarını alan bu iki şehzadeden başka Prenses Tamardan bir oğlu Alaeddini Keykubad ve Mumeddin Pervaneye gelin edilen Gürcü hatun doğmuştur.

Konyadaki Mektubat nüshasının üst kenarında ve mektupları kopya eden kâtibin kalemıyla “Mamei Sultan İzzeddin, yazılıdır. Netekim bizde mukaddime S. 25, satır 21 ona işaret etdik. Demek hükümdarlara hitap eden mektuplardan birkaçı Sultan İzzeddin e aiddir. Kılıçarslan ve Alâeddin II ye Kılıçarslanın sabi oğlu Giyaseddin K. III. içinde yine mektuplar olsa yakışır. Mevlâna Selçuki Sultanlarına övey anaları içip “Fahri Ali Davud mı dedi. Bu hususu bitaraf Selçuki tarihi müdekkiklerine bırakalım, yeni mütercimlerden önce eskileri vardır, söz söylemek salahiyeti onlara yaraşır. (Selçuki - Gürcü ailesi arasındaki evlenme için bakınız: İbn. Bibi C. IV, • 184, Kayseriye Şehri, H. Edhem, S. 58, not 4, 71, 76. not 1.)

Mevlânânın elkab arasında kullandığı sözlerini yazarken Mevlânânın bunları nasıl okuduğunu ve nasıl yazdığını bilhassa kaydeylemiştik, mukaddime S. 16, satır 2. münekkid Hacı Bektaş a ehemmiyet vermemizden münfeil olarak bir sütun yazı yazmış. Eflâkinin menakıbında müteaddid yerinde hikâyeler varmış. Sözlerinin halis Horasan tabiri olduğunu kaydetmiştim. Mukaddime S. 16, řa. 7, 8.

H. Bektaşın menkibesi Eflikide ancak iki yerdedir. 1). H. B. dini mutabeatda değilmiş, Kırşehir valisi Emir Nureddini Çaç a oğlu ona abdest al diye ısrar etmiş, H.B. su getir abdest alayım demiş, E. N. çeşmeden su doldurub getirmiş, H. B. ibriği almış, Nureddinin eline dök diye uzatmış, su kan olmuş, Nureddin bu hikâyeyi Mevlanaya anlatarak H. Bektaşın kerametine hayran kaldığını beyan etmiş. Mevlana buyurmuş ki: temiz suyu pis etmek güç değildir. Amma kirli bir nesneyi temiz yapmak asıl hüner budur, bu kimsede (yani H. Bektaşda) o kudret yoktur böylelerine mübezzir derler, innel mübezzirine kânu ihyaneşşeyatin. Fran. Eflâki. Ç î, S. 296 - 297) 2.) H. B,

Mevlânânın yüce şöhretini çekememiş, Konya dervişlerinden İşhakı yollamış, İşhak medreseye girince Mevlâna, semada imiş, bir Rubai söylemiş, İşhak yazmış ve geri memleketine dönmüş, Rubaiyi H. Bektaş iye okumuş, H. B. de ona Mevlânânın

kükremiş bir arslan gibi oturduğu yerin kapusundan girerek boğazını sıkdığını ve “Garr ı haher,, diye (horasanda geçen şetm sözü.) bağırıldığını H. R. kusurunun affini dilediğini anlatmış. İşte muhterem münekkit din müteaddit hikâyeleri, işte H, B. nin meşrebini gösteren vakıat.

Rüsum al resail ve Nucum al - fedail kitabındaki hitabı ve Burhanı katı'daki tarifi göndermesi üstüne onun imzasıyla aynen yazdım, Kapucu başılık ve emir ahurluk gibi paye olacağını ilâve eyledim. T. Tarih kurumu mecmuasındaki Kara- tnan oğlu İbrahim bey vakfiyesindeki şahidler arasında bulunan “Çelebi bin Emiralegadiş başı,, sözlerini sevinçle karşıladım. Esamii ricalde bu tabirin İxci hicret asrı ortasında Karaman ilinde kullandığım ar abca cümle ile yazdım. Mukaddime kargısında İbni Bibi C4, de bulunan fcümleyi aynen derç ettim. Meğer biz Amadoluda İğdiş: taburları teşkil etmişiz, bu buluş munakkıdm keşfi, icad ve ihtiraıdır. Fıkra meşhurdur: Bir kimse diğeriyle kavga eder ar- zühalcıya giderek şikâyetini hikâye! eyler, kâtib eseri cedit kâğıdının bir yüzünü doldurur, darbdan cerhderi,.. bahâ' eder, okurken müsted'i inler ağlar, ahlar çekermiş, eyvah komşular başıma, neler gelmişde. Halil bey bunu haçık diye okumuş. Kayseriye şehri 81, N, 3. Münckkid 2 sütun yazıdan sonra bu ihtilâflı diyor.

Bu tabir Abbasilerde şöyledir, Eyubilerde, Mısır Memluklarında İlhanilerde, Anadolu tavaifinde, Osmanlılarda şu demektir diyemiyor.

Emir Emineddini Mikâil iri kabrine gelince: Cimri hadisesinde öldüğünü Esamii ricalde yazdık, İbni Bibi den cild ve sahifesinide koyduk.

Sivrihisardaki camisi hakkında vaktiyle üstad Ahmet Tevhidin Maarif vekâleti mecmuasında bir makalesini okumuş- dum, mektubatı yazarken onu tekrar okumak istedim, heyhat ki hükümet merkezinde doğru dürüst bir kütüphane yok. Hatta Mektubatı hediye etdiğim münekkidi bir hafta sonra gördüğümde gözlerinde büyük bir sevinçle zühulümü müjdeliyordu ve ilaveten: Mecmua bizim maarif vekâleti [kütüphanesinde de yokmuş hariçten buldurdum diyordu. Bir müdürün vazifesi bu mudur. O mahşerki derya içredir inşuyu bulmazlar. Elbadi ezîam.

Şems ve Tabhane: Mektublar arasında Mevlânanın ortanca oğlu Alâeddin Ç. nin ölümü üstüne merhumun emvalini yetimleri arasında taksim için yazılmış mühim bir mektub var. Bu vesile ile tarihin karanlığı bazı şeyler yazdım. Şems M. nin manevi evladı Kimya ile evlenmiş ve zifaf Medresenin Tabhanesinde olmuştur. Biz bunu,

aynen yazdık. Mukaddime S. 7 satır 14-15. Hala sahife altına Sipehsaların metninde olduğu gibi koyduk, bir zat buna ne lüzum vardiyeye itiraz etti, dedimki bizde münekkidler eseri okumadan tenkid ederler öylelerin hakiki çehresini ortaya koymak, kariae seyir ettirmek gerektir, bu metin o zaman işe yarar. Hakikat işte vak'a.

Mektubatm iki türlü cedveli var: 1) Mürettip sehvi. 2) Nüsha farkı.

Koca İstanbulda ehli islamdan bir matbaa bulamadık Rum Paskalın matbaasında Ermeni - mamas dizdi, yüreklerim sızlıyor, fazla yazamıyacağım. Onu başka bir eserde tafsil edeceğim, müsebbiblermi taşhir edeceğim.

Münekkid bilirken böyle eserlerin tenkidlerine verilen cevablar ağırca olur.

FERİDUN NAFİZ



RADYODA SAN'AT ve FOLKLOR GECEMİZ

Biliniyor ki 12 Mart 942 Perşembe günü, radyomuzda akşam saat 19,45 den itibaren yarım saat Konyamıza bağlanmıştır.

San'at ve folklor gecesi adına bize verilen bu saatimizin memleketimiz için çok faydalı olduğunu söyleyebiliriz.

A — Bir kerre Konyamızın halk müziği ve halk türkülerinin müstesna bir san'at eseri olduğunu ve hattâ garp müzikine öz teşkil eden tarihî müziklerin başında bulunduğunu, en selâliyetli münevverlerimiz bize müjde etti ve bizi tebrik etti.

B — Bundan başka verilen kısa ve özlü malûmat ile bütün vatan köşelerine ve hatta vatan dışına memleketimizi tanıtmış olduk.

C —Hele kimsenin dikkatini çekmediği halde bir köşede yanan bir şiir ve felsefe şaheseri olan Gufrani'yi ve onun Hayyamlarla boy ölçüşecek kalitedeki kıymetli eserini ve şahsiyetleri bir daha tanıttık. Bundan belki kitaplar yazılacak kadar alâka gördük ve görmektedir.

D — Asıl kazancımız Konya folklorine karşı bir ilgi uyandırmamız olmuştur. Evimiz namına bu işi dirije eden Lütfü Berkinen tarafından radyoda konuşulan kısa, veciz sözleri, programımızı ve yine bu gece miinasebetile radyoda okunan Konyanın halk şairlerinden Şem'i ve Gufraninin parçalarını gösterilen umumî arzuya binaen aynen naklediyoruz.

Radyoda tatbik edilen programımız şöyle hazırlanmıştır.

1 — Konya ya dair kısa bir konuşma (Lütfü Berkmen)

2 — İlk dinlenilecek eser dedelerimizin sazla, cura ile çaldıkları ve eskidenberi her saz faslı başında çalınması adet olan (Çuhacı oğlu peşrevi)

8 — Sandıklıdan Konya ya gelen bir kız üzerine Konya da yakılmış bir türkü (Bir ateş ver sigaramı yakayım)

4 — Konyanın mahallelerinden biri olan Aksinne de oturan bir sevgili üzerine yakılmış (Aksinne türküsü)

5 — Konyanın bağlı bahçeli güzel günlerinde Eşmekayadaki sevgilisi üzerine bir âşık tarafından söylenmiş bir türkü (Eşmekayanın kavakları gölgeli)

6 — Oturak, çalındığı ve söylendiği için oturak havası adı ile anılan havalardan (Emdik türküsü)

7 — A Şein'iden bir koşma (şair Muhip Diranias okumuştur)

B — Gufraniden bir destan

8 — Konyalı âşıklardan Mehmet Yakıcı ve Tahir Demiröz'ün karşılıklı Konya yı övmeleri.

9 — Konyanın eski havalarından (Eğmelendi sürmelendi)

10 — Son olarak Konyanın oynak ve kıvrak havalarından meşhur (Menberi)

— Lütfü Berkmenin Hitabesi —

Sayın dinleyenlerimiz!

Bu akşamki san'at ve folklor saati Konya Halkevinindedir.

Konya Türkün bu en eski ve en tarihî şehri bağrında sayısız asırların en güzel hatıralarını, en derin izlerini taşır.

Tirenin bir ucundan şafakla girüp öbir ucundan geceyle çıkabildiği bu Etilerin, Selçukilerin, Karaman oğullarının devir devir başlarına taç ettikleri Konya Mevlâna gibi, Sultan Veled gibi Büyük Türk şair ve filozoflarına birlikte her çığırda bir çok şairlere, aşıklara; Sadrettin Konevi gibi bilginlere, Nasrattin hoca gibi dünyada bir eşi olmıyan büyük ahlakçılara vatan olmuştur.

Şehir bu şanlı geçmişin hala yaşayan âbideleri, yıkıntıları, kitabelerile doludur. En basit bir konyalının evinde bile dededen kalma asırlık bir kaç kıymetli hatıra ve bir el yazısı divan bulunur.

Bugün büyük insanların torunlarının oturmakta olduğu güzel Konyanın ortasında taç üstünde bir zümrüt gibi duran Alâaddin tepesinden ufuklara doğru bakıldığı zaman göz alabildiğine yeşil bir deniz görünür. İnsana ebediyeti taddıran bu deniz Konyanın Mevlânayı coşturmuş olan güzel ve bereketli ovasıdır. İşte bu ovadır ki, hassas Konyalının ruhunda ateşler yakar ve onu dünyanın, ahiretin ve insanların manası üzerinde derin bir vecde düşürür. Onu çaldırır, söyletir, oynatır.

İşte bu akşam sizlere bu vecd âleminden parçalar sunuyoruz.

Bu akşam Konya şairlerinden şiirler, halk musikisinden parçalar dinleyeceksiniz. Bunları Silleli İbrahim Berberoğlu, İsmail Çopur, Cevdet Dal, Murat Tiftik, Recep Özaltan, İbrahim Tosyak, Bekir Yörük, Ömer Köylü çalup söylecekler. Aşık Mehmet Yakıcı ve âşık Tabir Demiröz Konyayı öveceklerdir.

Şem’iden Bir Koşma

Bülbülden bir nida geldi güllere

Sefasın sürmeden geyti gidiyor

Üftadeler yalın ayak yollara

Ağlayı ağlayı düştü gidiyor

Bahar eyyamında bülbül sesinden

Çıkar perçemin fino fesinden

Eyvah! Gönül kuşu can kafesinden

Pervaz Edüp uçtu gidiyor

Gönüller babında beysin paşasın

Mevlâm ömür versin binler yaşasın

Yetiş ey bîvefa helallaşasın

(Şem’i) ecel camını içti gidiyor

Gufrani’den Bir Destan

Katra idim umulanlara kavuştum

Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir

Âlemleri kaç devridüb dolaştım

Bir san’ata kaç sarıldım kim bilir

Bulut olup ağdığımı bilirim

Baran ile yağdığımı bilirim

Altı anadan doğduğum bilirim

Kaç eceden kaç soruldum kim bilir

Kaç kez ganı oldum kaç kere fakir

Kaç kez altın oldum kaç kere bakır

Bilemem kaç kâtip ismimi okur

Kaç defterde kaç görüldüm kim bilir

Kaç alet oldum ellerde bakıldım

Semadan kaç kere indim çekildim

Balçık olup binalara yapıldım

Kaç yıkıldım kaç kuruldum kim bilir

Bazı nebat oldum toprakta sürdüm

Bilmem kaç atanın sulhunda durdum

Bir defa cenneti âlâya girdim

Fakat nare kaç sürüldüm kim bilir

Beni bir kaç şekle nakletti hallâk

Külli şey'e kadir feyyazı mutlak

Kaç kez kâse oldum kaç kere bardak

Kaç yağrulduñ kaç kırıldım kim bilir

Hikmeti yezdanıe karışmak muhal

Bazı fena eyler ve bazı rihal

Bu kaçınıcı kemâl, kaçınıcı zeval

Bir mansurum kaç dar oldum kim bilir

Şikâr olub sayd olundum tutuldum

Kıee nice bünye olup atıldım

Dokundum tezkâhta halka satıldım

Kaç açıldım kaç duruldum kim bilir

Kaç kere süt oldum kaç kere ayran

Kaç kez davar oldıñ kaç kere kurban

Kaç kez memlûk olup misali hayvan

Elden ele kaç kez verildim kim bilir

Kaç. kez gezdim ehli dükkân elinde

Kul ne bilir her şey Sultan elinde

İlâç idim hekim lokman elinde

Kaç kurudum kaç karıldım kim bilir

Kayırcı firkanın efradından iz

Kaçıncı âlemin bünyadındanız

Kaçıncı âdemin evlâdındanız

Anlatamam kaç bozuldum kim bilir

Olamaz ecza-i ebdane durak

Aldanma dünyaya hey kara bataak

Kaç atıldı üzerime bu toprak

Kaç devrildim kat serildim kim bilir

(Gufrani) der tarifatım boş değil

Güzel dinle bağrın demir taş değil

Felek ile hiç aramız hoş değil

Kaç barıştım kaç darıldım kim bilir

Sayılamayacak kadar bu çeşit halk ozanlarımızı bağıında yetiştiren Konyanın folklor bakımından tarihi tetkik edildikçe daha şaheserler elde edeceğimiz muhakkaktır. Konyamızın millî sazı bilhassa ilgi uyandırmıştır.

Âşık Mehmet ile Tahir Konya'yı şu şekilde övmüşlerdir

Dinleyin şu Konyanın methin söyleyeyim.

Her tarafı bağ bahçedir Konyanın

Gezüp bahçelerin seyran eyleyeyim

Bahçesinde bülbül öter Konyanın

Batısında vardır Takyeli dağlar

Dere boylarında suları çağlar

Yazın sefalıdır o Meram bağlar

Yar meram üzre sefası konyanın

Güzeldir havası heman yat uyu

Abû-hayat gibi ayazdır suyu

Bahçesi havuzlu tulumbalı kuyu

Sebzeleri leziz olur Konyanın

Yeşil kubbe Müzesinin yapısı

Gümüştendir Mevlâna'nın kapısı

Kalem kaşlı güzelinin topusu (hepsi)

Nezaketli güzelleri Konyanın

Köylerinde ekinleri ekilir.

Araba ile iskeleye çekilir
Buğdayları silolara dökülür
Taşı toprağı altın olsun Konyanın

Konya dedikleri ovanın yüzü
Yaz gününde biraz çok olur tozu
Kenarda yayılır koyunla kuzu
Eti ekmeğı yok olur Konyanın

Bilmem ki tecellidir bilmem ki kaderim
Geldim An karaya geçti kederini
Bütün yurttaşlara şçlam derini
Bülbül gibi öter âşıkları Konyanın

Atalar sözüdür gezin dünyayı
Vilâyet istersen seyret Konyayı
(Âşık Melîmet) verdi şimdi künyeyi
Kıymetlidir âşıkları Konyanın

Gösterilen umumî arzuya binaen Ankara Halkevini doldurup taşırان münevverlere ve keزالık Ziraat Enstitüsü salonlarını dolduran binlerce aydına verilen konserlerde muvaffakiyeti bize bu alanda yeni hızlara ve yeni hamlelere âmil olmuştur.

Müteaddit sazın, müteaddit bağlamanın ve curanın birlikte adeta millî bir orkestra manzarası ile çalınması halk müzik inde bir istisna teşkil eden millî bir orijinalite olduğunu bu işin bilginleri söylenir.

Önümüzdeki seneler çalışmalarda bize kuvvet olan bu teveccühe liyakatimizi bir kat daha isbata çalışacağız.

Bu vesile ile Partimizdeki büyüklerimize ve bu işte ilgili arkadaşlarımıza ve Ankara Halkevi Reisi B. Ferid Celâl Gören'e, radyo evimize alâkalarından dolayı evimizin en samimî şükranlarını sunarız.

Şem'i: Konyalıdır. (1198) tarihinde doğmuştur. Genç yaşında helvacılığa merak etmiş ve bu san'atta terakki ederek usta olmuştur. (Kanîus-ül-Âlâm İstanbulda helvacılık ettiğini yazıyor hâlbuki yanlıştır). Aynı zamanda saz öğrenmek ve âşıklık etmek hevesine düşmüş ve onda da azâmi muvaffakiyet göstermiştir.

Zamanında ve muahhar zamanlarda güzel şiirlerle şöhret kazanan Şem'i okur yazar değildir. Fakat ulemadan geri kalmamıştır. Kendisini İstanbulda ve Anadolu'da tanımayan bir âşık yoktur. Şem'i harabati inşreb idi. Deveci elbisesile gezer, üste başa ehemmiyet vermezdi. Her tanıdığı şahsa muhabbet izharını vazife telâkki ederdi. Bütün harekâtı samimî idi. Hayatında bir kaç defa İstanbul'a gitmişti. Son seyahati esnasında bir âşık meclisine uğradı ve kendisini tanıttırmayarak bir köşeye oturdu. Onlar, (Şem'i) malîlesli bir koşmayı okuyorlardı. Kendi eserini duymaktan tabii bir zevk alan koca âşık dayanamadı (verin şu sazı biraz da ben çalayım) dedi. Şairler güldüler ve üstadı tezyif ettiler. (Geçinin yemediği ot bğşma vgrgr) dediler. Fakat Şem'i, ehemmiyet vermedi; bütün nezaketile sazı ellerinden aldı. Ve derhal çalmağa başladı. Dinleyeli âşıklar büktü hayret içinde kalmış ve hata ettiklerini anlamışlardı, O ehemmiyet vermedi, yalnız kendisini bildirmekle iktifa etti.

Şem'inin saz ve sözdeki kemâli bilâhare Savaya aksetti; padişah huzurunda bir saz meclisi tertip olupdu, Şem'i reislik ediyor ve san'atındaki mehabetini bütün mânasile gösteriyordu. Padişah, ziyadesile memnun olmuş ve Şem'ie İstanbulda kalmasını teklif etmişti. Eakat o, kâbul etmedi; vatanım tercih etti. İsihayet (Çarşı Ağalığı) uhdesine tevcih edilerek Konya'ya gönderildi.

Artık Konya'daki mevkii ehemmiyetlenmişti. Esnafın bütün işleri Şem'ie ait oluyor ve her san'at sahibi liyakat ediyordu. Uzun müddet bu vazife uhdesinde kaldı. Nihâyet öleeğini anladı. Ve (kalıbı dinlendireceğim) dedi. Defnolunacağı yeri tayin etti. Ve son defa (radyoda okunan) koşmayı yazdı. Hakikaten ondan sonra şiir yazmak nasip olmadı. (1255) tarihinde (57) yaşında olduğu halde vefat eyledi. (Halkiyat ve Hârsiyat)

Gufraanı:

Karamanın Başkışla nahiyesinde doğmuş bilahare Karamanda tayattan etmiştir. Pederi Ferhat efendidir. Kendisinin ismi Ali mahlesi Gufraanıdır. Ailesi kaza dahilinde Koçak develer diye şöhret bulmuştur. On beş yaşında şiir söylemeğe başlamıştır. Son zamanlarda sazı terk etmiştir. Aruz ve hece ile güzel şiirler yazabilen bu âşık Karamanda fakirane hayat geçirerek vefat etmiştir. (Halkiyat ve Harsiyattan) ailesi elan Karamandadır. Gufraanı 1280 de doğmuş 1921de Karamanda ölmüş ve Elmedin mezarlığına defnedilmiştir.



ÇOCUK BAYRAMI

Konya; 16/IV/1942 Ali Rıza Özkut

Çocuk, yaşamanın bize bahar içinde, baharı

Çocuk varlık bahçesinde bütün ömrümüzün varı!

En önceyi en sonraya ulayan el çocuk eli!

Yoktan, var olmuş ne varsa çocuk hepsinin; güzeli!

Çocuk yüzünde, gündüzün pembe, pembe fecirleri..

Çocuk gözünde renge bak, güzellikten de ileri

Çocuklu anne hayatın kadında tanrılaşması

Çocuk sesi diriliğin ölmezliğe ulaşması

Çocuk sevgisi düğünlü gecelerin çırağanı!

Çocuk cennet ellerinden bize Tanrı armağanı!

Çocuk değil mi gönülde yâkıcı aşka tat veren?

Çocuk değil mi ruh olup yükselmiye kanat veren

Yurdun gürbüz oğulları, güneş bakışlı kızları,

Gelin şen göklerimiz pırıl, pırıl yıldızları;

Gelin sizi bekliyoruz, kucak açık, kollar açık,

Gelin kolkola uçmıya, yükselmiye yollar açık!

Gelin gözaydınlığımız, evlerimizin şenliği

Gelin canımızın, canı, başımızın esenliği!

Çiçeklerden kanat açan kuşlara eş gibi gelin!

Şakıyan şarkılar gibi, doğan güneş gibi gelin!

Anneler sizi meliyor: ses verin kuzular gibi

Dudaklar size susamış gelin serin solar gibi,

Güne vurgun çiçek gibi yürekten vurgumuz size;

Gülüşerek, oynaşarak gelin sevenlerinize!

23 NİSAN gününde büyükler de çocuklaştık

Çağılıtınıza katılıp kendi kendimizi aştık!

Sizin bayramınız bizim, bizim bayramımız sizin;

Bir tek ânımız geçmiyor sizleri düşünmeksizin

Göğsümüzün tahtı şimdi size saygı orunları

Gelin, çıkın Atatürk'ün İnönü'nün, torunları



İŞTE O ZAMAN

İskenderun - 30/1/1942 Cemal Oğuz Öcal

Memleket aşkı ile Türk gençleri coşarsa,
Lüks hayattan ayrılır, ıssız köye kaçarsa;
«YOL, MEKTEP, SU» derdine tezden şifa bulursak,
Birbirimizden. iyilik, dostluk, vefa bulursak
İşte o zaman TÜRKLÜK gerilemez bir daha,
Bozkırların her yanı olur yeşil bir saha! . .

Bundan sonra başıboş akmazsa ilic nehirler,
En kısa bir zamanda Türkleşirse şehirler;
Gerçeği, bulmak için toprakları kazarsak,
Adımızı tarihe kanımızla yazarsak;
İşte o zaman TÜRKLÜK yine üstün, baş olur;
Ne yüreklerde sızı, ne gözlerde yaş olur! . .

Ahlâksızlar, sefiller bizden irak olursa,
Hırsızlar cehenneme birer direk olursa;
MODA - adlı âfetten uzaklaşır, kaçarsak,
Feragatle çalışır, yurda hayat saçarsak;
İşte o zaman TÜRKLÜK dileğine kavuşur, :
İfritler birer, birer aramızdan savuşur

Mefkure ateşile tutuşursa gönüller,
Dağda, kırdada, bayırdada, açılırsa şen güller;
Taklitçiliğe sampaz, yaratmayı bilirsek,
Her aradığımızı kendimizde bulursak;
İşte o zaman TÜRK LÜK yükselir arşada kadar,
Kanımızda ezelden yükseline cevheri var!

Yine kılıncımızı intikamla bileyip
Yurdumuza Tanrıdan yücelikler dileyip;
Çakalların üstüne BOZ KURT'ca saldırırsak
OĞUZHAN'ın marşını «TURAN» da çaldırırsak;
İşte o zaman TÜRK LÜK varır güneşe, aya,
Ruhları büyüleyen mutlu «KIZIL ELMA» ya!

ÂŞIKLAR-ÖN SÖZ

İbrahim Aczi Kendi

Taşa, kemiğe, tuğlaya, derilere, kâğıt yapıldıktan, sonra, kâğıtlara yazı yazmak; ilk devirlerden beri sıra ile -yani- her devrin biçimine göre en eski bir âdettir. Yazı her ulusun dil ve âdetince meydâna getirilen bir takım kalıp ve örnekten başka bir şey değildir.

Çünkü herhangi değerli bir söz veya eser günler geçtikçe unutulacağı için yazı bu gibi bilgi ve eserleri uzun yıllara kadar götüren, saklıyan dayanışa göre çok iyi bir vasıtaadır.

Taşa yazılan yazılar, yerin altında, üstünde, suda varlığını yitirmiyerek devrinin hayatını, dirliğini ve o devrin durumunu uzun asırlara iletir.

Yereceği ibret veya huy ve âdet durumlarını içinde görüldüğü son devir halkına bildirir.

Tuğla üstüne yazılan yazılar da barındıkları yerlere göre dayanış ve sürüme malik iseler de taş gibi uzun yıllara kaçlar pek dayanıklı değildirler.

Deri üstündeki yazılara gelince bunlar da, durdukları; yerlere göre hayata ve gösterişe uygundurlar. Meselâ şu ve yangın gör- miyen yerlerde saklanmış deri üstündeki yazılarda, tuğlaların uzandığı yıllara varabilirler ki bunlar bir asrın durumunu diğer bir asra ulaştıran değerli ve ibretli varlıklardır. Devirlerin devleşme (tekâmül) ve sırası geldikçe insan fikir ve bilgilerinin arttığı son çağlarda kâğıdın icadı yazı ve bilgi işini daha ziyade genişletmiş, hele kitap türemi (usul) bu genişliği olduğu gibi içinde saklamağa büyüle bir vasıta olmuştur.

İyi korunan kâğıt veya kitap üstündeki yazılarda asırlardan asırlara ulaşır olduklarını işte tâ bizlere kadar uzanıp göstermişlerdir.

Halâsa, yazı bilgiyi, buluş (fen), durum ve görenekleri hier alanda bildiren çok değerli bir şeydir. Tufandan bu tarafa çıkan ve bâlâ çıkmakta olan taş, tunç, tuğla, deri eserler işte budur.

Öyle ki her ulus kendi dili, kendi varlığı içinde yakısını bulmuş, yapmış, yürütmüş... Devrin kendilerine bağışladığı yıllar, demler içinde çalkanarak gelip geçmişler, varlıklarını kavşıran (ihata) eser ve izlerini bırakmışlardır.

Bunun böyle olması dünya denilen bu yerde sonradan gelecek ulus ve nesillere hayat ve varlıklarını anşırarak için olduğunda hiç şüphe yoktur. Bunun için herhangi bir devirde yaşayan uluslar, bilginleri, şairleri, sanatkârlarıyla yaşamışlar; varlık izlerini hep böylece ilerilere göstermeye bırakmışlardır.

Şu halde yazı ilmi bütün ilimlerin başında gelir. İş böyle olunca maksadımıza girerek dil ve yazının gayelerini anlamış oluruz. Bilginler, şairler, edipler bir şeyler düşünürler, fakat yazı olmasa bu düşünceler ne ile bağlanabilirdi. Her milletin bilgini düz, yani (nesir) sözlerini yurt ve çevresinin iyilik ve hayatına bağışlayarak eserler ortaya kor, şairleri de düzgün yani (nazm) ve tatlı sözleriyle içtimaî, ahlâkî, durumlarda bu fikirleri halk araşma yayarlar, buna yabancı lügatla (manzum) sözler ve şiir denmiştir.

Şiirin kılık ve kaynağı:

Zaman daima gayip olmaya koşan (mazi) denilen kalın bir perdeye büründüğünden her geçenleri gelecek günlere gösterebilmek için yazının değeri ne kadar büyükse, onu gösterecek şiirin değeri de ondan büyüktür.

Bunun için (nesir) yani düz söz ile (manzum) yani düzgün söz arasında çok fark vardır. Şiir geleceği göze' alarak herdem gönül çekici bir özde olduğundan herne zaman yani her kaç asır sonra olursa olsun tesirini saklar ve herhangi asır veya zamanda varlık ve galeyanını gösterir.

Şu halde şiirin herhangi bir ulus veya dilde genel devleşmesine (umumî tekâmül) edebiyat denmiştir.

Çünkü yapan; yazan-okuyan fertler üzerinde hislerin iradesine göre, edeb, terbiye alanlarında canlı ve açık tesirlere; malik olması dolayısıyla işte bu unvanı almıştır.

Öyle ki: dili temizliğe, yakışıklı kerteye sokan tasvir ve tasavvuru canlandıran, söze değer ve sevgi veren işte bu düzgün yazılardır. Bunun tesirini göstermek için bu böyle olmasaydı, yani fennî tasvirden aykırı mesela sevdiğinden sevgi rica eden bir âşık şöyle bir şiir vazmiş olsaydı:

Ab inanda gözlüm, süzül gel

Deve gibi sen çekil gel

Bu olur mu? Gerçi bunda bir tasvir var fakat edep ve incelik yoktur.

Öyle ki inceliğin olmadığı yerde kabalak ve nefretten, başka birşey olmayacağı pek tabiidir. Bunun için edebiyat İler ulusun ileri geri varlığını ortaya koyan bir cevherdir, işte efradi beşerde herkesin düz ayak şair, edip olamamasının sebebi budur.

Öyle ise edebiyat her milletin asırlar arasında geçen varlıklarına göre varlığını saklamış, bir bayat cevheridir. Görülüyor ki edebiyatın tekâmülü asırların, değişmesiyle efkarın tekâmülüne zincirlenmiş bir maceradır. Bununla beraber şiir, aşk ve hayalin bedîf bir mahsulüdür. Bu mahsul aynı vadide iki kaynaktan taşar, biri haz, biri elem kaynağıdır, Bunun için şiirde daima bu iki hal kendini gösterir. Bazı yakınalar yani şiirler var ki ilhamlarına göre haz terennüm ve ifade eder. Bazı yakınılan da yine ilhamına göre elem teraneleriyle dolu görülür.

İşte, bu fitrî, hayatî bir kariha meselesidir. Her his, her ilham her buluşta bir değildir. Bir şairin şiirlerinde elem hisleri görülebilir. Bn da zemin, zaman ve ilham derecesidir. İlhamın acı veya tatlı doğması, ruhun, iklimin, muhitin tesir ve durumuna bağlı bii" keyfiyettir. Hayatı idare eden ruh ve onun etrafındaki şubeler ki kalp meyil, kariha, zaika his gibi isimlere tâbi cüzi tamiarın zemin zamanla alâkalı meyil ve cazibelerinin bir sahaya toplanması ilhâmm kaynağıdır.

Duygular neşedense, şiir neşeli elem dense şiir de elemli doğar. Şairlerde bu iki hal daima birbirini kovalar durur. Fakat şair olanların pek çoğu kalender ve ince yürekli olduklarından hayalleri daima neşesiz değil, meşesiz gibi gamlı degii... Fakat gamlı gibi görünürler.

Bunun için bu kabil şairlerin şiirleri çokça gamlı gibi bir durumu gösterir. İşte bu bir yaradılış ayarıdır ki; şairlerin hayal evinde termomeire gibi iner çıkar. Çünkü iş yaradılışa göre bir dimağ meselesidir.

Şairler ilhamlarını gözlerinden tahayyül sahasına geçirerek her ne şey olursa olsun hayallerinde teessünü ettirdikten sonra içerden dışarı bırakırlar ve bırakmalarıyla yüreklerindeki haz veya elemi hafifletmiş olurlar.

Bunun için her insan şair olamaz. Ve her şair de daima haz altında bulunamaz bir gidiştedir. Bu münasebetle şiirde iki ruhî hal daha vardır: tesirlilik, tesirsizlik... Tesire gelince bu da hayâlin genişliğindeki tatlı güzellikle tasvirin zenginliğinden şiire müstevli olan bir mayadır. Bu da muhayyilenin hisle müşterek ayrı bir kudreti demektir.

Şair söyler ve her ne de olsa şiirde bir varlığı temsil eder. Ruhla-alâkalı olduğu için ancak şu yabancı kelimelerle anlatabileceğimiz birçok haller vardır ki incizab, istiğrak, vecd, kaz, teheyüç, elem, tehzip, talızir, zevk eserleridir.

Bunun için her milletin şairi ve şiiri hep kendi dilleri, kendi âdetleri, kendi duygularıyla muhitinin ruhunu terennüm eder. Ve herhangi vadide olursa ölsün yürür. Bulduğu zamanın her icaplarını tasvir ve dilediği şekilde yükseltir, gevşetir.

Şiir hilkatin ilk günlerinde bile kendini göstermiştir. Daha yapılmazken Hazreti Âdem'in aldığı ilhamların arasında şiir ve onu terennüm eden müziğin vücudu vardı. Henüz beş altı kişi iken bile güzel bin kız yüzünden: kıskançlıkla öldürülen oğlu Habilin acısıyla o vakit Hazreti Âdem İbranî diliyle şu şiiri söylemiştir ki, sonra Ârapçaya çevrilmiş. Türkçesi şudur:

Bundan böyle şehirler ve içindekiler değişir

Yer yüzü çirkin kinle karışır

Her nimetin tadı, şekli bozulur

Her şeylerin beşâseti azalır

Eyvah ebedî hüznüm oğlum Habile

Hayf, ona ölümü dattıran Kabile

Habil öldürülüb toprağa düştü

Eyvahki bu hüznümle dirlik melahati buruştu

Bir kin ki aramıza girdi ölmez

Yazık ki gelecek nesil müsterih olmaz.

İşte bundan anlaşılıyor ki şiir dereee derece her ulusun hayatıyla yürümüştür. Bazı antika eserlerle beraber tarihlerin saklayarak bize kadar getirdikleri eserlerde hep şiirin insan toplulukları arasında geçirdiği hayatın, oynadığı rolün dönüm noktaları görülür. Meselâ, Nemrudilerin, Alikelerine, Babillilerin, (Fuhşu mukaddes) dilberlerine, Firavinlerin (ülühiyet) yani Tanrılık davalarına ait şiirler öğümlerie dolu taş, tunç kitabeleri hep bu kabildendir.

Şu halde şiir insanlarla doğmuş asırlarla beraber insanların gidişatıyla büyümüştür. Babilden ilk önce ayrılarak kızı Asya adına geniş ve yeni bir iklim kuran Yafesin büyük oğlu (Türk) ün neslinde yakım yani şiir ilkin oradan yürürlüğe girmiştir.

Son derece temiz yürekle metin bir durumda birbirleriyle samimî yaşayan Türklerde şiir pek ziyade ileride idi. Çünkü bunlar tâ o zaman Asyanın çok tenha ve şirin yaylalarında çadırlarının önünde düz çayırliklar üstünde erkeklere mahsus (Çenk) dedikleri sazlar, kadınlara mahsus süslü ve al renkli tefleri, gürbüz delikanlılar ve kızlarıyla (Hora) ve (yağlık) oyunları tertip ederler ve kendi yakanlarıyla çok büyük ve samimî cünbüşler yaparlardı. Öyle ki şiir yapanlar Cünbüş günlerinden önce yakınılayım düzerek yarışa bile girerler yeni yakımlar oyun hareketlerine prava idilirdi.

Sonradan yerlerini değiştiren Türk nesli konub göçtükleri her yerde bütün bu samimî ahenklerini bozmadılar. Her durum ve âdetlerinde olduğu gibi samimiyetlerine gevşeklik vermiyerek şiirlerini çalar çağırır ve oyunlarını gereği gibi yaparlardı. İşte Türk nesli bu durumda kahramanlığı yakımı ve oyunlarını canlı bir şekilde geçtikleri yerlere serpmişler ve göstermişlerdir.

İnsanın doğumundan sonra Türkün üçüncü oğlu Yonan'dan üreyen nesil İsa dinini kabul ile din peşinde vücuda getirilen metanet, salabet, şecaat, fedakârlık şiirleri hep bu kaynaktan alınarak zemin ve zamanın icabına göre halk arasında istediği meyil ve kudretle varlığını göstermiş, meşhur İsparta varlığını uyandırmıştır.

Yine bu kaynaktan şiir olanca belâgat ve kudretiyle Araklarda ceylanını genişleterek o zaman halkının seviyesine göre çevirmek istediği cereyan üstünde kullanışa tâbi varlığını yapmış ve pek sevdikleri kâbenîn içi şiir tablolarıyla dolmuştu.

Türkistanda baş gösteren kargaşalık ve kuraklık dolayısıyla Hazer ve Dicle Fırat kıyılarına doğru akın ve cevlanlârını genişleten Türk'ler İslâmlığı kabul ettikten sonra yani (445) tarihinden sonra dilleri iklim icabı daha ziyade sadeleşen Türkler aynı sadelikle Hora ve tegannilerini bırakmamışlardır ki o zamandanberi zamanımıza kadar gelen ve hâlâ çalınan oyun havalârlarına ve yakımlara (Türkü) denmesi işte bunun en açık bir delilidir. Fakat Osmanlı saltanatı arasına Arap ve Acemden koşa koşa gelen birçok softalar bu sadeliğini arasına girerek gerek edebiyatta, gerek başka samimî ahenkierde türlü türlü aykırılıklar icad etmişlerdir.

Türk dili o zaman yürümekte olduğu sadeliğini ve birçok samimî itiyad ve ahengini - kaybetmiş, bambaşka bir mecraya sürüklenmiştir ki, işte bu kasdî değiştirme arasında (ozan)lara şair denilerek bir takım terkip ve ıstılahlarla Türk şiir ve müziği bu şekilde ikiye ayrıldı.

Halbuki has Türk ozanları (şair) nin türlü biçim ve güzellikte şiirlerinin isimleri vardı ki: Türkü, koşma, tagı, kayabaşı, çukur ova, varsak, mâni, destan gibi sade ve ahenkli makamlar hep değiştirildi. Koşmaya (şarki), tagiye (gazel), Knyabaşma (Hicazi), çukur ovaya (Hüseyni), varsak ve oyun havalarına (Bayati) (Acem aşiran) dediler. İşte böylece sade bir dil, sade ve ahenkli müziği akıntısından akıntısından ayrıldılar. İstılahçı şairler, âşıkları horladılar. Fakat halk ıstılahcı şairlerin sözlerinden bir şeyler anıyamazdı. Halbuki ıstılahcılar, kalem şairi Âşıklar yaradılıştâ (irticali) yani içten söylenen şairlerdir. Kalem şairleri ele aldıkları herhangi bi konuyu saatlerce düşünerek çizerek, bozarak vücuda getirirler. Âşıklar ise sazlarıyla hemen söyleyip dinletirler ve hafızalarında tutarlar işte bu ikiliğin birincisine (Âşık) ipincisine Osmanlı ıstılahcılara göre (Şair) denildi. Sade şiirler yabancı lûgatlarla anlaşılmaz bir kılığa sokuldu.

Aşağıda; sırası gelince görülecektir, öyle ki: Sazlar, sözler değişti. Dünyaya örnek olarak yine dünyayı hayrete salan Türk oyun havaları ayıp sayılıp örtbas edilmeye başlandı. İşte bu ıstılahcı şairlerin hepsi payitaht kapılarında birbirlerine rakip olarak çalıp çağırıyorlarken Türklüğün has malı olan Dertli, Aşık Ömer, Karacaoğlan, Kenzi, Ceylani, Gevheri gibi âşıklar sazlarını omuzlarına takarak her biçimde sâde ve çok canlı şiirleriyle diyar diyar gezdiler, halk arasında Türk ırkının beşikten ana sesi, .ana duygusu olan türkülerini, koşmalarını her yerde terennüm ettiler. Sönmesine, kaybolmasına imkân vermediler ki işte bunun en büyük kılavuzları hâlâ hususî ellerde kalabilen cönkleridir,

Öyle ki: Şimdi biz bu fikirlerin akislerini onlardan güya öğreniyoruz? Ne çirkin, ne acı bir hal değil mi?

Bugün bu gibi değerli şairlerimizin isimlerini bilecek, bulacak ancak elde kalabilen cönklerden başka vasıtamız yoktur. Bakınız: Cönk eski Türkçemizde (gemi) demektir. .İstılâhçı şairlerin şiirlerinden bir şey anlamıyan halk işte bu isimle gemilerini halk arasında yaşıyan ve Türk zevkini ve yakımını halka paylaştıran âşıkların ve halk şairlerinin şiirleriyle doldurmuşlardır.

Hususî kitaphanemde bu cönklerden (9) parça vardır. Bunların durum ve tarihlerine bakılırsa (900) den (1298) yılına kadar diyar diyar gezmiş elden ele yazılmış nice değerli fikirlerle doludur.

Öyle ki, bu cönkler Türk varlığı için, hakikaten bir definedir. Bunların, içinde ahlâkî, İçtimaî, çok değerli ve canlı şiirler, görülüyor ki her hirerleri devrinin varlığını, ahlâkî, içtimaî durumunu bir hazine gibi gösteriyorlar.

İşte -bu fikirler ve şiirler devrine göre kendi kendini üç kısma ayırmış oluyor ki Osmanlı saltanatının ön, orta, son çağlarıdır. Bundan maksat Türk dil ve edebiyatının inip çıktığı basamakları genç arkımıza tanıtmak ve unutulmuş Türk şairlerinden çoğunun fikirlerini bildirmektir.

İşte; biz bu sahifelerde bunların hüviyetlerini araştırmıyarak bunu yazarlara terkle bir endeksiyon tarzında ancak isim ve şiirlerini olduğu gibi yazıyoruz. Öyle ki, sırasıyla giden şair ve şiirlerin durumu konusu işi daha ziyâde anlatmış olacaktır.

Bu hususta halkçı ve cihan değer Cumhuriyetimiz ulularını candan kopan saygı ile anarız. Çünkü varlığımızı kökünden inceleyerek içinde sivrilmiş bütün aykırı ve yabancı pürüzleri yerli, yerince bulup ayıklamaktadırlar.

İşte bu cümledeki her vekâlette olduğu gibi Kültür Vekilimizce de varlığımızın bu eski: türkü ve koşmalarını aynı ses, aynı hava ile muhitinde deletmekte, Mecmualar ve Radyolarımızla halkın kulağına hediye etmektedir; Diğer yönden Dil Kurultayımızda en şerefli bir ödevle ana dilimizi diriltmektedir. Bu öyle kutsal bir ilhamdır ki gençlerimiz de mecmualarda, eserlerde bu ulusal, duyguyu, canlandırmaktadırlar Hak ve millî şeref daima bizimle olsun.

AŞIK TAHİR DEMİRÖZ

Raşit Usman

1912 yılında Konya'nın Dedemoğlu mahallesinde doğmuştur. Demirci Mustafanın oğludur. İlk tahsilini bitirdikten sonra iki sene kadar Lisenin orta kısmında okumuştur. Millî mücadelede babası asker olunca tahsilini terk etmeğe mecbur olarak babasının dükkânına devam etmeğe başlamıştı. Bugünde bu san'atle uğraşmaktadır.

Daha okul sıralarında iken koşma ve destanlar söylemeye pek hevesli idi. Birgün okulun bahçesinde manzuma yazarken gören ve kendisine: «Oğlum ne faydası var ki bunlarla uğraşıyorsun!» diyen öğretmenine karşı:

Sen, beni hor görme, muhterem hocam

şiiirden insana zarar gelir mi?

İlim için var mıdır sana bir ricam,

senin de gönlüne bahar gelir mi?"

Kıt'asını söylemiştir. Âşık, küçük yaşmdanberi boş zamanlarını kıt'alar, koşma ve destanlar yazmakla geçirirdi. Musikiyi çok sevdiği için Udu kendi kendine öğrenmiştir.

Her türlü eğlencelere iştirak etmekten, hele saz meclislerinden çok hoşlanan bu genç âşıkın şimdilik birkaç koşmasını yazmakla iktifa ediyoruz:

KOŞMA

Tutulmuş sevdaya gönül ayrılmaz;

Bu yolda daima seyran ederiz

Akan seller gibi bir dem durulmaz;

Bütün umulanları devran, ederiz.

Yanmıştır vücudum aşk ateşine

Bülbül düşer daim gülün peşine

Akıl ermez şu feleğin işine

Durmayıp bu yolda devran ederiz.

Söylerim daima gönül yareli

Şairin yüreği kanlı, bereli

«Tahir» in âlemde bahtı kareli

Bu derde biz nasıl derman ederiz.

KOŞMA

Bu sabah ilhamı aldım yarımından

Güllerin nadanlar deşirip gider

Bülbüller usandı ah ve zarımdan

Şimdi yollarını şaşırıp gider.

Şaşırılmış bülbüller artık yolunu

Kaybettim sağım ile solumu

Kimse sormaz bu gençlikte halimi

Boynuma zincirin geçirip, gider.

Aşkımın siyasini inceden ince

Bu sevda çiğेरime atmıştır pençe

Ey Tahir, bu işten çıkmaz netice

Aşkımı güzeller taşıyıp gider.

KOŞMA

Gamle hicran yüreğimi bürüdü
Bülbül olup uçamadım dallara
Aşk derdinden ezik sinem çürüdü
Takatim yok konamadım güllere

Kurtulmadım bu âlemde meraktan
Bütün dertler gelir bize ıraktan
Yapılmış mayemiz bizim topraktan
Halimi arzedeyim ellere

Tahir! nedir bu çektiğin cefa
Annemden doğalı sürmedim safa?
Beklenmez azizim kimseden vefa
Süpürüp aşkımı verdim yellere

KOŞMA

Ötme bülbül, ötme seher vaktında
Başına bir belâ gelir mi dersin;
Figanın bilirim gülün dalında
Her çiçek gül gibi kokar mı dersin

Gönüldür bu hale seni düşüren;
Düşün, o değilmi yolun şaşırın;

İnsanlardır gülden seni ayıran;
Aşkî olan her şeyden bıkar mı dersin

Bülbüsün tükenmez asla figanın
Yar için ağzından çıkar dumanın
Bu asırda bulunmaz sadık yaranın;
Herkes aşkından anlar mı dersin

Bülbülüm her çiçeğe darılıp gitme;
Kadalılar gülüne varıp ta ötme;
Hicrinle cihana inkisar etme
Har elinde gülün solar mı dersin

Tahir, der bülbülüm gülümden hala
Aşk dediğin senin, en büyük belâ
Rahm eder mi bize o gözleri ela
Yarım gözüm yaşın siler mi dersin

GÜCÇE DÜĞÜNÜ

MESUD KOMAN

Bu nüshamızdan itibaren fırsat buldukça Türkiye hudutları dâhilindeki folklor dokümanlarını okuyucularımıza arz ve bunların derinleştirilmesini de kendilerinden reca edeceğiz.

Geçenlerde kendilerine çok hürmet ettiğim bir hanımefendi “Gücçe Düğünü, diye eski Konya âdetlerinden birini anlattı.

On, on iki yaşlarına kadar bebek oynayan kızların bu yaştan sonra bebekle oynamalarına garip bir merasimle nihayet verdirilir.

Bu merasime kızın bütün arkadaşları, konu komşu kız ve kadınlar tıpkı bir düğüne davet olunur gibi okunurlar, bizim kızın gücçe düğünü var buyurunuz; derler.

Düğün günü çocuğun oynadığı bebek tellenir pullanır tıpkı bir gelin gibi duvaklanıp süslenir, odanın köşelerinden birinin yüksek yerine oturtulur.

Bu dâvete ayrıca çalgı çalılıp, türkü söyleyecek kimseler de çağrılır. Bunlar def çalılıp türkü söylerler. Dâvete gelen aynı yaştaki kızlar da çalınan havalara göre oyunlar oynarlar, âdetâ bir düğün vaziyeti canlandırılır.

Davet olunanlar hediyeler de getirirler. Düğün sahibi de misafirlerine: mevsimine göre yemişler çıkarıp izaz ve ikramda bulunur.

Düğünden sonra, bebek oynayan çocuk, bebeği gelin olduğundan artık genç kızlar sırasına girer, bir daha bebek oynamaya veda ederek ev işleriyle iştigale başlar.

BULUT'A KASİDE

Tarık GÜRCAN

Gezdim gurbet ellerde yayla benim dağ sesin.

Ne ismini aradım, ne kendini kimsenin.

Bulut yıldız ruh için en yakın arkadaştır

Bazı çöllerden kuru bazı nehirden yaştır

Uzun yıllar gözledim konuşmak bulutlarla

Ulaşmayı istedim onlara kanatlarla.

Bulut var kar yağdırır pamuk pamuk toprağa,

Bulut var sürüklenir ufuklardan ufuğa.

Bulut var bir sevgili ümidiyle beklenir.

Bulut var gün batarken renk olup çiçeklenir.

Bulut var şimşeğiyle insana meydan okur.

Bulut var rüzgârlarla heybetli bir kurt olur.

Güneşle alevlenen, kışla coşan bulut var.

Kasırgalar önünde kartallaşan bulut var.

Nerde olsa severim bulutla dertleşmeyi,

Konuşurum semayla öğrenirim neş'eyi.

İsterim bulutlarla başbaşa geçsin ömrüm;

Bir gün ayrı kalınca ben hasretten ölürüm.

Akşehir Düğün Geleneği

Muammer KARABAĞLI

Yurdu tanıya bilmek hususunda memleketlerimizin en lücrâ köşelerine dadar nüfuz edebilmek, ancak o yerlerin örf ve adetlerini tetkik etmekle mümkündür. Eolk- lor, millî bünyemizin anlaşılmasında en büyük âmillerden biridir. Geniş kültür bayatımızda folklor mevzuu pek kısa bir zamandır ele alındı. Son yıllara kadar devam ederek daha çok değer ve ilgi kazanmaya başladı... Bu faaliyet bilhassa yurt ve vatan anlamında çok önemlidir, işte tabiatın çetin verimi, Anadolu hayatından bir parça: Akşehir dtiğün geleneği...

Akşehir, Konya vilayetinin güzide kazaları'nın başında gelir, Şehir her köşesine kadar düzgün yollarla, geniş caddelerle ve elektrik, sn tesisatıyla donatılmıştır. Aiifu- su, ticarî durumu, güzelliği ve Anadolu —, Bağdat demir yolu üzerinde bulunması dolayısıyla eskiden beri büyük bir ehemiyet kazanmış ve bu ehemmiyeti her zaman muhafaza etmiştir. Bu memleket halkından olanlar evlenebil mek için, eskiden beri âdet olduğu üzere, şu umumî kaidelere riayet ederler:

I — Evlenecek erkekse yirmi yaşından aşağı olmaması, (Askerliğini bitirmişse daha makbuldür) ve az çok bir meslek sahibi bulunması lâzımdır.

II — Kızsa, yirmi yaşını geçmemesi, güzel ve daha ziyade hamarat olması lâzımdır.

Bu şartlar altında her erkek ve kız, ailesi nezdinde evlendirilmeye hak kazanmış demektir. Oğlunu evermek isteyen anne, kızını görmek için söylenen eve, yanına bir kaç kadın ve kız akrabalarını alarak, görücü gider. Kız, gelen misafirleri karşılar, ellerini öper, yanlarında oturur, Bu suretle görücüler, görmeye geldikleri kız hakkında şahsî kanaatlarını edinmiş olurlar. Kanaatları müs- betse, anne, vaziyeti oğluna anlatır, oğul muvafakat ettiği takdirde oğlanın babası tarafından kız evine dünür gidilir, Kız istenir, Kı zm anne ve babası muvafakat ederse bir kaç gün sonra kız evinde şerbetli bir toplantı ile nişan yapılır. Bu toplantıda kıza beşibiyer- de takmak âdettir. Beşibiyerde adedi oğlanın zengin ye fakirliğine göre değişir. Bu toplantıdan sonra oğlan ve kız nişanlanmış demektir. Kişan ve düğün arasında azamî altı ay vardır .Bu müddet zarfında her iki taraf ta hazırlıklarına başlarlar. ittiğim zamanı gelir. Düğün, - âdet olduğu . üzere gire (Pazar) günleri yapılır. Cumartesi akşama kız ve oğlan evlerinde çalgılı ve sazlı eğlenceler tertip edilir. Bu eğlencelerde memleket havaları

çalınır, oyunları oynanır... Kız evinde kızın iki el ve ayaklarına, oğlan evinde oğlanın sağ eline kına yakılır. Bu sahne çok hüznüldür, bilhassa kız evinin acı dolu ağlamaları pek çoktur. Kızın kına yakılırken ağlaması âdettir. Kına yakılırken türküler susar, ve hep bir ağızdan şu ağıt defle beraber söylenir!

Gıcılar, kavak gıcılar Kına dolu tasımız var işte geldi kmacılar Yar evimiz var var var
Şen oğlumuz şen oğul şen

(Kız evinde)

Şen kızımız şen

Gıcılar kavak gıcılar

İçimizde yasımız var

Gelmez olası kınacılar

Kal evimiz kal kal

Şen oğlumuz şen

(Şen kızımız şen)

Atladım geçtim ırmaktan

Yüzüğüm düştü parmaktan

El kızına yalvarmaktan

(El oğluna yalvarmaktan)

Atladım geçtim eşiği

Sufrada kaldı kaşığı

Kızlar evin yakışığı

Yar evimiz var var var

Şen oğlumuz şen, oğul şen

Şen kızımız şen

Bu ağıtlar söylendikten sonra kına merasimi bitmiş olur. Oğlan evinde güvey arkadaşlarının tebriklerini toka ile karşıladıktan sonra bu mutlu günü kendisine

bağışlıyan anne ve babasının ellerini öper. Bu eğlence içkili ve sazlı bir âlemde sabaha kadar devam eder... Sabahleyin güvey ve sağdıç akrabaları ve samimi arkadaşları ile kız evinden gelen dürülerle hamama giderler. Hamamda eğlenceler içerisinde yıkanılır.

Bundan sonra bando başta olmak üzere araba ve otomobillerle gelin almağa kız evine gidilir. Evin önünde kalabalık durur. Gelin tüller ve duvaklar içerisinde kaynatayı bekler, kaynata arabadan inerek gelinin yanına varır...

Gelin kaynatanın iki ellerini öper. Kaynata da gelini iki ellerinden tutarak oğlanın anne ve kız kardeşine teslim eder. Onlar gelini aşağı indirirken kız evinin ağlamaları arasında kaynata içeriden kalabalığa para ve şeker saçmağa başlar.

Bu sırada gelin kapalı bir arabaya yahut bir otomobile bindirilir ve kalabalık arabalarla birlikte hareket ederek oğlan evinin önüne gelinir. Gelin arabadan çalgı ile indirilir. Bu sırada gelin ve güvey koltuk yaparlarken sağdıç sevinçler içerisinde kapı önünü dolduran kalabalığa para ve şeker saçar... Kalabalık neş'e içerisinde bol bol saçılanları kapışırlarken güveyle sağdıç bir arabaya binerek Nasrettin Hocayı ziyarete giderler.

Bu ziyaretten sonra sadıç güvey arkadaşını evine yemeğe götürür. Orada beraberce yemek yerlerken sağdıç güveye gerdek hakkında bilgiler öğretir. Birlikte yassı namazına giderler. Namazdan sonra bir hoca ve birkaç akrabaları ile dönerler. Evvelce yapılan resmî nikâhdan başka burada, gerdek odası önünde dinî nikâh yapılır. Hoca gelin güveye saadetler temenni ettikten sonra güveyi gelinin yenge ile birlikte oturduğu gerdek odasına sokar... Böylelikle gerdeğe girilmiş ve bir yuva kurulmuş olur. Ertesi gün oğlan evinde bu mutlu günün ertesi yapılır.

KARAMANLI AYNİ

F. N. Uzluk

Üstad İsmail Hikmete

İstanbul ve ülkemizin diğer vilâyet ve kaza merkezlerindeki kütüphanelerin sakladığı yazmalar aranıp taranmadıkça dünün büyük değerleri daha uzun yıllar meçhuller bürgüsü altında örtülü kalacaktır. Şimdi kazalarda dahi orta mektepler açılırken buralara gidecek gençlerin, derslerinden boş kalacak vakitlerini kahvehanelerin sigara dumanı kokan, tavla gürültüleriyle boğulan havasından ziyade kırlarda dağlarda ki nebatları taşları, böcekleri, topluyarak yurdumuzun Flora ve Fauna'sını zenginleştirecek tabiat araştırmaları yahut buralarda bulunan kütüphanelerin el yazısı kitaplarını, öğrencilerinden ve halktan soruşturacakları bilgileri ve mahkeme sicillerini kabir kitabelerini incelemek suretiyle bize yeni yeni ufuklar açmaları zamanı gelmiş ve hattâ geçmiştir.

İkdam gazetesi sahibi rahmetli Ahmet Cevdet'in himmetiyle basılan latifi, riza, Salim, Amid matbasının neşrettiği Sehi bey ve daha önceki Fatin şuara tezkereleriyle Ali Emirî merhumun Diyarbakir şairleri ve Ali Enver efendinin Sema'hane-i-edebi bir tarafa bırakılırsa bu çığır ileriye gitmemiştir. Türk irfanını yüce katta tuttuğunu sevinçle gördüğümüz milli eğitim bakanı sayın Reşat Şemsettin Sirenden büyük bir yekûn tutan yazma şuara tezkerelerinin tab'ına lütuflarını bekliyoruz, benim gibi birçok meraklılar ise bu işe canla başla çalışarak yardım eder.

Okurlarıma tanıtmak istediğim şair XV inci asrın sonlarında karaman diyarında yaşamış ve sunacağım örneklerinden anlaşılacağı üzere çağdaşları bulunan Türk şairlerinden daha temiz bir dil ve anlayışlı bir üslûp kullanmıştır.

İsmi Ayni olup hazreti imam Hüseyin evlatlarından yani Seyid ve aslen Horasan'ın Tirmiz şehrinden mezhep itibariyle dahi Şafii'dir, Babasının ve kendisinin adını nerede ne zaman doğduğunu kimlerden tahsil ettiğini ne Vakta kadar yaşayıp, hangi şehirde öldüğünü esefle söyleyeyim ki bilmiyoruz. Bu isme şuara tezkerelerinde raslamamış isemde Eğirdirli hacı Kemal'in Cami – ül nazir adındaki eski şairlerimizin gazellerini toplıyan antolojisinde Aynî namına gazeller bulunmaktadır, Ancak bu gazeller şairimizin elde mevcut divanında olmadığına göre Aynî bizimkinin aynı mıdır, ya gayrı mıdır, kesin bir cevap verecek durumda değilim.

Aynı, divanı Konya’da Mevlâna dergâhı kütüphanesini 1272 (hicri) de kurmuş olan Hemdem Said Çelebi’nin vakfıdır. Bu mühim eserin müze kayıt numarası 2420 şimdi orada saklı durmaktadır. Ne zaman, nerede ve kimin tarafından yazıldığı belli olmamakla beraber yazısının Fatih ve oğlu zamanında kullanılan pek işlek şikest talik denilen şekilde ve hiç bir yerinde imlâ yanlışı bulunmaması ancak bazı mısra ve beyitlerin kenarında daha münasip tarzı yazılmış olması, ya bizzat şairimizin elinden çıkmıştır; yahutta dört başı ma’mur bir kâtibin kalemi mahsulüdür. Sakladığı manzumeler aşağı yukarı 6-7 bin beyittir. Türkçe, Arapça, Farsça, yâni üç doğu dilinde söylenmiş, kaside ve gazellerdir. Şairimiz, nahiv, i’rab, nûcum, ma’ani, mantık gibi türlü ilim kol ve dallarında bilgi sahibi olduğunu göstermek maksadiyle bu fenlere ait manzumeler yazmıştır.

Divanın bizce en ehemmiyetli tarafı şunlardır:

1 — Edebi zevki ve eski şairlerimiz hakkında verdiği hükümlerdeki isabetiyle şöhret almış bir edebiyat müverrihi olarak tanınan Kastomonu’lu Lâtifi, tezkeresinde ve Konya’lı Nizami maddesinde: “Şeyhi’nin şiirleri ve Ahmet Paşanın gazelleri o zamana kadar rağbet ve revaçta idi; Nizami zuhur ettikten sonra bunların ve eski şairlerin şöhret pazarına kesat verüp rağbet yüceliğinden düşürdü, Anadolu’da eskiden gelip geçen şairlerin kendi zamanına gelince gazel tarzında dügelisine üstün ve devrin nükte anlıyanları eski şairlerden ziyade Nizami’nin şiirlerine rağbet edici olmuştu. Tabiatının kuvveti, kabiliyetinin genişliği ile az zamanda çok kemale kadir olmuş ve şiirde ki şöhretiyle her yerde meşhur olup taayün bulmuştu. Hattâ Nizami’yi, merhum Mahmut Paşa, Fatih’in şöhretli Sadrazamı İstanbul’da türbesi ve semti vardır. “Fatih Sultan Mehmed’e, Nizami’nin nazımdaki güzel tabiatını ve şiirden fazla daha bir çok marifetleri vardır diye tarif ederek şiir cihetinden de Ahmet paşaya üstün tutunca, Sultan Mehmed, onu görmeği arzu ederek kutlu eşiğine davet etti, Rahmetli Nizami dahi Ahmet paşaya galebe etmek yeğün gelmek maksadiyle Kasır kasidesine, la’l, güneş matla’lı kasidesine ve yedi tane makbul gazeline ince dikkatler ve nazik san’âtlarla nazireler söyleyip maksadı tarafına, yani İstanbulla doğru giderken yolda ölmüştür, demektedir. Lâtifi tezkeresi S. 337/8 İstanbul ikdam Matbaası 1314. 30 yıl evvel okuduğum bu ibaredeki bilmeceyi çözmek için kimlere sormamıştım. Öyle ya. Ziya Paşa Harabat’ında:

Eslafda Ahmed-ü-Necati

Avare-i dilşikeste Zati

Türkî diline temel komuşlar

Emma temeli güzel komuşlar

demiyor mu? Türk diline Ahmet Paşa'nın; Necati'nin, Zati'nin temel koymadığı bu gün bir gerçektir. Namık Kemal merhumun:

Cihangirane bir devlet çıkardık bir aşiretten

mısraı, nasıl bir şair hayalinden başka bir şey değilse, Ziya Paşa'nın, Ahmet Paşa, Necati ve Zati'yi batı Türk şiirinin kurucuları olarak kabul etmesi de arama yollarının bundan 70-80 yıl önce eksik olmasındadır.

Peki amma, nasıl oluyorda Mahmut Paşa gibi hem şair, hem de şiir ve edepten anlar bir zat; Konya'lı genç Nizami'yi üstad diye şöhret alan Ahmet Paşaya üstün tutuyor?

2 — Bütün bilgiler gibi şiir ve güzel şan'atlarda, kendinden yıllarca önce işlenen bir emeğin mahsulüdür. Eğer Nizami, Ahmet Paşa'dan daha büyük bir şair ise, o halde Nizami'den evvel Konya ve havalisinde başka şairler yetişmiş ve onlar tarafından uğraşarak güzelleştirilmiş bir Türk dili vücuda gelmiştir. Nizami, işte böyle bir Türkçe ile şiirlerini, fikirlerini, kolayca yazabilmiş. Fakat bu şairler kimdir veya kimlerdir?

Cem Konya'da iken Oğuz Han adında bir oğlu doğmuş. Ahmet Refik bu şehzadenin 886 da doğduğunu bildiriyorsa da şairimiz (Nuri gühertac) kelimelerini tarih düşürüyor, bu 885 yılı Safer ayı olduğunu, bununda Nisana rastladığını kat'iyetle işaret ediyor. Fatih'in ölümüne (rihi hasret) ve (dua -i hayr) sözlerini iki tarih olarak yazıyor Cem, hacca gittiğinde uzun bir manzume, yazıyor ve orada:

Anki reft ez rum behac der tarihi

Fi eman-i- İlah -i- ya ayş-el - vera

Cem, Konya'da bulunduğu zaman halkı hoş tutmuş, osmanlıları bir türlü sevemiyen Karaman ahalisine kendini sevdirmiş; onun ayrılışından sonra ikinci Beyazıt gördüğü hoşnutsuzluğu gidermek için Mevlâna türbesini tamir ettirmiş. Mevlâna türbesinin iç kible duvarında, Halepli Abdurahman -ül - Mevlevi adında ki san'atkâr şu tarihi söyledi diyorsa da bu beyitler ortada yok, binaenaleyh tarihini bilmiyorduk. Aynînin

divanında dergâhın tamiri hakkında yine tercii bent şeklinde farsça bir manzumede Gedik Ahmet paşanın 887 de bu onarımı yaptığını fakat Bayezid'in ismini yazmayarak anlatıyor.

Cem'in ayrılışında duyduğu acıları öyle bir dille anlatıyor ki en taş yüreklileri bile ağlatır. Karaman oğlu Kasım bey de Fatih'in ölümü üstüne Konyada cülüş ediyor. Şairimiz bunu Arapça, Farsça Türkçe tercii bendinde anlata anlata bitiremiyor ve şu tarihi söylüyor:

Ey dil eknun behr tariheş bigu

Ey mekin-i -din -u- devlet merhaba 886

Yani ey gönül, şimdi onun tarihi için: Ey din ve devletin mekini merhaba diye söyle demektedir.

Sultan Kasım, gerçi Karaman tahtına, atalarının yerine oturuyor. Fakat iki sene sonra ölüyor. Şairimiz bu matemi öyle bir dille kaleme almış ki, sanırım Baki ve Kemal Paşazade'nin mersiyelerinden daha içli. Hele dili fevkalade güzeldir. Gazetenin sütunları yetmiyeceği için onun burada bütünü yazamıyacağım. 59 beyitlik ve tercii bent şeklinde ki bu ağıt, şimdiye kadar okuduğum mersiyelerin en güzellerindedir. İnsan sevdiğine ancak böyle ağlar.

Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar diyen ne hoş söylemiş:

Çünkü Sultan Kasım'ın nazük teni oldu türab

Vaktidir şimden giru mülk - i - Karaman ol harab

Ağlan ey yaran-ı mahrem işbu demde yar için

Ağlamakta gözlere himmet demidir ah - ü - vah .

Ağlasun ol şah için iklim - i - Yunan ağlasun

Taht - u - baht - u - devlet - u - mülk - i - Karaman ağlasun

Şol şeriri saltanatta ser olan server kanı

Leşker - i - Yunan safında sâdr olan safder kanı

Ey utanmaz çerh aldın illerin şahın dahi

Kangı yüz - ü - gözle halka idersin sen nigâh

Rahmet - ul - muksit tevarih içre oldu tarihi 888

Matem - i - aşur içinde yine matem oldu ah 17/2/1483

Şu halde Sultan Kasım, 888 yılının Muharremi başlarında ölmüştür. Karaman'da babasının türbesinde bulunan kabir taşında yılı yazılı ise de ayı belli değildir. Aynî, bize onun mevsimini de haber vermiş oldu.

Kasım beyin ölümünden sonra Karaman tahtı boş kalır. 894 tarihinde Turgut oğullarından Mahmut bey cülus eder. Aynî önada farsça uzun bir manzume ile tebriklerini sunar. "Hedivendigâr 894 yılını gösteriyor." Böylelikle Halil beyin eserinde ki yanlışlığı düzeltmiş oluruz.

Konya'da Abdülmumin Halife diye mühim bir şeyh var. Kabir taşında ölüm yılı 876 olarak gösterilmiş. Hâlbuki Aynî buna Rahim rahmet sözünü tarih düşürüyor ki bu 896 eder. Ve mühim bir yanlışlığı tashih etmiş oluyor.

Aynî divanından edeceğimiz istifadeler arasında, Hacı Bayram Velinin Şeyh Müştak adında bir oğlu olduğu ve bunun bizim şaire mürşitlik ettiği. Sizin de iştiyakınızı artıracak olan bu gazellerden birer örnek vereyim. Bu derece temiz dili, Nedim ancak yazabilir sanırım:

Ey yüzü enfüs gününde mah-ı afakim benim,

Vay güzellik san'atında sun-ı hallâkım benim

Kıl terahhüm aşıkâ maşuk-ı uşşakım benim

Ben mürid oldum sana ey şeyh-i Müştakım benim

Hacı Bayram'ın cihanda nakdisin mehrususun

Ben mürid oldum sana ey Şeyh-i Müştakım benim

Benim yarım adıdır Şeyh-i-Müştak

Benim canım oluptur ana Müştak

Güzelsin Hacı Bayramı soyundan

Güzellik gözlerinde oldu ıtlak

Şairimizin divanında, Konya redifli pek güzel bir gazel vardır:

Kamu dilleredir tazim-i Konya

Hezaran aferin ikîm-i Konya

Seraser dobdoludur cane ümmid

Dua kıl olmasın dil bîm Konya

Yine divanında, Halkın dahi bugün Adalya dediği Antalya hakkında 7 beyitli bir gazel vardır.

Cihanda şehri olan şehri Adalya

Hilâli bedr olan şehri Adalya

Leben dirsem nola cennet suyudur

Aselden tatludur nehri Adalya

Güzeller lutfula memlu oluptur

İlahi olmasın kahrı Adalya

Gözün tufan kaparsa danmı "Aynî,,

Cemi fülke kodu bahri Adalya

Bundan anlıyoruz ki Cem, Rodos Şövalyelerine gönderken Antalya'dan gemiye binmiştir, zaten şairimiz, çok sevdiği, lütfunu, ihsanını, ikramım gördüğü bu talihsiz şehzadeye aşiktir, Antalya'yıda, bu bakımdan unutamıyor, acaba, o gittiği yerden bir daha geri döner mi diye bekliyor.

Kırık dökük sözlerimle tanıtmağa, değerini Türk tarihi ve bilhassa Karaman oğlu tarihi gözüyle hakikaten karanlıkları aydınlatmakta olduğunu işaret ettiğim Aynî divanına meraklılarının dikkat gözünü çekerim.

Edebiyat Fakültesi profesörlerinden Üstad İsmail Hikmet, Enstitümüzdeki ziyaretlerinde onun basım kisvesine bürüneceğini vaat buyurmuştu. Himmetlerini beklerim.

Aynî divanı, muhakkak ki, hepimizi karir-ül-ayn edecek kıymettedir. Değerlere değer verenlerin bu göz bebeğimize ıgmaz-ı-ayn etmemelerini niyaz ederim.

KÖY TEDKİK NOTLARI: DÜĞÜN ve EĞLENCELER, ÂDETLER ve ANANELER

İHSAN EKE

Kolukısa köyü başlangıçta çukur bir arazi üzerinde kurulmuş olduğundan havası iyi değildir. Köy ve civarı sıtma mücadele teşkilâtının bütün çalışmalarına rağmen daimî bir bataklık tehlikesi altındadır. Malarya bütün şiddetiyle bu bölgede tesirini gösterir. Yapılan sağlık muayenelerinde köy halkının en az % 40 dalaklı çıkmaktadır. Ne yazık ki bu çevrede insan ömrü normalin altında seyretmektedir. Halen köyde 60 yaşından yukarı 10 ihtiyar zor çıkmaktadır. Kadınlarda hastalık erkeklerden çoktur. Bunun sebebi sıhî şartları haiz olmıyan evlerde kadınların erkeklerden daha çok zaman kalmış olmalarıdır. Köyün içi temiz değildir. Köyde yakacak maddelerini kayvanların gübreleri teşkil eder. Bunun için her evin önünde büyücek bir alan gübrelik olarak kullanılır. Buraya atılan gübreler yoldan geçen insanlar tarafından çiğnenir. Bu yüzden de köyün içi kışın çamurdan, yazın tozdan geçilmez bir hale gelir. Köyde odun olmadığını ve yakacak şeyleri bulunmadığını bahane eden köylü bu kötü göreneğinden tamamen kurtulamamıştır.

Evlerin çoğu temizdir. Ahır sekisi denilen ahırla bitişik odalar da vardır. Bunlar gittikçe azalmaktadır. Yeni yapılan evler geniş pencereci, havadar ve köyden dışarı semtlerde yapılıyor. Evler umumiyetle kerpiçten tek kat yapılarıdır. İki katlı, 6-8 odalı tavan ve tabanları tahta döşemeli geniş ve yüksek evler de vardır. Bu evlerde bir köy yaşayışına göre her türlü sağlık şartları bulunmaktadır. Köy yakınında bir kiremit ocağı olmadığı için evlerin üzeri u umumiyetle toprakla örtülüdür. Halalar evlerden ayrı bir yerde yapılmaktadır. Bunlar kuyu tertibatıyla temizlenirler. Köyde ihtiyaca yetecek kadar umumî halalar da vardır. Sağlık şartlarına uygun umumî bir çamaşır yıkama yeri yoktur. Köy kadınları çamaşırılarım çay kenarında yıkarlar.

Köy, içme suyunu kuyulardan temin eder. Köyde otuzdan fazla kuyu vardır. Ancak bunlar içinde yalnız ikisinin suyu insan içmesine müsaittir.

Köyde sosyal hayat daha fazla kış mevsiminde canlanır. Kasım ayında köylü bütün işini bitirmiş ve kış hayatını geçireceği ev ve odalara çekilmiş bulunur. Müsait

havalarda, bu aylarda, çift sürme ve ekin ekme işleri yapılırsada köylü, uzun geceleri hep bir arada ve değişik eğlencelerle geçirir.

Düğünler umumiyetle güz ve kış mevsimlerinde yapılır. İlkbaharda evlenme pek azdır. Düğünler oldukça caziptir. Ekonomi bakımından fazla israfı icap ettiren tarafları varsada, köyün eğlence hayatında bir değişiklik. yaptıkları için faydaları da vardır. Esasen düğünlerde büyük masrafları ihtiyar edenler zengin köylülerdir. Bununla beraber çalgısız ve ziyafetsiz düğün hemen hemen yok gibidir. Düğün başlamadan bir iki gün evvel köy halkına birer avuç üzüm çerez dağıtılır. Bu düğüne davet demektir. Çok zengin olanlar saygılı komşulara bir iki metre ipekli ve sair kumaşlar gönderirler. Bunun karşılığı bir kaç lira para veya bir koyunla ve düğünü ziyaretle ödenir. Düğünlerde davul zurna ve her halde tam kadrolu bir ince saz takımı bulunur. Düğün üç günden bir haftaya kadar devam eder. Geceleri düğün evinde delikanlılar oyun yaparlar.

Bu arada şuursuz bir hay huy arasında içkide kullanılır. Düğün sahibi her gün bir kaç kabile köy halkını yemeğe davet eder. Davul zurna ile tura oyunları, güreş ve at yarışları yapılır. Gelin alma günü at ve arabalarla kız evine gidilir. Gelin bir yaylı arabaya bindirilir ve güvey evine getirilir. O gece güveynin yakın akrabasından biri bir akşam yemeği verir. Bu yemekte güvey de bulunur ve davetlilere hizmet eder. Fakat kendisi itibarlı tutulur. Evlenmelerde yakın uzak akraba veya komşudan tercih yapmazlar. Ancak zengin olanlar Evlenmelerde kendi küfuvlerini ararlar. Evlenme çağı erkeklerde 20 – 22, kızlar da 15 - 18 yaş arasındadır. Boşanma, vakaları yok denecek kadar azdır. Köyde cinsî dalâlet temayülleri hiç yoktur. Namus telakkisinde ai'e ismetinin masuniyetine fazla hassasiyet gösterirler. Kız kaçırma hâdiselerinde iki tarafın rızasıyla iş tatlıya bağlanır ve çok vakit bu uzlaşmalar nezih bir âile saadetinin temadisine sebep olur.

Köy halkı çevrede konuk severlikle tanınmıştır, yirmiye yakın konuk odası geceli gündüzlü işler ve bu odalarda bütün yolcular yer içer ve barınırlar. Köy halkı muti ve kanuna hürmetkârdır. Hükümet memurlarına saygı gösterirler, şehirlilerle münasebetleri iyidir.

Köyün ekonomik durumu

Başlıca istihsal maddeleri, bunlardan edilen istifadeler:

Kolukısa köyü ekonomik bakımdan son senelerde büyük bir inkişafa mazhar olmaktadır; Bu gün kuvvetli bir kaç el, köy istihsal ve sarfiyatını kooperatif bir şekilde organize ederse bu ilerleme bir kaç misline çıkarılabilir.

Köyün başlıca istihsal maddeleri buğday, arpa, çavdar, koyun, yapak, tiftik, süt ve mamulleridir. Köyde ziraat işleri pulluk ve ekin makinalarıyla yapılır.

Köyde bir tek kara sapan olmadığı gibi hiç kimse de orak veya tırpanla ekin işlemez. Son zamanlarda alman harman makineleri köylünün ziraat ve harman işlerini en kolay bir şekilde yapmasına yardım etmişlerdir. Hayvancılık köyde oldukça ileri gitmiştir. Bu gün iyi şekilde beslenip önemli bir kısmı İstanbul'a ihraç edilen otuz bine yakın koyun ve keçi vardır. Bunlardan başka öküz, inek, at ve merkep de köyün başlıca gelir kaynaklarını teşkil etmektedirler.

Hayvancılıkta oldukça ileri usullere riayet ederler ve hayvan hastalıklarında veterinerlerin tavsiyesine göre ilaçlar kullanırlar.

Köyde küçük sanatlara karşı heves yoktur. Yalnız köyün ihtiyacını karşılayan bir iki marangozla bir kaç yapıcı ustası ve daimî alış veriş yaptıkları bir iki bakkal vardır. Köylü, kendi kazancını kendi yaptığı gibi kendi sarfiyatı için de kimsenin tavassut ve vesayetine muhtaç bulunmamaktadır.

Köylünün kültür seviyesi yükselmektedir.

Bir gazete bir kitap için duyulan şiddetli istek onun bu seviye yükselmeindeki rolünün canlı delilleridir. Köylü güzel bir resim, güzel bir mimari karşısında estetik bir heyecan duymaktadır. Ondaki bu heyecan irsiyetten ziyade Cumhuriyet ve Atatürk devriminin yarattığı sembolik heyecandır. Cumhuriyete sadakat, inkilâba bağlılık, Atatürk ve İnönü devrinin parlak istikbaline inanış, bu günkü Türk köylüsünün en bariz vasıflarını teşkil eder. Ondaki bu vasıfları sezmek, köylünün ince ve parlak zekâsını işleterek onu ideal Türk vatandaşı seviyesine çıkarmak Türk münevverinin bıkmadan usanmadan yapacağı ve yaratacağı en şerefli vazifedir. Bu vazifeyi yaparken köylere doğru akan Halkevlerinin gençlik kurullarının ve özverili Türk münevverinin beklediği maddî ve manevî menfaatlerin en büyüğü bu kutsal vazifede duyacakları yüksek heyecandır. İstikbalin 30 - 50 - 80 milyon nüfuslu büyük Türk camiası, bu günkü Cumhuriyet rejiminin ve Türk münevverinin karakterize edeceği

sağlam seciyeli Türk vatandaşı kitlesinin üzerinde yükselecektir. Bu gayeye varmak için de çalışmak durmadan çalışmak en büyük idealimiz olmalıdır.

SON

Kısa bir söz.

Bu küçük yazılar muayyen bir fikrin ifadesi değil, sadece bir köy tedkik notlarıdır. Yazılarda, görüşler ve yaşayışlar olduğu gibi ahnmıya çalışılmıştır. Meslekdaşlar arasında köylerimizi tanıma ve tanıtmaya bir vesile teşkil eder ümüdiyle hazırlanan bu küçük kitaptaki bazı kusurların bu bakımdan hoş görülmesini ve bağışlanmasını rica ederim.



KONYA

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Parlar Orta Anadolu'nun unutulmuş beyazlığı,

Genişler, vatan kadar;

Dağlarla genç,

Ovalarla bahtiyar.

Cihan güzellikleriyle cihan, üzre,

Uyumuş Selçukiler, kahraman,

Bir yeni kervan beklemektedir,

Kervansaraylarda zaman.

Asyadan atlılar inmiş boy boy,

Kuvvet ve adalet kaplamış suları.

Taze bir imanla payidar,

Akmiş küffar illerine orduları.

Devirler ardında sesin, Könya mısın, nesin?

Sonra beyler gelmiş, sultanlar gelmiş,

Aşka.

Çağırılmış ahu bakışları,

Her yön, bambaşka.

Bahçeler, mevsimlerle sarhoş,

Binalar, gecelerle süslü,

Öylesine bakireler, batıdan,

Ceylân yürüyüşlü, turna göğüslü.

Duyurmuş itrini, Hinde bile,

Goncalarında meçhul açılan saksı.
Yumuşak bedenlerde naz eder,
İlmin raksı.
Nesiller sevgisinde hevesin,
Konya mısın nesin?
Sonra duyulmuş en ulu mertebe,
Vücutlarla bir olmuş, yer ve gök.
Kesilmiş toprağın üstündeki şey,
Ağrımamış kök
Öbür dünya uğruna terkedilmiş el ve ayak,
Muhteşem bir varlık, duyulmuş tane tane.
Bütün yollar burda birleşmiş,
Perişan ve mestane.
Her yanda rüzgâr ve hikmetler,
Mevlâna doldurmuş her tarafı
Bir ince yeşil,
Aklın ve bütün insanların affı.
Ahreti mamur olmuş herkesin Konyamısın nesin
Sonra bir rahmetle silkinmiş kişiler,
Siyah göllerden, harap evliyalardan.
Tekrar dönmüş mağrasına,
Bozkurtlar uykusunda kaybolan.
Sefaletten buğday getirmişler yüzlerce yıl
Çıplak tabanlarla köylüler.

Çay götürmüşler, şeker götürmüşler, radyo götürmüşler,

Susayan bozkırın köyelerine bu sefer.

Kuru yapraklardan, kurumuş binârlardan

Dibine varmış pişmanlıklarla havuz,

Yeni bir ağız vermiş onlara,

Tuz.

Sonsuzluklar içinde büyümektesin Konyamısın, nesin?

20/12/947



Meram Türküsü

Cemal Oğuz Öcal

Gönül bağı'mıdır bu cennet Meram

Şakıyor bülbüller güller üstünde

Derinden derine sızlıyor yaram

Gezerken âşıklar yollar üstünde

Burda vurur nabzı güzel Konya'nın

Burda çıkar zevki yalan dünyanın

Burda gerçekleşen tatlı rüyanın,

Dolaşır izleri dallar üstünde

Burdadır her türlü ışık, koku, renk;

Burdadır şairi coşturan ahenk,

Burda yapar gönül sevdiğiyle cenk,

Hoştur burda yeşil allar üstünde

Cânânın yânında olursa ey can!

Bir ömre bedeldir Meram'da bir an,

Ruhları okşarken içli bir keman.

Gezinir makamlar teller üstünde

Burdadır ÖCALım yaşama aşkı

Burdadır Meviâna Rumî'nin köşkü

O gönül şâhının ardından koş ki;

Taşısınlar seni eller üstünde



Konya Yer Adları

Hüseyin Namık Orhun

Konya Halkevi, seri halinde çıkardığı çok değerli eserler arasında adını yukarıda yazdığımız bir eser daha neşretti. Eserin müellifleri Mes'ud Koman ile Sırrı Üçerdir. Yıllardanberi Halkevlerimizin bu gibi eserler, meydana getirmesi için propağanda yapıp durmaktayım. Çünkü yüzyıllardariberi üstünde yaşadığımız şu yurdun henüz bir coğrafi sözlüğünün olmamasına çok üzülmekteyim. Bu alanda ilk ve en ciddi adımı atan Isparta Halkevi oldu. Değerli çalışmalarını her zaman takdir ettiğim Fehmi Aksu bu alanda mükemmel bir eser meydana koydu. Bu nevi eserleri sadece ilim adamlarının istifade edebileceği, melodik bir surette sunmakla iktifa etmelidir. Yoksa etimolojilere kaçmak, kelimeleri izaha çalışmak, nazariyeler ortaya atmak eserin değerini düşürmekten başka bir hetice veremez. Fehmi Aksu ise bunlardan kaçınmış ve bundan dolayı eseri ilim âleminde bir yer tutmuş Avrupa literatürüne de geçmiştir... Halbuki diğer denemeler maatteessüf ikinci yolu takip etmişler ve eserlerden edilecek istifade ekseriya sıfıra inmiştir. Kırşehir yer adları hakkındaki eseri, buna bir misal olarak gösterebilirim.

Arkadaşım Mes'ud Koman ile arkadaşının eseri ise bunlardan ikisine de benzememektedir. Çünkü güzel Konyanın bütün yer adlarını ihtiva etmiyor. Sadece, tarihi yer adları araştırılmış ve bunların da tesbiti ihtiyaca salih olmamıştır.

Eser, Midhat Şakir Altan'ın güzel bir önsözü ile başlıyor. Programlı hareket eden bu Halkevinin üç yıl içinde füze değerli eserler vereceğini memnurlukla okumaktayız.

Müelliflerin önsözünde ise, iki noktaya biz de müteessir olduk. Biri mahkeme sicillerine başvurmamaları ve bu hususta engel ile karşılaşmaları; diğeri de nefis Türkçe olan yer adlarının değiştirilmesidir.

Önsözden sonra Konya'nın kazaları ve nahiyeleri sıralanmaktadır. Bundan sonra da kısaltmalar gösterilmiştir.

Asıl eser Konya ilinin oğuzlaşmasından önceki devirlerine kısa bir bakış başlığı ile başlıyor. Burada Selçuk istilâsından önceki devrelerden kalmış (?) yer adları zikredilmek istenmiş ve tabii nazariye olarak bir takım yer adları sıralanmıştır. Arkadaşlara şu noktayı hatırlatmak isterim ki ilimde, nazariye olarak ileri sürülen nesnelere de kuvvetli kandiricî delillerde sebepleri gösterilir. Hakikat gösterilen yer

adları Türkçe değil ise de bunların Hitit veya başka bir dilden olduğunu kestirmek bize değil bu işin uzmanlarına düşer Hitit ve yunancayı bilmeden böyle bir iddiada bulunmak mümkün değildir.

İkinci bahis Oğuz Türklerinin Konya iline gelişleri başlığını taşıyor. Burada tarihte geçen bazı yer adlarının sonradan Türkler tarafından değiştirildiği misallerle gösterilmekte en son olarak tâ Oğuzların kaç kabileden, ibaret öldüğü yazılmaktadır, Bu verilen malûmata göre kâşgarlı Mahmut Oğuzların yirmi iki Yazıcızade de yirmi dört olduğunu yazmakta imiş. Bu yanlış malûmatı Köprülüzade de yazar.

Bir eseri adamakıllı okumadan kaynak yapmanın neticede yapılmış bir yanlışlıktır. Şu noktayı kaydedelimki, Kâşgarlı Mahmut da dahil olmak üzere bütün kaynaklar, Oğuzların yirmi dört boy olduğunu yazmakta müttefiktirler. Kâşgari Oğuz maddesinde iki Oğuz boyuna pokaz ve küçük olmasından dolayı zikretmemiş, fakat Türkmen maddesinde bunların aslında yirmi dört olduğunu açıkça yazmıştır. Üçüncü ciltde olan Türkmen maddesine bakmayıp birinci ciltteki Oğuz maddesine bakarak bunların yirmi iki tane olduğunu söylemek yerinde olmasa gerek...

Üçüncü bahis Oğuz Türklerinin Konya ilinde yerleşmesini anlatıyor. Burada kabilelerin. adlanma usulleri hakkında ileri sürülen sözlerin ciddi bir tarafım görmemekteyiz. Hem bu hususta evvelce yapılmış olan araştırmaların hiç birisine bakılmamış hem de kendi kendilerine çıkarmak istedikleri neticeler yanlış olmuştur. Bu hususta bilhassa Nemethin (Ahonfoklalo Magyarsak kialakulasa) adlı eseri birinci mevkii tutmaktadır. Daha sonra oğuzların bugün dahi kullanılmakta olan damgaların tetkik suretiyle bu yayılışın yönünü ve izini seçmeğe de imkân yoktur. Esefle kaydedelim ki bu hususta gösterilen kaynakların ikiside ciddi bir araştırma mahsulü değildir. Anadolu Oğuz boylarının damgalarını ciddi bir surette araştırıp bulmaya muvaffak olan Ali Rıza olup onun, Cenupta Türkmen Oymakları adlı eserinde vardır.

Bu bahiste Konya'ya bağlı Oğuz boy adları tesbit edilmektedir, popüler bir yazıda böyle bir tesbit mümkün ise de, ilmî bir eserde bu şekilde yer tesbit edilmez. Meselâ Karapınar kâsabasında, Beyşehir kazasına bağlı gibi tesbitlerin ciddi bir değeri olamaz. Bunların kazamı kaç kilometre civarında olduğu tesbit edilerek yazılması gerekti. Bazı yer adları kaydedildikten sonra tarihli bir vakfiyede gördük gibi kayıtlara tesadüf etmekteyiz ki bu nevi sözlerin ilmî bir değeri olamaz. Bu vakfiyenin nerede ve kime ait olduğu da kaydedilmek gerektir.

Eserin müelliflerinde bir de metod hatası vardır. Doğu'da, yani Asya'da bulunan bir Oğuz boyunu, bugünkü oymaklarının adlarını da, Konya civarında aramaya kalkmışlardır. Meselâ Karaman adlı köy adları; Asya'da da Solurlara tabi bu ismi taşıyan bir boy var diye Konya'daki Karamanlar da Salurlara bağlanıp işin içinden çıkmıştır.

Bu gibi yanlış metod ile çalışmaların neticesi olarak konâr-göçer adlarıyla ilgili köylerden bahsedilmektedir. Bu yanlış düşünce eserin sonuna kadar devam ediyor. Karaca adlı köyler özbeklerden imiş. Saray yer adı da Kıpçaklara bağlanıyor. Çomaklı, Sevindik gibi yerler de Kırgız - Kazaklardan sayılıyor. Velhasıl bu nevi tamamiyle indî faraziye terle eker uzatılıp durmuş ve iş gittikçe ciddiyetden çıkmıştır.

Her zaman ciddi ve ilmî eserleriyle iftihar ettiğimiz- Konya Halkevinden Şahabettin'in eseri gibi sade Konya'nın değil bütün Türkiye'nin iftihar edeceği eserler bekleriz.

Not .

Sayın Prof. H. Namık Orkunun Ülkü'de çıkan tenkid yazılarını yukarıya aynen aldık. Bundan maksadımız Evimizin neşriyatı etrafında yapılan tepkileri tesbittir.

Sayın Profesörün yazılarında bahsettikleri Isparta Halkevinin çıkarmış olduğu Isparta ili köyadları büroşörünü gözden geçirdik. O büroşörün yazılışında takip edilen maksat başka. Evimizin çıkardığı, M. Mes'ud Komanla Sim öçer'in imzalarını taşıyan Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerinde Bir Deneme de başka bir nokta-i nazar yürütülmüş olduğundan Üstâdın methetdiği Isparta köylü adları broşürünü görmemiş bulunan okuyucularımıza bir fikir vermek için buraya işaret etmeden geçemiyoruz.

ANADOLU'DA TÜRK BOYLARINA AİT YER ADLARI

YAZAN: ADSIZ

Bir ülkenin etnografyası, hattâ tarihi bakımından yer adlarının ne kadar aydınlatıcı bir rol oynadığı malûmdur. Bu aydınlatıcı rol, tarihî çağlardan tarih öncesi çağlarına doğru gittikçe daha mühim şekil alır. Bunun en iyi delillerini Profesör Zeki Velidi Togan, üç yıl önce basıldığı halde satışa çıkarılmayan “Bugünkü Türkistan ye yakın mazisi” adlı, muazzam ölmez eserinde ve yakında çıkacak olan “Türk tarihine medhal” adlı orijinal kitabında vermiştir.

Anadolu'nun Türkler tarafından 11 inci asırda fethi, herkesin bildiği tarihî bir vakıa olmakla beraber bu futühata hangi Türklerin, ne miktarda, iştirak ettiği henüz meçhuldür. Bir mütearife gibi “Anadolu'yu Oğuzlar feth etti,, sözü ağızlarda dolaşmakla beraber bunun hakikate tam mutabık bir söz olmadığını bazı yer adları ve etnoğrafyanın bilgileri de gösteriyor. Her halde ilk fütuhata oğuzlarla birlikte Oğuz olmıyan Türkler de iştirâk etmişlerdir. Hele on birinci asırdaki fütuhattan sonra hangi Türklerin Anadoluya geldiği bugünkü Türkiye Türklerinin hangi unsurlardan meydana geldiği de ayrı ve mühim bir konudur.

Anadoluda Türklere ait yer isimleri üzerinde şimdiye kadar bizde pek az inceleme yapılmıştır. Zannedersem bu husustaki ilk yazı Türkiyat mecmuasının ikinci sayısına tarafımdan yazılmıştı-(1928 yılı, sahife 243—259). Bunu takiben M. Şakir'in, 1928 de yalnız bir tek sayısı çıkmış olan “Halk bilgisi,, mecmuasındaki makalesi (Sinop ve muhitinde Oğuzlarla diğer Türk zümrelerine ait köy adları, sahife 30—35) yayınlanmış; ondan sonra daha küçük bazı yazılarda, doğrudan doğruya veya bilvasıta, bu konuya temas edilmişti.

Son defa Konya ili köy ve yer adları üzerinde bir deneme adı ile Mesud Koman ve Sırrı Üçer tarafından çıkarılan 84 sahifelik bir kitap bize bu hususta mühim malûmat vermektedir.

Bu kitap bize Oğuz, boylarına ait ad taşıyan köylerin tahminimizden daha çok olduğunu gösteriyor. Hattâ, her hangi ismi taşıyan bir köyde, bazan bir mahalle adının oğuz boylarına ait, olduğunu görüyoruz, ki buna daha önce M. Şakir adı geçen makalesinde temas etmişti.

Oğuz boylarına ait olduğunda şüphe olmıyan ve 24 boyun 14 düne ait bulunan yer adları şu kadardır;

12 Salor

12 Afşar

10 Bayat

9 Kınık

7 Kayı

4 Bayındır

4 Yazır .

3 Çavuldur

3 Piçine - Peçenek

2 Döger

2 İğdir

2-Karkın

2 Eymür

1 Beydili

Dokuz asırda bazı adların söylenişi epey değişmiş olacağından Oğuzlara ait olması muhtemel isimler de vardır. Meselâ: Çetme adındaki köy ve mahalleler Şephi den bozma olabileceği gibi Ayvacık, Ovacık kelimelerinin de Yıva - İva dan muharef olacağı düşünülebilir.

Bence kitabın en mühim noktası, Konya ilinde Çigil adını taşıyan, köy, dağ ve yaylaları bize tanıttmasıdır. Mesud Koman'la Sırrı Üçer, Konya vilâyetinde Çigil adını taşıyan yedi yer gösteriyorlar. Çigil'lerin Oğuz'ardan cemamiye ayrı bir boy hattâ kavim olduğu malumdur, İslâmî devirlerde bunlar bazan birliğinin içinde görülmüşlerse de aslında bunlar Gök Türklerin bir parçası, daha doğrusu bizzat Türk adını taşıyan kavmin mühim bir kısmı, belkide kendisidir. Hattâ Türk destanlarında, bile Türkün dört oğlunun adı Tüng, Çigil, Barsgan ve Hak olarak zikrolunurki bunlar,

en eski medeni Türklerdir. Yalnız Konya vilâyetinde yedi tane Çiğil yer adı bulunması, bu medeni Türklerin de ilk istilâda Anadoluya geldiklerini gösterse gerektir.

Alp Arslan zamanında, 1064 den sonraki yıllarda Türkler, Anadoluya hücum ederken, bunların arasında bir de Karahanlı Teğın bulunuyordu. Türkistanın - Karahanlı sülâlesinden Bön Tegin Tangaç hanın oğullarından biri olan bu Tegin, babasıyla bozuşmuş olduğu için yanındaki pek çok Türkistan Türkü de Alparslan'ın buyruğuna girmiş ve Gazalara iştirake başlamıştır. Karahanlıların esas unsurlarından olan Çinlilerin, bu Karahanlı Prensiyle birlikte gelip Konyaya kadar ilerlemiş olmaları şimdilik; akla en yakın ihtimâldir.

Türkistanda Çiğil'lerin komşusu olup onlar gibi medeni Türkler den olan Yağma'ların adına da Konyada rastlanmaktadır. Fakat bu ismi ihtiyatla karşılamak lâzımdır. Yağmalı diye gösterilen bir yer adı bu oruga ait olabileceği gibi mevkii yağışlı olmasından dolayı verilmiş bir isim de olabilir.

Yalnız söyleyiş benzerliğine bakarak kelimeleri birbirine yaklaştırmak tehlikeli bir usuldur. Arada büyük bir zaman ve mekân varsa aynı kelimenin değişmiş olabileceğini de hesaba katmak lâzımdır. Fakat bu değişme de muayyen dil kanunuyla olur. Meselâ eski Türkçedeki Edgü kelimesiyle bugünkü iyi kelimesi birbirine benzemediği halde aym kelimedir. Bu kelimenin değişmesinin kanunlarını biliyoruz. Kelimenin değişmesi şu merhalelerden geçmiştir.

1 — Önce “ d „ler “y„, olmuştur; Udımak, adak, badrak kelimeleri nasıl uyumak, ayak, bayrak olduysa edgü de aynı kanunla “eygü„, olmuştur.

2 — Sonra Türkçe başka bir merhale daha geçirmiş, kelime ortalarındaki “ k „, ve “ g „, harfleri düşmüştür. Kagar, kulkak emgek kagatun. kağan kelimeleri karkulak, emek, katun kaphan olduğu gibi eygü de eyü olmuştur.

3) — Üçüncü merhalede ikinci hecelerdeki ötreler (yani u, u ler) olmuştur. Sâru, ayu, gerü kelimelerinin sarı, ayı geri olması gibi eyü kelimesi de iyi diyoruz.

Bunu söyledikten sonra Cumada sülalesinin dikkati celbederim ki Çinde Milâttan önce 256-207 arasında hüküm süren Tsin adı bugünkü dilimizde Çın şeklinde yaşamaktadır. Arapların Şîn Avrupalıların da umumiyetle Şin telaffuzuna yakın bir şekilde adlandırdıkları evvelki adını Tsin sülalesinden almaktadır. Bu isimde -t ve -s

harfleri arasında hiç bir sesli harf olmadığı için ts tek bir harftir ve telaffuzu bizim ç ye oldukça yakındır. Kitabda ünlü şahısların adlarını taşıyan mahallelerin liste halinde dizilmesi de kitabın lehine kayıt olunacak bir noktadır. Mahalle adları şehirlerin tarihle yakından bağlıdır. Bu günkü Anadolu şehirlerinin mahallerine yerilmiş olan isimleri şehirlerimizin Türklüğünü gösteren canlı delillerdir. Bir paşanın bir beyin bir dervişin, bir bilginin tanınmış bir kadının, adı şehirlerimizin millî tapusûdur. Yazık ki son zamanlarda şeyh Hacı gibi, isimler taşıdığı için böyle adları değiştirmek temayülü doğmuştur.

Mes'ud Koman ve Sırrı üçerin kitabı bize acı bir hakikati de bildiriyor. Halis Türk boylarının adını taşıyan bazı köylerimizin isimleri değiştirilmiş yerlerine Türkçe olmıyan adlar takılmıştır. Meselâ

1) Çumra kazasına bağlı kınık köyünün adı Bahın köyü olmuştur. Çünkü buraya Batundan acaralı göçmenler gelmiş Selçuk hanedanının da mensup bulunduğu Kınık boy adını değiştirerek buraya. Türkçe okuyan Batılmadım vermek büyük bir tarihî gaflettir.

2) Karapınar kazasına bağlı Çiğil köy adı değiştirerek Yenikuyu köyü yapılmıştır. Çiğil gibi halis ve pek mühim bir Türk adını değiştirerek yerine yeni kuyu adını vermek her halde Çiğil'in ne olduğunu bilmiyen bir gayretkeşin eseridir.

3) Kadınhanı kasabasındaki Çavundurye karaman mahalleleri de önviren ve Hüngören adını almıştır. Belki birisi Çavundurla Karamanı ne halis Türkçe olduğunu bilmiyerek bu adları, son zamanların moda Türkçesiyle değiştirmekte beyis görmemiştir, yapılacak ikazla bu köy ve mahallelere yine eskil adlarının verilmesi temenniye değer. Bu mühim hizmeti de kitabın çalışkan müelliflerinden bekleriz. Eskiden beri pek müspet ve faydalı çalışan Konya Halkevinin yoluna bütün Halkevleri uysa da Türk adlarını toplasa memleketin Türklük sohbeti ilim adamlarının gözlerine gösterilmiş olurdu.

Konyada 4 Gün

Habibe Karaaslan

Yaylan ovan birbirine bakıyor

Gelirafcın bir sel gibi akıyor

Davarcılar yaylamaya çıkıyor

Gayet serin geçer yazı Konyanın

Resulü hak bilip kur'ana tapan

Yoktur Şu anlarda yolundan sapan

Avrupa, Asyada ticaret yapan

Her yerde söylenir sözü Konyanın.

Garip dost halkı var kanları dik

Dzgndr gençlerde kıyafet, kılık

Memurla halk arasında bağlılık

Saftır ve tatlıdır sözü Konyanın.

En eski eserler burda grnde

Hkmet binanın toplu birinde

Çalışkan gençleri sıhhat yerinde

Elmadan renk ahr yüzü Konyanın.

Belediye imar işi sırada

Hünkâr oğulların görün arada
Karamanlar, karataylar burada
Öz evlâdı sandım bizi Konyanın.

Kıymetli valimiz buraya bakan
Cebhede çarpışıp kahraman çıkan
Az zamanda çok eserler bırakan
Şenelir ovası, düzü Konyanın.

Der habib karaaslan söyler sözünde
Halkın sevgisini buldu özünde
Sayın Refik Şefik Söyer izinde
Vali beye bağlı özü Konyanın

AHMET HAŞİM

FAKİR USMAN

Onu, Hakkı Süha şöyle tarif eder: «Halep çıbanlarının insafsızca kemirdiği, kırmızı ve etli bir yüz renkleri çiy fakat bakışları zeki iki göz, çizgileri titremiş bir burun, geniş ihtiraslı bir ağız, yağlı bir deri içinde kalın ve ağır kımıldanırlı bir gövde. İşte Ahmet Haşim. 1885 de Bağdatta doğdu. Babasının adı Arif Hikmettir. Küçükken İstanbul'a geldi. On iki yaşında Galatasaray lisesine girdi 907 de mezun oldu, bundan sonra öğretmenliklerde, rejide, mâliyede, duyunu umumiye ve son zamanlarda Anadolu demiryolları idare heyeti azalığında bulundu. 4. Haziran 933 te öldü.

908 den sonra fecri ati zümresinde bulundu serveti funun ve resimli kitapta epeyce şiirleri çıktı. Akşam gazetesinde fıkralar ve musahabeler yazdı.

Eserleri : Göl saatleri, Piyale, gura- bahane-i laklakan bize göre, Frankfurt mektuplarıdır.

Haşimi iki cebheden tetkik etmek icap eder. Birincisi şair Ahmet Haşim, ikincisi Nâsir, fıkracı Ahmet Haşim.

Birinci cepheden o, Sembolizm mensublarından. Stefan Malarme ve Ferman greg ile başhyan Sembolizm ceryanı Haşimin elinde en güzel örneklerini vermiştir.

Haşime göre şiirde vuzuh olmamalıdır. Şiir “nazımla ifade edilen ve içten doğan bir ahenktir» Haşimin şiir telakkisi ile Mehmet Akifin şiir telakkisi tapan tapana zıttır. Akiften herkes az çok bir mana çıkarır ve herkez Akifi az çok sever fakat Haşim için durum böyle değildir. Onu ya hiç sevmez yahut ta pek çok severiz. Haşime göre şiir müphem olmalıdır. Onun üslubunda yarı gölgeli bir Atmosfer ve ipham vardır. bunu o, şöyle anlatır:

"Tahta bir levha gibi ancak kuvvetli bir vuruşla zekâya kıyasen ruh ince tellerden yapılmış havaî rubabı şiirin hedefi ruh olunca belâgatin bütün gürültülü köhne malzemesi itibardan düştü. Kuvvetli seslere, keskin renklere ve gürültücü, ziyalara luzum kalmadı. Şiir bir akşam manzarası gibi, uzak akışlar, silik şekiller baygın renklerle dolu ve tatlı alacalığın istilası altında kıldı. Kelimeler içerisinde kandiller

yakılmış billur küreler gibi ziyadar birer hâlevle muhat olarak şiirin akşamında rengarenk ışıklarla yanmağa başladı.»

Haşimin şiirinde kâri: mutlak bir mana aramamalıdır. Şiirin manası onun metninde değil kariin muhayyelesindedir. Esasen şiir anlaşılmaz, hissedilir ve bedahat kariin muhayyelesini körletir:

«Üslupta körletici bir sarahat muhayyeleye yapacak bir iş burakmaz. Nice şiirler vardır ki, en güzel manâlarını kariin hayalinden ve ruhundan almışlardır. Mevzu, gece içinde güller gibi cümlenin ahenkli karanlığında ve muattar heyecan içinde, bir nim şekil gibi ancak sezilir bir halde bırakılırsa muhayyele onun eksik kalan akşamını ikmal eder ve ona hakikatten bin kerre daha müheyyiç bir vucut verir. Muhayyele yarasa gibi ancak şiirin karanlığında pervaza koyulur. Onun Sinema, ay isimli nesirlerinden de anlaşılır ki «Sanat hakikati gösteren şey olamaz. Hayal zekanın aksine ruha bir serinlik verir. Nitekim ay isimli parçada Ahmet Haşim bunu pek güzel ifade eder:

“Ay ay yalancı ay, Zekâdan harab olanları dinlendiren hayal gibi, güneşten bunalanları da teselli eden sensin”

Haşim hayatı bir hayal havuzunda görür nitekim bir şiirinde:

Seyreyledim eşkâl’i hayatı

Ben havz-ı hayâlin sularında

Bir aks-i mülevvendir onunçün

Arzın bana ahçar-ü nebati

Şair ikinci kitabının da aşkı ve şiiri piyaleye benzetiyor, Fuzulinin ve Mecnunun bu aşk ve şiir kadehinden içtiğini ne güzel anlatır:

Zannetmekî güldür nede-lâle

Ateş doludur tutma yanarsın

Karşıdaki gülgân piyale

İçmişti Fuzuli bu alevden

Düşmüştü bu iksir ile mecnun

Şiirin sana anlattığı hale
Yanmakta bu sagardan içenler
Doldurmuş onunçün şebi aşkı
Baştan başa Efgan ile nale
Ateş doludur tutma yunarsın
Destimde şu gülgân piyale.

Piyale'nin ayrıca şairin şiir kitabının ismi olduğu da düşünülürse şiir bir kat daha güzelleşir, şaire göre şiir sevgilidir, bir dilberdir ki, o gündüzleri değil fakat akşamları Havz üzerinde gözüktür:

Akşam yine toplandı derinde
Canan ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde
Mehtap, kemer taze belinde
Üstünde sema gizli bir örtü
Yıldızlar onun güldür elinde.

Haşim şiirlerinde aşkın umumî vasıflarını bir kaç mısra içinde kolayca anlatabilir. İşte Parıltı birbirini seven iki ruhun arasından ateş gibi bir nehir akıyor fakat sevgililer gene ayırdırlar:

Ateş gibi bir nehr akıyordu
Ruhumla o ruhun arasından
Bahsetti derinden ona halim
Aşkın bu unutmaz yarasında
Vurdukça bu nehrin ona aksi
Kaçtım o bakıştan o dudaktan.
Baktım ana sessizce uzaktan

Vurdukça bu aşkın ona aksi

Şair karanfilî acısından biliyor çünkü o yarin dudağından getirilmiş bir alevdir:

Yarin dudağından getirildi

bir katre alevdir bu karanfil

Gönlüm onu acısından bildi

Düşdükce vur utmuş gibi yer yer

Kızgın kokusundan kelebekler

gönlüm ona pervane kesildi.

Haşim gövdesine bihaber gelmiş, konmuş olan başından şikâyetçidir. Ah bu şairin başı sanki içi alev seyyalesi ile dolu şairin başında hayaller o kadar acıdır o kadar yıpratıcıdır ki şakağından kan akıtıyor:

Bihaber gövdem gelmiş konmuş

Müteheyyiç mütehallis bir baş

Ayırır sanki bu baştan etimi

Ömrü ehrama muadil bir yaş

Ûrkerim kendi hayatımdan

Sanki kandır şakağımdan akıyor

Ah yarabbi nasıl birleşti

Bu çetin başla bu suçsuz bedenim

Haşimin son şiiri tahatturdur. Dört beyittik, bu şiirin birinci beyitinde bir akşam tasviri:

Bir acem bahçesi bir seccade

dolduran havzı ateşten bade

İkinci beyitte gamh bir akşam ve sevgilinin bakışları:

Ne kadar gamlı bu akşam vakti

Bakışın benzimiyor mutade

Oçüncü beyit bir tabiat tablosudur:

Gök yeşil yer sarı mercan dallar

Dalmuş üstünde kuşlar vade

Ve nihayet dördüncü beyitle bütün bunlara veda:

Bize bir zevki tahattur kaldı

Bu sönen gölgelenen dünyada

Haşım bütün şiirlerini aruzla yazmıştır denebilir ki onun hece ile tek şiiri yoktur. Haşımın aruzda ve kafiye de bazı hatalarına raslıyoruz. Fakat Haşım mevzua bizden gizleyerek şiire o kadar bir tatlılık verir ki bu yan sisli mevzu içinde adeta sarhoş olur aruz hatalarım ve zayıf hafiyeleri hiç yadırgamayız.

Haşım sembolizmde muvaffak olmuş ve sembolizmi eserlerinde yaşatabilmiş en iyi şairlerdendir;

Onun zevkinde, hayallerinde esrarlı ve inca bir güzellik vardır şiirlerinde kl manzaralar hafif bir sisle örtülüdür işte merdiven:

Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden

Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak

Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak

Sular sarardı yüzün perde perde solmakta

Ki zil havalan seyret ki akşam olmakta

Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller

Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller

Sular mı yandı, neden tunca benziyor mermer

Haşımın en güzel aşk şiirlerinden biri de bülbüldür. Bülbül gamlı bir hazanda şairin kalbinde ölen gülden bahseder

Bir gamlı hazanın seherinde

Israra ne hacet yine bülbül

Bit kalbimizin bahçelerinde

Can verdi senin söylediğin gül

Haşimin nasırlığına gelince: Haşim nesirde işlek bir usluba sahiptir. Yazdığı fıkralarda ince nükteler ve zarif mizahlar vardır. Haşim nesirde tamamen zekâyâ hitap eder. Şiir mademki anlaşılmaq için degii hissedilmek içindir nesrinde anlaşılmaq için yazılmış olması, binaenaleyh zekâyâ hitap etmesi icap eder. Haşim nesirde o kadar kuvvetli bir kaleme sahiptir ki en mücerret mevzulara birkaç satır içinde bir hayatıyet verir meselâ onan Esnemek isimli fikrasındaki şu parça bunu bize göstermeye kâfidir:

"Yeşil yaprakların gölgesinde esnemelerin bütün şekillerini birer birer hatırımdan geçirdim. Uyku seyvalesinin istilasını albDda kalan, yemeğini bitirmiş mahmur gözlü bir çocuğun esneyişi... Bir yaz bahçesinin yaprak gürültüleri ortasında, hamağında uzanan ve etrafındaki nebatî hayata karışmak üzere olan taze kadının esneyişi, kış gecelerinde lambanın ışığını yuvarlak gözlerinde iki altın damlası halinde aksettiren mütehayyil kedinin esnemesi. . ."

Haşimin fıkralarındaki teşbihler gayet zarif ve kuvvetlidir. Mesela Bahar isimli parçada dimağı nar, portakal ve ayvaya benzeten şu satırlar ne kadar kuvvetlidir:

"Ne yazık ki vücudun harabisi zekânın olgunluk zamanına tesadüf eder ma nasır çocukluk, tatsız gençlik sinni kemale hazırlanmaktan başka nedir? Zekâ, Nar, ayva ve portakal gibi geç renk ve rayiha bulan bir sonbahar mahsulüdür. En az kırk sene güneşte pişmeden bu asil meyva ballanmıyor. Dünyayı idare eden ilim, fen, iktisat, sanat ve edebiyat ceryanlarının nazımı şakakları beyazlaşmış kafalardır. Genç ulema va genç dahi bir irufcedir ki bazı yerlerde vücut buluyor."

Haşim hakkında son söz olarak şunu söyleyelim ki nazım sahasında Haşimin şiirlerindeki kelimeleri zorlıyarak mana çıkarıp onu anlamaya ve anlatmaya yeltenenler onu en âz anlıyanlardır. Nesir sahasında Haşim edebiyatımıza en güzel fıkralar, en güzel nesir parçaları kazandırmış bir simadır.

KÖY TETKİKLERİ: KARKIN KÖYÜ

MEHMET ÖNDER

Konya'nın 46 Km. güneyinde, Çumra'nın 17 Km. doğusunda, Karaman Konya düzlüğünün tam ortasında, 1980 nüfuslu ve 400 evli bir köy vardır: Karkın. İsminden de anlaşılacağı üzere çok eski Oğuz boylarından (Kargı-Karkın) kabilesinden bir kol buraya da yerleşmiştir. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bu isim altında bir kaç köyün bulunuşu bunu teyit eder. Esasen Karkın köyünün yama çında çok yüksek bir höyük de vardır ki köyün eskiliğini isbata kâfidir.

Karkın, Beyşehir gölünü boşaltarak Konya ovasının kavrulmuş, çatlak toprağına can katan Çarşamba çayının dirsek çevirdiğı, birçok kanalların kol verdiğı sulak bir yer dedir. Çarşamba çayı bilhassa ilkbaharda sık sık seller yaparak bu köyü tehlikeye maruz bırakır. Hattâ sevgilisini sel alan bir kızın ağzından şu türkü söylenmiştir.

“Çarşambayı sel aldı,

Bir yar sevdim el aldı,

Kola sevmez olaydım

Elim koynumda kaldı,,

Karkına bahar girince bütün kırlar, bayırlar çiçeklenir, insan boyu otlar yükselir. Fakat haziran, temmuz aylarında suların birdenbire çekilivermesile her şey birdenbire kurur. Ekinler, bostanlar yetişir. Bir taraftan yığın yığın harmanlar kurulurken, öte taraftan araba araba kavun Çumra istasyonuna taşınır. Konya'da, Karaman'da, İçel'de Karkın'ın (Sarıyer) kavunları çok meşhurdur, Kendine mahsus kokusu, lezzeti vardır.

Yazın kadın erkek herkes çalışır. Eskiden kalma bir söz vardır: (öküze embel, harkına tembel yaraşmaz) derler çok doğrudur. Köyde bir tane bile kahvehanenin bulunmayışı bunu isbat eder.

Köyde koyunculuk da oldukça ileridir. 500 er adetlik 12 sürü vardır. Koyunlar (Eskiağıl, Soğla) adını verdikleri eski köylerin harabeleri bulunan mer'alarda otlatılır.

Karkında bağcılık yeni yeni canlandırılmıştır. Esasen toprak her şeye elverişli olduğundan köylü: (Kan eksen can biter Karkında) diye övünür.

Karkında bir cami, iki mescit, 1 halkodası, 2 modern okul. 1 kredi kooperatifi vardır. 17 No: lu Karkın Tarım Kredi Kooperatifi o civarda cankurtaran olarak tanınır. Başlı daralan, paraya ihtiyacı olan kooperatife koşar. Herkese bilâistisna yardım yapılır. Köyde bir kaç bakkal, bir kaç küçük san'atkar vardır. Çiftçilik yapmıyan hemen hiç yok gibidir. Yılda dışardan 100 - 120 işçi gelerek bu köyde iş alır.

Karkınlılar kendi aralarında birleşerek bir okutma derneği kurmuşlardır. İhtiyar hey'etinin idare ettiği bu dernek, her yıl, bir kaç tane, orta veya yüksek tahsil yapan gence yardımlar yapmaktadır.

Köy, iktidarlı ve bilgin gençlerin, öğretmenlerin ellerinde yuğrula yuğrula kalkınmıştır. Çumra Sulama idaresi biraz olsun kanalları tamir ve su yollarını muntazam bir hale koyup, bataklıkları kurutursa sıtma afeti de büsbütün ortadan kalkacaktır.

Karkında her aile yılda 40 ilâ 20 Konya kilesi arasında buğday arpa istihsâl eder, bunun 3 4 ünü satar. Aldığı parayla ya çift âleti yapar veya pek masraflı olan düğünlerine harcar. Halk alicenap ve misafirperverdir. Atalardan kalan törenlere bağlıdır.

Bu köy hakkında, şair (Karkınoğlu)nun güzel bir deyişi vardır, onu da aşağıya alıyorum;

Al şalvar giyen kızları,

Gezer karkın karkın diye...

Sevda tütsülü gözleri,

Süzer karkın karkın diye

Kavunun yemeli yazın,

Sarıyerde inler sazın,

Tozlu yollar uzun uzun

Tozar karkın karkın diye...

Çumradan bindim trene
Selâm ahbaba, yarene
Yazıktır gönül verene
Bezer karkın karkın diye.

Kan ekersen canlar biter
Cıvıl cıvıl kuşlar öter
(Karkınoğlu) hasret çeker:
Yazar karkın karkın diye.



ALAADDİN TEPEŚİ

FEYZİ HALICI

Toprağı nurla yuğrulmuş
Arşu gün boyu doğrulmuş,
Yavru zaferlerin bahtı
Tarihimin payitahtı.

Artan şanın neyse dünden
iman kaynağı göğsünden,
Hâlâ taşıp dklmede.
Bir fecir gibi glmede
Yüzünde renk, ışık, sanat
Hey ruhumu kanat kanat
Aşka götüren minyatür
O ne ilahi türküdür,
Çağlar durur derin derin
Şebnemlerinde gllerin

Ey bir şiir kadar sade,
Ey gsteriştn azade,
Billr yadigârı; ceddin
Dört ufuklu Alâeddin.

Bir bilsen seni ne kadar,
Bir duygulu anne kadar
Yakından bilmek isterim!
Aşkımıza el süren kim?
Sıcaklığıyla temmuzun
Sevgim hasret kadar uzun.
Karşında inceminare
Sunulmuş demektir yâre.
Gök çiniden şerefesi
Hüzzamdan bir ezan sesi
İçe hevenk hevenk sarkar,
Oyma taşlardan renk sarkar.
Üç tarihi yüklü kale,
Başlamış yine hayâle.
Atmaca bakışlı burcun
Üzerinde bir güvercin
Kanadı gibi bir sancak
Haşre dek dalgalanacak.,
Var kurulsun yine pusu
Elbette haçlı ordusu
Düşüp pahasına canın
Haşmetli Kılınç Aslanın
Verdiği dersi anacak:

Fakat bu ne bitmez sükun,
Bir mersiyemi topyekûn?
Eski debdebe, ihtişam
Bırak hülyayı bu akşam;
Konakışlasın zamanı
Bir Selçuki kahramanı.
Silkin yılları geri at
Gür ordusuyla Keykubat
Sefere başlasın yine
Atlar alabildiğine
Aşsınlar cenuba giden
Yolları Alâiyeden
Renk versin sancak, denize,
Dalga dalga Akdenize..

Ey hür tepelerin şahı!
Ufkunda vur cenk sabahı
Kaynıyan heyecana denk
Yüzüne akseden bir âhenk
Bu renk katmer katmer nakış
Bu kalbi mesteden bakış
Hangi esrarla büyülü?
Can vermek için yeşile
Ney nasıl geldiyse dile;

Bütün varıyla ruhunun

Tunç yüzünü eğme öyle

Bir bir destanını söyle

Sihrini katre katre sun!

Ufkumun kehribar gülü,

Sen göz bebeklerinden şir

Tüten bir nazlı esâtir

İlahe kadar güzelsin.

Boş değilmiş tevekkeli

Senin aşkınla Takkeli

Yüzünde perçem perçem him

Arşa doğru yalın kılınç

Başı bir mavi duada

Arzuhal gibi durmada

YAŞIYAN HALK ŞÂİRLERİ ARASINDA: SİLLELİ ÂŞIK MANSUR

Mehmet ÖNDER

Uzun asırlar Halk edebiyat tarihine birçok eserler veren Sille’li şâirlerimizden sonuncusu diyemeyeceğim fakat bu gün hayatta olan ve hâlen Sille Belediye Muhasipliğini yapan halk şairlerimizden Aşık Mansur’la - Silleye giderek - bizzat konuştum ve eserleri hakkında malumat aldım.

Silleli Aşık Mansur (Eyüp İnci) meşhur Sille Halk Şair erimizden merhum Aşık Figani’nin oğludur. Mansur 1907 yılında Sillede doğmuştur.

İlk tahsilini burada yaptıktan sonra Konya Erkek Muallim mektebine girmiş ise de fakirliği dolayısıyla devam edememiş ve çok sevdiği Silleye yerleşmiştir.

Aşık Mansur geçildiği bir kaza yüzünden hastahane yatmakta iken babası aşık Figani’nin gönderdiği manzum bir mektuba cevap olarak bir (hastahane destanı) yazmış ve bundan sonra henüz çocuk denecek bir çağda iken yazmağa ve söylemeğe başlamıştır

Aşık Mansur’a babasından başka, taşı ile toprağı ile eşsiz bir güzellik beldesi olan ve her köşesi bir cennet kadar güzel, tabiatın eliyle bezediği Sille muhiti tesir etmiştir.

Aşık Mansur’a koşmalarında, destanlarında ve güzellemelerinde ilk göze batan taraf deyişlerinin tamamen yerli şiveye uygun olması ve özel bir akıcılığı terennüm etmesindedir. Meselâ: (Gönül bahçesi) adı ile yazdığı şu koşmada

Gönül bahçesine gezmeye girdim

Safada var, cefada var, gamda var

Uzandım biricik gülünden derdim

Kavgada var, nizada var kanda var

Ne mes’ut hülyalar vardır gönülde

Yüzmek istemiştım bende gölünde

En nefis kokular vardır gülünde

Sihhatte var, sağlıkda var, canda var

olduğu gibi âşıkın bütün özellikleri bu iki kıt'a içinde görülebilir. Mansur millet ve devletine karşı yapılan hiç bir haksızlığa tahammül gösteremez. O ruhundan kopup gelen engin Türklük aşkını hiç bir şeyle kıyas da edemez. O halkın bağrından kopup gelen heyecanların şairidir. İşte bir (destan) ı vardır ki içinden bir kaç kıt'asını okuyalım:

Bu Millet sahibdir bu toprak bizim

Tarihimizi oku şerefli yaprak bizim

Zafer su olsa aksa en geniş ırmak bizim

Mayası Türk kanı bu toprakların

Hak yolunda dökülecek kan bizim

Nihayetsiz şeref ile şan bizim

Doğuda Kars ile Ardıhan bizim

(Mansur) düşmanıdır yan bakanların.

Aşık Mansur bir semaisinde kendisini şöylece tanıtır:

Tahsilim yüksek değil ki olgun şiir yazamam

Akan pınar önlerine ben kör kuyu kazamam

Ben halk şâiri erindenim yazdığımı bozamam

Bazan ferah verir bazan cefa verir canıma.

Aşık Mansur hakkında (Folklor postası) ve (Ekekon) gazetelerinde oldukça malumat verilmiştir. Hattâ bir yazarımız onu devam edegelen Sille halk şairlerinin sonuncusu olarak gösterir.

Mansur bir dilekçeyi bir mektubu manzum şekilde hattâ irticalen söyleyecek kudrette bir şâirdir. Okuyucularıma bir fikir verebilmek için geçen yıl bize gönderdiği bir mektuptan bir kıt'a alıyorum:

(Akça) ile (Hiuçer) ve birde (Önder)

Sizinle iftihar eder derbeder bana da hayırlı bir haber gönder (Mansur) derdin açar dost olanlara Silleli Âşık Mansurun eserlerinden bir kaç tanesini aşağıya alıyoruz. Bilhassa şairin yazdığı çok güzel bir (alfabe destanı) vardır ki Ekekon'da yayınlanmıştı, Bizde buraya yine alfa i etik bir yemek destanı alıyoruz ki folklorcularımız için iyi bir me'haz teşkil eder.

A ile açlıktan, benzim sarardı,

B ile börekle baklava göster.

C ile cilbirle mıkla, arardı,

Ç ile çorbadan başlamak ister.

D ile dilberim sofrayı getir

E ile ekmeği gülerek yedir.

F ile furunda kebab iyidir.

G ile güllaç'dan varımdır eser.

Ğ ile gam verir kabir meyvesi

H ile hazır et et kızartması

I ile irmikle dahin helvası

İ ile ızkara balığı ister.

K ile kıymayı koyundan kavır

L ile lâhnedden bir sarma kayır

M ile mercimek taşını ayır

N ile nar hoşaf bir abû kevser

O ile orman kebabı ile
Ö ile ördekli hindili bile
P ile pilâvı pirinçden eyle
R ile razıyım bir kazan yeter.

S ile sütlüyle kadayıf verir
Ş ile şekerle kaymak elverir
T ile tarhana buna panzehir
Ü ile üzüm getir beş kelter

U ile utanma aşmayı aşır
V ile vallahi midem zor daşır
Y ile yağlıyı güzelce pişir
Z ile zeytini Mansur çok sever.

Bir Güzel

Bir güzel gördüm de kim diye sordum

Türk dilberi eyi bir soy dediler

öğrendim aslını kendimi yordum

Talip oldum amma pek toy dediler.

Yaşı on dört imiş bir taze fidan

Buna razı olmaz kanunla vicdan

Beklerim siz olun derdime derman

Bir ağızdan muvafık oy dediler.

Bunun için kisbi kâre gideyim

Altın, inci ziynet temin edeyim

Hasretine dayanamam nideyim

Emaneten evine koy dediler.

Rızası olur mu kendisine sor

Gönül verdi sana divane

(Mansur) ögmeğe şayeste bulunmaz kusur

Al git zevk, safaya sen doy dediler.

Koşma

Zekli günüm eyi geçmez

Bize zaten zevk gerekmez

Zevkim düşse elbiseye

Kumaş alsam makas kesmez.

Zevk vermez ki benim ferman

Derde galip gelmez derman

Bir tepeye kursam harman

Savrulacak poyraz esmez.

Varıp bir geçide dursam

Gelenden bir selâm ummam

Betondan köprü yaptırısam

Tehlike der yolcu geçmez

Ben kendime bir iş bulsam

Sermayesiz saki olsam

Rizalillah su dağıtsam

Şırap sanır kimse içmez

Dostlarım hep düşman bilse

Tutduğum işler ters gelse

Alemde şaşkın eylese

Garip (Mansur) yine küsmez.

KONYA SAZ ŞAİRLERİ

M. R. GAZİMİKÂL

“Konya’nın sazlı âşıkları” derken bütün Konya bölgesinin orta halk sazcularım düşünüyorum. Bunlardan bir kaçını dinledim, sanatlarına hayran oldum. Bir iki ihtiyarının saygıyla ellerini öptüm. Cümlesini gezi arkadaşlarımla birlikte sık sık anarız. Folklor gezimizde bizlere anlayışla yardım etmişler, bilgilerini hiç esirgmeden çalıp söylemişlerdi; Konya musikî folklorunun zenginliğine hepimizi inandırmışlardı. Arif, aziz ve hassas insanlardır.

Konyada Musikî adlı kitabımda cümlesini hayat ve eserleriyle anmış bulunduğum için burada konuyu pek toplu bir şekilde ele alacağım.

Konya saz şairliğinin başlangıçları tâ Selçukiler çağının kopuzlu ozanlarına kadar çıkar. Âşık sözünün Arapça cem’i “Uşşak”, Farisî cemi şekli “âşikan”dır. Birinci şekli Uşşak makamının medlulünde, ikinci şekli de meselâ: Mevlâna Celâleddin-i Rumî’nin mısralarında: bulduğumuza göre, “ Ozan „ sözünün “ Aşık „ şekline inkılâbı çağını, ilk İslâmiyet asırları olarak kolaylıkla tesbit edebiliyoruz: Mutasavvıf ozana Âşık denilmiye başlanmış olduğunu anlıyoruz. Bununla beraber Ozan (ve Kopuz) tabiri de İbni Bibi ve Aksaray gibi kaynaklarda - İlk Selçuk şölenlerinin (Halk musikisi kahramanları) hakkında kullanılmakta devam ediyor: Çok sonradan büsbütün revaçtan düşen bu sözlerin ancak yurdun muhtelif köşelerindeki Ozanlı ve Kopuzlu köy adlarında hâlâ yaşamakta bulunduğunu ilâve edelim)

Şu halde, İslamiyet’ten önceki asırların Ozan sanatı sonraki âşık Oğuznamecilerin musikilerinde devam edegeldiği anlaşılıyor demektir. Gelenek bu kadar eskidir. Hâlis muhlis Oğuz san’atı bahis mevzuudur. Tarihî değer de zaten bundan ileri geliyor... Böylesine eski Ata armağanlarının yaşatılması ne kadar millî bir kaygı konusu teşkil etse yeridir. Onu yaşatagelen halk sanatkârlarının istikbali meselesi de aynı mütâlealardan dolayı alâkalıları düşündürüyor: Nasıl düşünülmesin ki yeni Türk musikîsi aynı öz kaynaklardan alınacak tutamlarla yuğrulacak, damlaya damlaya yepyeni bir göl meydana gelecektir. Kaynak kurursa gelenek ölmüş sayılır.

Eskiden âşıklar taplaşmalar. müsabakalar yaparlar, uzun sanat gezilerine çıkarlardı. Usta ve çıraklık erkânı vardı. Geçim şartlarını meraklı büyüklerin yardımları gibi imkânlar sağlar, gaz omuzda geziye çıktıkları zaman yoldaki tekkelerde konuk

edilirlerdi. Sanattan başka bir endişeleri bulunmazdı. Şartlar değişince toplantılar da, geziler de durdu, ekmek kaygısı baş gösterdi; âşıklar ikinci birer geçim yolu aramaya koyuldular: kimisi sabana sarıldı, kimisi küçük sanatlardan medet umar oldu. Sanatları bundan zarar gördü. Sayıları azaldı, toplantılar ve boy ölçüşmeler kalmadı! Yaşlılarıyla konuşursanız dertlerinin derin olduğunu görürsünüz. O dertleri can kulağıyla dinleyip devâ- ları yine kendileriyle başbaşa araştırmalıyız. Gelecek aydınlanırsa yeniden çıraklar yetiştirilebilir.

Bütün mesele onlara el uzatmakta, vakıtlarının bir kısmını sanata ayırabilmelerini maddeten teminde, sanatlarını küçüksemek dalâletinden kurtulmamızda toplanıyor. Eski repertuarlarını M Musiki bakımından geleneğe, fakat sözler bakımından zamana uygun nazirelerle zenginleştirmeye teşvik edilmelidirler. Eskiden âşık kahveleri vardı; buraları onların tabiî konser odaları idi. Şimdi Halkevi salonları aynı işi neden görenlesin?. Ders günleri, Konser, günleri, Müsabaka günleri, her şey planlaştırılabilir. Konferanslarla da gençlik konuya ısındırılır ve gelenek edebî bir varlık hâlinde yürür gider. 2) Fakat “Halk sanatkârlarının korunması” dâvanın baş şartı kalacaktır: Yaşlılar İçin jübileler tertib edilerek zenginlerin sanatseverce yardımlarına şık sık başvurulmak, âşık konserlerinin duhuliye gelirini aynen kendilerine bırakmak, şereflerine tertiplenecek müsaderelerin gelirleri de onlara bırakmak, yeni yeni eserlerini mükâfatlandırmak gibi yardımlarla bu yolda faydalı neticeler alınabilir. Toplantılardan hem dinleyenler istifade ederler, hem de halk sanatçısının hayatı yardımı görmüş olur. Âşık müsabakalarında birincilik kazananlar hem usta âşık sayılır, hem de mükâfat kazanmaya lâıyk olurlar Böylece, en eski musiki geleneğinin devamı imkân dâhiline girer.

Ben bir kaç düşüncemi yazmakla kalıyorum. Akıl öğretmek gibi küstahlıklar kalemimden irak olsun.

ŞAİRLER - ÂŞIKLAR

İBRAHİM ACZİ KENDİ

Bu yazılarımın başlangıcında şairleri ikiye ayırmıştık.

(1) Kalem şairleri (2) Saz şairleri. Kalem şairleri: Ele aldıkları her hangi bir konuya saatlerce düşünerek kalemle çize boza vücuda getirirler. Bunların şiirleri Arab Acem lügat ve terkipleriyle yüksek zümreye karşıdır.

Saz şairleri: daima halk arasında dolaşan aşıklardır ki, bunlar herhangi bir şeyden aldıkları ilhamı sazlarıyla hemen içten söyliyerek sâde bir dil ve üslûbla halka dinletir ve hafızalarında tutarlar. İşte bu ikiliğin birincisine şair İkincisine aşık denilmiştir.

Şimdi bizde bu konumuzda kalem şairlerinden şairi Rasih'in iki parça gazelini eski bir cönkten dil itibarı farkı için naklediyoruz. Şair Rasih'in asıl ismi Mehmet efendidir. Rumeli Hisarında doğmuş ve 1181 de orada ölmüştür. Kendisi çok güzel yazı yazan bir hattat idi. Şiirleri Şuh ise de lügat yönünden ağırdır. İşte hep beraber dinleyelim:

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne

Urma zahim sineme peykân peykan üstüne

Dökülür dâmanıma değmez şirşikim giryede

Ana benzer kim yâni Baran baran üstüne

Dilde gam var bir taraftan sende gelme ey server

Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne

Yâre mehcûr igen düştük diyarı gurbete

Dehir gösterdi bize hicran hicran üstüne

Rize-i elmas eker her açtığı zahme o şûh

Lutfu var olsun ider ihsan ihsan üstüne

Hem mizaçsız hem güzel sevmez demişler hakkına

Eylemişler Rasiha bühtan bühtan üstüne

Görülüyor ki Rasih'in şiirinde üslûp edâ, tasvir yerinde fakat bütün lûgat ve terkiplerle doludur. Anlamak için ayrıca birde mütehasıs tercüman ister. Halk bundan bir şey anlayabilir mi? Değil halk; ay çok tahsil görmüş gençler bile zor anlarlar. Çünkü bakınız baş mısradâ Türkçe (Süzme) den sonra çeşim geliyor ki göz demektir. Gelmesinden sonra (Müjgân, müjgân) geliyor ki kiprik kiprik demektir.

İkinci mısradâ (urma) dan sonra (Zahmısine) geliyor, bu göğüs yarası demektir yâni göksümdeki yâreye vurma... Peykan peykân ki ok kargı demektir.

Üçüncü mısradâ dökülürden sonra (dâmanıma) geliyor ki etek demektir. Dinmezden sonra (Şirişikim) geliyor ki gözyaşım demektir. Bundan sonra (girye) geliyor ki ağıt ağlamak... Yâni dökülür eteğime gözyaşlarım ağıdan dinmez... Demektir ki böyle olsa daha iyi değilmi? idi.

Dördüncü mısradâ (Baran baran) üstüne yâni yağmur yağmur üstüne demektir. Beşinci mısradâ (dilde gam) Gönülde sıkıntı var bir taraftan da sen gelme ey server diyor ki server başboğ demektir.

Yedinci mısradâ (yâre mehcûr) terkibi dosttan ayrı iken düştük diyari gurbete diyor. Sekizinci mısradâ (Dehir) kelimesi Dünya demektir, sonra (hicran hicran) kelimeleri ayrılık ayrılık üstüne demektir.

Dokuzuncu mısradâ (rize - i elmas) diyor bu Elmas parçaları demektir. Bunun sonunda (Zahme o Şuh) cümlesi geliyor ki Zahim yara Şuh oynak dilber demek yâni o. oynak dilber her açtığı yareye elmas kırıntıları serper demektir.

İşte bu gibi gazel, divan veya koşmalar bir halk şiiri değil o devre mahsus salon ve ıstılahcılar şiiridir ki işte Türk dili bu ikilik yüzünden yıllarca böyle anlaşılmaz bir külfetin altında kalmış benliğini sarsmıştır.

Bundan sonra Şair Rasih'in (9) sayılı Cöngün 163 sayfasında yazılı şu gazelini dinleyelim.

Şeha ta sende vardır çün bu hattı ebrüvan at tut

Bulunmaz her güzelde böyle tiri keman at tut

Medet serkeşte-i gam oldum ey tıflı dil azerde

Ganimet bil der köyü dilârayı dolan at tut

Biüe geldikte rahşin tutturmuş sana ol afet
Rakıba yâr imiş bahtın yürüvar bir zaman - at tut
Kemendi zülfün ol haletde nahcireki dil - bitap
Halâs olmaz şikârın elden ey şuhu cihan - at tut
Bir elde Camı bâde bir elin at gerdeni yâre
Eğer mümkün ise Rasih bu göne rayıgân ât tut

Görülüyor ki bu şiiri anlamak için insanın yanında lügat kitapları Kamuslar bulunmalıdır. Pekâlâ, buna ne lüzum vardı. Ve bu mecburiyet ne idi. Kavuklular devrinin icadı değil midir?

İşte apaçık meydandadır ki Türk diline ve Türklüğe karşı her kavuğun altında çıldıran gözlerden fare deliği gibi duran ağızlardan böyle böyle hakaretler fırlamış temiz sâde Türk diliyle yazılan şeyler kaba ve çirkin gösterilerek ağızlar fikirler değiştirilmek istenmiş ve göyâ o Âlî zümre ki ikbal ve mevkilerini süslemiş emelini taşımışlardır. Halbuki koca bir ulusun dil ve ananesinin böylelikle değişmeyeceğinden gafil gelip geçmişlerdir.

Bunun için bu konuda göze aldığımız hedef dil ve âdetlerin her ulusun öz malı oluşundadır. Yukardanberi şiirlerini yazıp geldiğimiz şairlerin sözlerini sıralayışımız işte dil durumunun inip çıktığı basamakları göstermek içindir. Çünkü herhangi bir Millet dil adetleriyle tartılır. Onun içine sokulacak herhangi yabancı bir şey ireti taklit ve büyük zâf ve riyadır.

Şimdi şurada bir de Karaca oğlanın öz ana dil ile söylediği şu tatlı Bahar terennümünü dinleyelim en eski bir cönkten alınmıştır. Meraklılara yadigâr olsun.

Nazlı Bahara

Bülbül ne yatırsın Bahar iriştî

Ulu sular bulandığı zamandır

Kırmızı gül yeşil yaprak içinde

Bülbül güle kul olduğu zamandır

Yine bahar oldu açıldı güller
Figana başladı garip bülbüller
Açılsın zinet ile sünbüller
Aşıkların deli olduğu zamandır.
Gene bülbül bilir gülün halinden
Biz bade içmekdik yârin elinden
Aşıp aşıp gelir dağlar belinden
Yârdan bize gül geldiği zamandır
Karacaoğlan ider geçtim dağları
Meyva vermez oldu yârin bağları
Nidem yârden ayrı geçen çağları
Gözüm yaşı sel olduğu zamandır.

KAYNAKÇA

- Adalan, M. (1947, Eylül-Ekim). Halkevlerimiz, Halkodalarımız. *Uludağ*, (8), 5-7.
- Akyol, Yaşar. (1996, Haziran). Türkiye’de Halkevlerine İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(6), 131-145.
- Akyüz, K. (1986, Nisan). Türk Ocakları. *Belleten*, (196), 201-228.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.
- Arslan, M. (2004, Mart-Nisan). Aydınlanma, Cumhuriyet ve Halkevleri. *Düşün*, (36), 26-27.
- Atatürk Araştırma Merkezi. (2006). *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*. (5. basım). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ayhan, S. (1990). İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Halk Eğitimi İle İlgili Görüşler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 285-306.
- Cemal, N. (16 Şubat 1932). Halkevinin Açılma Günü. *Babalık*, s. 1.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, İstanbul: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.
- Çavdar, T. (2013). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. Ankara: İmge Yayınları.
- Çeçen, A. (2000). *Atatürk’ün Eğitim Kurumu Halkevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Çınar, H. (11 Eylül 1949). Halkevi Dershaneleri ve Dil Kursları. *Yeni Konya*, s. 4.
- Eke, İ. (1949, Ağustos). Halkçılık ve Millî Terbiyede Halkevlerinin Rolü. *Konya*, (118-119), 37
- Ergin, M. (1955, İkincikanun). Halkevlerinin Yaptığı Büyük Hizmet. *Uludağ*, (55), 3-4.
- Fındıklı, E. B. (2014). Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyolojik Kavramların ve Siyasi Pozisyonların Dönüşümü Bağlamında Halkevleri. *Toplum ve Bilim*, (130), 36-58.
- Halkevleri Bugün Büyük Merasimle Açılıyor. (19 Şubat 1932), *Cumhuriyet*, s. 1.
- Halkevleri Talimatnamesi Basılarak Tevzi Edildi. (11 Ocak 1932). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Halkevleri. *Altan*, S. 2, Mart 1936, s. 1.

Huyugüzel, Ö. F. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 391-400.

Karaömerlioğlu, M. A. (2001, Bahar). Tek Parti Döneminde Halkevleri ve Halkçılık. *Toplum ve Bilim*, (88), 165-182.

Kargın, B. (1938, Mayıs). Kültür ve Halkevleri. *Uhudağ*, (16), 43-45.

Karpat, K. (1967). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: İstanbul Matbaası.

Karpat, K. (2009a). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Karpat, K. (2009b). *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Karpat, K. (2009c). *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Karpat, K. (2018). *Türk Siyasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaynar, O. (2007). *Konya Halkevinin Türk Modernleşmesindeki Yeri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Kazmaz, S. (1944, Mart). Halkevleri ve Gençlik. *Ülkü*, 5(59), 12.

Koner, M. M. (1934, Ağustos-Eylül). Halkevleri İçin Bir Kongre Lazımdır. *Konya*, (58-59), 1.

Koner, M. M. (22 Ağustos 1951). Halkevi Bir Şehir Tiyatrosu Olabilir. *Yeni Konya*, s. 1.

Konya Halkevi'nden Güzel Bir Karar. (28 Mayıs 1937). *Cumhuriyet*, s. 9.

Konya. *Konya*, S. 116, Haziran-Temmuz 1948, s.1.

Köprülü, M. F. (1940, Şubat). Halkevlerinin İctimai Rolü. *Ülkü*, 14(84), 481.

Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 235-262.

Özdiñç, T. (2013). *Mehmet Muhlis Koner*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özsarı, M. (2002, Eylül). Türk Dil Kurumu-Halkevleri İlişkisi ve Halkevleri Dil Çalışmaları. *Türk Dili*, (609), 458-471.

Şimşek, S. (2002). *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi: Halkevleri 1932-1951*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Taşdemir, S. (2002, Mart). Konya Halkevi Tarih Kolu Çalışmaları ve Konya Dergisi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (52), 265-278.

Temizhan, O. (2006). *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Toker, M. (1990). *DP'nin Altın Yılları*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Toksoy, N. (2007, Kış). Türk İnkılabında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları. *Turkish Studies Dergisi*, I(3), 125-161.

Tunalı, S. (2013, Aralık). “Halkevlerinde Yürütülen Sanat Çalışmaları (1932-1950)”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 59-76.

Tunaya, T. Z. (1952). *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul: Arba Yayınları.

Yetkin, S. K. (1944, Mart). Halkevleri. *Ülkü*, 5(59), 1.

Yılmaz, D. ve Akhan, N. E. (2011, Bahar). İlk Dönem Halkevlerinin Eğitim Faaliyetleri: Konya Halkevi Örneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (29), 59-95.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı ve Soyadı : Bilge KILIÇARSLAN

Doğum Yeri ve Tarihi: Çelikhan / 1990

Medeni Hali: Evli, 1 Çocuk Sahibi

İletişim Bilgileri: bilgem90@hotmail.com

EĞİTİM

2009-2013 Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

2014-2019 Niğde Ömer HALİSDEMİR Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2017-... Erzurum Sınav Koleji

